CAHİT SITKI TARANCI

GÜN EKSİLMESİN PENCEREMDEN

ÖYKÜ

CAN

4. BASKI

Can Yayınları 1558

© 2006, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2006
4. basım: Şubat 2012
Bu kitabın 4. baskısı 1000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Faruk Duman

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak baskı: Azra Matbaası
İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası

ISBN 978-975-07-0589-2

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
www.canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com

CAHİT SITKI TARANCI

GÜN EKSİLMESİN PENCEREMDEN

ÖYKÜ

Cahit Sıtkı Tarancı'nın Can Yayınları'ndaki diğer kitabı:

Otuz Beş Yaş, 1998

CAHİT SITKI TARANCI, 1910'da Diyarbakır'da doğdu. İstanbul'da Galatasaray Lisesi'ni bitirdikten sonra Paris'e gitti. İkinci Dünya Savaşı çıkınca geri döndü. Yakalandığı ağır hastalığın tedavisi için Viyana'ya götürüldüyse de kurtarılamadı, 1956 yılında Viyana'da öldü. Şiirimizin en önemli isimlerinden Cahit Sıtkı Tarancı Verlaine, Baudelaire gibi gerçeküstücü Fransız şairlerinden etkilendi; ama kendine özgü bir şiir yaratmayı da başardı. Kendisinden sonra gelen kuşakların üzerinde büyük etkisi oldu. 1946'da CHP Şiir Ödülü'nü "Otuz Beş Yaş" şiiriyle kazandı. Eserlerinde yaşamanın ve aşkın güzelliğini anlattı, ölüm temalı şiirler yazdı. *Ömrümde Sükût, Otuz Beş Yaş, Düşten Güzel, Sonrası* adlı şiir kitaplarını yayımladı. Ziya Osman Saba'ya gönderdiği mektuplardan oluşan *Ziya'ya Mektuplar*'ı ve ölümünden sonra derlenen yazı ve öykülerinden oluşan iki kitabı daha vardır.

İçindekiler

Sunuş 11
Cahit Sıtkı'nın öyküleri, öykücülüğü 13
Pencerelerden Korkan Adam 27
Kolalı Yaka 31
Randevu 39
Yalan Söyleyen Mektup 44
Bir Kış Gecesi 50
Vicdan Abla'nın Kedileri 54
Telefonda Bir Konuşma 60
Taş Bebek 67
Hakikatten Sonra Hayal 72
Leblebici 78
Tramvaydaki Adamlar 81
Küçüklerin Dostu 85
Papatya 89
Yaşamak Lazım! 95
Azrail'in Vicdan Azabı 100
Çirkin Kız 104
Bir Uykusuzluk Gecesi 108
Akşamcı 112

Rüyada Gezdiğim Ev 116
Bir Aşk Masalı 119
Bir Kadın 123
Âşık Adam 126
İkinci Öldürüşü 130
Damat Bey 135
Hayat Bu! 139
Hayatını Yaşadığım Adam 143
Balayı Seyahati 147
Dördüncü Sevgiliyi Ararken 151
Kötülük Yapayım Derken 155
Hayat! 160
Abbas 166
Otel Hizmetçisi 174
Yadigâr 180
Teselli Bürosu 185
Arkadaş İnceliği 191
Mavromatis Efendi 196
İmkânsız Saadet 202
Eldiven 207
Kartopu 211
Hacı Fettah Efendi 217
Ben Üvey Ana Olmayacağım 222
Hayat Bildiğini Okur 227
Bir Adam 232
Sözlükçe 237

Sunuş

Cahit Sıtkı Tarancı'nın öyküleri yıllar önce İsmail Cem tarafından bir araya getirilerek, fotokopileri, Can Yayınları'nda Erdal Öz'e teslim edilmişti. Tarancı'nın bir dönem öyküler yazdığı biliniyordu elbette; ama özellikle genç kuşak bu öyküleri görmemiş, okumamıştı. Bu yüzden Tarancı denince akla *Otuz Beş Yaş* şiirinden başka bir şey gelmiyordu. 2005 başında yayınevi arşivi yenilendi; bütün eski dosyalar ile 1981 yılından bu yana basılmış kitaplar derlenip bir araya getirildi, numaralandı ve sağlıklı, kalıcı bir arşiv elde edildi. Bu çalışmalar sırasında İsmail Cem'in teslim ettiği dosya da gündeme geldi. O günlerde *Cumhuriyet Kitap* dergisinde Fethi Naci'nin "Seçilmiş Hikâyeler" başlıklı köşesinde Tarancı'nın bir öyküsü yayımlandı. "Dördüncü Sevgiliyi Ararken" adlı bu öykü, özellikle genç okurlar tarafından çok beğenilmişti. Bu çalışma yapılırken öykülerin yayımlandığı *Cumhuriyet* gazetesinin 1937-1945 yılları yeniden tarandı, şairin öykü yayımladığı başka dergilere bakıldı; böylece bu güzel seçki oluşturuldu. Tarancı'nın 43 öyküsü ilk kez bir araya gelmiş oldu. Bu kitap için M. Sadık Aslankara'dan bir önsöz ile bir inceleme yazısı isteyen Erdal Öz, ne yazık ki kitabı göremeden aramızdan ayrıldı; ama şimdi kitap onun önerdiği başlıkla, *Gün Eksilmesin Pencerem-den* adıyla, yayımlanıyor. Kitabı onun güzel anısına adıyoruz.

M. Sadık Aslankara, Cahit Sıtkı Tarancı'nın söyleyişini, tadını bozmamak için metinlerdeki eskimiş sözcükleri değiştirmedi. Ama kimi metinleri genç okurlara okutarak, bu kelimeleri biraz da genç okurun gözünden saptadı ve bunlar için

kitabın arkasına bir de sözlükçe hazırladı. Metinlere, yazım yenilemesi dışında (söyliyen/söyleyen gibi) dokunmadı. Edebiyatımızın bu büyük ustasını ölümünün 50. yılında bu kitapla anarken öykülerin bir araya gelmesinde emeği geçen İsmail Cem'e ve M. Sadık Aslankara'ya teşekkür ediyoruz.

İstanbul, 2006

Cahıt Sıtkı'nın öyküleri, öykücülüğü

Her öykü, şu ya da bu biçimde. çok kapılı bir kente çıkarmış gibi olur okuru; hangi kapısından girerseniz, orasından görünen yüzüyle karşılar sizi. Bu, öykünün dış yüzüdür. Körlerin, herhangi nesneye dokunarak onu tanımlayışında olduğu gibi. Diyelim nesnesi, bedenidir öykünün, giyindirilmişliğidir. Bu yüzden belki, ruhunu kolayca ele vermez öykü. İyi bir kazı zorunludur öykü için. Baktıkça başka yüzünü, baktıkça yüzlerini görürüz çünkü ama bundan öteye geçemeyiz bir türlü.

Bunu tek tek bütün öyküler için söylemek olası. Giyinmişliğine bakarken de soyundurup ruhunu ortaya çıkardığımızda da böylesine adım adım, dokuna dokuna ilerleriz öyküde.

Bir adamı, sokağı, mahalleyi, kenti hatta ülkeyi dış yüzleriyle tanımaya koyuluyormuşuz gibi... Bu doğrultuda, zorunlu olarak bir uzama yerleştiririz öyküyü. Yani onu çerçeveye alırız, çerçevelendiririz ister istemez.

Öykü, çerçeve içine alınırken giysileri tanınmalıdır ki, sonrasında soyundurup ruhuna da ışık tutabilelim onun. Cahit Sıtkı Tarancı'nın öyküleri de bu genel ele alış yönünde çerçevelendirilebilir.

Bu öyküler, bir şairin verimi –elbet bu açıdan bakılmalı ilkin onlara– ama şairliği çarçabuk unutulmak koşuluyla. Çünkü şairliğinde takılırsak Cahit Sıtkı'nın, öykücülüğüne bu gözlükle bakmaya koyulabiliriz kolayca, hatta haberimiz de olmayabilir böyle davrandığımızdan. Şiirlerini kuşatan çerçeve, bu kez de öyküleri için belirleyici olmaya koyulabilir kolayca. Bu

nedenle öyküleri okunurken ya da bunlar değerlendirilirken onu şair olarak düşünmekten kaçınmak gerekiyor ısrarla.

Şair Cahit Sıtkı ile öykücü Cahit Sıtkı

Şair Cahit Sıtkı'nın öykücü Cahit Sıtkı üzerindeki ağırlığını, baskısını görmezden gelmek biçiminde alınmamalı bu. Şair yanının öykülere kazandırdığı olanaklar neyse, bunların dökümüne ulaşmadan bu öyküler üzerine söz söylemek gerçekçi bir yaklaşım olamaz çünkü. Ben, şairliği ile öykücülüğünün kesişme noktasında bunu göz önünde tuttum daha çok. Kaldı ki Cahit Sıtkı'nın şairliği o denli belirgin ki, bunu göz önüne almadan öyküler üzerine herhangi bir söz söylemeye girişmek doğru da olamaz zaten!

Onun öyküleri üzerine bugüne dek en kapsamlı çalışmayı kaleme alan Selâhattin Önerli'nin görüşlerine bir göz atabiliriz bu noktada:

> Hikâyeciliğimizin birçok yönden bütünlendiği (...) bir dönemde, kuşkusuz, Cahit Sıtkı Tarancı'nın hikâyeleri büyük önem taşımaz. Önem taşımaması, bu hikâyelerin önemsizliğinden ileri gelmiyor. (...) Şiirleri çok ünlenmiş bir ozanın hikâyeleri üzerinde kimse durmaz.[1]

Görüldüğü üzere şairliği, Cahit Sıtkı'nın öyküleri üzerine çok olumlu katkılarda bulunmuş ama aynı zamanda sürekli gölgelemiş de öykücülüğünü.

Yine de onun öykülerini okurken şairle değil bir öykücüyle karşılaştığımız kanısındayım ben. Kaldı ki Cahit Sıtkı'nın kendisi de şairliğinin değil, öykücülüğünün dikkate alınmasını istemiş olsa gerek söz konusu ürünlerinde. Çünkü kurduğu evrende sürekli dramatik bütünlük aramaya girişmesi, üstelik öykülerin alımlanmasını kolaylaştırmak üzere bunu enikonu serüven duygusuyla, kışkırtıcı merak dürtüsüyle desteklemesi, kimi öykülerinde duygu şaşırtmacası verdirmesi öykücü yanını şairliğinden ayırdığını tanıtlayan önemli birer gösteren.

1. *Cahit Sıtkı Tarancı'nın Hikâyeciliği ve Hikâyeleri*, Akran Matbaacılık, 1976, s. 6.

Şiirde böyle bir kaygı yansıtmazken öyküde bunun takipçisi olması, bu öykülerin Cahit Sıtkı'nın yazarlığıyla, bir öncesinde doğrudan öykücülüğüyle ilintilendirilmesi gerektiği kanısı uyandırıyor insanda.

Bir örnekle konuya girmenin yeridir. "Abbas" şiiriyle "Abbas" öyküsü arasındaki kesişmenin içinden bakılarak Cahit Sıtkı'nın şiir-öykü tahterevallisindeki konumu ölçümlenebilir. Gerçekten her iki verimin de onun yaşamsal deneyiminden sızarak şiire, öyküye kaynaklık yaptığı görülüyor. Ne var ki aynı adla üretildikleri halde birini şiir, ötekisini öykü olarak verimliyor Cahit Sıtkı.

Sözgelimi, "Abbas" şiiri bizi imgelem dünyasına uçuruyor. Şiirdir bu. Olgusal bağ kurulması olanaksızlaşmıştır, üstelik öyküyü okuyup şiire dayanaklık yapan altyapıyı öğrendiğiniz halde, bir "hikâye ediş"e rastlamazsınız, imgelem dünyasında gezinirsiniz sürekli.

Oysa "Abbas" öyküsü anlamlandırmalarla örülü olsa da olgusaldır. Cahit Sıtkı, şiirini, kesikli biçemle, on altı dizeyle örerken öykü, onun öteki verimleri göz önüne alındığında en uzunlarından biridir.

Şiir ilk kez 19.9.1942'de *İnkılapçı Gençlik*'te, öykü ise 30.7.1944'te *Cumhuriyet*'te yayımlanıyor. İkisi de aynı adla. Sonra Mayıs 1945'te şiirin bir kez daha yayımlandığı görülüyor. Ardından ünlü *Otuz Beş Yaş*'a (1946) alıyor şair bunu.

Cahit Sıtkı, yaşadığı kestirilebilecek aynı olaydan yola çıkarak üstelik aynı adla, birbirine çok yakın iki tarihte hem şiir hem öykü verimliyor. Ama biri ötekine bulaşmıyor. Ne şiir öyküleşiyor ne de öykü, olay aktarmışçasına sıradanlaşıyor. Yalnız bu karşılaştırma bile Cahit Sıtkı'nın gerek şair gerekse öykücü olarak ne denli sağlam yerde durduğunu göstermeye yetmiyor mu?

Nitekim bu büyük şair, şairliğinden de güç alarak öykü yazıyor ama şaireneliğe, şairlere özgü dil tutumuna kaymıyor asla. Bir yazar ses, imge bağlamında nece şiirsellik katabilirse metnine, düz yazının olanakları çerçevesinde ne oranda şiirsel kılabilirse onu, ancak bu kadar akrabalık kuruyor arasında. Bir şair olarak verimlediği öyküyle asla kan bağı kurmaya girişmiyor. İşte bu yüzden o öykücü olmaktan ne denli uzaksa şairliğinde, şair olarak da öykücü olmadığının bilincinde iyiden iyiye.

Sıra içinde okumam dışında, hem de farklı zamanlarda ikişer kez ayrıca okuduğum halde "Abbas"ları; yeniden gördüm ki şiir olan "Abbas" yalnız şiir, öykü olan "Abbas"sa yalnız öykü.

Cahit Sıtkı'nın, bu göz kamaştırıcı başarısı üzerinde yazılsa yeridir bana göre.

Öyleyse biz, bir öykü yazarının ürünleriyle karşı karşıyayız öykü yazarının verimi sayabileceğimiz bu ürünler toplamında. Onu, kuşaktaşı, kim bilir belki de yazgıdaşı sayabileceğimiz şair, öykücü Ziya Osman Saba'yla birlikte dikkate alarak yan yana düşünmek olası.

İşte iki şair öykücü. Alçakgönüllülükte birbiriyle yarışan iki şövalye. Ziya Osman, kendini "öykücü" kimliğine ne ölçüde layık görmüşse Cahit Sıtkı da, ondan aşağı kalmış değil göründüğü kadarıyla. Öykülerini, yayımlandığı *Cumhuriyet* gazetesinde bırakarak görece örtük kalmayı yeğlemiş sanki. MŞE gibi tıpkı. Memduh Şevket Esendal da siyasal kişiliği ile öykücülüğünü birbirinden ayırmak konusunda örnek davranış sergilememiş midir? Sözgelimi öykülerinde "MŞE" simgesini ya da çeşitli takma adları kullanırken siyasal görevi, öykücülüğünü gölgelemesin, diye çabalamamış mıdır? İşte Cahit Sıtkı da saltık anlamda "şair olmak"la yetinmiş biridir bu açıdan. Büyük olasılıkla o, şairliğine gölge düşürmemek için öykücülüğünü geride tutmuş, ötesinde görmezden gelmiştir bu verimini.

Selim İleri'nin Ziya Osman Saba için söylediklerini Cahit Sıtkı Tarancı için de öne sürebilirmişiz gibi geliyor bana:

> ...Hemen Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi'ni arayıp buldum kitaplığımda. Şair Ziya Osman Saba'nın yanı başında hikâyeci Ziya Osman Saba'yı keşfediyordum.[1]

Çeşitli kapıları aralayarak artık onun bu söz konusu öykülerine, bunlardaki fizik evrenlere girebiliriz herhalde... Geçeneklerinden sızıp bu öykücülüğün koridorlarında gezinebilir, pencerelerinden uzanıp dokunmaya çalışabiliriz var edilmiş her öykü öğesine.

1. Ziya Osman Saba; *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi*, Alkım Yayınevi, 2003, s. 9.

Öykü Evreni

Bizi ilk karşılayan yapılandırmanın, öykülerde bizi içine alan evren olduğu söylenebilir kolayca. O halde biz de bu evreni betimleyerek başlayalım işe. Nasıl bir evren, Cahit Sıtkı'nın öykülerinde bizi kuşatan? Özellikleri neler? Nasıl biçimlendirilmiş, nerelere dek uzanıyor, komşu ya da akraba alanlar var mı, varsa hangileri? Bu soruları deşerek başlayalım evren saptamasına...

Cahit Sıtkı'nın öykülerindeki evren öznel, aynı zamanda kapalı bir evren. Şaşılacak bir yan, ama Cahit Sıtkı da tıpkı Sait Faik gibi, Orhan Kemal gibi, onların özgün izleyicisi Oktay Akbal gibi hem öznel hem kapalı bir evrene dayandırıyor öykülerini. Bunu, özöyküsel anlatımla kurduğu benanlatıcılı öykülerinde somut biçimde görüyoruz.

Üstelik tıpkı onlar gibi Cahit Sıtkı da bir İstanbul öykücüsü. Sait Faik ile Oktay Akbal'ın salt İstanbul'a özgülenmiş öykü evrenleri kolayca kabul görebilir; ama Orhan Kemal'i, hele de Çukurova'yı anlatan verimleri ortadayken İstanbul öykücüsü olarak nitelendirmek yadırganabilir elbette.

Ne var ki sayısı iki yüz elliye varan öyküler toplamı dikkate alındığında Orhan Kemal'in Çukurova öykücüsü olmaktan çok İstanbul öykücüsü kimliği taşıdığı, görmezden gelinemeyecek denli netlik kazanıyor. Orhan Kemal, nasıl ki İstanbul evrenli romanlarına karşın bir Çukurova romancısıysa evren olarak Çukurova'nın odaklandığı öykü varlığına karşın da İstanbul öykücüsüdür; hem de apaçık biçimde.

Evet, üçü de İstanbul'u öykülüyor ama öznel bir İstanbul bu, kapalı da. Sait Faik'le Orhan Kemal'in bir dönemki verimler toplamı ile Oktay Akbal'ın tüm verimi böylesi öykülemeyle karşı karşıya getiriyor bizi.

Bu üçlüden geldikleri, en azından bir dönemki ürünleriyle bunların ardılları oldukları öne sürülebilecek başka başka öykücülerden de söz edilebilir burada. Örnekse Adnan Özyalçıner bunlar arasında gösterilebilir; geçmişten günümüze daha başka adlar da eklenebilir listeye.

Yukarıda andığım üç öykücü (Sait Faik, Orhan Kemal, Oktay Akbal), çok farklı biçemlere sahip olmakla birlikte aralarında geçirgenlikler yansıtan "kardeş" verimciler bence. Çün-

kü üçlü, İstanbul'u odakladıkları öykü evrenlerinde, bir anlatıcı aracılığıyla dolaşırken onca dışa açık tutum yansıtmalarına karşın oldukça tutucu sayılacak bakış sergiliyorlar. Öznel olmaları yetmiyor, kapalılar da aynı zamanda.

Bu, Orhan Kemal için bir çelişki gibi alınabilir. Ancak yine de temkinli yaklaşmak gerektiği kanısındayım ben buna. Yazar, kurduğu evrende, anlatıcısı aracılığıyla İstanbul kazan, o kepçe dolaştığı halde, bir açıdan serapta gibi ele alıp işler İstanbul'u. Çünkü kahramanlar açlık, işsizlik algısıyla evreni öznelleştirirken içe kapanmalarına yol açar bu durum aynı zamanda. Evren içe kıvrılıp kapanmıştır bir bakıma.

Sait Faik'teki evren ile Oktay Akbal'daki öykü evreni de yine farklı gerekçelerle alabildiğine öznelleşip içbükey bir hale gelmiştir, denebilir. Gerçekte Sait Faik de Oktay Akbal da İstanbul'u anlatmaya girişmez; İstanbul, öykülerdeki anlatıcıdan pay aldığı oranda gerçeklik kazanır ancak. İstanbul, bir açıdan vitrin süsüdür neredeyse.

Cahit Sıtkı öykülerindeki bu evreni konu aldığımızda birbirine geçmiş halkalar gibi bunun üç temel evrenden oluştuğunu öne sürebiliriz: 1. Memurluk yapılan daire, 2. Gidilen meyhane, 3. İstanbul uzamı (caddeler, tramvaylar, muhallebiciler, sinemalar vb.).

Evi yoktur sanki anlatıcının bu evrende. Çalıştığı daire kadar bile payı bulunmadığı öne sürülebilir hatta. Geç vakit gelip yattığı, uyanır uyanmaz çıktığı bir otel odasıdır ev... Evde yemek yapmaz, çamaşır yıkamaz anlatıcı; öyleyse "otel"dir onun için kaldığı ev: "Yalan Söyleyen Mektup" öyküsü dışında. Bir tek bu öyküde gönülsüz de olsa iş yapmaya girişmiş; ama eline yüzüne bulaştırmakta gecikmemiştir bunu. Günübirlik otel odalarında kaldığı, hatta kimileyin kimi kadınların odalarında sabahladığı yahut geçici sürelerle pansiyonlara yerleştiği görülür.

Elbette her üç yazarın bu kapalı evrenden başlarını kaldırıp doğrudan İstanbul'a yöneldiklerine hiç mi hiç tanık olunmadığı düşünülmemeli! O zaman sözgelimi Orhan Kemal'in de Oktay Akbal'ın da hemen elöyküsel bir anlatıma kaydıkları ya da özöyküsel olsa bile, yolunu bulup evreni anlatmaya girişmedikleri öne sürülebilir pekâlâ. Sait Faik'te bu daha açık seçiktir; o, eğer İstanbul evrenini öne çekecekse bunu göstere göstere dolaysız biçimde yapar.

Cahit Sıtkı, öykü evreninde Sait Faik gibi davranır daha çok. Ya İstanbul'u umursamaz, kurduğu evren buna yaslandığı halde ya da anlatır yalnızca, kendi öykü evreninin anlatıcısı olur çıkar.

O halde bu yanları dikkate alındığında üçlü değil bir dörtlü gibi de değerlendirilebilir yukarıdaki öykücüler. Sözgelimi Cahit Sıtkı'nın yayımlanan kırk iki öyküsünden yalnızca ikisi Ankara'da, bir-ikisi de bir ölçüde Anadolu'da, daha çok da belirsizlik içinde geçerken geriye kalan öyküler hep İstanbul'a özgülenmiştir.

Öykü Anlatıcısı

Cahit Sıtkı'nın öykü evreninde benanlatıcı tek kişidir ötekilerinde görüldüğünce. Aynı anlatıcı kahraman, öykü evreni içinde kendi kişiliği yönünde gezintisini sürdürürken evrenin kapalılığını, öznelliğini yansıtmanın da aracısı olur.

Anlatıcı, tam bir yalnızlık anıtıdır sanki!

Ne var ki Sait Faik ile Oktay Akbal'ın anlatıcı kahramanları daha çok varoluş sorunsalının biçimlendirdiği birer karakter olarak göze çarpar. Oysa Orhan Kemal'in anlatıcı kahramanı açlık tehdidi, işsizlik korkusu yaşayan, bu doğrultuda omuzlarında sürekli geçim derdi, yüreğinde geçim tasası taşıyan biridir.

Cahit Sıtkı'nın anlatıcı kahramanı ise Sait Faik'le Oktay Akbal'a yakın durur daha çok. Gerçekten de bir çalım Sait Faik'in, bir çalım Oktay Akbal'ın anlatıcısıdır sanki o. Parasızlık çekmez değil, hele rakı parasını bulamadığında bayağı efkârlandığı olur; ama yine de küçük maaşlı bir memura göre ne özde geçim sıkıntısı içinde görünür ne de açlık tehdidi, işsizlik korkusu yaşar.

İster özöyküsel ister elöyküsel anlatımla karşımıza gelsin Cahit Sıtkı'nın öykülerindeki kahramanlar, birinci dereceden yalnızlık çeken, bu yalnızlıklarını gidermek için de içkiye sarılan kişilerdir. Bu açıdan bakıldığında, ondan kırk yıl sonra öykü verimlemeye girişmiş Cemil Kavukçu'nun da aslında bir yalnızlık, kendini içkiye veren bir avutuş öykücüsü olduğu savlanabilir kolayca.

Çünkü anlatıcı, her sıkıntısında içkiye, sigaraya sarılır. İşte bu anlamda Cahit Sıtkı anlatıcıları ile Cemil Kavukçu anlatıcı-

ları çok yakındır birbirine, paydaştır hatta. Elöyküsel de olsa akşamcıdır Cahit Sıtkı'nın anlatıcıları. İçkiye dönük sevinçler yaşar. Meyhanecilerle, öteki müşterilerle dosttur. Kavukçu'nun öykülerinde de görülür bu. Ancak onun anlatıcıları kimileyin evde içer; hatta kapanarak içenler bile vardır bunlar arasında. Cahit Sıtkı öykülerindeki anlatıcılar ise meyhane müdavimleridir daha çok.

Hoş Sait Faik öyküleri de bir ölçüde böyle alınabilir. Ne var ki Sait Faik'te de Cahit Sıtkı'da da hep arayış egemendir! Aranan "kadın" ya da Fethi Naci'nin Sait Faik için öne sürdüğü "insan" bulunduğunda sorun kendiliğinden çözülecek gibi görünür.

Gerçekten Cahit Sıtkı'da anlatıcı, bir türlü buluşamadığı sevgilisini arar. Oysa neredeyse rüyalarında bile bir araya gelemediği, buluşamadığı görülür sevgiliyle. Anlatıcının peşine düştüğü sevgililerin genelde iki farklı karakter olarak kendilerini ortaya koyduğu söylenebilir. Bir yanı düşkün kadınlardır bunların, öte yanı melek...

Düşkün ya da "kaldırım güzeli" bağlamında alınabilecek kadınlar, anlatıcının sevişme isteği duyduğu kadınlardır daha çok. Ama sıra melek kadınlara geldiğinde bir derin anne imgesinin gezindiği de olur öykülerde. İkizil bir kadın duygusudur sanki bu. Nitekim arka planda, anlatıcıyı yönlendiren iki güç kaynağına dönüşür sevgili ile anne.

Ilişkide zaman zaman apaçık biçimde ortaya çıkan "sanal" boyut, somutlanmış görünen ilişkilerde de sevgilinin varlığını kuşkuya düşürüyor doğal ki. Sözgelimi sevgililerin azımsanmayacak bölümü rüyada görünüyor anlatıcıya. Ya da bakıyorsunuz anlatıcı, onu hayalinde canlandırmış oluyor.

Selâhattin Önerli'nin bu yöndeki vurgusu ilginç: " Tarancı, hikâyelerinde gerçek bir sevgiden çok tasarlanan bir sevgiyi dile getirmektedir." (agy., s.7)

Kadınlar, var görünür öykülerde; ne ki olmadıklarını sezeriz. Anlatıcının sürekli sevgili değiştiriyormuş havasında arayış içinde oluşu, kadınlarla bir türlü buluşamayışı, ilişkilenemeyişi bu kanıyı iyice güçlendiriyor. Demek ki anlatıcı ben, kadınlar konusunda dışa yansıyan yüzüyle değil, içteki yıkılışı, çöküşü bağlamında alınmak zorunda bu nedenle.

Gerçekte ise kadınlar birer mıknatıs gibidir; anlatıcı onların çekim gücüne direnemez, umutla bekler, günün birinde

kendisinin de bir kadın tarafından çekileceğini... Ne ki beklediği gerçekleşmez bir türlü.

Bu anlamda aşk buluşması olanaksız gibidir. Anlatıcı onca girişimine, çabasına karşın bir türlü buluşup bir araya gelemez sevdiği, ilgilendiği kadınla.

Oktay Akbal ile Orhan Kemal'de de gerek evren bağlamında gerekse anlatıcı aracılığıyla yoğun arayış gözlenir. Ancak Orhan Kemal kahramanları, "gelecek" arayışı içindedir, sürekli mutluluğun yaşandığı, işsizliğin sona erip geçim sıkıntısının ortadan kalktığı bir dünyasal evren özlemidir bu. Oktay Akbal anlatıcısı ise daha çok, kendini arayış peşinde görünür öykülerde. Yabancılaşmadan arınmış bir "ben" arayışı da denebilir onun bu serüvenine. Cemil Kavukçu'da ise arayış gözlenmez; onun anlatıcı kahramanları, bulanık suda kendi içlerinde kıvıl kıvıl kıvranan, bunu döngüsellikle yaşamayı sürdüren kişilerdir.

Yukarıdan bu yana anageldiğim öykücülerdeki anlatıcıların temelde uyum sorunu yaşadıkları öne sürülebilir elbette. Bunların kendileriyle hiçbir zaman barışık olamadıkları da savlanabilir kolayca.

Sözgelimi Cahit Sıtkı'nın benanlatıcısı, kendini kadınların ilgisini çekecek biri olarak göremez bir türlü, sevilmediğini düşünür; ötesinde sevilmeyecek biridir belki kendince.

Bu duyguyu, Cemil Kavukçu'nun benanlatıcılarında görebilmek de olanaklı. Oysa Sait Faik'in anlatıcıları, bu engelin kendinden kaynaklandığını düşünmez, sevgiliyle buluşmanın engelleri kahramanların dışında aranmalıdır. Bunu Orhan Kemal ile Oktay Akbal'ın kahramanları için öne sürebilmek de olası. Oktay Akbal'ın kahramanlarının kendileriyle barışık oldukları elbette düşünülemez zaten; ancak Orhan Kemal'in anlatıcı kahramanları, ne kadar şikâyetçi olurlarsa olsunlar kendileriyle barışık kişilerdir hep.

Cahit Sıtkı'nın öykülerindeki anlatıcı, borç içindedir sürekli. Ne ki Orhan Kemal'in korkularını duyması gerekmez onun. Borçlu olması, savrukluğundan kaynaklanır çünkü. Meyhanede son kuruşuna dek parasını harcayabilir örneğin. Ardından oldukça güç durumlara düşebilir; hem de sıklıkla. Ne var ki bunca deneyimin ardından bakarsınız yine parasını meteliğine dek meyhanelerde harcayıvermiş.

Öyleyse bu sıkıntıları geçicidir onların. Hayatını kazanmanın bir "zaruret" gibi görünüşü bile aldatıcıdır. Çünkü borç içinde yüzse de, küçük memur bütçesinin karşılayamayacağı bir savurganlık içinde sürekli para harcar anlatıcı. Belli ki kısa süre içinde yaşamı, yeniden olağan akışına kavuşmaktadır. Belki de görünmeyen el ya da eller bu bütçeye katkıda bulunmaktadır. Nitekim borç almak için sıklıkla arkadaşlarına başvurduğu da düşünülürse, anlatıcının hem de sürekli olarak ekonomik durumunu düzelttiğini, düzeltebildiğini sezmek olası. Öyleyse özde bir sıkıntısı olmasa gerek anlatıcının. Ama son kuruşuna dek içkiye harcamaktan çekinmez o anki parasını.

Zaten öykülerde anlatıcının dışarlıklı olduğu, ötesinde taşrayla süregiden ilişkileri bulunduğu sezdirilir. Bunun ekonomik alışverişi kapsayacağı da öngörülebilir elbette. Taşra ilişkileri sezdirildiğine göre taşralı ya da taşrada yaşayan bir aileden geliyor olmalıdır anlatıcı. Ne ki bu, hiçbir öyküde bu biçimde açıkça dile getirilmez. "Yalan Söyleyen Mektup"ta anneye yazılan ama gönderilmeyen bir mektuptan söz edildiği, sonrasında "Bir Adam"da gönderildiği halde... Bu arada "memleket", "sıla" vb. sözcükleri saymayacaksak eğer.

Kolayca kestirilebileceği gibi anlatıcı, İstanbul'a sonradan gelmiştir. İstanbul'da bir başınadır. Arada eski okul arkadaşlarıyla, onların anneleriyle, kız kardeşleriyle görüşür, o kadar. Çocukluğuna ya da aile ilişkilerine geçtiğinde anlatıcı, öykü evreni enikonu belirsizleşir, kişilerin gezindiği ortamın neresi olduğunu çıkarmak bile güçleşir.

Ancak yukarıda dile getirilenler bir yana, anlatıcı için para, bir güç nesnesi olarak çok önemlidir. Kadınlara karşı güven duymasını sağlar. Eğer bir kadınla buluşacaksa anlatıcı, ilkin parayı düşünür. Yoksa cebinde parası, borç aramaya girişir. Sonra iki kadeh de parlatmış olmalıdır, ne yapıp edip. İkinci güven gereci de "alkol"dür çünkü. Rakı "vefakâr arkadaş"tır onun için. Bu nedenle öyküler, bir açıdan geniş bir meyhane coğrafyasına sürükler bizi. Bu, belki de anlatıcının denge kurma zorunluluğunun sonucudur.

Anlatıcının memuriyeti üzerinde de önemle durulması gerekiyor. Bir çalım, on dokuzuncu yüzyıl Rus gerçekçiliği içinde yer alan memur karakteriyle özdeşlik kurulabilecek bu

anlatıcı memur, "mutsuzluk kaynağı" olarak yaşar bunu sürekli. Bürokrasinin kara anlatı yoluyla eleştirisi, denebilir buna. Yazı masası, imza defteri, yakalık, kravat, müdür, maaş, yevmiye kesintisi vb. hemen her öyküde karşımıza çıkar.

Anlatıcının kimileyin Cahit Sıtkı'nın kendisi oluşu yanıltmamalı bizi. "Telefonda Bir Konuşma", "Otel Hizmetçisi" böylesi örnekler. Ancak yine de herhangi öykü anlatıcısı olarak almak gerekiyor bu kişiyi, adı Tarancı da olsa!

"Bir Adam" ise, sanki yazgısını paylaştığı öykü gibi duruyor, gözünüzü kısıp biraz uzaktan baktığınızda. "Dördüncü Sevgiliyi Ararken" de anlatıcının, o bitmez tükenmez sevgili arayışını göstermesi bakımından önemli bir ipucu. Aynı şekilde "Yalan Söyleyen Mektup" başlıklı öykü de, elöyküsel aktarımına karşın Cahit Sıtkı'nın ruh halini yansıtmada önemli açılımlar getiriyor.

Genel örnekler dışında kalan öyküleri de var elbette Cahit Sıtkı'nın. Örnekse "Vicdan Ablanın Kedileri", "Küçüklerin Dostu" vb. "Taş Bebek"se ilginç bir dönüştürüm örneği olarak görülmeli.

Evren-Anlatıcı İlişkileri

Yapılandırılan öykü evrenleriyle, bu evrende yaratılan öykü kişilerinin genel özelliklerini sıraladıktan sonra aralarında gözlenen öznel, nesnel ilişkileri ele alabilir, dilsel, biçemsel özelliklere geçebiliriz artık...

Cahit Sıtkı'nın öykülerinde –hemen her kezinde– düş aktarılıyormuş havasında bir düzleme yaslanıldığı görülüyor. Bu, aslında anlatıcının, kendi gerçekliği içinde nasıl bir duruş serilerse sergilesin, kendisine kıvrıldığını, yani öznelliğini; ama bu arada sürekli kendi kendisiyle kalışı nedeniyle de tutuculuğunu göstermeye yetiyor.

Anlatıcı öylesine yalnızlık duygusu içindedir ki İstanbul, başkalarına gülümsediğinde ona sırıtıyor gibidir. Bu, gezindiği evrenle barışık olmadığını, aralarında geçirgenlik bulunmadığını; o ayrı bir evrende tutukluyken, İstanbul'un bambaşka bir evrende durduğunu ele veriyor.

Cahit Sıtkı'nın anlatıcısı, sevgili arayışında bitmez tükenmez enerjiye sahiptir. Bu yolda çabasını sürdürürken umudu-

nu tüketmez. Bir gün aradığı sevgiliye kavuşacaktır. Bu nedenle hayalde, rüyada ya da yaşamsal gerçeklikte sevgili değişse de arayış sona ermez. Çünkü birebir çakışmayla, örtüşmeyle buluşulmuş sevgili yoktur ortada.

Anlatıcının çevresi, evrenle aralarında geçirgenlik bulunmayan bir zırhla kaplıdır sanki. Sözgelimi sık sık omzuna bir el dokunur anlatıcının, o zaman bir an için ürpererek kendine döner kahramanımız. İşte tam bu anda anlatıcının öznel, kapalı dünyasıyla bu evrenin nasıl örtüştüğü ama nasıl da İstanbul dışında kurulduğu gözlemlenir. Böyle durumlarda, İstanbul var mıdır, yok mudur, bu da belli değildir. Öykü evreni de, İstanbul da anlatı için Platonvari gölgeden ibarettir, o kadar. Bu hal, sıklıkla yaşadığı bir durumdur üstelik anlatıcının.

Anlatıcı gerek öykü evreni içinde gerekse İstanbul karşısında ussal bir yarılma içindedir sanki. Bir içinde görünür bunların, bir dışında. Bir başka deyişle bunlarla hiç ilintilenmeden, ama her an ilintileniyormuş, ilintilenecekmiş gibi yaşar yine de. Sevgili arayışı da işte bu düzlemde kendini koyar.

Cahit Sıtkı'nın temel duruşu da bu ilişkilenişle artık tam anlamıyla ortaya çıkmıştır, denebilir. Tek bir tümceyle dile getirecek olursak, onun bu öykülerdeki temel duruşu; hep arayış, ama hiçbir zaman bulamayış olarak beliriyor.

Kaldı ki sevgili de yok gibidir. Çünkü anlatıcı, hayalini kurduğu, rüyasında gördüğü sevgililer kadar ilginç sanal ilişkilenişlerle de buluşur kadınlarla. Bütün bu buluşmalarda, birlikteliklerde hem var hem yok gibidir kadınlar. Daha doğru bir söyleyişle, kadınlarla arasında camdan duvar örülüdür sanki anlatıcının. Birbirine değilmeden, birbirine girişilmeden yan yana sürdürülen yaşamlar. Anlatıcının yaşamı, kadınların değmediği, ilişmediği bir yaşamdır.

Böyle olunca, anlatıcının bir cam hücre içinde gezindiği bile söylenebilir. Bu derin yalnızlığın nedenleri üzerinde özellikle durulması gerekiyor. Cahit Sıtkı'daki temel sorunsal işte bu derin yalnızlıkta düğümleniyor çünkü. Bireyin iletişimsizliğinde. Gerçekten de Cahit Sıtkı öykülerindeki anlatıcılar, bireysel ilişkileniş güçlüğü yaşar sürekli. Hem kalabalıkta yalnızdır onlar hem yalnızlıkta yalnız.

Nitekim "Çirkin Kız"da anlatıcının şu sözü düşünce dizgesinin nasıl yapılandığını ele vermesi bakımından önemli:

"Zaten kalabalık içinde yalnızlığı tenhadaki yalnızlığa daima tercih ettiğim için..."

Dil, Biçem

Cahit Sıtkı'nın şairliğinin, bu öykücülüğe hiç mi hiç katkıda bulunmadığı sanılmamalı. Bir sanatçının şairliği ile öykücülüğünü birbirine karıştırmayıp bunları ayrı tutması başka, bu alanların her birine öteki alanlardan katkı sağlaması çok başka.

Bu açıdan bakıldığında, öykücü Cahit Sıtkı'nın, şair Cahit Sıtkı'dan gerek dil, gerekse biçem bağlamında çokça yararlandığı öne sürülebilir. Örneğin öykü girişleri de bitirişleri de hep ustaca. Yer yer hayranlık uyandırıcı, görkemli hatta.

Bana göre unutulmaz öyküler de var bunların arasında. Örnekse "Yadigâr", "Mavromatis Efendi" Bütün bunların yanında onca acısına karşın anlatıcı öylesine duyarlı ki, bunun sonucunda öyküler, insanı çarpıp yere vuran bir içlilikle de at başı gidiyor. Bu da Cahit Sıtkı'nın biçemsel bağlamdaki başarısı elbette.

Şairliğinden sağladığı yararın öykülere katmerli bir biçimde yansıdığı, bununsa bir şair tutumu olarak alınması gerektiği düşünülebilir. Şairliğini dili parlatmasında kullanıyor o daha çok, bir de sıçramalı düşünce üretip öyküsel imgelemeyi zenginleştiriyor buradan aldığı güçle. Cahit Sıtkı'nın öykülerindeki dil üzerinde önemle durulmalı, derim.

Bu doğrultuda pek çok şiirsel söyleyiş örnekleri gösterilebilir elbette öykülerde. Ama bir tek şairanelik örneği gösterilemez yine. Bu da onun som şair, kült şair olduğunu kanıtlıyor bir bakıma.

Şu örneği alalım: "Bir insan yüzünde 'akşam'ın ne demek olduğunu gördüm." Arkasından ekliyor· "Sesine yerleşen gözyaşı"; "Geceler hazinesi koyu siyah saç"; "Tütün tarlası saç" Bir öykü kişisinden söz ederken, "Bize doğru akıverdi," diyor. Meyhanede donatılan sofraya bakıp, "Daha ağzım ıslanmadığı halde içim açıldı," nitelemesini getiriyor. "Çarşafın titrek beyazlığı" diyor bir yerde, bir başka yerde ise "Sessiz bir film oynar gibi kar yağıyordu," diye yazıyor... Sonra, "Sevinç payı geriden gelen bir hayret," diyor; "Dünyanın bütün güzelliklerini

özet halinde sunan bir gülüş," diyor; "Saksılarıyla uykudan henüz uyanmış genç kızlarının mahmur gözleriyle gülümseyen pencereler," diyor...

Bütün bunların yanında, "aralıklamak", "koyun cebi", "sabahlayın", "kaymaklı gecikme", "noksan karanlık" vb. söyleyişlere de rastlanıyor öykülerde.

Artık daha başka örneklere gerek yok herhalde! Alın, şairce kurulmuş öykü tümceleri, söyleyişler size; ama şairane değil hiçbiri de!

Cahit Sıtkı, 1937-1956 arasında yirmi yıl boyunca öykü yayımlamış. *Cumhuriyet*'te zaman zaman haftada bir yayımladığı bile olmuş, uzun aralıklar verdiği de. *Varlık*'ta yayımlanan bir öyküsüyle birlikte kırk üç öykü.

Cahit Sıtkı'nın, öykülerini verimleyip yayımladığı dönemde Hüseyin Rahmi'nin ilgisini çektiğini de biliyoruz. (Baki Süha Ediboğlu'dan aktaran Önerli; agy. s.15-16)

Ama nedense günümüzde Türk öykücülüğünde Cahit Sıtkı Tarancı'nın adı geçmiyor.

Peki öykücülüğümüzde, öykü seçkilerimizde bundan böyle Cahit Sıtkı Tarancı için de bir yer açmamız gerekmiyor mu?

M. SADIK ASLANKARA

PENCERELERDEN KORKAN ADAM

Gazetemin birinci sayfasındaki mühim siyasi haberleri okumuş, iç sayfalardaki müteferrik haberlere göz gezdiriyordum. "İzmir'de müessif bir kaza" başlıklı bir haberin daha ilk satırında, elimde ayna olmamasına rağmen, benzimin kül gibi olduğunu hissettim. Kara haber şuydu:

> İzmir'in kurtuluşuna tesadüf eden 9 Eylül gecesi, bütün İzmir'in bu sevinçli yıldönümünü fener alaylarıyla, türlü şenliklerle kutluladığı bir saatte, Kordonboyu'nda Çiçek Apartmanı'nın dördüncü katında oturan İzmir Lisesi edebiyat muallimlerinden Hilmi Çekingen, yatak odasının penceresinden şehrayini seyrederken muvazenesini kaybederek aşağı düşmüş, beyni parçalanarak ölmüştür.

Eski bir mektep arkadaşımın bu beklenmedik ölümünden mütevellit teessürüme, hazin bir hayret de karışıyordu. Hilmi'nin pencereden düşerek ölmesi. Nasıl ki bazı genç kızlar gök gürlemesinden, bazı hanımefendiler fareden, bazı kılıbık kocalar karılarından korkar; Hilmi de pencerelerden dehşetli surette korkardı.

Onu ilk tanıdığım günü hiç unutmam. Galatasaray'a

yeni girmiştim. O gün sınıfta, dilini bilmediğim bir memlekette imiş gibi sıkılmıştım. Geceleyin, mütalaadan sonra, yatakhaneye çıktığımız zaman, karyolamın pencere yanında kurulduğunu görünce büsbütün canım sıkıldı. Bünyemin zayıflığı, soğuktan çabuk müteessir olmam beni sıhhat hususunda son derece ihtiyatlı ve tedbirli bulunmaya mecbur ediyordu. Yanımda yatan çocuğun, pencere önünü duvar dibine tercih edeceğini –leyli mektep yatakhanelerinde pencere önünde yatmak adeta bir imtiyazdır, orada ya mektebin kıdemli talebeleri yahut da pazısına güvenenler yatar– umarak, "Affedersiniz kardeşim," dedim, "sizden bir ricada bulunacaktım, yerlerimizi değişebilir miyiz? Pencere önünde yatmak sıhhatim için tehlikeli de..." Henüz ismini bile bilmediğim bu çocuk, hiçbir sebep zikretmeden, "Olmaz kardeşim," dedi, "ben yerimi değiştiremem." O gece, bu hodbinlikten dolayı bu çocuğa içerlediğim halde, sonraları, tabiatlarımız arasındaki benzerlik, edebiyat aşkımız ve riyaziye nefretimiz bana öfkemi, ona hodbinliğini unutturarak aramızdaki münasebeti, herhangi bir sınıf arkadaşlığından can ciğer dostluğa kadar götürdü; öyle ki içtiğimiz su ayrı gitmez olmuştu. Bir öğle teneffüsü, bütün çocuklar teneffüsteyken arka sıralardan birine çekilmiş, Victor Hugo'nun şiirlerini okuyorduk. Birden teneffüshanede bir gürültüdür koptu, hemen yerimden fırlayarak pencereye koştum, bahçede maç vardı, oyuncular arasında penaltıdır değildir, diye bir kavga çıkmıştı, bütün futbol maçlarımızda olduğu gibi. Yerinden kımıldamamış olan Hilmi'ye dönerek: "Koş bak," dedim, "sekizden Necati ile dokuzdan Hikmet tutuşmuşlar..." Fakat Hilmi hiç oralı olmadı. Tekrar yanına geldiğim zaman dayanamadım. "Yahu," dedim, "dışarı âlemle hiç alâkadar olmuyorsun! N'olacak senin bu pasif halin?" Ellerini önümüzde duran kitabın açılmış yaprakları üstüne bastırarak, ayağının na-

sırına basılmış bir adamın can acısıyla, "Ah bilseydin!" dedi ve başladı anlatmaya:

"Altı aylıkken mi, bir yaşımda iken mi pek bilmiyorum, fakat henüz memeden kesilmemişim, bir gece, mevsim yaz olacaktı ki şehrin dışındaki sayfiye köşklerinden birinde bulunuyorduk. Galiba biraz da hasta ve mızmız bir çocuk olduğum için, o kadar çok ve fasılasız ağlamışım ki, tesadüfen uykusu kaçan babam, uyuyamamasını benim ağlamama hamlederek, uykusuzluğun son haddine getirdiği bir asabiyetle yatağından fırlamış, beni beşiğimden kaptığı gibi, açık duran pencereye koşmuş ve annem tam vaktinde yetişmeseymiş, pencerenin ötesindeki siyah ve korkunç boşluğa atıyormuş. On sekiz senelik hayatımda babamın o çılgın hareketi yapamadığına esef ettiğim karanlık anlar olduğu gibi, bu çılgınlığın önüne geçen anneme, su katılmamış sevgime ilaveten, minnet ve şükran duyduğum aydınlık anlar da oldu. Fakat alınyazımın yazıldığı o gece, çocuk ruhum üzerinde öyle derin bir tesir yapmış olacak ki, o ecel penceresi daima gözlerimin önündedir ve o pencerenin ötesindeki siyah ve korkunç boşluk, Paskal'ın kımıldayan uçurumu gibi, yanı başımdan ayrılmadı, bugüne kadar mektep hayatımın her safhasında bana refakat etti. Bunun içindir ki her pencereyi o pencereye benzetiyor ve pencere kenarında durmaya, pencereden dışarı bakmaya, hele pencere yanında yatmaya korkuyorum. Hâlâ hatırımdadır, yedi-sekiz yaşlarımda vardım; ramazandı, minarelerde mahyalar kurulmuştu. O zaman, benden küçük iki kardeşim daha olduğu için artık annemin yanında değil, büyükannemin yanında yatıyordum. Büyükannemin birinci kattaki odasından mahallemizdeki caminin minaresini görebilmek için, boyumuzun küçüklüğü hasebiyle pencere parmaklığına tırmanmamız lazımdı. Bir akşam, küçük kardeşlerim pencere parmaklığına tırmanmış, gelin-

lik bir kız gibi süslenmiş olan minareyi temaşa ederlerken, ben pencereden korktuğum için onlardan uzak durmuş, çocuk tecessüs ve neşelerine iştirak edememiştim. O aralık babam içeri girdi, kardeşlerimi pencere parmaklığında görünce hiddetle, 'İnin bakayım oradan yumurcaklar!' dedi ve bana dönerek ilave etti: 'Aferin benim akıllı oğlum.' O anda kardeşlerimi ne kadar kıskandığımı ve pencereye niçin yaklaşamadığımı babam nereden bilecekti? Hem ben minareleri, minaresiz şehir tasavvur edemeyecek kadar severim.

Yaşım ilerledikçe bu korku bende daha şuurlu bir hal aldı. Pencere mefhumu benim için bütün korkularımın, kuruntularımın sembolü oldu. Bana öyle geliyordu ki –hâlâ da öyle gelir– her pencere o ecel penceresidir, herhangi bir sebep –dalgınlık, ihtiyatsızlık, sarhoşluk, sokaktan geçen güzel bir kadını daha iyi görmek arzusu– babamın yerine geçebilir; ve annem yanımda olmayabilir... Ve... Nitekim, geçen sene bir gece müthiş bir rüya gördüm, gene öyle çocuktum, beşiğimde sebepsiz ağlıyordum, yatağında bir sağa bir sola dönen ve gene uyumayan babam, gene öyle asabiyetle yatağından fırlıyor, beşiğimden kaptığı gibi beni açık duran pencereye koşuyor ve bu sefer annem sofada olduğu için, pencerenin ötesindeki o siyah ve korkunç boşluğa fırlatıyordu. Bu rüyadan nasıl uyandığımı ben bilirim. İçimde öyle bir sezgi var ki, bugün olmasa yarın, yarın olmasa öbür gün, beş sene, on sene, yirmi sene sonra, muhakkak surette bir pencereden düşerek öleceğim."

Demek insan bazen nasıl öleceğini kestirebiliyor...

16 Ekim 1937

KOLALI YAKA

Bazı sabahlar vardır ki insan yataktan diriliyormuşçasına kalkar. O sabah öyle kalkmıştım; mutadım hilafına bu istekli kalkışım sebepsiz değildi.

O gün ayın biriydi. Maaş alacak, tütüncüye, kahveciye, lokantacıya olan borcumu verecek, garsonlara bahşiş bırakacak ve böylelikle, kış mevsimi ilerledikçe düşen hararet derecesi gibi geçen ay başından beri düşmekte olan itibarımı yükseltecektim; o gün, aylardır peşinden koştuğum ancak bir hafta evvel bir çayda tanışabildiğim, güzelliğinin neresinde olduğunu pek kestiremeyeceğiniz; fakat bakıldıkça baş döndüren, yaklaşıldıkça dizlere titremeler veren, mıknatıs gibi bir kadınla randevum vardı; ve nihayet o gün hava bir kış gününden beklenilmeyecek kadar güzeldi. Güftesiz, bestesi kendimin olan ve keyifli zamanlarımda mırıldandığım başı yok, sonu yok bir gönül havasını mırıldanarak tıraş oldum, itina ile yıkandım, konsolun gözünü çektim, gömlek arıyordum, yakası kendinden gömleklerimin kirlide olduğunu görünce, mavi poplin zeminli gömleğim üzerine kolalı yaka takmak mecburiyetinde kaldım.

Mağaza vitrinlerinde renk renk, çeşit çeşit gömlekler üzerinde bütün renklere hâkim, gözalıcı beyazlığıyla şıklığın ve zarafetin timsali gibi duran ve fakat tecrübe-

siz boyunları gıcıklamaktan başka bir şeye yaramayan kolalı yakayı hiç sevmem, boynun hareket serbestisini takyid ettiği yetmiyormuş gibi üstelik insana yaşından fazla bir ciddiyet veriyor; bunun için, boynun istiklaline dokunmayan, bilakis rahat kımıldamasını temin eden yakası kendinden gömlekleri daima tercih ettim.

Mutadı olmayıp da bir zaruret saikiyle takanlar bilirler, bu yakayı takmak ameliyesi de başlı başına bir derttir, dar ve sert deliklerinden düğmeyi geçirinceye kadar ananızdan emdiğiniz süt burnunuzdan gelir; bu kâfi değilmiş gibi, kravat da muziplik yapar, siz kendisini yakanın içine geçirmeye çalıştıkça o, sağa sola kayar, bir türlü yakanın içinde durmaz, öyle ki sizi sinirlendirmek için yaka ile ittifak etmiş sanırsınız.

Ancak bir hayli ter döktükten, söylendikten, aynada kravatımı son bir defa düzelttikten sonra sokağa çıkabildim. Tramvay istasyonuna doğru iniyordum; yolda tütüncüye uğradım, on bir buçukluk paketimi aldım, "Bir tramvay daha beklerim," diyerek bir sigara yaktım. Sigara sıkı mı sıkı. Zorla birkaç nefes çektikten sonra yere attım. Kolalı yaka da evden beri gayet sinsi olarak boynumu sıkıyordu.

Hırsımdan ve sıkıntıdan boynumu birkaç kere sağa sola döndürdüm, yukarı kaldırdımsa da kolalı yakanın mengenesini bir türlü gevşetemedim. Tramvay gelmişti, atladım. Kalabalık mı kalabalık... Sahanlıkta iki göbekli arasında sıkışıp kalınca, boynumdaki sıkıntı, birleşik kaplardaki su gibi, bütün vücudumu istila etti. Kımıldamak işkenceyi artırmaktan başka bir şeye yaramıyordu. Eminönü'nde tramvaydan iner inmez göğsümden bir "Oh!" çıkıverdi. Kalabalık düşmanlığımda tramvayların büyük bir rolü olduğunu o vakit daha iyi anladım. Daireye geldiğim zaman, mesai arkadaşlarımdan evvel, masam, sandalyem, sumenim, hokka takımım beni sevinçli

bakışlarla selamladılar. Arkadaşlara merhaba derken hakikatte onların selamına mukabele ediyordum.

Devam defterini imzaladıktan sonra, geçtim masamın başına, yaktım sigaramı –bereket versin bu seferki o kadar sıkı değildi– ve başladım çalışmaya. Dairede, düğün hazırlığı yapan bir ev gibi keyifli bir telaş vardı. Bütün memurlar istekle çalışıyordu. Bende o istek fazlasıyla olduğu halde, boynumu dik tutmaya beni mecbur eden zalim kolalı yaka tabii pozumu elimden almış, arkadaşlarımın neşesine iştirak etmeme mâni oluyordu. Masamın üzerine istediğim gibi eğilemiyordum. Sabahleyin diriliyormuşçasına kalkan ben değilmişim gibi bezgin bir halim vardı. Öğleye doğru bir şayia çıktı, maaşlar ertesi güne kalıyormuş. Aniden bütün çehrelerde beliren hüznün en büyük payı bana düştü. Vakıa cebimde papelim vardı, o günü kıt kanaat geçirebilirdim, fakat mesele orada değildi, güzelliğinin neresinde olduğunu pek kestiremeyeceğiniz; fakat bakıldıkça baş döndüren, yaklaşıldıkça dizlere titremeler veren, mıknatıs gibi bir kadınla buluşacaktım. Kadınlarla beraberken beni kendime en çok güvendiren şey paradır. Param olmadığı zaman kadınların yanında rahat nefes alamam. Bunun için o gün cebimdeki papel bu endişemi bertaraf etmekten uzaktı. Asgari on papele ihtiyacım vardı.

Maaşların ertesi güne kalmasının bir şayia olduğunu ümit etmeye o kadar müsait bir haleti ruhiye içinde olduğum halde, kolalı yaka, boynumdaki cellat mevcudiyetiyle, bu şayianın er geç bir vakıa olacağı hissikablelvukuunu uyandırmıştı bende. Öğle tatilinde her vakit gittiğim köfteciye uğradım, girebilirsen aşkolsun. Fakat açlık ve alışkanlık belası, mecbur oldum girmeye. Bin müşkülatla, itile kakıla, yukarı kata çıktım, henüz yeni boşalan bir masaya oturdum. Burada liste filan yoktur. Her gelen köfte için gelir. Köftem gelecek, diye bekliyorum. Gar-

son iner, çıkar, elinde köfteler, piyazlar, salatalar, su bardakları... Fakat bir türlü bizim masaya uğrayan yok. Açlık beklemekle birleştiği zaman tahammül edilmez şey oluyor. Karşı aynada, takallus etmiş, solgun yüzümü, boynumu dik tutan kolalı yakayı görünce kan tepeme çıktı, bir an, kendimi kaybedecek, aynanın içine atlayarak, bu bana hiç benzemeyen, baştan başa sinir kalem efendisini tepeleyecek oldum. O esnada köftem gelmiş, söz mideye geçmişti. Homurdanarak köftemi yedim, çıktım her günkü kahveme. Ağır şekerli kahvemi içtikten sonra, her gün gelen arkadaşlardan kimsenin gelmediğini görünce fırladım dışarı. Boynumdaki azap devam ettiği için, yürürken ikide bir parmağım boynuma gidiyordu. Fakat beyhude. Boynunuzu tahakkümü altına almış sert ve dar bir kolalı yakaya laf anlatmanın imkânı mı var? Kaderime boyun eğmiş, Babıâli'den yukarı çıkıyordum. Birden o gün maaş alamayacağımızın kuvvetli bir ihtimal olduğunu hatırlayınca eteklerim tutuştu. Akşama ne yapacaktım? Borç aramaktan başka çare yoktu. Borç alınacak arkadaş ve tanıdıkları muhayyelemde resmi geçit yaptırırken omzumda bir el teması duydum, döndüm, baktım, lise arkadaşlarımdan biri... "Nasılsın, ne var ne yok" gibi beylik lakırdıların sırasını savuşturduktan sonra, bu eski arkadaşın da muhayyelemdeki resmi geçide pekâlâ iştirak edebileceğini düşünerek –zengin bir çocuk olduğunu birdenbire hatırlamıştım– "Senden bir ricam var," dedim, "bilmem yapabilecek misin? Herhalde yapabilirsen beni son derece memnun edeceksin." Samimi bir çocuk olduğunu biliyordum. Nitekim ricamı hemen benimseyerek, "Söyle," dedi, "elimden gelirse memnuniyetle yaparım." Borç istemenin ne kadar güç olduğunu borç etmeye alışkın olmayanlar pek iyi bilirler. Ben de gayet mahcup bir sesle, "Bugün maaş alamayacağız galiba," dedim, "halbuki paraya da dehşetli

ihtiyacım var. Eğer mümkünse... Yarın maaş alır almaz takdim ederim." Ben daha cümlemi bitirmeden o elini cebine atmış, portföyünü çıkarmıştı: "On lira yeter mi?" dedi. "Yeter canım ne olacak, mesele bugünü atlatmak... Amma sana lazım değilse..."

Teşekkür ederek ayrıldım. Keyfim bir parça yerine gelmişti. İstanbul Kız Lisesi'ni geçmiş, caddeye çıkmış, Sultanahmet'e doğru gidiyordum. Kolalı yaka da tatili faaliyet etmiş olacaktı ki rahat adım atıyordum. Bir kahvenin saatine gözüm ilişince, "Eyvah!" dedim. "Daire vakti geçiyor." Bir buçuğa beş vardı. Yukarıdan gelen Harbiye-Fatih tramvayına atlamaktan başka çare yoktu. Aklımdan geçeni yapmak bir zaruretti. Sultanahmet'e doğru hızla inen tramvaya hemen atladım. Fakat sen misin atlayan? Bir düdük. Tramvay durmasın mı? Bir de baktım ki nereden çıktığını bilmediğim bir polis koşarak geldi, "Buyurun merkeze," diyerek beni tramvaydan inmeye mecbur etti. Vaziyet meydandaydı. Papeli uçlanacaktık. Elimi cebime attım, tek liralardan birini polis efendiye uzatarak, "İstediğiniz bu mu? Buyurun, dedim. Fakat o, vazifesinden şaşmaz bir memur temkiniyle, "Ben alamam beyim," dedi. "Merkeze gidelim de orada verirsiniz. Size bir de makbuz keserler." Merkeze nasıl giderdim, daireye geç kalacaktım; fakat polis efendiye laf anlatmanın imkânı olmadığını görünce naçar tuttuk merkezin yolunu.

Orada verdiğim liraya makbuz kestikten başka, kapıdan çıkarken arkamdan, "Tekrar buyurun!" temennisinde bulundular.

Papele mi yanarsın, alaya mı içerlersin, daireye geç kaldığına mı üzülürsün, son derece kötü bir hava içindeydim. Boynumdaki uğursuz kolalı yaka da tekrar faaliyete geçmiş, sinirlerim allak bullak olmuştu. Daireye geldim ki ikiye çeyrek var.

Daire müdürümüz aklına estiği zaman, devam defterlerini toplatıp geç kalanları tespit ederdi. Aksiliğe bakın ki o gün de defterleri toplatmıştı. Çok geçmeden müdürün odacısı kapıda arzı endam ederek, "Beyim, müdür bey sizi çağırıyor," dedi. Lahavlelerin bini bir para, çıktık müdürün karşısına. Kaşlarını çatarak sert bir eda ile, "Bütün arkadaşlarımız vaktinde geliyorlar. Siz niçin böyle geç kalıyorsunuz?" diye çıkıştı. Susmanın lehimde olacağını bildiğim için sustum. "Bir daha tekerrür etmemelidir," dedi. Bu seferlik bir ihtarla yakayı sıyırmış, kıstelyevmden[1] kurtulmuştuk.

Maaşların ertesi güne kaldığı şayia halinden çıkmış, gerçek olmuştu. Mamafih bu bakımdan benim için hepsi birdi. Nasılsa on liram cebimde sıcacık duruyordu. Fakat manen hayli sarsılmıştım. Böyle bir günün acısını ancak sevgilimin bir tebessümü unutturabilirdi. O tebessümü düşünerek akşamı iple çekiyordum. Akşamın kadrini memurlar kadar kimse bilmez. Neden sonra akşam oldu. Daireden çıkınca dosdoğru, sevgilimle buluşacağımız muhallebiciye koştum. Saat altıya yirmi beş vardı. Altıda gelecekti. Bir kadın beklemek, bekleyişlerin en zevklisidir. Saat altı oldu, altıyı beş geçti, on geçti, çeyrek geçti, bizim sevgiliden eser yok. Altı buçuk oldu, bir türlü gelmek bilmez. Kolalı yaka da bir taraftan boynuma türlü ezalar etmekte berdevam. İç sıkıntısıyla dış sıkıntısı bir araya geldiği zaman insan çıldırabilir. Delilerin, üstlerine giydirilen elbiseleri paralamaları sebepsiz değildir. Şairin, "Aşağı yukarı hepimiz deliyiz," sözünün ne dereceye kadar doğru olduğunu bilmiyorum; fakat muhakkak ki herkesin çıldırmak tehlikesi geçirdiği anlar vardır. Ben öyle bir an içinde mahpustum. Güzelliğinin neresinde

1. Çalışılmayan günler için kesilen para. Bir aylık maaşın bir güne isabet eden kısmı. (Y.N.)

olduğunu pek kestiremeyeceğiniz, fakat bakıldıkça baş döndüren, yaklaşıldıkça dizlere titremeler veren, mıknatıs gibi bir kadın beni yediye kadar bekletti ve gelmedi. Bir kadın beklemek, bekleyişlerin en zevklisidir, sözümü geri alabilirim. Tavukgöğsü parasını masanın üzerine fırlatarak dışarı çıktım. Efkârlı akşamlarımın en vefakâr arkadaşı olan rakıya koşmaktan başka kurtuluş yolu yoktu. Balıkpazarı'ndaki meyhanelerden birine girdim. Kadehimde rakının parıltısı ve kadehin etrafını çiçekleyen mezeler içimi açtı, parmağımla kolalı yakayı öne doğru çekerek boynumla beraber şöyle bir rahat nefes aldık; nihayet biraz dinlenmeye, kendimi dinlemeye vakit buluyordum. Fakat daha birinci kadehi bitirmeden, meyhanenin kirli camı arkasında, taksitle eşya satın almış olduğum bir mağazanın tahsildarı, o son derece sevimsiz aşinalığıyla sırıtmasın mı? Mecbur oldum içeri çağırmaya. Geldi, laubali yanıma oturdu ve dostane olmak isteyen bir sesle, "Beyim, dedi, "üçüncü taksiti iki aydır sallıyorsunuz. Karışmam, sonra icraya verirler... Benden size söylemek."

Bu mendebur herifin yüzünü görmek azabından kurtulmak için, elimi cebime attım, altı lirasını çıkarıp verdim, bir de rakı ısmarladım, yılışık yılışık sırıtarak kalktı, gitti. Bu belayı da böylelikle savuşturduktan sonra, kadehimle baş başa kaldım. Gündüzki aksilikleri hatırladıkça içmek iştahım artırıyordu. İki yirmi dokuzluk[1] yuvarladığım halde, neşeli olmak şöyle dursun, bilakis son derece meyus, asık bir suratla evin yolunu tuttum.

Paltomu portmantoya asarken, aynada gözüm kolalı yakaya ilişti, boynumdaki işkence de tahammül edilmez bir şey olmuştu.

1. Özgün metinde açıklama yok. Yarım kilo ile çeyrek arasında bir ölçü, bu ölçüde rakı. Bugün "35'lik" olarak anılan rakının ölçüdeki dengi. (Y.N.)

Birdenbire beynimde bir şimşek çaktı. Yorgun olmama rağmen merdivenleri üçer-beşer atlayarak odama çıktım. Alelacele soyundum, aldım elime jileti, sabahtan beri çığ gibi yuvarlana yuvarlana büyüyen bir hınçla, başladım kolalı yakayı doğramaya. Ancak icabını icra kıldıktan sonra yatağıma girebildim. O günden sonra kolalı yaka taktığımı hatırlamıyorum.

19 Kasım 1937

RANDEVU

Örgüleri omuzlarını döven kumral saçlarıyla, dizkapaklarını ancak örten çiçekli pazen entarisiyle, uzun ipek çorapların şeffaflığından medet ummak yaşına henüz gelmemiş, güneşte oynamaktan kızarmış, kısa çoraplı bacaklarıyla, kahvemin önünden bir bahar rüzgârı gibi geçerken, çocuk hayretle mütenasip iri ela gözlerinin, "Peşimden gel!" der gibi benden yana, emreden, mest eden bir bakışı vardı ki, şapkamı, pardösümü kaptığım gibi dışarı fırladım. Vakit akşamdı, caddede yer yer elektrikler yanmıştı. O, karanlıkla beraber çoğalan şaşkın ve yorgun bir kalabalık arasından bir geyik çevikliğiyle sekerek gidiyor, beni de adımlarımı sıklaştırmaya mecbur ediyordu. O Beni İsrail,[1] ben Firavun. Bu kovalamaca oyunu, bizden bihaber insanlar arasında ve gökteki localarına teker teker teşrif eden yıldızların anlayışlı bakışları altında bütün cadde boyunca inkişaf etti. Nihayet yan sokaklardan birine saparken, peşinden gelip gelmediğime bir kere daha emin olmak için dönüp de çapkınca bakınca arkasına, sokağın karanlığına ve tenhalığına bir

1. İsrailoğulları. Yabbak Irmağı yakınlarında Penuel'de bir gece boyunca süren dövüşten sonra adı Tanrı tarafından İsrail olarak değiştirilen Yakub soyundan gelenler. (Y.N.)

harmaniye gibi sarınarak koşar adım ilerledim. Yanına vardığım zaman, yalandan ayağını bir taşa çarpmış, parmağı hakikaten acımış gibi olduğu yerde durmuş, endişeli gözlerle etrafına bakınıyordu. Bu serseri bakışlar benim üzerimde karar kılınca bozmayarak, "Bir yeriniz acıdı mı?" dedim.

Sevincini ifşa eden tatlı, gevrek bir sesle, "Hayır... Teşekkür ederim. Bir şey olmadı," dedi.

Ve karanlıklarda ahbap olduk. Ne güzel, çıtır pıtır konuşuyordu. İsminin Nimet olduğunu, Yıldız'da, arka cephesi bakımsız bir bostana bakan, iki katlı, ahşap bir evde annesi ve ablasıyla beraber oturduğunu, bir ay önce on dördüne bastığını, orta mektebe devam ettiğini bir çırpıda söyleyivermişti. Yürürken yemiş dolu bir sepet gibi koluma asılması erkeksiz evlerinin bir erkeğe ne kadar muhtaç olduğunu, ben kendisini ismiyle çağırdığım halde kendisinin bana, "Semih Bey" diye hitap etmesi aramızdaki sınıf ve seviye farkını anladığını pek güzel gösteriyor, bu halleriyle farkında olmadan, sadeye, müteva zıa, samimiye olan hasretimi gideriyordu. Nihayet, çok söylediğini ve çok dolaştığımızı anlamış olacaktı ki özür dileyen bir sesle, "Eve geç kaldım, annem merak eder. Müsaade ederseniz gideyim," dedi.

O aralık mendil aramak üzere ceplerimde dolaşan ellerim pardösümün sağ cebinde bir limon bulmuş ve bu keşif –sonra hatırladım ki bu limonu, salatası için bir arkadaş ısmarlamıştı– bu akşamı asla unutturmayacak bir arzu peydahlamıştı bende. Ayrılmak istediğini duymamış gibi yaparak limonu çakımla ikiye böldüm ve yarısını Nimet'e uzatarak, "Limon sever misin Nimet?" dedim.

"Çoook," dedi. "Bayılırım."

Ve başladık yarım limonlarımızı karşılıklı emmeye. Nimet eve geç kaldığını tekrar etti:

"Artık müsaadenizle...

"Yoo!.. Öyle kolay kolay bırakmam... Başka bir gün buluşmayacak mıyız? Ben bu akşam doymadım ki. Mesela yarın akşam?

"Yarın akşam mı?" (biraz düşünerek) "Olmaz, mümkün değil, yarın akşam mevlide gideceğiz."

"Peki... Öbür gün olsun.

"Öbür gün mü? Yani çarşamba değil mi? Katiyyen olmaz. Çamaşır günüdür, o gün mektebe bile gidemeyeceğim; çünkü bütün ütü işi benim boynumadır."

"Eh artık, perşembeye de bir mâni yok ya?"

"Perşembeye mi dediniz? Perşembe günü Laleli'den yengem gelecek, gece yatısına... Mektepten çıkınca doğru eve gitmem lazım."

"Anlaşılan hafta içinde küçükhanımı görmek kısmet olmayacak... Bari cuma günü..." (O zaman pazar tatilini henüz kabul etmemiştik.)

Hafta içinde gelemeyeceğine kendisinin de benim kadar üzüldüğü belliydi. Cuma kelimesine sevinerek, "Cuma günü olur. Zelihalara ders çalışmaya gidiyorum, diye çıkarım evden...

"Peki... Öyleyse cuma günü saat ikide vapur iskelesinde seni beklerim...

Ve gitmek için kolumu bırakır gibi bir hareket yapmasına meydan bırakmadan, sarılıp dudaklarından öptüm, mayhoş bir öpüş. Yüzü kızararak, başını önüne eğerek gitti.

Arkasından seslendim:

"Unutmayasın Nimet... Cuma... Vapur iskelesi... Saat iki...

Nişantaşı'nda, tramvay durağında, gözlerimi Maçka istikametine dikmiş, tramvay bekliyordum. Bir türlü gel-

mek bilmeyen tramvay sabırsızlığımı artırıyordu. Oyalanmak için başımı Harbiye tarafına çevirince, sağda, tütüncünün önünde, gayet şık giyinmiş ve ilk bakışta insanda çılgın bir arzu uyandıran güzel ve alımlı bir genç kızla karşılaştım. Dikkat ve ısrarla bakınca tanıdım. O da gülümsemeye başlamıştı. Emin ve sevinçli adımlarla yanına yaklaşarak, "Ooo... Sen misin Nimet," dedim. "Az daha tanımayacaktım. Merhaba, nasılsın? Seni gökte ararken yerde buluyorum."

İhtizazlarına aşina olduğum o tatlı ve gevrek sesiyle, "Bonjour Semih Bey," dedi. "Siz nerelerdesiniz? Nimet'inizi bu kadar ihmal edeceğinizi...

Sözünü keserek, "Böyle söyleme Nimet," dedim. "Üç seneden beri Anadolu'daydım, daha geçen hafta geldim. Ve gelir gelmez ilk işim seni aramak oldu. Fakat evinizin etrafında dört döndüğüm halde seni göremedim; annen ve ablan da pencerede yoklardı. Karşınızdaki bakkala sordum, başka bir semte taşındığınızı söyledi."

"Evet. O musibet evden çıktık. Geçen sene ablam zengin bir tüccarla evlendi, annemle beraber ablamın yanında, şurada (kahverengi podösüed eldivenli eliyle, Nişantaşı'ndan Osmanbey'e giden Rumeli Caddesi'ni göstererek) Hidayet Apartmanı'nda oturuyoruz."

Tuvaletine bakarak bahsi değiştirmek mecburiyetini hissettim.

"Ne değişmişsin Nimet? Hem ne kadar güzelleşerek..."

"Teşekkür ederim. Kompliman yapmak huyunuzdan vazgeçmediğiniz belli."

"Vallahi değil. Ciddi söylüyorum. Hem o kadar ciddi ki, bir mâni yoksa refakatimi kabul etmeni rica edeceğim. Nereye böyle?"

"Kuaföre gidiyorum. Oraya kadar refakatiniz beni memnun eder."

"Kuaförden sonra buluşamaz mıyız?"

"Mümkün değil Semih Bey. Necla gelecek, şapkacıya gideceğiz."

"Öyleyse yarın...

Tramvay gelmişti. Atladık. Sualimi tekrar ederek, "Yarın buluşsak Nimet," dedim.

"Yarın kabul günümüzdür. Bir yerlere kımıldayamam."

"Öbür gün de buluşamaz mıyız?"

"Terzi gelecek, ablamın ve benim kışlık mantolarımızın provası var."

"Ya çarşambaya?"

"Verdi'lerin çayına davetliyiz."

"Perşembeye de bir kulp takılacak değil ya?"

"Tenis maçımız var...

"Cuma gününe ne buyurulur?"

"Vallahi bilmem. İyisi mi ben size o gün, daireye telefon ederim."

Galatasaray'da Nimet'i kuaföre bıraktım. Daireye giderken, örgüleri omuzlarını döven kumral saçlarıyla, diz kapaklarını örten çiçekli pazen entarisiyle, uzun ipek çorapların şeffaflığından medet ummak yaşına henüz gelmemiş, güneşte oynamaktan kızarmış, kısa çoraplı bacaklarıyla, çocuk hayretiyle mütenasip iri ela gözleriyle küçük Nimet'i düşünüyor ve artık, niçin bir limonu ikiye bölüp yarısını kendisine veremeyeceğimi büyük bir hüzünle anlıyordum.

22 Aralık 1937

YALAN SÖYLEYEN MEKTUP

O akşam, Beyoğlu'na çıkıp da hovardalık etmek imkânına malik olmadığı için, odasına erken dönmüştü. Pek yorgun sayılmazdı, dairede bütün gün bir daktilo makinesinin başında oyalanmıştı. Bununla beraber, günün bütün vakalarını, bir sürü cebir muadeleleriyle doldurulmuş bir siyah tahtanın üzerinden sünger geçirir gibi, hafızasından silmek, hayatının en tam hazzı olan uykuya, münasebetsiz ve korkulu rüyalar görmemek için, kendini bir çocuk saffetiyle bırakmak istiyordu. Bu istekle soyundu; pijamasını yastığının altında bulamayınca, yorganı karyolanın ayak ucuna doğru hızla çekti, döşek çarşafının titrek beyazlığından başka bir şey yok. Gardıroba koştu, askısından düşmüş olan pardösüsünün altından pijama pantolonunun paçası görünüyordu; pardösüyü yerine asarak pijamasını giydi ve yatağına uzandı. Bir sigara da yakmıştı. Uzlet anlarının halden anlar bir arkadaşı olan sigarasının evvela sarih ve muntazam halkalar halinde yükselen, sonra çözülüp dağılan açık mavi dumanlarına dalarak, renksiz, şekilsiz, hüviyetsiz, isimsiz, meçhul şeyler düşünüyor, yahut bir şey düşünmüyordu, sadece yaşadığının mest edici bir idraki içinde idi. Fakat yavaş yavaş hissediyordu ki, uyku bu akşam nazlanacaktır ve onun bu sabır tüketen cilvesine öteden

beri alışık olduğu için, gönlü olasıya kadar bir şeylerle meşgul olmak gerektir.

Bir pansiyon odasında yalnız başına yatan bir adam uyumadığı zaman ne ile meşgul olabilir? Ya sevgilisini – varsa eğer– düşünür, ya kitap okur, yahut –mevsim yazsa ve mehtap varsa– pencere önünde oturup mehtabı seyreder. Sevgilisi vardı, vardı amma, o vefasızı düşünmenin uykusunu büsbütün kaçıracağını tecrübe ile bildiği için, bundan vazgeçti. Kütüphanesinde okuyacak kitabı kalmamıştı. Vakıa mehtap vardı, fakat havanın fazla serinliği, onu seyretmenin tadını bozacaktı. Halledilecek gündelik bir meselesi de yoktu. Allah'ın hakikaten var olup olmadığını, niçin yaşadığımızı, öldükten sonra dirilip dirilmeyeceğimizi ve daha bunun gibi asırlardır dünya filozoflarının halledemedikleri büyük meseleleri düşünmenin sırası değildi; bu meseleleri masallardaki kırkıncı oda gibi açmamak, yapılacak –hele uyumak isteyen bir adam için– en akıllıca bir hareketti.

Fakat bir şeyle meşgul olmak bir zaruret halini alıyordu. Ne yapsam gibilerden etrafına bakınır ve eşyadan medet umarken, müteredditdüşünceli gözleri, etajerin raflarından taşan ve bu sıkışık vaziyetten halleriyle şikâyet eden kitaplara, masanın üzerinde, yangından kaçırılan eşyanın sokak kapısı önünde, birbiri üstüne yığılışı gibi, rahatsız ve karmakarışık duran elbise fırçasına, kolonya şişesine, sabuna, diş macununa, sürahiye, bardağa, tıraş makinesine ilişti. Aradığı adayı bulan bir gemici sevinciyle, yorganı üzerinden atarak yere atladı, terliklerini ayağına geçirdi. Odasını düzeltmek istiyordu. Bu, onda gayri muayyen zamanlarda gelen bir intizam aşkıydı, sabun köpüğü gibi çabuk kabaran çabuk sönen bir aşk; kemale gelmemiş bir iştiyak demek daha doğru olur. Haftada birkaç defa odasını düzelttiği halde, her şeyi yerli yerine koymak itiyadını bir türlü kazanamadığı için, za-

vallı odacığın bir gün olsun intizama, sükûna kavuştuğu vaki değildi. İşte şimdi de odasını düzeltmek istiyordu. Evvela etajerden işe başladı, kitapları yere indirdi, tozlarını aldı, boy sırasıyla raflarına yerleştirdi. Masa üzerindeki muhtelif eşyayı da istimal ehemmiyetleriyle mütenasip olan yerlerine koydu. Duvarda çarpık duran resimleri düzeltti. Karyolanın başucundaki demirden yere düşmüş olan yüz havlusunu yerine astı, gardırobun içindeki kargaşalığı da bastırarak asayişi iade etti. İşini bitirdikten sonra odayı baştan başa, memnun bakışlarla süzdü, mükemmel! Dudaklarından gayri ihtiyarı, pek sevdiği bir şairin şu mısraları çıktı:

Orda her şey lüks, sükûn ve şehvet,
İntizam ve güzellikten ibaret.[1]

Fakat gözkapaklarında, beklediği o tatlı, rehavet verici ağırlığı hâlâ duymuyordu. Bir yarım saat daha oyalanmak gerekiyordu. Biraz evvel düzelttiği resimlerden birine kayan gözleri, beş sene evvel, annesi, babası ve kardeşleriyle, memleketteki büyük evlerinin bahçesinde, havuz başında çıkardıkları bir fotoğraf üzerinde ıslanarak durdu. Hepsini ne kadar göreceği gelmişti! Hele annesini! Zavallı kadına aylardan beri mektup yazmamıştı. Her büyük işi yarına bırakmak tabiatı kendisini, annesine mektup yazmak gibi zahmetsiz, sevinçli bir vazifeyi böyle aylarca ihmale kadar götürmüştü. Nankörlükle itham edileceğini düşünerek ürperdi. Bu iç sızısından kurtulmak ve annesini memnun etmek için oturdu masanın başına ve annesine bütün hasret ve iştiyakını söyleyen bir mektuba başladı:

1. Charles Baudelaire'in, Cahit Sıtkı' ın çevirdiği "Seyahate Davet" şiirinden dizeler. (Y.N.)

Anneciğim,

İhmali itıyat haline getirmiş oğlunu affet. Sana her an yazmak istediğim halde buna muvaffak olamıyorsam, kabahatin yüzde doksanı hayattadır; hayat beni o kadar meşgul ediyor ki, başımı kaşıyacak vakit bulamıyorum. Fakat bu didişme arasında seni sık sık ve gözlerim yaşararak düşünmüyor değilim. Yorgun ve uğultulu başımı dizlerinde dinlendirmek arzusuyla yanmadığım saniye yoktur.

Kalemin ucu kırılmıştı. Kırık bir ucun insanı ne kadar sinirlendirdiğini yazı yazanlar pek iyi bilirler. Yüzünü buruşturarak kırık ucu kalemden çıkardı ve nefretle yere attı. Parmakları mürekkep olmuştu. Musluğa kadar gitmeye üşenerek mendiliyle mürekkepli parmaklarını kuruladı ve mendili etajerin üzerine fırlattı. Masanın gözünden yeni bir uç alarak kaleme geçirdi ve mektuba devam etti:

Ben çok değiştim anne. Artık eski derbeder oğlundan eser kalmamıştır. Hayatımı intizama soktum, sabahleyin işime gidiyorum, akşamleyin yemeğimi yedikten sonra odama çekilerek sevgili kitaplarımla meşgul oluyorum. Rakıyı terk ettim, sigarayı azalttım, kendime iyi bakıyorum, sıhhatim yerindedir. Gecenin bu saatinde anneciğimle konuşmaktan başka bir zevk peşinde koşmuyorum. Odamı bir görsen anne! Bir kadın eliyle düzeltilmiş kadar muntazam, temiz ve iç açıcı... Seni temin ederim ki hayatım ve odam müvazi gidiyorlar.

Bu minval üzere mektubu bitirdi. Biraz nezle olduğu için sık sık mendil ihtiyacı duyuyordu. Etajerin üzerinde duran kirli ve mürekkepli mendili yerinde bırakarak, gardırobun alt gözünü çekti, mendil bohçasını açtı, mendil yok. Gömlekleri, fanilaları, pantolonları, havluları bir bir çıkardı, gene yok, gene yok. Muntazam şekille-

rini bozarak, dağıtarak çıkardığı çamaşırları tortop edip rastgele göze doldurdu ve gözü öfkeyle kapadı. Havlulardan birinin bir püskülü dışarıda kalmıştı.

Diğer elbiselerimin ceplerinde unutmuş olmayayım, diyerek gardırobu açtı, yarım saat evvel düzelttiği ceketleri, pantolonları tartaklayarak ceplerini karıştırdı, nihayet bir ceketin koyun cebinde bulabildi. Gardırobu kaparken içini altüst ettiğini unutmuştu.

Ertesi gün tıraş günüydü. Akşamdan hazırlamak lazımdı. Tıraş bıçağını muayene etti, fazla kullanılmış. Sandalyenin arkalığına geçirdiği yeleğinin cebinden bir yenisini çıkarıp makineye taktı. Bir gazete yaydı, tıraş kabını ve tıraş makinesini sağa, sabunla fırçayı sola bıraktı. Aynayı alırken kolonya şişesi devrildi ve tıpası olmadığı için, bütün masa mürettebatı bir kolonya banyosu içinde yüzüyordu. Şişeyi masanın altına koyayım derken, masanın sağ ucunda bir kavas gibi duran elbise fırçası yere düştü. Sumenin içinden kurutma kâğıdı çıkararak masayı kuruladı, sandalyeyi şiddetle masaya doğru itti ve etajerden rastgele bir kitap çekerek yatağına atladı. Aksi gibi, severim ümidiyle aldığı, fakat bir türlü sevemediği ukala bir muharririn romanıydı. Yarısına kadar zorla okumuş, bırakmıştı. Bu sefer de okuyamayacağını anladı ve kitabı hırsla, odanın öbür ucundaki sedirin üzerine fırlattı. Kitabı fırlatırken kolu, sigara iskemlesine sürtünmüş ve sigara tablasını yere yuvarlamıştı. İskemleyi uzağa itti, sigara tablasını da kitabın yanına gönderdi. Fena halde sinirlenmişti. Elektrik düğmesini çevirdi ve yorganı başına çekerek yatağın mahrem derinliklerine gömüldü. Bir saat kadar sağa sola döndü; homurdandı, dalar gibi oldu, uyuyamadı, tekrar kıvrandı, nihayet uyku şefaat etmiş olacaktı ki uyudu.

Fakat pencereden giren mehtap, "Mektupta yalan şeyler yazdın: Sen değil hayatını, kutu kadar odanı bile

intizama sokmaktan aciz bir adamsın!" der gibi, sahibinden şikâyetçi olan odanın hazin perişanlığını soluk ve müstehzi bir ışıkla aydınlatıyordu.

26 Aralık 1937

BİR KIŞ GECESİ

Geceydi, dışarıda kar yağıyor, içeride soba yanıyor, radyoda bir facia oynanıyordu. Teyzemin yarı alaturka, yarı alafranga döşenmiş ve kış mevsimi icabı hem yatak, hem oturma odası vazifesini gören aydınlık ve rahat odasında, benden başka erkek olmamak üzere, muhtelif yaşlarda ve muhtelif bahtlarda altı kişiydik. Kırk beşinde dul bir kadın olan teyzem, çini sobanın yanında, sedir cinsinden bir koltukta oturmuş, yerine daha iyi yerleşmek ve biraz daha ısınmak insiyakiyle farkında olmadan çok kıpırdandığı için ikide bir omuzlarından kayan yün atkısını tombul ve buruşuk elleriyle ikide bir düzeltiyor, radyoyu dinler gibi yapıyordu; fakat, mazlum ve yıpranmış gözlerinden belliydi ki merhum enişteml e geçirdiği mesut ve avdeti imkânsız günleri düşünüyor. Teyzemin yanı başında, bir sandalyeye ilişmiş olan komşu kızı Feride, teyzeme bir gecelik entarisi diktiği ve dizlerinde pertavsızla büyültülmüş bir sonbahar yaprağı gibi duran portakal rengi, yünlü bir kumaş üzerinden, siyah, parlak ve hafif kıvırcık saçların çerçevelediği küçük ve sevimli başını kaldırmadan radyoyu dinler gibi yapıyordu; fakat, ellerinin ve dizlerinin sık sık tekerrür eden sinirli hareketlerinden belliydi ki sarhoş bir baba ile çaçaron bir ananın fasılasız ve yeknesak kavgaları arasında kararıp

giden bahtına gizlice ağlıyor. Ellisini geçtiği halde yüzü hâlâ buruşmamış olan, iri mavi gözleri daima çileli bakan aşçı kadın –merhum enişteml e uzak akrabalığı dolayısıyla evde kendisine Hala Hanım deriz– mangal başında, küçük hasır iskemlesi üzerinde oturmuş, sigarasını sarıyor ve radyoyu dinler gibi yapıyordu. Fakat, mangalın küllerini eşelemek bahanesiyle ikide bir maşaya sarılan ellerinin titremesinden belliydi ki yirmi seneden beri kocasız, desteksiz, el kapısında türlü acıları sineye çekerek geçen ömrünün, bütün ümitlerini alıp giden soğuk rüzgârında, vücudundan ziyade ruhuna bir hararet, bir teselli arıyor. İkisi de öksüz olan hizmetçi kızlardan biri, Hala Hanım'ın yanında yere çömelmiş, kahve pişiriyor; diğeri ise, sobanın arkasında duvar dibinde, teyzemin en küçük bir arzusunu sezmeye hazır bir vaziyette, ayakta, bir tazı gibi uyanık ve tetik duruyor, ikisi de radyoyu dinler gibi yapıyordu; fakat ikisinin de mahzun ve kin dolu bakışlarından belliydi ki hizmetçilik kaderlerini bir türlü benimseyemiyorlar. Ben ise ara sıra gece yatısına geldiğim bu evin içinde geçenleri yakından bilen, bu evdeki insanların her birinin dert ortağı olan adam, pencere önündeki sedirde yan gelmiş, ara sıra perdeyi aralıklayarak dışarıda karanlıkta lapa lapa yağan karı seyrediyor, bazen de sigaramın dumanlarına dalarak, görünürde, herkes gibi, radyoyu dinliyordum; fakat ikide bir, komşu kızı Feride'ye kayan gözlerimden belliydi ki, ben de radyoyu dinlemiyorum. Hasılı, herkes kendi kendisiyle meşguldü ve dışarıda kar yağıyor, içeride soba yanıyor, radyoda oynanan facia devam ediyordu. Birdenbire kapının zili öttü, hepimiz bir rüyadan uyanmış gibi silkindik. Teyzem, omuzlarındaki atkıyı bir kere daha düzelterek doğruldu, komşu kızı Feride, akşamdan beri işi üstüne eğik duran küçük ve sevimli başını kaldırdı, göz göze gelmiştik, gülüştük; Hala Hanım elindeki maşayı bıraktı

ve sigarasını tablaya bastırdı. Hizmetçilerden kahve pişireni, beyzi, gümüş bir tepsiye dizdiği fincanları doldurup ayağa kalktı, sobanın arkasında ayakta duranı ise teyzemin bir göz işaretiyle kapıya koştu. Ben de yerimden doğrularak kravatımı düzelttim. O âna kadar zahiren radyoya müteveccih olan alâkamız bu sefer hakikaten kapıya çevrilmişti. Gecenin bu saatinde –saat ondukim olabilirdi? Teyzem, yorgun bir sesle, "Şevket olacak," dedi. "Sultanahmet'teki evin kirasını getirecekti." (Şevket, merhum enîştemin akrabasından bir tüccardı, teyzemin ev dışarısı işlerini o görürdü.)

Hala Hanım da, "Belki de Salahattin'dir," dedi. (Salahattin, Evkaf'ta çalışan, otuz beş yaşlarında, altı kere evlenmiş ve son karısından henüz yeni ayrılmış bulunan çapkın, kendi menfaatinden başka bir şey düşünmez bir adamdı. Hala Hanım'ın kardeş çocuğuydu ve Hala Hanım kendisini çok severdi. Bunun için Salahattin eve sık sık gelip gidenler arasındaydı.)

Komşu kızı Feride, "Belki de babamdır," dedi. "Beni almaya gelmiş olacak."

Hizmetçi kız da fikrini söyledi:

"Baban bizde gece kalacağını biliyor Feride Hanım. (Hala Hanım'a dönerek) Salahattin Bey bu saatte gelmez, kim bilir şimdi hangi meyhanededir. (Teyzeme dönerek) Telgrafçı olacak, Manisa'dan biraderinizden telgraf bekliyordunuz ya."

Ben de ilave ettim:

"Bir arkadaş bana uğrayacaktı, belki de odur."

Kapıyı açmaya giden hizmetçinin getireceği haberi hepimiz, bir müjde gibi, heyecanla bekliyorduk. Nihayet hizmetçi kız odanın kapısında göründü:

"Kimse yok."

Bu muzipliği, geceleri karanlıkta, kapıların zillerini çalıp kaçan sokak çapkınlarından biri yapmış olacak-

tı; belki de karnı zil çalan ve bu karlı, soğuk kış gecesinde yatacak sıcak bir yeri olmayan bir kaldırım çocuğunun, müreffeh insanlara karşı beslediği hudutsuz hıncın bir gönül eğlencesi halinde tezahüründen başka bir şey değildi.

6 Ocak 1938

VİCDAN ABLA'NIN KEDİLERİ

Besleme olarak bize geldiği zaman ben henüz mektebe gitmeye başlamıştım. Zayıf, nahif, esmer, başı daima öne eğik, küçük, kestane gözlü bir kızdı. Yaşını tahmin edebilecek bir yaşta değildim, fakat herhalde benden çok büyüktü. Şimdi hatırlıyorum ki öksüz olduğu için, babam onu eve getirmişti. Daha ilk günden büyükannem adını Vicdan koydu. Kendisine, büyükannemin odası karşısındaki küçük sandık odası verildi. Ve Vicdan, ilk günlerdeki garipliği, mahcubiyeti ve acemiliği geçtikten sonra, evin orta hizmetçisi oldu. Ben kendisine Vicdan Abla diyordum. Zeki, terbiyeli ve haddini bilir bir kızdı; evde pervane gibi döndüğü için herkese kendini sevdirmişti. Kış sabahları, hepimizden erken kalkıp sobayı yakan, büyükannemin kahvesini pişiren, aptes suyunu hazırlayan, semaveri ısıtan, elimi yüzümü yıkayan, sonra çayımı içirerek elbisemi giydiren, pelerinimi bir anne endişesiyle ilikleyen ve öğleyin sefertasımı hazırlayarak uşağa verip şehrin dışındaki mektebime gönderen, odaları silip süpüren, babamın elbiselerini ütüleyen, aşçının bulaşığına yardım eden, akşamları sofrayı kuran, salata yapan, misafir geldiği zaman kahve pişiren, şerbet getiren, uykum gelince yatağımı sererek beni yatıran, hasılı evi döndüren Vicdan Abla'ydı.

Bu kadar çalışmasına, didinmesine rağmen şikâyet ettiği vaki değildi. Hastalandığını da hiç görmedim. Ben, Vicdan Abla'yı, benimle sahiden bir abla gibi meşgul olmasından ziyade, akşamları, yemekten sonra, annemle babam yukarı kattaki odalarına çekilince, büyükannemin yatsı namazını kılmasından istifade ederek, odasına koşup, "Bana masal söyle Vicdan Ablacığım," diye yalvardığım zaman, beni kırmayarak, yorgun olduğunu ve uykusu geldiğini belli etmeyerek masal söylediği için seviyordum. Kendisi yatağının kenarına ilişir, beni döşeğe uzatır, başımı dizlerine yerleştirir, günde belki on defa sabunla yıkadığı ve daima mis gibi kokan zayıf, esmer ve kuru ellerini saçlarımda gezdirerek ve gecemin bütün füsununu kendisinden bekleyen gözlerime sahici bir abla şefkatiyle bakarak, nazla mecburiyetin paylaşamadığı halavetli ve munis bir sesle, "Ne anlatayım küçükbey?" der ve benim cevabımı beklemeden, kim bilir ne zaman ve kimden öğrendiği masallardan birini, çocuk muhayyelemi doyuracak bir şekilde, mübalağa ile ve ballandıra ballandıra anlatmaya başlardı. Biraz hoşuma gidip gitmediğini, biraz da uyuyup uyamadığımı anlamak için ara sıra sesini alçaltır, bitirir gibi yapar ve eğer ben, "Ah... Sonra Vicdan Abla?" dersem, tekrar sesini yükselterek anlatmaya devam ederdi.

Çocukken herkesin, ya büyükannesinden ya dadısından dinlediği hikâyeleri *Keloğlan*'ı, *Ali Baba Kırk Haramiler*'i, *Helvacı Güzeli*'ni, ila... ben Vicdan Abla'dan dinledim. Gözlerimin kapandığını ve artık kendisini dinlemediğimi görünce, hikâyesini keser, beni uyandırmadan yavaşça kucağına alarak yatağıma götürür yatırırdı. Ve ertesi akşam, hikâyeye aynı yerden devam edilirdi.

Vicdan Abla, işlediğim kabahatleri üstüne alacak kadar beni seviyordu. Bir gün ikindi vakti mektepten eve geldiğim zaman hemen yemek odasına koştum, aya-

ğımın altına bir iskemle koyarak büfenin üst katında, babamın rakı kadehi yanında duran bardağı aldım, sürahiye sarılarak kana kana su içtim. Bardağı yerine koyarken kolumun yanlış bir hareketi babamın pek sevdiği rakı kadehini yere yuvarlamasın mı? Kadehin horasan döşeme üzerine düşmesiyle kırılması bir oldu. Aniden büyük bir korku aldı beni. Babam duysaydı bu işi muhakkak ki bana bir temiz dayak atardı. Hemen Vicdan Abla'ya seslendim. Takunyalarını taş avluda sürüye sürüye mutfaktan koşup geldi. Benzimin kül gibi olduğunu görünce telaşlı bir sesle sordu: "Ne oldu küçükbey?" Yerdeki kadeh parçalarını göstererek, kazayı hıçkıra hıçkıra anlattım. Kendisinden medet umduğumu anlamıştı. Göğsünden çektiği mendiliyle gözlerimi, yüzümü kurulayarak beni öptü: "Sen üzülme küçükbeyciğim. Ben kırdım derim.

Vicdan Abla bir kere de bana suç ortaklığı etti. İptidai dördüncü sınıftaydım, riyaziye hocasının müzakere yapacağı gündü, riyaziyeye hiç aklım yatmadığı ve hocasından da dehşetli surette korktuğum için, mektebe gitmemeyi tasarlamıştım. Fakat bunu tek başıma beceremezdim. Sabahleyin, her günkü gibi çayımı içtim, elbisemi giydim, çantamı elime aldım; fakat adımlarım bir türlü kapıya doğru gitmiyordu. Yatağımı toplamakla meşgul olan Vicdan Abla pek ağır kımıldandığımı fark edince, "Mektebe geç kalıyorsun küçükbey," dedi. Çantamı yere bırakarak koştum, Vicdan Abla'nın boynuna atıldım ve dudaklarımı kulağına yaklaştırarak, ağlamaklı ve korkudan titreyen bir sesle, "Vicdan Ablacığım," dedim, "ben bugün mektebe gitmek istemiyorum." Küçük, kestane gözlerini hayretle açarak ve yarı gülümseyerek, "Olur mu ya küçükbey? Ya beyefendi duyarsa!" dedi. Sonra mazlum halime dayanamadı: "Öyleyse seni kömürlükte saklayayım." Sevincimden kollarımı boynuna

sıkı sıkı doladım. Ve kömürlük sokak kapısının yanında olduğu için, çantamı keyifle sırtıma vurarak, mektebe gidiyormuş gibi odadan çıktım, sokak kapısına doğru yürüdüm. Vicdan Abla, "Mendilini unuttun küçükbey!" diye seslenerek arkamdan yetişti, kömürlüğün kapısını yavaşça açarak beni içeri soktu. Beraberinde mendil değil minder getirmişti. O gün Vicdan Abla'nın, vaziyeti gayet iyi idare ettiğini şundan biliyorum ki, akşamleyin sofrada ne babamdan, ne annemden, ne de büyükannemden azar işittim. Vicdan, göz ucuyla bana bakıyor ve gülümsüyordu. Canım Vicdan Ablacığım, öğleyin sefertasımı mektebe gönderiyormuş gibi yaparak kömürlüğe getirmiş ve beni aç da bırakmamıştı.

Fakat Vicdan Abla'yı evin içinde orijinal bir çehre yapan şey kedilere karşı beslediği muhabbetti. Evde irili ufaklı, kıdemli kıdemsiz, renk renk, çeşit çeşit bir alay kedi vardı. Vicdan Abla ilk geldiği günden, kedilerin avluda avare dolaştıklarını ve kimsenin kendileriyle alâkadar olmadığını görmüş ve onları himayesi altına almıştı. Kedilerin karnını doyuran Vicdan Abla'ydı, eğer aşçıya kalsaydı zavallı hayvancağızlar başka evlerde ekmek aramak külfetine düşeceklerdi. Kediler Vicdan Abla'nın peşinden ayrılmazlardı. Vicdan Abla, mutfağa, yemek odasına, büyükannemin odasına, misafir odasına, hasılı nereye gitse kediler de arkasından giderdi. Kedilerin her birinin, tüylerinin renginden, hırçınlık veya yumuşak başlılığından mülhem isimleri vardı: Mercan, Top, Beyaz, Pamuk, Boncuk, Sarıpapa, ila... İlk zamanlar kediler ile Vicdan Abla arasındaki bu muhabbeti kıskanır gibi oldum. Fakat sonradan sonra ben de kedileri sevmeye başladım. Vicdan Abla kedileri çağırmak, kucağına almak, okşamak, isterse uyutmak, isterse selama durdurmak sanatına vâkıftı. Geceleri Vicdan Abla, bana masal anlatırken, bazen söylemekten yorulmuş gibi durup

"Mercan!" diye seslenince, bir de bakardım ki Mercan konsolun altından süzülerek geliyor, doğru Vicdan Abla'nın kucağına atlıyor. Az sonra "Pamuk!" diye seslenmesi, o âna kadar nerede olduğunu bilmediğim Pamuk'un büyükannemin karyolası altından koşaraktan gelip Vicdan Abla'nın omzunda ahzı mevki etmesine ve gözlerimin hayretten dört açılmasına kâfiydi.

Bir akşam, babamın geç geleceğini bildiğimiz ve annem ile büyükannem de misafirlikte oldukları için, Vicdan Abla işlerini erkenden bitirmişti, ben de vazifelerimi ertesi güne bırakmıştım ve ikimiz sobanın yanında yer almıştık. Başım gene Vicdan Abla'nın yumuşak ve sıcak dizlerindeydi, onun zayıf, esmer ve kuru elleri gene saçlarım arasında dolaşıyordu ve Vicdan Abla, sağ omzunda Mercan, sol omzunda Pamuk, Boncuk ve Topbeyaz da kucağında, bana harikulade güzel bir masal anlatıyordu: periler padişahının kızına âşık olan şehzadenin masalını. Kedilerin gözlerini süzerek sessiz ve hareketsiz durmalarından belliydi ki onlar da masalı dinliyorlar. Masalın en tatlı yerindeyken, birdenbire kapı açıldı ve babam girdi içeri. Manzarayı görünce güldü, Vicdan Abla hemen ayağa kalktı, utancından kıpkırmızı olmuştu. Kedilerse aniden yere atlamış, esrarlı köşelerine çekilmişlerdi.

İlkmektebi bitirdikten sonra İstanbul'a tahsile geldim. Aradan seneler geçti. Vicdan Abla'yı kocaya verdiklerini annem bir mektubunda yazmıştı. İki sene evvel sılaya gittiğim zaman, Vicdan Abla ve kedileri de özlediğim şeyler arasındaydı. Evden içeri girerken Vicdan Abla'yı, yenilediği Mercanları, Pamukları, Topbeyazları, Boncukları, Sarıpapaları ile göreceğime bayağı seviniyordum. Fakat Vicdan Abla'yı kucağında nurtopu gibi bir oğlan çocuğuyla görünce, hayretime ve cinsini değiştiren

sevincime rağmen, ıslak bakışlarımla Vicdan Abla'nın etrafında, avluda, bahçede, pencerelerde, damlarda Mercanları, Pamukları, Topbeyazları, Boncukları, Sarıpapaları aramaktan kendimi alamadım.

10 Ocak 1938

TELEFONDA BİR KONUŞMA

Mevsim yazdı, Suadiye'de asfaltta, vapurların kaptan kamarasını andıran bir köşkün geniş bahçesinde, bir çam ağacının gölgesine attığım şezlonguma uzanmış, şimal memleketlerini düşünüyordum. Birdenbire, köşkün açık bir penceresinden kopan cırr, diye bir ses kulaklarımı tırmaladı. Silkindim. Telefon çalıyordu. Şimal memleketlerine veda ederek koştum:

"Allo!

Cesaretle mahcubiyet arasında tereddüt eden ışıltılı bir genç kız sesi:

"Cahit Sıtkı Bey'i rica edecektim."

"Bendenizim. Buyurun."

Telefonda, suyu kesilen bir musluk sükûtu oldu. Sabırsızlıktan ahizeyi elimde sallıyor, ayaklarımı döşemeye vuruyordum. Gıyabi muhatabımın dili çözüldü nihayet:

"Şey... Sizden af dilemek istiyordum."

Hayretimi gözlerimde hapsederek, "Estağfurullah, dedim. "Kiminle müşerref oluyorum."

Mahcubiyete dönmemek üzere cesarette karar kılmıştı ki, hayretini zapt edemedi:

"A!.. Tanıyamadınız mı?"

"Sesinizden, hayalimde yaşattığım genç kız olduğunuza hükmediyorsam da..."

Sözümü kesti:

"Farkında olmadan doğru söylüyorsunuz.

"Fakat kim olduğunuzu bilmiyorum. İsminizi lütfeder misiniz?"

"Demek sahiden tanıyamadınız?"

"Güzel bayanım, ben sabah akşam aynaya baktığım halde kendimi tanıyamıyorum. Sizi, sesinizden tanıyamıyorsam...

Gene sözümü keserek laubali bir müdahalede bulundu:

"Felsefe yapmayın kuzum. Âşıklık size daha çok yaraşıyor."

"Sesinizi işittiğim andan sizi sevmeye başladığımı sezmeniz güzel. Fakat âşıklığın bana yaraştığını nereden biliyorsunuz?"

"Bana âşıksınız da ondan."

Az daha küçük dilimi yutacaktım:

"Aa!.. Ben size âşık mıyım?"

Meçhul bayana garip bir emniyet hissi gelmişti:

"Tabii ya... Hem de ölesiye."

Bense hayretten hayrete düşüyordum:

"Sahi mi söylüyorsunuz?"

"Bende en çok beğendiğiniz şey, yanılmıyorsam, ciddiyetimdir."

"Demek ben sizi bu kadar yakından tanıyorum."

"Zihninizi biraz yorsanız bulacaksınız. Fakat fıtri tembelliğiniz buna mâni oluyor."

"Tembelliğimi itiraf ederim. Ama siz de itiraf edin ki kendinizi saklamakta ısrar etmeniz bana işkence yapmaktan başka bir şeye yaramıyor."

"Ben kendimi saklamıyorum. Siz bulamıyorsunuz."

"Biraz yardım etmez misiniz?"

"Size elimden gelen yardımı esirgemedim, beni sevdiğinizi söyledim. Kâfi değil mi? Haydi son bir fedakârlık

daha yapayım, geceleri sık sık rüyanızda görüyorsunuz beni."

Bir kadının kalbimin müstahkem kapılarını zorlayarak rüyama girebilmesi için o kadını hakikaten çok sevmem lazımdır. Hatta alâkadar olduğum herhangi bir kadını sahiden sevip sevmediğimi ancak rüyama girip girmemesinden anlayabilirim. Telefondaki bayanın yüzünü görseydim, rüyada görüp görmediğimi, yani kendisini sevip sevmediğimi söyleyebilirdim. Fakat bu, kendini sakladığı nispette gözümde güzelleşen bayan, rüyama sık sık girdiğini nereden biliyordu? Yoksa rüyalarımız müşterek miydi? Şaşırmıştım. Ancak kekeleyebildim:

"Ben sizden korkmaya başlıyorum."

Güldü: "Niçin?"

"Niçini var mı? Rüyamda olup biten şeyleri bile biliyorsunuz.

"Nasıl bilmem? Siz beni altı seneden beri seviyor ve geceli gündüzlü düşünüyorsunuz. Seven adamların, sevgililerini sık sık rüyada gördükleri yalan mı?"

"Doğrudur. Fakat sizi altı seneden beri sevdiğimi nereden çıkarıyorsunuz? Duvardaki saate bakıyorum da görüyorum ki sizinle konuşalı ancak beş dakika oluyor. Belki beş saat sürdüğü halde bana öyle geliyor."

"Ah siz erkekler. Size itimat etmemekte haklı olduğumu anlıyorum. Fakat ne yapayım ki, kalbinizin benim için çarptığını yakından biliyorum."

Boğazıma kadar gelmişti. Dayanamadım, "Sevgili bayan," dedim, "yüzünü görmediğim her kadın gibi siz de güzelsiniz bence. Belki tipiniz de kumraldır, tam benim istediğim gibi. Belki boyunuz, cinsi tükenen bir ceylan neslinin son mümessilidir.[1] Belki gözlerinizde yeşil

1. Özgün metinde tümce bu şekilde. (Y.N.)

okyanusların baş döndürücü sonsuzluğu ve derinliği var. Belki saçlarınız Babil'in asma bahçelerinden kalan son bir parçadır, belki yüzünüz Meryem'in yüzünden daha saftır ve belki tebessümünüz Joconde'un tebessümünü gölgede bırakacak bir sanat mucizesidir. Fakat rica ederim, kimsiniz, Havva'nın hangi kızısınız, niçin benden af dilemek lüzumunu hissediyorsunuz? Meramınız geceleyin uykumu kaçırmaksa akıntıya kürek sallıyorsunuz. Zira uykumu kaçırmak için bir sürü hayat endişesi kapımda tepinip duruyor, hem ben uykusuzluğa zaten alışmış bir adamım."

Telefonda bir kahkaha şelalesi boşandı:

"Ne çabuk heyecana kapılıyorsunuz. Merak etmeyin, uykunuzu kaçırmaya niyetim yok; uyumanız daha ziyade işime gelir; ellerimi kollarımı sallaya sallaya rüyanıza girerim, realitede sizi mahrum bıraktığım arkadaşlığıma, sevgime, şefkatime, buselerime kavuşursunuz. Sizi, rüyada bile olsa, bahtiyar ederim. İsmimi mahsus söylemiyorum, söylesem sevincinizden çıldırabilirsiniz."

"Razıyım çıldırmaya. Tek siz isminizi söyleyesiniz."

"Bakalım ben razı olur muyum? Benim, sizin aşkınıza ihtiyacım var."

"Benim de sizi tanımaya...

"Dedim ya kuzum, beni tanıyorsunuz, çocukluğumu, evimi, ailemi, kaç yaşında olduğumu, hangi liseyi bitirdiğimi, şimdi hangi mektebe gittiğimi, hangi renkleri sevdiğimi, hangi şapkaları tercih ettiğimi, arkadaşlarımın kim olduğunu pek iyi biliyorsunuz, bilmediğiniz tek şey sevginize mukabele edip etmediğimdir. Beni, demin söylediğim gibi, yalnız rüyada değil, gündüzün de, sokakta, tramvayda sık sık görüyorsunuz; fakat bana öfkeniz olduğu için bakmıyor, alâkadar olmuyor gibi yapıyorsunuz, izzetinefsinize bu kadar düşkün olmanız hoşuma da gitmiyor değil. Ama hissediyorum ki arkamdan

uzun uzun bakıyor, içinizi çekiyorsunuz. Bu melul ve mahzun haliniz bana pek dokundu da..."

"Merhametinize teşekkür ederim. Sizi tanıdığımı, mademki bu kadar katiyetle söylüyorsunuz, kabul edeyim... O halde, niçin benden af dilemek istediğinizi söyleyin de kurtulayım bu meraktan."

Birdenbire, damdan düşer gibi sordu:

"Tramvayları sever misiniz?"

Rolüme devam etmekten başka çare yoktu:

"İstanbul gibi, Nedim'in, 'Bir sengine yekpâre Acem mülkü fedadır,' dediği bir şehirde oturduğum ve hususi otomobilim olmadığı için, tramvaya binmek bir zarurettir. Sevip sevmediğimi hiç düşünmedim."

Tramvay bahsine zaafı mı vardı, neydi. Aynı ciddiyetle tekrar sordu:

"Tramvayda güzel bir kadın görseniz ne yaparsınız?"

Sualin gerektirdiği cevabı verdim:

"Sizin kadar güzelse karşısına geçer, göz hapsine alırım.

Şeytani bir kahkaha salıverdi:

"Ve avuçlarınızı yalarsınız."

Erkeklik gururuma yaptığı taarruzu durdurarak, "Bilinmez," dedim. "Avuçlarımı yalamadığım da olur."

Sözünü geri aldı:

"Şaka söyledim, gücenmeyin. Bir sual daha... Kalabalık tramvayları mı seversiniz, yoksa tenha tramvayları mı?"

"Kalabalık tramvaylardan bütün İstanbul halkı gibi ben de nefret ederim."

"Sizin, kalabalığın her türlüsünden nefret ettiğinizi biliyorum."

"Ne de çok şey biliyorsunuz, röntgen mütehassısı mısınız?"

"Alaya başlamayın, sonra kulaklarınızı çekmeye mecbur edersiniz beni."

Bayanla başa çıkmanın imkânı yoktu. Sadede geldim:

"Niçin af dilemek istediğinizi söylemediniz?"

"Bırakmıyorsunuz ki söyleyeyim, az daha gayret etseniz vazgeçirteceksiniz. Mamafih söyleyeceğim, zira bir seneden beridir ki bu azap içindeyim."

"Ben de bir çeyrek saatten beri."

"Sözümü kesmeyin, pişman olabilirsiniz."

"Sizi dinliyorum.

"Geçen sene bir gün, saat dört sularında, Köprü'de bir arkadaşınızla konuşarak yürüyordunuz. İki arabalı tramvaylardan birinde tek başıma idim, gözlerim size takılınca, biraz da itiyat saikasıyla başımı çevirip bakmaktan kendimi alamadım, galiba biraz gülümsedim de. Siz, beni her yerde ve her şeyde aradığınız için gözünüzden kaçmadım, gülümsemiş olmam size büsbütün cesaret verdi, arkadaşınızı –talebe tabiriyle– ekerek, koşup tramvaya atladınız, senelerdir gözlerinizle söylediğiniz şeyi ağzınızla teyit etmeye geliyordunuz, tramvaydan içeri girerken bir yaprak gibi titriyordunuz, bonjour dedikten sonra yanıma oturmak istediniz, ihtiyatlı davranmış olmak için müsaade etmedim, geçip arkama oturdunuz, beş seneden beri beni büyük bir sabırla sevdiğinizi söylediniz, sanki söylemeseydiniz ben bilmiyor muydum, neyse... Bana söyleyecek birçok şeyleriniz olduğunu ileri sürerek tramvaydan inip daha rahat bir yerde konuşmamızı teklif ettiniz, tabii kabul edemezdim ve nitekim etmedim, bu hareketinizin hoş bir şey olmadığını söyledim; tramvay Ortaköy'e gelmişti, sizi büsbütün ümitsizliğe düşürmemek için, tramvayda birbirimize rastladığımız zaman konuşabileceğimizi ilave ettim ve size allahaısmarladık, diyerek tramvaydan indim. Siz, dehşetli öfkelenmiş olacaktınız ki bana, güle güle demediniz ve ondan sonra da beni gördüğünüz zaman, değil selam vermek,

dönüp bakmadınız bile. Halbuki eskiden ne güzel bir göz aşinalığımız, bir gönül ahbaplığımız vardı! O gün tramvaydan inmediğime pişman olduğumu itiraf ederim. Sanki ne yapacaktınız, biraz daha açılacak, kalbinizi daha pervasızca konuşturacaktınız ve belki anlaşabilecektik de. O gün bugün, belli etmemenize rağmen, beni aynı hararet ve samimiyetle ve fakat ümitsiz olarak sevmeye devam ettiğinizi biliyorum. Sizi, istemeden, kırdığıma müteessirim. Bunun için sizden af dilemek istiyordum. Sevenler affetmesini herkesten iyi bilirlermiş."

Sevincimden içim içime sığmıyordu.

"Sen," dedim.

Ve uyandım; uyandım ki karyolanın demirine sımsıkı sarılmışım, sabahleyin işime yetişebilmek için kurduğum saatin çalması bitmiş. Gözlerimi oğuşturarak pencereden baktım: Tabiat rüya görüyormuş gibi kar yağıyordu.

Dışarıda kalan omzum üşüdüğü için tekrar yorganı başıma çektim, yarıda kalan rüyama devam etmek istiyordum. Fakat heyhat! Tel kopmuştu bir kere...

19 Ocak 1938

TAŞ BEBEK

Gene bir kış gecesiydi, sofradaydık; çorba içilmiş, et ve sebze yenmiş, sıra tatlıya gelmişti. Annem tabağıma güllaç koyarken kapı çalındı. Kirli tabakları almak için büfenin yanında duran hizmetçi kız kapıya gitti.

Yemek zamanı kimin gelebileceğinden mütevellit merakımız, güllaçlarımıza başlamamıza mâni oluyordu. Az sonra hizmetçi kız döndü, gülümsüyordu:

"Sizi istiyorlar küçükbey."

Ağzımı peçeteye kurulayarak kalktım, kapıya koştum. Murat'ın uzun ve mütebessim yüzü ile karşılaşınca anladım. Murat, sevgilimin halasının çocuğuydu, aramızda postacı vazifesini görüyordu. Konuşurken daima burnunu çekmeye alışmış olduğu için, gene burnunu çekerek müjdeyi verdi:

"Melahat ablam sizi çağırıyor."

"Şimdi...

Dönüp anneme bir arkadaşa ders çalışmaya gideceğimi söyledim. Annemin, "Oğlum tatlını yemedin!" sözünü duymamış gibi yaparak paltomu, şapkamı giydim, anahtarı pantolonumun arka cebine yerleştirerek kapıyı çektim. Beni nereye götüreceğini bilmediğim Murat'a mutat sabırsızlığımla, "Melahat nerede," dedim.

Murat, gene burnunu çekerek, eliyle caddenin sağ

tarafındaki ilk sokağı işaret etti:

"Şu sokakta...

Yürüdük. Gündüzün yağan yağmurdan sonra kuru bir soğuk çıkmıştı. Gökte, yeri yurdu olmayan kaldırım çocukları gibi birkaç serseri ve münzevi yıldıza mukabil caddede her akşamki kalabalık vardı. Paltomun yakasını kaldırmaya ve adımlarımı sıklaştırmaya mecbur oldum. Murat sekerekten önümden gidiyordu. Söylediği sokağa sapınca gözlerimle Melahat'ı aradım. Yok.

Murat'a dönerek, paylar gibi, "Hani Melahat?" dedim.

Çocuk, sol taraftaki evlerden birinin kapısı önünde kımıldayan bir gölgeye doğru koşarak fiilen cevap verdi. Peşinden gittim. Beyaz başörtülü bir genç kız, sırtı bize dönük, soğuktan veya sabırsızlıktan olduğu yerde sallanıyordu. Melahat'ın bu duruşuna bir mana veremedim, hatta kendisi olup olmadığından bile şüphe ederek omzuna dokunmak lüzumunu hissettim:

"Sen misin Melahat?"

Dönüp cevap vereceğine kıs kıs gülmeye başladı. Öfkeyle kolundan tutup kendime doğru çevirdim ve fakat manzarayı görünce ben de kahkahamı tutamadım: Melahat'ın kucağında, kundağına ihtimamla sarılmış bir çocuk vardı. *Renaissance* tablolarından birini hatırladım. Canım kıza annelik ne de yaraşıyordu! Paylar gibi, okşar gibi sesiyle, "Kim bu?" dedi. "Tanıdın mı?"

Babalık gururunu ve sevincini aniden benimseyerek, "Kim olacak," dedim. "Çocuğum."

Melahat gözlerini açtı ve dudaklarını büzdü:

"Yağma yok... Benim çocuğum...

Güldüm:

"Farkı var mı şekerim? Anası sen, babası ben olduktan sonra...

Bir lütuf kabilinden mırıldandı:

"Peki öyle olsun. Bil bakayım, kız mı oğlan mı?"

Nerden bilecektim? Çocuğumun henüz yüzünü bile görmemiştim. Attım:

"Kız."

Tahminimde isabet ettiğime adeta içerledi:

"Nasıl bildin?"

Bozmayarak, "Bilmeyecek ne var bunda, dedim. "Benim kız çocuğu sevdiğimi Allah da bildiği için gönlüme göre vermiş olacak."

Çamuru gündüzden kalma çarpuk çurpuk sokaklarda böyle karıkoca, konuşaraktan, yarı kavga ederekten, yarı gülüşerekten yürüyorduk. Bir sokak fenerinin altında Melahat birdenbire durdu ve çocuğun yüzündeki tülü kaldırıyor gibi yaparak, "Kızımın yüzünü görmek ister misin?" dedi.

Sevindim:

"Sahi Melahat. Göreyim şunu. Acaba sana mı benziyor, bana mı benziyor?"

Çocuğun yüzündeki tülü kaldırmak şöyle dursun, bilakis sıkı sıkı örterek ve eğilip bakmama sağ eliyle mâni olarak, "Çekil," dedi. "Söylediği lafa bak. Tabii bana benziyor. Senin nene benzeyecek?"

Melahat öfkelendikçe güzelleşen bir kızdı. Bunun için damarına basmaktan namütenahi bir haz duyardım:

"Haspam... Ya senin nene benzeyecek? Sen kendini meta bir mal mı sanıyorsun?"

Asabiyetten titriyordu. Çocuğun, kollarından kayıp yere düşmesinden korktum. Fazla ileri gittiğimi anlamıştım. Gönlünü aldım:

"Şekerim, elbette sana benzeyecektir, kızımın da annesi gibi güzel olmasını istemez miyim? Ahlakının bana benzemesi kâfi. Bu kadarcık benzeyişe müsaade edersin elbet."

Dahalet ve kompliman zannettiği bu sözler Mela-

hat'ı yatıştırmakla kalmadı, kadınlık cüretini de artırdı:

"Hah, şöyle yola gel!.. Hem ayol, sen ne biçim babasın? Doğurmak için ne kadar eziyet çektiğimi hiç sormuyorsun?"

"Söylemesen ben nereden bileyim?"

Rüzgâr şiddetlenmişti. Melahat'ın beyaz ipek başörtüsü havalanıyordu. Çocuğumun hastalanmasından endişe ederek, "Kızım," dedim. "Bu havada çocuğu sokağa çıkarmayacaktın. Ya üşürse, Allah göstermesin?

Öfkeyle sözümü kesti:

"Sana ne? Çocuğa bakacak ben değil miyim?"

"İyi amma çocuğunun hastalanmasına bir baba da üzülmez mi?"

"Üzülürsen oturur bakarsın. Ben de halamla ve Murat'la beraber sinemaya giderim."

"Aa!.. Hain kıza bak... Kız, annelik böyle mi olur?"

"Sen bana öğretecek değilsin ya. Hem senin ne üstüne vazife... Yoksa çocuğu benden fazla mı sevdiğini iddia ediyorsun?"

"Herhalde benim kadar sevseydin daha ihtiyatlı davranırdın.

"Şimdiden mi kavga edeceğiz?"

"Yoo kızım, hiç niyetim yok. İşte çocuğun işte sen."

Bu sefer galibiyetin kendisinde kaldığına memnun, "Şimdi gelelim çocuğa ad koymak meselesine," dedi.

"Acelen ne? Dün bir, bugün iki. Nüfus memuru kapıya dayanmadı ya."

"Zaten sana bir şey söylemeye gelmiyor ki.. Ben de çocuğuma istediğim adı koyacağım."

"Hoşuma gitmezse kabul etmem."

"Ben koyduktan sonra..."

Çocuğu büsbütün elimden aldığını sanarak, atılıp kollarından kapmak istedim. Sımsıkı sarıldı. Kendisini incitmekten korkarak vazgeçtim.

"Bak hele," diyordu. "Çocuğumu almak istiyor. Merak etme. Sana taşıtacağım günler gelecektir."

"Zor taşıtırsın.

"Görürsün."

"Görüşürüz."

Melahatların sokağına gelmiştik. Evlerinden görülmemiz ihtimali vardı.

"Ayrılsak Melahat," dedim. "Rica ederim çocuğa iyi bak. Memesini vaktinde ver... Çocuğu aç bırakıp ciyak ciyak bağırtmayasın."

"Sen karışma dedim ya...

"Peki, peki. Yarın kaçta buluşuyoruz?"

"Çocuğu ne zaman uyutabilirsem..."

"Herhalde çabuk uyutmaya bak... Yarın boşum... Hava güzel olursa Moda'ya doğru açılırız."

"Ben sana Murat'la haber gönderirim."

Murat'ı yanımızda yok farz ederek kucaklaştık. Köşeyi dönerken Melahat'a seslendim:

"Çocuğa dikkat karıcığım... Yarın Murat'ı göndermeyi unutmayasın."

Teminat mukabilinde öpücükler göndererek karanlıklarda kayboldu.

Aradan seneler geçti. Melahat'a hediye ettiğim bir taş bebeğin bize, bir gece olsun, evlilik hayatını bütün tatlı ve acı taraflarla yaşattığını düşünüyorum da. Ah! Melahat oyunbozanlık etmeseydi...

3 Şubat 1938

HAKİKATTEN SONRA HAYAL

Onu, sabahları işime giderken penceresinde görürdüm. Camları siliyorsa elindeki bezi atar, çay içiyorsa eli yanmış gibi bardağı bırakır, bana uzun uzun bakar, gözlerindeki tebessümü dudaklarının kıpırtısıyla devam ettirir ve ellerinin işaretleriyle tamamlardı. Bir-iki kere de kapısı önünde, seyyar sebzecilerle pazarlık eder gördüm onu. Armut biçiminde bir başı, siyahla kumral arasında müstereddit, donuk ve sert saçları, mavisi solmuş boncukları andıran boş, manasız ve şahsiyetsiz gözleri, Abdülhamid'in torunlarından olduğu zannını veren kemerli, iri bir burnu, sivilceden geçilmez bir yüzü, üst dudağı alt dudağını tepen büyücek ağzı, güldüğü zaman insana gözlerini bir daha açmamak üzere kapamak arzusunu veren iri ve gayrimuntazam, sapsarı dişleri, uzun ve kuru bir boynu, namevcut denecek kadar belirsiz bir göğsü, bir ağaç kütüğünden farksız, kalın bir beli ve lamba şişelerini hatırlatan bacakları vardı. İlk bakışta insanda antipatiden ziyade merhamet uyandıran bu genç kadın sırnaşıklığı o derece ileri götürdü ki yolumu değiştirmek mecburiyetinde kaldım. Ve günlerdir kesilmiş olan iştahım yerine geldi, tekrar eski neşeli ve tasasız adam oldum. Gününüzün iyi geçmesini istiyorsanız, sabahleyin çirkin bir kadın görmekten kaçının. Bir akşam, daireden

çıktığım zaman, karşı kaldırımda beni beklediğini görmeyeyim mi? Kendisini gördüğümü görmüş, caddeyi geçerek bana doğru geliyordu. Şaşkınlığımdan yan sokağa saparak karanlıkta gözden kaybolmayı akıl edemedim. Yanıma yaklaşmıştı. Kalın parmaklı kocaman elini uzatarak kırk yıllık bir aşinalıkla:

"Bonsuvar," dedi. "Nerelerdesiniz? Sizi özleyenler olabileceğini hiç düşünmediniz mi?"

Kadınlara karşı son derece nazik ve hürmetkâr olduğum için bu laubaliliğin hak ettiği muameleyi yapamadım, rahatsız edildiğimi belli etmemeye çalışarak, "İltifatınıza teşekkür ederim, dedim. "Layık değilim."

Yan yana yürüyorduk. Giyiminde de çirkinliğini affettirecek bir zarafet yoktu. Sokakta çirkin ve giyinmesini bilmeyen bir kadınla yürümekten hiç hoşlanmam. Ben bu nahoş vaziyetten kurtulmanın yollarını ararken, o pervasızlıkta kilometreler katederek, "İster misiniz," dedi, "bir pastaneye girelim, sizinle uzun boylu konuşmaya ihtiyacım var."

Ya Rabbi! Neydi bu baş belası! Kadının da sırnaşığına hiç tahammülüm yoktur. Kadın dediğin kendini ağır tutmalı, bir portre gibi çerçevesinin hudutları içindeki kaderini kabul etmeli. Teklifini reddedebilirdim. Fakat benimle alâkadar olması gururumu okşamakla kalmayarak insan tanımak tecessüsümü de uyandırdığı için kabul ettim. Pastane, talihine, tenhaydı. Köşedeki masalardan birine oturduk. Çantasından çıkardığı İsmet sigarasını[1] yaktım, büyücek ağzında bir kibrit çöpü kadar küçülen ve incelen sigarasından bol dumanlar savurarak, "Niçin benden kaçıyorsunuz," dedi. "Ne kadar talihsiz bir kadın olduğumu bilseniz! Daha lise onuncu sınıfta iken on

1. Özgün metinde açıklama yok. Ama İsmet Inönü'ye bir gönderme olduğu açık. (Y.N.)

yedi yaşımda beni ellilik bir binbaşıya verdiler, ailem son derece mutaassıp olduğu için sesimi çıkaramazdım, kaderime boyun eğdim, genç kızlık çağımın en güzel senelerini ihtiyar, hastalıklı, mızmız bir adamın soğuk nüvazişleri arasında kaybettim, benim için bir cehennem azabı olan altı senelik bir evlilik hayatından sonra, kocam kalp sektesinden vefat etti. Şimdi ihtiyar annemle beraber oturuyorum. Kocamın tekaüt maaşından başka Sultanahmet'te büyük bir dükkânım var, oturduğumuz ev de bizimdir. Halimiz vaktimiz yerinde sayılır. Fakat yalnızlık çekilir şey değil. Hele insan yirmi beş yaşında ve dul olursa. Siz erkekler bekârlığa sultanlık demekte belki haklısınız. Fakat kadınlar için öyle değil.

Sizi ilk gördüğüm günden, içimde bir çarpıntı duydum. Sabahları penceremin önünden geçtiğiniz zaman dünyalar benim oluyordu. Sizi gittikçe daha şiddetle sevmeye başladım. Biliyorum, güzel değilim. Aynalar sabah akşam çirkinliğimi suratıma haykırır dururlar. Ve belki güzel olmadığım için artık evimin önünden geçmiyorsunuz. Bu bana pek dokundu. Geceler oldu ki sabahlara kadar uykusuz kaldım. Hakkınızda epey malumat toplamıştım, cesaretimi de bu malumata ilave ederek bu akşam yolunuzu bekledim, kalbimi size açmak, sizi ne kadar büyük ve sonsuz bir aşkla sevdiğimi anlatmak istiyordum. Kim bilir belki siz de..."

Boğazı kurumuştu ki, bir yudum su aldı, fırsattan istifade ederek daha ileri gitmesine mâni olmak istedim. Sesimi mümkün olduğu kadar yumuşatarak, "Beni sevmenize çok teşekkür ederim," dedim. "Hiç unutmayacağım. Fakat size bir şey tavsiye etsem gücenmemelisiniz. Sevgi daima mütekabil olmaz. Ben bile hiç mukabele görmeden sevmiş ve hâlâ seven bir adamım. Zaten sevdiklerimizden ziyade sevgimizin kendisi mühimdir. Büyük bir Fransız muharrir, 'Ehemmiyet bakışınızda olsun, yoksa

baktığınız şeyde değil, der. Bunun için, benden gayrimümkün bir şey istemenize mahal yoktur. Sizin büyük sevginiz yanında ben kaç para ederim? Siz beni elde etmeye değil, sevginizi elden kaçırmamaya bakın.

Dünyanın en büyük hazinesine maliksiniz, daha ne istiyorsunuz? Pekâlâ biliyorsunuz ki dünyanın en bahtiyar adamları sevenlerdir. Bana layık olmadığım derecede ehemmiyet veriyorsunuz, sizi sevemezsem bundan beni mesul tutmayın...

Gözlerimin içine bakarak sözümü kesti:

"Söylediklerinizdoğru. Fakat bana biraz olsun acımaz mısınız? Hayır. Sevenlere acınılmaz, bilakis imrenilir."

Bu sözü onu da kendimi de aldatmak için söyledim. Çirkin bir kadınla karşı karşıya oturup konuşmak azabına artık tahammül edemez bir hale gelmiştim. Bir arkadaşla buluşacağımı bahane ederek kalktım. Sandalyesine yapışmış gibiydi. Elimi tutarak yalvarır gibi baktı:

"Sizi bir daha göremeyecek miyim?"

O ânı kurtarmak için geleceği feda ederek, "Bana yazın," dedim. "İstediğiniz zaman görüşebiliriz. Arkadaşlığımız bakidir."

Ve baştan savma bir allahaısmarladık diyerek soluğu dışarıda aldım.

Bir hafta sonra bir mektup geldi. Beni delicesine sevdiğini, bensiz yapamadığını, kendisiyle evlenmeyi kabul edersem evini ve dükkânını benim üstüme edeceğini yazıyor ve cevap bekliyordu.

Para ile beni kendisine bağlamak istemesine güldüm. Gönül işlerinde paraya ağız açtırmayan bir adam olduğumu bilmiyordu, nerden bilecekti? Kendi kendime, "Adam sen de... dedim. "Yalnız o mu seviyor? Onun gibi ve benim gibi sevenler çok yeryüzünde. Fakat o niçin bizim gibi yapamıyor. İçindeki yangını dışarıya sızdırıyor? Sa-

bırsızlığı sevgisinin henüz olgunlaşmadığına alamettir."

Bir akşam, başım biraz dumanlı olduğu için, yanlışlıkla evlerinin önünden geçtim. Kapıları açıktı ve içeriden ağlamaya, iniltiye benzer sesler geliyordu. Kapı önünde telaşlı bir kalabalık da birikmişti. Az sonra içerden bir hocanın çıktığını görünce anladım. İhtiyar annesi ölmüş olacaktı. Bundan sonra büsbütün yalnız kalacağını düşünerek ürperdim ve acıdım da. Fakat çocuklardan birine, bilmiyormuşum gibi, ölenin kim olduğunu sormak merakımı yenemedim. Dehşet! Ölen oymuş meğer! Dünya başıma yıkılıyor sandım. Eve gitmekten vazgeçerek geri döndüm. Fatih tramvayına atladım, geceyi o semtte oturan bir akrabada geçirmeye karar vermiştim.

Senelerdir içimde bir katilin vicdan azabını taşıyorum. Kanına girdiğimi zannettiğim o kadın gözlerimin önünden gitmiyor; fakat sihir mi, büyü mü, nedir bilmiyorum, o kadar değişmiş ve güzelleşmiş ki! Armut biçimindeki başı bir portre ressamının tahayyül edebileceği en harikulade bir baş olmuş, siyahla kumral arasında müstereddit saçları tatlı bir kumrallıkta karar kılarak parlamış ve hafif kıvırcıklar kazanmış, gözleri yıldızlı mayıs gecelerinin şiirli maviliğini aksettiren ikiz aynalar gibi, burnuna Yunani bir mükemmeliyet gelmiş, yüzündeki sivilceler yok oluvermiş ve şimdi yüzü pembe ışıklar içinde gülümsüyor. Dudaklarda ve dişlerde de eski çirkinlikten eser yok...

Hakikatten sonra hayal! Evet, hakikatin kaba hendesesinden kurtulmuş, şimdi hayalin, hayalimin seyyal, engin ve namütenahi aydınlık sularında serazat dolaşıyor. Şimdi ben de onu seviyorum, şimdi kaderlerimiz birbirine müvazi olarak inkişaf ediyor. Gündüzleri omuz-

larımda kanat çırpıntısını duyduğum ve geceleri rüyamı cennete döndüren melek odur. Ve bir kaldırımdan diğer kaldırıma geçerken, otomobil, otobüs ve tramvay altında kalmıyorsam, yıkık bir binanın önünden geçerken başıma taş düşmüyorsa, eve sarhoş döndüğüm akşamlar muvazenemi kaybederek merdivenlerden aşağı yuvarlanmıyorsam, bu güzel talihimi hazırlayan, besleyen ve muhafaza eden o olacak, beni yalan söylemekten, kötü fiiller işlemekten meneden, insanları bütün kusurlarını affedecek kadar namütenahi sevmeyi bana öğretenin o olduğu gibi.

18 Şubat 1938

LEBLEBİCİ

Vakit akşamdı. Daireden çıkar çıkmaz soluğu meyhanede aldım. Köşedeki masam beni bekliyordu. Az sonra, rakım ve mezelerim geldi. Sılaya kavuşmuş bir mektepli gibi sevinç içindeydim. Fakat, kerâhat saati çaldığı halde, bir türlü kadehi ağzıma götüremiyordum; çünkü sofram henüz tamamlanmamıştı: Sıcak ciğerin, balığın ve sirkesi bol salatamın yanında leblebim eksikti. Leblebicimi bekliyordum. Ne zamandan beri dadandığım bu meyhanede her akşam benden beş-on dakika sonra gelen ve o gelmeden içmeye başlayamadığım bir leblebicim vardı. Her akşam, camlı kapıdan bir gölge gibi sessizce içeri süzülür, yanıma gelerek hafifçe eğilir ve "Leblebi vereyim mi?" der gibi gülümseyerek yüzüme bakardı. Ben başımla evet deyince, içerideki tezgâha koşar, bir salata tabağı alır, camlı kutusunu açar, yüz paralık tuzlu leblebiyi tabağa boşaltır, getirir, mezelerimin yanına koyardı ve sofram ancak o zaman tamamlanırdı. Leblebinin soframa ilave ettiği kıymetle asla münasebeti olmayan yüz paraya dualarla teşekkür eden bu adama karşı içimde dostluk hudutlarını aşan ve ilk defa idrak ettiğim bir kardeşlik sevgisi duyuyordum. Kılığı kıyafeti perişan olmakla beraber, yüzünde kötü bahtından şikâyet etmeyerek kadere rıza göstermekte efsanevi bir kahramanlık

ananesini devam ettiren o sahici insan adamların rahat ve yaygın aydınlığı vardı. Üst dudağını bir çimenlik kadar sevimli yapan henüz terlemiş kumral bıyıklarıyla, yalan söylemeye alışamamış küçük ve mütevazı ağzıyla, ahlakının dürüstlüğünü tecessüm ettiren muntazam burnuyla, bütün bakışları muhabbet haykıran kahverengi, küçük gözleriyle ne sevimli bir adamdı! Kendisine birkaç kere rakı da ısmarladım, sigara içişinden, rakı kadehini ağzına yavaşça götürüşünden, mezelere ancak benim ısrarımla dokunuşundan, ben bir şey sormadan bir şey söylemeyişinden, hudutlarını, aramızdaki seviye farkını idrak ettiği belliydi. Bir akşam karşılıklı içerken bana hayatını anlattı. Sivas köylerindenmiş. Orada işler kesat olduğu için, ihtiyar babası kendisini İstanbul'a göndermiş, "Git kısmetini orada ara... Bize de birkaç para gönderirsen sana dua ederiz!" demiş, bunun üzerine dağarcığını sırtına vurarak İstanbul'a gelmiş. İki seneden beri kâh hamallık, kâh simitçilik, kâh leblebicilik yapıyormuş. Allah'a bin şükür, günde altmış-yetmiş kuruş kazanıyormuş. Hatta köye de birkaç defa para yollayabilmiş. Fakat gene memnun olmadığını, köyünü çok göreceği geldiğini, ihtiyar babasını düşündüğünü, köye dönmenin daha hayırlı olacağını söylüyordu.

Fakat bu akşam neden gecikiyordu? Acaba dağarcığını tekrar sırtına vurup memleketine mi dönmüştü? Merak içindeydim. Rakıma henüz dokunmamıştım, mezelerim soğuyordu. Meyhaneciye sordum, bilmiyorum, dedi.

Ne zamandan beridir ilk olarak leblebisiz rakı içtim. O akşam leblebici görünmedi.

Ertesi akşam meyhaneden içeri girerken meyhaneci, "Duydunuz mu beyim," dedi.

Hayretle, "Hayrola," dedim. "Ne var?"

"Sizin leblebici bir kızla beraber köye kaçmış."

Merakım büsbütün arttı:

"Nereden bulmuş kızı?"

Meyhaneci anlattı:

"Efendim, marangoz Şaban Efendi var, ara sıra buraya gelir, gündüzleri geldiği için siz rastlamadınız. İyi, hoş sohbet, şen adamdır. Şaban Efendi nin, Ayşe isminde gelinlik bir kızı var. Sizin leblebici meğer bu kıza tutkunmuş. Son zamanlarda hep bu meyhane civarında dolaşmasına sebep o kızmış. Şaban Efendi arka sokakta oturur. Kız kendi halinde sessiz, mızmız bir şey. Fakat gönül bu. Bugün Şaban Efendi telaş içindeydi. 'Hınzır leblebici kızımı kaçırdı, diye söylenip duruyordu. Aramızda, Şaban Efendi kıza hiç iyi muamele etmezmiş, sabah akşam dövermiş, eh tabii kızcağızın canına tak etmiş, leblebicinin kendisine tutkun olduğunu görünce, fırsat bu fırsat diyerek onunla kaçmış. Eh doğrusu, leblebici de yakışıklı oğlandı."

O saf köylü çocuğunun bir genç kızı kafese koyabileceği hiç aklıma gelmezdi.

"Peki parayı nereden buldu?" dedim.

Meyhaneci bir hakikat söyleyen adamların gururlu sesiyle, "Sen onlara bakma beyim," dedi. "Onların daima parası bulunur. Senden benden zengindirler."

Sofram hazırlanmıştı. Oturdum. Rakımı içerken, leblebiciyi düşünüyordum, her akşamki neşemi Şaban Efendi'nin kızıyla beraber köye kaçırdığı için, ona kızgındım biraz.

22 Şubat 1938

TRAMVAYDAKİ ADAMLAR

Insana yolda herkesin boynuna sarılmak arzusunu veren, ılık bir güneşin kendini sebil ettiği hafif rüzgârlı, güzel bir mart günüydü. Akaretler'de tramvay bekliyordum. Saat dokuzu geçtiği için tramvaylar seyrekleşmişti. Sabırsızlığımla atbaşı giden sigaramı tazelemeye vakit kalmadan Beşiktaş tarafından bir Bebek-Eminönü tramvayı göründü; geciktiğini ve bu gecikmeden en çok benim şikâyetçi olduğumu sezmiş gibi ve belki de benden özür dilemek için hızla gelerek tam benim önümde durdu, sigaramı atarak atladım. Sahanlıkta yalnız biletçi vardı. "Gittiği kadar!" diye kestirdiğim bileti katlayıp pardösümün mendil cebine soktum, sahanlık gibi tenha olacağı ümidiyle kapıyı çekerek içeri girdim. Fakat oturacak tek yer yoktu. Ayakta durulacak yerlerin en rahatı olan iki kişilik arka köşe de kapılmıştı, sol taraftaki bir kişilik köşeye geçmek mecburiyetinde kaldım.

Tam karşımda, bir genç kız tramvayın gittiği istikametin tersine oturmuş önümdeki –yüzünü görmediğim ve görmeyi de pek merak etmediğim– siyah mantolu, yaygın oturuşundan yaşlı olduğu anlaşılan şişmanca bir kadınla konuşuyordu.

Tramvayda okurum niyetiyle aldığım gazete elimde battal kalmıştı, gözlerimi genç kızdan ayıramıyordum.

Başını arkaya doğru attıkça geniş ve aydınlık bir alın ifşa eden siyah, kenarlı şapkası hafifçe sola eğikti. Alnını çehresinin aşağı kısmından ayıran, cımbızla hilal şeklinde düzeltilmiş ince siyah kaşlarının altında gözleri iki iri siyah yıldız gibi ışıl ışıl yanıyor, uzun kirpiklerinin gölgesi pembe yanaklarını harelendiriyordu. Teneffüsünün sezilmez ahengiyle iri kanatları hafifçe açılıp kapanan muntazam, minyon bir burnu, bıçakla kesilmiş taze, kanlı bir et parçası gibi iştah verici, küçük ve kıpkırmızı dudakları vardı. İnsanda fiskelemek arzusu uyandıran minik bir çene, şapkanın gizlediği ve sağ kulağına gevşek kıvrımlarla düşen saçların, kaşların ve gözlerin siyahını şeddeleyen bu mat beyaz çehrenin pürüzsüz değirmisini tamamlıyordu. Bir muz lezzeti vaat eden ince ve zarif boynu üstünde bu baş, dalında asude sallanan olgun bir meyveden farksızdı. Koparılması, pardon ısırılması lazımdı. Bu arzu, dudaklarımı yakıyordu. Göğsü, henüz kıvamına gelmediği için olacak, belirsizceydi. Oturmuş hali belini ve kalçalarını geceler içinde bırakmıştı. Fakat ayak ayak üstüne attığı için bacakları şafaklarda yüzüyordu. Ten rengi ipek çorabı, dizkapağından ayak bileğine doğru muntazam bir münhani ile inen bu harikulade bacağın mesamelerinden sıçrayan kıvılcımları söndürmek şöyle dursun, bilakis şiddetlendiriyordu ve gözlerim, bu kıvılcımlı bacak dünyasında gönüllü böcekler gibi serazat dolaşmaktan kızgın bir lezzet duyuyordu.

Bacaklarını oynattıkça aklım da beraber oynuyordu. Sırtımda duyduğum hafif bir soğuk başımı birdenbire arkaya çevirtti. Kapının ardına kadar açık olduğunu ve biletçinin de küçük mavi gözlerini, genç kızın bacaklarından ayırmadığını görünce gülümsemekten kendimi alamadım. Babacan bir adam olan biletçi, tebessümü pişkin bir göz kırpışla iade etti. Başımın tekrar eski vaziyetine gelmek için çizdiği kavis, iki kişilik köşede ayakta duran

beyaz pardösülü ve kasketinden üniversiteli olduğu anlaşılan sarışın bir delikanlıda inkıtâa uğradı. Ancak yirmi yaşlarında gösteren bu delikanlı da başındaki kasketi ve çantasındaki kitapları unutmuş, tramvayda bir bomba gibi tehlikeli duran genç kızı kuş uçurtmaz bir göz hapsine almıştı. Mekteplinin önünde oturan ve konuşmalarından tüccar olduklarını intikal ettiğim orta yaşlı iki adam da sık sık duraklıyor ve başlarını hafifçe sola çevirerek genç kıza ve bilhassa sözü geçen bacağa firari bakışlar fırlatıyordu. Ve genç kız, tramvayda uyandırdığı alâkadan haberi yokmuş gibi yapıyor, karşısındaki yaşlı kadınla hararetli hararetli konuşmaya devam ediyordu. Ara sıra bakışlarımız karşılaşıyor ve gülümsememek için zahmete yakın bir gayret sarf ediyor, nihayet aczini anlayarak ricat makamında gözlerini tekrar yere indiriyordu.

Tophane'de ön taraftan iki kişi indi ve arkadan bir kişi bindi. Ön tarafta boşalan yerlerden birine geçmek üzere içeri dalan ve fakat daha ilk adımda bu niyetinden vazgeçen yeni yolcu, uzun boylu, kır saçlı, gözlüklü bir adamdı. Sarışın delikanlının yanına ilişti ve o da ekseriyete uymakta gecikmedi.

Eminönü'nde tramvay durunca kimse yerinden kımıldamadı. Hepimiz genç kızın inmesini bekliyorduk. Nihayet gözlerimizin zafer takları altından, lakayt ve mağrur geçerek indi ve biz de arkasından. En son inen ben olduğum için, biletçi basamakta kulağıma eğilerek, "Bekârlık bu beyim!" dedi.

Başta ben olmak üzere hepimizin kızın peşine düşeceğimizi sanıyordum. Fakat, kız tramvayda göründüğü kadar güzel mi değildi, yoksa daha mühim işlerimiz mi vardı, nedendir bilmiyorum, umduğum gibi çıkmadı. Genç kız, yanındaki yaşlı kadınla Balıkpazarı'na saparken sarışın delikanlı, Bahçekapı'ya doğru yürüyor; iki tüccar arkadaş Valide Hanı'ndan içeri giriyor; gözlüklü

zat, herhalde Beyazıt tarafına çıkmak için tramvay bekleme yerine geçiyor ve biletçi yeni bir sefere hazırlanıyordu. Ben de Ankara Caddesi'ne doğru yollandım.

Tramvaydaki adamlar biz değil miydik dersiniz?

9 Mart 1938

KÜÇÜKLERİN DOSTU

Bu güneşli bahar gününde, Susuzçeşme Mahallesi'nin çarpık çurpuk daracık sokaklarından caddeye doğru bir cenaze iniyordu. Hayırhah ve fedakâr omuzlarda bir tahtırevan gibi sallanarak giden bu cenazenin en büyük –ve hazin– hususiyeti, arkasındaki çocuk kalabalığıydı.

Cenaze caddeye çıktığı zaman bu çocuk kalabalığı bir çığ gibi kabarmıştı; o kadar ki, cenaze geçerken, pencerelerden uzanan başlarda ve dükkânlarda, kahvelerde ayağa kalkanlarda, ölenin ya bir muallim yahut bir mektep müdürü olduğu zehabını uyandırıyordu. Penceresinde yün işleyen dul kadın, kahvede çayını içen mütekait ve dükkânında müşteri bekleyen tütüncü muhakkak ki bu fikirdelerdi.

Ölen ne bir muallim, ne de bir mektep müdürüydü. Ölen, Susuzçeşme Mahallesi çocuklarının "İhsan Abi" dedikleri ve mahalle büyüklerinin "Küçüklerin Dostu" lakabını taktıkları, yirmi altı yaşlarında, ufak tefek, kumral bir adamdı.

Zehra Hanım'ın Dereiçi Sokağı'ndaki ahşap evinin üst katına taşındığı günden çocuklarla ahbap olmuştu.

Çocuklarla ahbap olmak için merasime lüzum yoktur. Sokakta gördüğünüz herhangi bir çocuğa gülümsemeniz, tebessümünüzün derhal iade edilmesine, yaklaşıp

yanaklarını okşamanız, adını sormanız, çocuğun hemen size sokulmasına, kendini size vermesine kâfidir. Hele beş kuruşa kıyıp eline bir de çikolata tutuşturdunuz mu o çocukla ebediyen ahbap olmuşsunuz demektir.

İhsan, Zehra Hanım'ın komşusu Hamide Hanım'ın altı yaşlarındaki kızı Mehlika ile böyle ahbap oldu. Dolayısıyla Mehlika'nın arkadaşlarını tanıdı; onlar da kendilerine çikolata, şeker alan bu sevimli abiye çabucak ısındılar.

Derken beş-on gün içinde mahallenin bütün çocukları İhsan'ın etrafında toplandı. İhsan'daki bu çocuk sevgisi kendisinin de çocuk tabiatlı olmasından ileri geliyordu. Yaşının yirmi altı olduğunu kendisinden başka herkes biliyordu, yaşayışında, hislerinde, sözlerinde, hareketlerinde o kadar çocuk kalmıştı. Her gün iş dolayısıyla temas ettiği adamların yalancılığı, menfaatperestliği, ikiyüzlülüğü İhsan'daki çocuk iştiyakını körüklüyordu. Dairede bütün gün kendini gurbette sanıyor ve ancak akşamleyin küçük dostlarının masum çehrelerinde sılaya kavuşuyordu.

İhsan'ın mahallede, "Küçüklerin Dostu" diye adı çıkmıştı. İhsan çocuklarla sahici bir abi gibi meşgul oluyordu. Kalemi, defteri, kitabı olmayan fakir çocuklara yardım eden, analarından babalarından dayak yiyen yaramazların gözyaşlarını silen, oyuncak meraklısı olanlara istedikleri oyuncakları alan, her çocuğa nabza göre şerbet veren İhsan'dı. İhsan bu kadarla da kalmıyor, çocukları derslerine çalıştırıyor, iyi çalışanlara, mektepten kaçmayanlara hediyeler veriyordu.

Çocuklar İhsan Abilerine o kadar bağlanmışlardı ki analarından, babalarından, mektepteki muallimlerinden ziyade onu seviyor, onun sözünü dinliyorlardı. Zehra Hanım'ın beş ev aşağısında oturan sobacı Osman Efendi, bir gün, mektepten kaçan on yaşındaki oğlu Mustafa'yı İh-

san'a şikâyet etmişti. "İhsan Beyciğim, bizim oğlanın kulağını biraz çeksenize. Ben biraz yumuşağımdır, kıyamıyorum, annesi de çocuğun canını acıtıyor ve çocuk bir türlü uslanmıyor. Kuzum İhsan Beyciğim, siz şunu yola getirin, çocuklar sizi çok seviyorlar."

İhsan, Mustafa'ya mektepten kaçmanın iyi bir şey olmadığını, mektebine muntazaman devam ederse kendisine çok hoşuna gidecek bir şey vereceğini gayet tatlı, yumuşak bir lisanla anlattı ve ondan sonra çocuk bir daha mektepten kaçmadı.

İhsan, küçük dostlarıyla daha ziyade hava iyi olduğu günler, semtin küçük parkında buluşurdu. Orada kızlı oğlanlı küçük ahbaplarını etrafına toplar, onlara evvela şeker dağıtır, sonra oyunlar gösterir, manzumeler öğretir, dertlerini dinler, her biriyle ayrı ayrı meşgul olurdu. Hoş kendisi de onların arasında bir çocuktan pek ayırt edilemezdi.

Böylelikle İhsan, bütün mahalle halkının teveccühünü kazandı. "Küçüklerin Dostu"ndan bütün mahalle sitayişle bahsediyor, kimse onun üstüne toz kondurmuyordu. İhsan çocukların kalbinden geçerek annelerin –ve bazı ablaların– kalbini fethetmişti. Fakat İhsan, mahalledeki itibarını düşürmemek için, mahallenin hiçbir kızına kötü gözle bakmıyor, hepsine kardeş muamelesi yapıyordu. Halbuki içlerinde, ne kadar hoşuna gidenler vardı! Mamafih, İhsan'ın hiçbiriyle münasebet tesisine teşebbüs etmemesinin ayrı bir sebebi vardı: O mahalleye taşınmadan evvel yaşadığı birkaç aşk macerası kendisini bu hususta bedbin olduğu nispette ihtiyatkâr yapmıştı. Genç kızların üstüne düşmenin doğru olmadığını ve ekseriya insanı sükûtu hayale uğrattıklarını tecrübe ile öğrenmişti.

Ihsan'ın mahalledeki bu terbiyeli, efendi hali de ayrıca beğeniliyor ve lehine kaydediliyordu.

İhsan'la çocukların dostluğu bir sene sürdü. Belki bütün bir ömür sürebilir ve İhsan Susuzçeşme Mahalle-

si'nde doğan bütün çocukların İhsan Abi'si olabilirdi. Mahallenin ihtiyar kadınları İhsan'ı mahallenin meleküssiyanesi telakki ediyorlardı. Fakat Azrail ya İhsan'ı kıskandığından yahut da çocukların bu kadar mesut olmasını çok gördüğünden, onun fazla yaşamasına müsaade etmedi.

Bu güneşli bahar gününde, semtin büyük caddesinden geçip hayırhah ve fedakâr omuzlarda mezarlığa doğru çıkan cenaze İhsan'ındı; arkasında, ellerinde ya kendi bahçelerinden yahut komşu bahçelerden topladıkları çiçekleri gözyaşlarıyla ıslatan ve müşterek bir öksüzlük içinde birbirine sokularak cenazeyi takip eden çocuklar o çocuklardı.

21 Mart 1938

PAPATYA[1]

Annem papatyaları çok sever. Ve ben annemi çok sevdiğim için, papatya mevsiminde kırlara doğru açıldığım günler dönüşte ona bir demet papatya getirmeyi hiç ihmal etmem.

Yağmurlu bir gecenin sabahına mümkün mertebe geç ulaşayım, diye derin bir uykuya dalmış olan şehir, uyandığı zaman başucunda güneşin sıcak tebessümünü bulunca evvela şaşırmış; fakat çok geçmeden bu şaşkınlık bir sevinç şelalesine inkılap ederek taşmıştı. Bahçeler, evler, caddeler, insanlar ve hayvanlar aynı insiyaki arzularla gıcıklanıyorlardı. İhtiyarlara yaşlarını, fakirlere sefaletlerini unutturan, zenginlerin servetini lüzumsuz kılan, sadece yaşamanın başlı başına bir mazhariyet teşkil ettiği böyle güzel bir günde daireye gidip bir sürü tozlu evrak arasına gömülmeye gönlüm razı olmadı. Mektepten kaçan bir liseli sevinciyle başımı alarak kırlara doğru açıldım. Şehirli hüviyetimin lazımı gayrimüfariki hesaplarımı, yalanlarımı, menfaat kaygılarımı, riyakârlıklarımı paltomla beraber odamda bırakmış, rüzgârın şişirdiği beyaz bir yelken safiyetiyle şehirden tabiata koşuyor-

1. Özgün metinde "Papatye" (Y.N.)

dum. Etrafımda evler ve insanlar seyrekleşiyor, sokaklar patikaya dönüyor, alabildiğine mavi gökleri, alabildiğine yeşil kırları ve bulutlara doğru sarhoş uçan kuşlarıyla mücehhez ve muzaffer bir tabiat karşısında şehir ve içimde şehre ait ne varsa perişan olmuş bir ordu gibi ricat ediyordu. Ben de insan kalıbımdan ayrılmış, kırlarda ot, ağaçlarda yaprak, dallarda kuş, göklerde bulut olmuştum. Tabiat beni kendine o kadar geniş bir nispette kalbetmişti ki, ayağım bir taşa çarparak hafifçe incinmeseydi, bu uyanık rüyadan uyanmayacak, insan olduğumu hatırlamayacaktım.

Sol tarafımdaki yamaçta uzanan papatya tarlasını görünce annem aklıma geldi. Annemin kollarına atılmaya koşuyormuşum gibi koştum papatya tarlasına. Baharın ilk turfanda çiçeği olan minik papatyaları bir çocuğu beşiğinden alıp okşar gibi yavaşça ve hiçbirini incitmeden koparırken akşama annemin ne kadar sevineceğini düşünerek seviniyordum. Eğilmekten belim acımıştı, topladığım küçük papatya demetini yere bırakarak doğruldum, bir sigara yaktım ve şöyle gerinerek derin bir nefes alarak etrafıma bakındım: Yamacın biraz yukarısında, açık mavi etekliği beyaz tarla üzerinde bir bayrak hürriyetiyle dalgalanan bir genç kız eğilmiş papatya topluyordu. Birdenbire içimi tatlı bir merak gıcıkladı: "Acaba bu genç kız da annesi için mi papatya topluyor?" Derken bu merak şiddetli bir arzu halinde göğsümü dövmeye başladı. Papatyaların beyazlığından ve genç kızın tazeliğinden cesaret alarak o tarafa doğru yürüdüm. Yanına yaklaşınca, "Affedersiniz," dedim. "Bir şey merak ediyordum. Anneniz için mi papatya topluyorsunuz?"

Yabancı bir sesin müdahalesiyle papatya rüyasından silkinerek uyanan genç kız, kavsi kuzahın yedi rengini nüanslarına varıncaya kadar aksettiren küçük Çinli gözlerini yüzümde hayretle dolaştırdı. İçimde alev almaya

başlayan ateş gibi kıpkırmızı, minik dudaklarını hafifçe kıpırdatarak, hançeresinden turunç reçeli boşanıyormuş gibi tatlı, içimi bayıltan bir sesle, "Niçin sordunuz?" dedi.

"Ben annem için topluyorum da...

Genç kız, dudaklarının taze kırmızısını çukurlaşan yanaklarına görünmez bir fırça gibi hafifçe yayan bir tebessümle, "Ben de annem için topluyorum," dedi.

"O halde müsaade ederseniz beraber toplayalım. Sonra iki güzel demet yaparız, birini siz annenize götürürsünüz, birini de ben anneme."

Beyaz ipek bir bluzun mahfazasında göğsü, belki de heyecandan ve mahcubiyetten titriyordu. Yanaklarındaki kızartı da artmıştı.

"Toplayalım, dedi.

Ve başladık beraberce papatya toplamaya. Fakat nedense ellerimden ziyade gözlerim faaliyetteydi; ikide bir yanı başımdaki genç kıza bakıyor, halindeki körpe zarafete hayran oluyordum. Çikolataların içinden çıkan artist resimleri gibi minyon ve pırıl pırıl yanan bir yüzü, hafif düşük omuzları, incecik bir boyu vardı, üflesek dağılacak, uçacak gibi bir kız!

Kendisiyle meşgul olduğumu sezmişti ki, birdenbire başını kaldırarak, çocukluktan kalma güzel bir tefahur hissiyle, "Bakayım ne kadar topladınız?" demesin mi?

Utancımdan kıpkırmızı oldum, zira elimde ancak dört-beş papatya vardı. Halbuki onun göğsü ikinci bir papatya tarlası olmuştu. Bu seferlik affediyormuş gibi gülümsedi:

"Dalga geçiyorsunuz, bakın ben ne kadar topladım."

Mazeretim hazırdı.

"Aklıma bir şey geldi de," dedim, "onu düşünüyordum."

"Ne gibi?"

"İsminizi merak ediyordum.

"Pervin!"

Kulaklarıma inanamıyormuş gibi yaparak, "Sahi mi?" dedim.

Hayret etmek sırası ondaydı.

"Elbet," dedi. "Bunda şaşacak ne var?"

"Tuhaf şey...

"Nedir tuhaf olan?"

"Belki inanmayacaksınız fakat anlatayım. Dün gece bir rüya gördüm. Hava kararıyordu, karanlık odamda, masamın başında oturmuş pis pis düşünüyordum. Birden altın kanatlı bir melek, kapalı camdan bir ışık gibi süzülerek içeri girdi, geldi karyolamın topuzu üzerine kondu, gözlerimin içine bakarak, 'Yarın karşılaşacağın ilk genç kıza adını sor, Pervin'se onu seveceksin, dedi. Şimdi siz adınızın Pervin olduğunu söyleyince rüyamı bütün teferruatıyla hatırladım. O meleğin yüzü tıpkı sizin yüzünüzdü."

Dudaklarını büzerek sözümü kesti:

"Ne güzel masal uyduruyorsunuz. İnandım mı sanıyorsunuz?"

"Ben size inanasınız diye söylemedim, sadece böyle bir rüya gördüğümden bahsettim. Rüyama inanmayabilirsiniz fakat sizi sevdiğime...

Gene sözümü kesti:

"Siz her gördüğünüz kıza böyle çabucak âşık mı olursunuz?"

"Hayır. Yanlış anlamayın. Ben sizi eskiden beri tanıyorum, şüphesiz sizi görmemiştim, yüzünüzün biçimini, gözlerinizin rengini, sesinizin tatlılığını, kim olduğunuzu bilmiyordum; fakat içimde bir genç kızın benim için büyümekte olduğunu, ona er geç bir gün rastlayacağımı hissediyordum. Dün akşamki rüyam ve bugün karşıma çıkan siz, bu hissimde aldanmadığımı bana ispat etmiş olmuyor musunuz?"

Pervin kirpiklerini oynatarak, "Yetişir," dedi. "Buraya papatya toplamaya geldiğimizi ve annelerimizin bizi beklediğini unutmayalım."

Sözümona tekrar papatya toplamaya koyulduk. Fakat benim içime kurt düşmüştü bir kere. Duramıyordum:

"Pervin!"

"Bir şey mi söyleyecektiniz?"

"Şey... Hava çok güzel, değil mi?"

"Evet. Tam papatya toplamak havası.

Susmaya mecbur oldum. Ne zeki kız!

Sükûtumuz papatyaların canına kıymaktan başka bir şeye yaramıyordu. Papatya katliamına bir nihayet vermek lazımdı. Dayanamadım:

"Pervin!"

"Bir şey mi söyleyecektiniz?"

"Şey... Biliyorsun ki sen bu güzel havadan daha güzel, bu beyaz papatyalardan daha beyazsın.

Gözlerinde zeki bir şimşek çaktı ve kaşlarını hafifçe çattı:

"?"

"İnanmıyor musun?"

"Aman... Neler de söylüyorsunuz!"

"İnanmazsan papatyalara soralım.

Aramızda üç metrelik bir mesafe vardı. Pervin yanıma gelerek, "Haydi bakayım, dedi. "Benim kontrolüm altında papatya toplayacaksınız."

Ve tekrar papatya toplamaya koyulduk. Pervin'in teneffüsünü duyuyor, vücudunun baş döndürücü kokusuyla sarhoş oluyordum ve tabii gene dalga geçiyordum. Ben bu kıza fena halde vurulmuştum, annemin sık sık tekrar ettiği, "Oğlum! Mürüvvetini görmek isterim," sözü de kulaklarımda çınlıyordu. Gene kendimi tutamadım:

"Pervin!"

"Bir şey mi söyleyecektiniz?"

"Aklıma bir şey geldi.

"Ne de çok şey geliyor aklınıza? Ne var gene?

"Evlensek seninle."

"Aa!.. Aa! Nasıl olur?"

"Basbayağı olur. Sen anneni kandırırsın, ben annemi kandırırım."

"Amma ben daha küçüğüm. On altıyı bitirmedim henüz."

"Acelemiz ne Pervinciğim... Bir-iki sene bekleriz."

Bilmem nasıl oldu, o sırada olduğu yerde sallanan Pervin, muvazenesini kaybederek düşecek oldu, hemen tuttum; fakat bu sefer ben muvazenemi kaybedince ikimiz birden papatyalar üzerine yuvarlandık. Ve dudaklarımız papatyadan bir yastıkla birleşti.

O akşam ilk defa olarak anneme iki demet papatya götürüyordum: Küçüğünü ben toplamıştım, büyüğünü Pervin.

25 Mart 1938

YAŞAMAK LAZIM!

Vapuru kaçırmak endişesiyle köprüde ayakkabılarımı boyatamamış, Kadıköyü'nde vapurdan çıkarken de kalabalığın acelesine kapılarak hemen Suadiye tramvayına atlamış ve ancak, yolculardan biri yanlışlıkla sağ ayağıma bastığı zaman, acısı hafiflesin, diye onu silkerken ayakkabılarımı boyatmak lüzumunu hatırlamıştım. Bunun için Şaşkınbakkal'da tramvaydan inince ilk işim bir boyacı aramak oldu. Göklerde mavinin, kırlarda yeşilin hüküm sürdüğü, köşklerin gülümsediği, insanların neşe ile kımıldadığı böyle güneşli bir nisan günü, boyasız ayakkabılarla misafirliğe gitmek mevsime olduğu kadar insanlara karşı da saygısızlık olacaktı. Asfalttaki kahvenin önünde, kutusuyla beraber güneşi de karşısına almış, elindeki fırçayı, meçhul kemancıları, viyolonistleri, piyanistleri idare eden bir orkestra şefinin değneği gibi havada sağa sola sallayan ve kendi kendine neşeli bir hava mırıldanan delişmen bir boyacıya doğru yürüdüm. Müşteri geldiğini görünce, küçük hasır iskemlesinde şöyle bir kıpırdandı, kutusunu önüne doğru çekti ve gaibe hitap eder gibi, yüzüme bakmadan, "Buyurun beyim!" dedi. Sağ ayağımı ayaklığa koydum, paketimden bir sigara aldım, bir tane de boyacıya uzattım, yıldırım süratiyle cebinden çıkardığı kibritle sigaramı yakarken göz göze gel-

dik, elleri titredi, biraz geri çekildi ve gözlerini gözlerimden ayırmayarak, adeta korka korka, "Beni tanıdınız mı?" diye sordu.

"Hayır," dedim.

Elindeki fırçayı yere bıraktı, benim görmediğim bir kapıyı açar gibi eline havada bir kavis çizdirdi ve şikâyetle sevinç arasında müteredditi, mahcup bir sesle, "Ben sizi tanıdım, dedi. "İptidai beşinci sınıfta sizinle beraberdik. Hatırlıyor musunuz? Hani riyaziye hocamızın Püsküllü Bela dediği bir Ömer vardı.

Hafızamdaki sisler aniden dağıldı. Ömer'i tanımıştım. Sınıfın en haylaz çocuğuydu. Hele tembellikten yana bitirmişti. Mektebe daima püskülü uzun bir fesle geldiği ve tahtaya kalktığı zaman hocanın karşısında bir heykel lakaydisiyle durduğu için, hoca ona Püsküllü Bela adını takmıştı. Ömer tembelliğine rağmen zeki, sevimli, herkesle iyi geçinen, tatlı bir arkadaştı. İptidaiyi bitirip İstanbul'a geldikten sonra, onu bir daha görmemiştim. Bunun için, çocukluğumun belki en güzel ve kaygısız devresine şahit olan bu eski mektep arkadaşımı, nasıl geçtiğini bilmediğim on iki seneden sonra ilk defa görmekten ne kadar memnundumsa, vaziyetinden de o kadar müteessirdim. Ayağımı ayaklıktan çekerek, "Ömer," dedim, "gel bir kahve içelim, eski günleri yâd etmiş oluruz."

Maksadım hayatını öğrenmek, ona elimden geldiği kadar yardım etmekti. Kirli mermeri ortasından yarık küçük bir masanın önünde karşılıklı oturduk. Nedense gözlerini gözlerimden kaçırıyordu. Fakat kıllı göğsünü nisan rüzgârına arz eden yırtık gömleği gözlerine hıyanet ediyordu. Kahvelerimiz gelmişti; sigaraları tazeleyerek, "Eh, dedim, "anlat bakalım, bu on iki sene içinde neler yaptın?"

Gözlerini asfalttan ayırmayarak, "Görüyorsun işte," dedi. "Cehaletimizin cezasını çekiyoruz. Siz okudunuz,

tahsilli oldunuz, yüksek memuriyetlere geçtiniz, halbuki ben... Hatırlarsınız ya, çok tembeldim, mektepten kaçar, mahalle çocuklarıyla kaydırak oynardım. Zavallı ihtiyar babam bana kaç kere, 'Oğlum Ömer! Aklını başına topla! Derslerine çalış; son pişmanlık fayda vermez, dediği halde, şeytana uydum, dersin, vazifenin, mektebin kadrini bilmedim. Sizin İstanbul'a hareket ettiğiniz sene sınıfta kaldım, babam okumaya hevesim olmadığını görünce beni bir marangozun yanına verdi, ilk zamanlar iştahla çalıştımsa da sonraları marangozluk da beni sarmadı, haftada kazandığım beş gümüş mecidiyeyi teperek, ustamın dükkânına uğramaz oldum. Evde aş pişiyordu, yatak hazırdı, onun için hayatımı kazanmak, diye bir endişem yoktu. Fakat felek insana öyle oyunlar oynuyor ki! Babam kalp sektesinden öldü, anam zaten hastalıklı bir kadındı, o da babamın ölümünden üç ay sonra sizlere ömür. Küçük bir evimiz vardı. Onu bin liraya okuttum, soluğu İstanbul'da aldım. İstanbul gibi bir yerde bin lira nedir ki? Param üç ayda eridi. Kaldım mı sokak ortasında. Bazen kendi kendime, 'Ulan Ömer,' diyordum, 'n'olacak bunun sonu? Ölmek daha hayırlı değil mi?' Fakat içimde bir ses bana, 'Yaşamak lazım!' diyordu. O sese uyarak yaşadım, berber çıraklığı, lokanta garsonluğu, uşaklık, hamallık, neler neler yapmadım! Kaç geceler aç kaldım, köprü altlarında yattım. Soğuktan donduğum ve sabaha çıkamayacağımdan korktuğum geceler oldu. Başkaları apartmanlarda otursunlar, sıcak yemekler yesinler, kürkler giysinler, karılarla kızlarla safa sürsünler ve sen bütün bunlara ağzının suyu akaraktan bak. Eh, biz de ana baba evladıyız, gün gördük; yaşamışlığımız var. Neydi benim kusurum? Tahsilsizlik mi? Dünyada herkesin tahsili yok ya, tahsili olmadan da zengin olanlar, müreffeh yaşayanlar yok mu? Zeki mi değildim? Zannederim herkes kadar zekâm vardı. Elimden iş de geliyordu. Fa-

kat işte açtım; talihim yaver gitmiyordu. Lokantada usta ile kavga ettim, vapurda diğer bir çımacı ile bir orospu yüzünden atıştık, berber dükkânında sinirli bir müşteri, ayağına kazara tıraş suyu döktüm, diye beni tokatladı, hasılı hiçbir yerde şansım yürümedi, bir baltaya sap olamadım. Ağzıma bir lokma ekmek koymadığım soğuk bir kış gecesi kendimi denize atmayı düşündüm; fakat içimdeki ses, 'Yaşamak lazım!' diye tekrarlıyordu. O ses beni yaşattı. Dayandım, yılmadım, yaşayacağım dedim, hamallık ettim, işte şimdi de boyacıyım. Eh, Allah'a bin kere şükürler olsun, günde altmış-yetmiş kuruşu doğrultuyoruz. Bu kahveci de baba adamdır, ara sıra ayaküstü işlerini görürüm, geceleri burada yatıyorum, gündüzün de ayakkabı boyuyorum. Geçinip gidiyoruz. Elbet bize de gün doğacaktır, herhalde yaşamak lazım.

Ömer'i gittikçe artan bir alâka ile dinliyordum. Onun bu yaşamak aşkına hayran olmuştum. Hele kötü talihine kafa tutarak gösterdiği cesaret ve sebat başlı başına bir yaşamak dersiydi.

Ömer çayını içmişti. Gözleri ayakkabılarıma kaydı.

"Müsaade et," dedi. "Ayakkabılarını bir güzelce boyayayım."

Halbuki ben ayakkabılarımı boyatmaktan –daha doğrusu Ömer'e boyatmaktan– vazgeçmiştim. Fakat ısrar etti. İçim parçalanarak ayağımı ayaklığa koydum. Ömer birdenbire boyacı hüviyetine avdet etti. Öyle itina ile boyuyordu ki! Ayakkabılarım hiçbir boyacı fırçası tarafından bu kadar okşanmamıştı. İşini bitirince, kendisine yardım olur kanaatiyle, bir lira uzattım. Haram paraymış gibi lirayı geri iterek, "Olmaz," dedi. "Senden de mi para alacağız? Eski bir sınıf arkadaşım ayakkabımı boyadı, diyerek beni ara sıra hatırlarsan benim için kâfidir."

Onun bu istinası, milyonlara değerdi. Ve milyonum olmadığı için sefil lirayı tekrar cebime indirmek mecbu-

riyetinde kaldım. Başı sıkıya gelince beni aramasını dostane rica ederek ayrıldım.

Akşama doğru, dönüşte, tekrar o kahvenin önünden geçtim. Niyetim Ömer'i beraberime alarak Kadıköyü'ne geçmek ve onunla kafaları çekmekti; zira müşterek hatıraları anmak için rakı sofrasından daha müsait bir zemin yoktur. Tam kahvenin önüne gelmiştim ki, bir kalabalık gördüm, küfür edenler, vah vah diyenler, başlarını kederli kederli sallayanlar merakımı mucip oldu, hamal kılıklı birine sordum:

"Ne var yahu? Ne oldu?"

Dişlerini kinle sıkarak:

"Ne olacak beyim," dedi. "Şu şoför milleti yok mu? Azrail'i geçti vallahi. Bir boyacı vardı burada, adı Ömer' di, zavallıyı (eliyle asfaltın öteki tarafındaki iki katlı modern bir köşkü göstererek) şu köşkten çağırdılar, kutusunu kaptığı gibi koştu, caddeden geçerken, Kadıköy tarafından gelen bir otomobil zavallıyı altına aldı. Haydarpaşa Hastanesi'ne kaldırdılar. Kurtulacağa benzemiyordu."

Hemen tramvaya atlayarak Kadıköy'e geçtim, oradan da sandalla Haydarpaşa'ya. Hastanede bana öldü haberini verdiler.

Ölüm düşüncesinin ağırlaştırdığı başım önüme eğik, gözlerimde belirsiz yaşlar, hastaneden Haydarpaşa İskelesi'ne iniyordum. Ayakkabılarım, her şeyden bihaber, güneşe tutulmuş aynalar gibi, başlayan karanlıkta parıl parıl parlıyordu.

Yaşamak lazım, değil mi?

19 Nisan 1938

AZRAİL'İN VİCDAN AZABI

Ne zaman bir cenazede bulunsam cemaat arasında onu da görürdüm. İlk seferler, böyle her cenazede karşılaşmamızı tesadüfün soğuk bir muzipliğine hamlettim. Fakat, bundan beş sene evvel, bir sınıf arkadaşımın cenazesinde de onu görünce, ne vakitten beridir biriken merakımı yenemeyerek onunla konuşmaya karar verdim. Cemaat içinde ölenden başka bir tanıdığı yoktu ki gene yalnızdı ve tabutun arkasında sessiz yürüyordu. Yanına yaklaşarak yavaşça, "Sizinle konuşmak istiyordum," dedim.

Derin bir kuyudan su çeker gibi başını zahmetle kaldırarak yüzüme baktı. Küçük siyah gözleri garip parıltılarla karıncalanıyordu. Önünden geçtiğimiz bir kahveyi göstererek, "Buraya girelim," diye devam ettim. "Cenaze namazı kılınıncaya kadar konuşuruz."

Birkaç kelime söylemeden benimle beraber kahveye girdi.

Oturur oturmaz sordu:

"Niçin benimle konuşmak istiyorsunuz?"

"Bir şeyi merak ediyorum da... Sizi her cenazede görüyorum. Her ölenle aranızda bir münasebet mi var, yoksa her cenaze peşinden gitmek sizin için bir nevi ibadet mi?"

İçini çekti:

"Ah! Şu ölen sizin arkadaşınız, değil mi? Onu ben öldürdüm."

Arkadaşım bir apandisit ameliyatı neticesinde ölmüştü. Bu adamın, onu ben öldürdüm, dediğine göre, ya operatörün kendisi yahut da asistanlardan biri olması lazım gelirdi.

"Siz operatör müsünüz?" dedim. "Arkadaşım apandisitten öldü.

Sağ elini masanın mermeri üzerine vurarak, "Tamam, dedi. "Bu hususta mutabıkız. Fakat doktorlukla alâkam yoktur."

"O halde arkadaşımı öldürdüğünüzü nasıl iddia edebiliyorsunuz?"

"Kim olduğumu bilseniz...

"Müşerref olmak isterdim!"

Sandalyesinde doğrularak, sıkmam için elini uzattı:

"Azrail bendeniz..."

Bir meczuba çattığımı anlamıştım. Gülmemek için kendimi güç tuttum. Muallakta kalan elini omzuma vurarak, "Delikanlı, dedi, "sen benim Azrail olduğuma bugün inanmayabilirsin, fakat inanacağın gün gelecektir; bu mukadderdir. Ben, Âdem halk edilmeden evvel, cennet bahçesinde diğer meleklerle beraber kaygısız yaşıyordum. Vakta ki Âdem halk edildi, Cenabı Hak her meleğe ayrı bir vazife verdi, beni de bundan böyle yeryüzüne gelecek insanların canını almaya memur etti. Canını aldığım ilk beni insan, Habil'dir. O zamandan beri kurbanlarımın haddi hesabı yoktur. Düşünün bir kere, kaç milyar asırdır ki vazifemi hiç şaşmadan yapıyorum.

Bir adamın canını almak, dile kolay bu. Melekler içinde insanları en çok seven ben olduğum halde öldüren de benim. Hiç istirahat zamanım yoktur, uyumak nedir bilmem, kış yaz demeden gece gündüz faaliyetteyim. Mesela sizinle konuştuğumuz bu anda New York'ta

otuz katlı bir apartmanın yirmi üçüncü katından bir genç kız kendini atarak intihar ediyor, bu anda doğan çocukların yüz bini ölüdür, bu anda denizde boğulanların sayısı beş yüzü bulur, hepsinin canını ben alıyorum. Şüphesiz bu işi bizzat yapmama imkân yok; fakat adamlarım var. Bir kere bütün tabii âfetler benim hesabıma çalışırlar: zelzele, yangın, su basması... Hastalıklar benim en sadık bendelerimdir. Havsalanız almayacak kadar geniş, disiplinli bir teşkilat halinde çalışmaktayız. Bu teşkilatın müdürü ben olduğum için hepsinden ben mesulüm. Bunun için daima uyanık bulunmam lazım. Fakat bu can almak işini ne kadar nefret ve istikrahla yaptığımı mümkün değil tahmin edemezsiniz. Bütün canilerin, katillerin, cellatların vicdan azabını ben çekiyorum. İnsanlar beni ellerine geçirseler linç ederler."

Sözlerinin burasında durdu, korka korka etrafına bakındı, sonra bana doğru eğilerek, fısıldar gibi, yalvaran bir sesle, "Beni ele vermemenizi rica edeceğim," dedi. "Sizi istediğiniz kadar yaşatırım."

Bir delinin muhatabı olmak rolünü o kadar benimsemiştim ki, mihaniki bir surette gayet ciddi olarak, "Merak etmeyin, dedim. "Benden ketum adam bulamazsınız."

"Eyvallah kardeşim," dedikten sonra devam etti, "Siz de teslim edersiniz ki, bu kadar adamın canını aldığım için her birine karşı son bir vazifem kalıyor: cenazelerinde bulunmak. Mamafih her cenazede bulunamıyorum. Zaten azabımı teşdit eden de bu imkânsızlık değil mi biraz da? Son söz olarak size şunu söyleyebilirim: Mahşer gününü ölülerden fazla ben bekliyorum, çünkü o gün vazifem bitmiş, azabım nihayete ermiş olacaktır."

Cenaze namazı kılınmış, tabut musalla taşından kaldırılıyordu. Sırrını kimseye faşetmememi tekrar tekrar tembih ederek kalkıp gitti. Bir rüyadan uyanmış gibi ser-

sem bir halim vardı. Cemaat arasında onu gözlerimle aradımsa da bulamadım.

Bu adam, ben Sezar'ım, ben İskender'im, ben şuyum buyum, diye başkalarının ruhunu taşıdıklarını vehmeden bir deliden başka bir şey değildi muhakkak. Fakat imrenilecek bir hüviyet mi kalmamıştı, kendisine Azrail süsü veriyor ve onun gerçek olması pek mümkün vicdan azabını benimsiyordu?

1 Mayıs 1938

ÇİRKİN KIZ

Bir saatten beri beklediğim arkadaşın artık gelmeyeceğine kanaat getirmiştim. İki gün evvel büyük bir keyifle çizdiğimiz programı yalnız başıma tatbik etmek tatsız olacağı için, semtin arkasında uzanan ve bu anda pek kalabalık olduğunu tahmin ettiğim mesire yerine gitmek kararıyla kahveden çıktım. Mesire yeri tahmin ettiğim gibi kalabalıktı.

Kadınlı erkekli gruplar, ağaçlar altında, çimenler üzerine oturmuş çekirdek yiyor, tatlı tatlı konuşuyorlardı. Çocukların bir kısmı kâğıthelvacıların, eğlencelikçilerin etrafında dört dönüyor, bir kısmı da voleybol oynuyor, uçurtması olanlarsa uçurtma uçuruyorlardı. Daha uzaklarda, birbirlerine sokulmuş, fısıldaşan çiftler görünüyordu.

Bütün halk, havanın ve mevsimin güzelliğiyle sarhoştu; bu anda Çin'de ve İspanya'da kanlı muharebeler cereyan ettiğinden bihaber, pazarını iyi geçirmeye bakıyordu. Bu tasasız kalabalığın neşesi bana da sirayet etti. Zaten kalabalık içinde yalnızlığı tenhadaki yalnızlığa daima tercih ettiğim için, beni saatlerce beklettiği halde gelmeyen arkadaşı unutmuş, çocukların havada takla atan renkli uçurtmalarını bayağı alâkalanarak seyrediyordum.

Çocukları uçurtmalarıyla ve uçurtmaları rüzgârla

baş başa bırakarak, yamacın yukarılarına doğru açıldım. Gruplar gittikçe seyrekleşiyor ve yalnız olduklarını sanan çiftler göze çarpıyordu.

Sağda, bir taşın üzerinde yalnız başına oturmuş bir genç kız gözüme ilişince durdum. Acaba bu genç kız niçin yalnızdı? Sevgilisi yoktuysa arkadaşı da mı yoktu? Nasıl bir kız olduğunu anlamak için, sezdirmeden o tarafa doğru yürüyüp yüzünü yakından görünce, yalnızlığının ve düşünceli durmasının sebebini öğrendim. Çirkin bir kızdı ve giyinişinden fakir olduğu anlaşılıyordu. Ah kim bilir, o da bu anda bir erkekle beraber olmayı ve kendisine ilanı aşk edilmesini ne kadar isterdi! Ve belki de bugüne kadar hiçbir erkek başını çevirip kendisine arzu ile bakmamıştı!

Düşkünlere, çirkinlere ve bedbahtlara karşı içimde merhameti aşan bir muhabbet beslediğim için bu zavallı kızı memnun etmeyi düşündüm. Gidip kendisine güzel olduğundan, hoşuma gittiğinden bahsetseydim, ne kaybederdim? Hiç. Bilakis zavallı kızın yüzünü güldürür, bedbahtlığını bugün için olsun unuttururdum. Bu maksatla ve tereddütsüz, genç kıza yaklaştım:

"Yalnızlık canınızı sıkmıyor mu? İster misiniz beraber gezelim, bakın ben de yalnızım.

Genç kız, yabancı bir erkeğin muhatabı olabileceğini hiç aklına getirmediği için olacak, bana hayretle baktı. Ben hiç oralı olmayarak devam ettim:

"Beraber gezebilir miyiz? Mademki ikimiz de yalnızız."

Muhakkak ki kulaklarına inanamıyordu. Iniltiye benzer, halsiz, kırık bir sesle:

"Benimle gezmekten zevk almayacaksınız ki," dedi.

"Niçin?"

"Niçin olacak? Benim gibi çirkin bir kızı ne yapacaksınız? Ben sizi sıkmaktan başka ne yapabilirim?"

Genç kızı, sözlerime inandırmak için sesime bütün samimiyetimi koyarak, "Aa!" dedim. "Siz kendinizi çirkin mi sanıyorsunuz?"

"Değil miyim? Her sabah aynanın söylediği, üvey annemin yüzüme vurduğu, bütün mahallenin tekrar ettiği bir hakikati siz nasıl oluyor da görmüyorsunuz? Yoksa benimle alay mı ediyorsunuz?"

Şüphelerini yatıştırmak için, "Ne münasebet," dedim. "Hiç kimse ile alay etmiş bir adam değilim. Hele sizinle alay etmek aklıma gelmez."

"O halde?"

"Rica ederim, yanlış anlıyorsunuz, hele kendinizi hiç tanımıyorsunuz. Size kötü bir telkin yapmış olacaklar. Çirkin olduğunuzu nereden çıkarıyorsunuz? Güzellik diye mutlak bir şey yoktur; bu, insandan insana, memleketten memlekete ve zamandan zamana değişir. Sizin güzel dediğiniz şeye, ben, pekâlâ çirkin diyebilirim. Siz kendinize haksızlık ediyorsunuz, sizinki vehimden başka bir şey değildir. Gönül kimi severse güzel odur. Ben sizi görür görmez hoşuma gittiniz, demek ki benim için güzelsiniz."

Genç kız, beni, gittikçe artan ve arttıkça sevince inkılap eden bir hayretle dinliyordu. Çirkin olmadığına, kendisinin de erkeklerin hoşuna gidebileceğine tamamıyla kanaat getirdiği gözlerinin taze ve canlı parıltısından belliydi.

Artık benden çekinmiyordu, beraber gezmek teklifimi aşikâr bir sevinçle kabul etti, ağaçlar arasında ve çimenler üzerinde yan yana yürürken, ben yanımda sahiden güzel bir kız varmış gibi kompliman üstüne kompliman yağdırıyordum; o ise, sahiden güzel bir kızmış gibi, nazlanıyor, kırıtıyor, ancak güzel bir kıza yaraşan cilveler yapıyordu. Ben, bile bile; o, farkında olmadan, oynadığımız rolü büyük muvaffakiyetle devam ettiriyorduk.

Etrafın tenhalığından cesaret alarak koluma girmiş, bana sokuldukça sokuluyordu. Rolümün en nazik yerinde olduğumu anladım. Saadetini tamamlamak için, gözlerimi yumarak ve sevgilimi gözümün önüne getirerek çirkin kızı kucakladım. Kollarını sıkı sıkı boynuma dolamış, kalın dudaklarını bir türlü dudaklarımdan ayırmak istemiyordu. Neden sonra şefaat ederek beni azat etti. Onun mest olması, beni de –fakat bir başka bakımdan– mest etmişti.

Akşam karanlığı basıyordu. Döndük.

O, evine giderken uzaktan eliyle selamlar ve öpücükler gönderiyordu; bense, aynasının, üvey annesinin ve mahallesinin beni yalancı çıkaracağını düşünerek ürperiyor, yaptığıma yavaş yavaş nadim olmaya başlıyordum.

19 Mayıs 1938

BİR UYKUSUZLUK GECESİ

Her vakitki lokantasında akşam yemeğini yedikten ve kahvesini içtikten sonra, hiçbir arkadaş tarafından aranmamış olduğuna sevinerek, gecelerdir hasret kaldığı bir yalnızlığın ilahî sarhoşluğuyla eve gidip odacığına çıktı. Gecelerdir birbiri arkasına saat ikilere kadar arkadaşlarıyla beraber uyanık kalmalar, aşka, dine, sanata dair uzayıp giden münakaşalar ve bütün bunların tabii neticesi olan vücut ve kafa yorgunlukları, uykuyu gözünde bir sıla gibi tüttürüyordu. Niyeti şöyle erkenden yatağa girip bütün kara düşünceleri kapı dışarı etmek ve deliksiz bir uyku uyumaktı. Çabucak soyunup yatağına atladı! Oh! Ruhun tahayyülde bulabildiği hürriyete vücut ancak yatakta –bir de denizde– kavuşabiliyor. Bacaklarınızı istediğiniz gibi uzatmak, başınızı yastığın istediğiniz tarafına koymak, her uzvunu azami serbestiyle kımıldatmak az saadet mi?

Uzandığı yerden, karşı mezarlığı, gece içinde ayrı bir gece gibi görüyordu. Koyu mavi ve rüzgârla şişkin perdeler gibi açık pencerelere abanan gece semasında, arzda olup bitenleri merak eden birkaç mütecessis yıldızın uzak parıltılarından başka göze görünür bir aydınlık yoktu. Hava, değil yorganı, herhangi ince bir örtüyü bile lüzumsuz kılacak kadar sıcaktı. Yorganı ayaklarıyla tor-

top edip karyolanın aşağı ucuna doğru itti ve bacaklarını alabildiğine uzattı. Uyumadan evvel, sigara dumanlarının mavi refakatiyle kitap okumak eski ve şaşmaz bir itiyadı olduğu için bir sigara yaktı ve etajerden rastgele bir kitap çekerek yapraklarını çevirmeye başladı. Yapraklar çevrildikçe kitaptaki karakterler silikleşiyor, seçilmez bir hale geliyordu. Kitabı yavaşça başucundaki küçük masanın üzerine bıraktı, sigarayı tablaya bastırdı ve elektrik düğmesini çevirdi. Sokak fenerinin ışığı pencereden içeri taştığı için oda tamamıyla karanlıkta kalmış sayılmazdı. Bütün eşya, hayalle hakikat hududu üzerinde, yarı aydınlık içinde, tayflar gibi ürkek ve müphem duruyordu. Kirpikleri arasından eşyasına bir veda bakışı göndererek kendini bıraktı. Beş hissi de yavaş yavaş şuurla münasebetini kesiyor, uykunun tabiiyetine geçiyordu. Rüyalarla parıl parıl yanan gemi halatlarını çözmüş, sahilden ayrılmak üzereydi ki, birdenbire istop etti. Ense kökünde sinsi bir gezinme duymuştu; ne olsa gerek? Hemen sıçradı ve ışığı yaktı. Yüzünde bilyesini kaybetmiş bir çocuğun hüznü vardı.

Ev ahşap olduğu için geceleri sık sık tahtakurusu çıkıyordu. Fakat daha sabahleyin, odayı temizlemesini pansiyon madamına sıkı sıkı tembih etmişti; o halde? Yastığı muayene etti, bir şey yok. Şiltede aramadık yer bırakmadı, gene bir şey yok. Yatağın içinde bağdaş kurup oturmuş, pis pis düşünüyordu. Uzansa uyuyamayacağını anladı. Bir sigara yaktı ve pencere önündeki sedire atladı. Gece, sayılacak kadar az yıldızlı semasıyla ve karşı mezarlığın korkunç sükûtuna nispet ediyormuş gibi komşu evlerden yükselen cırlak gramofon sesleriyle yeknesak ve tatsız uzayıp gidiyordu. Uykusuz gözleri, ipi kopmuş bir uçurtma gibi servilere takıldı. Ölüm! Ne müthiş şey ya Rabbi! Ve herkese mukadder... Akıbet bir servi altı olduktan sonra, dünya neymiş, yaşamak neymiş! Hepsi

bir kuru gürültü... Ve kim bilir şimdi şu servilerin altında yatan ölüler ümitlerimize, hayallerimize, aşklarımıza, ihtiraslarımıza ne kadar gülüyorlardır! Ve hakları da var... Şimdi onların bu her şeyi bilen olgun sükûtu ve tahtakurularının müdahale edemeyeceği asude uykusu kıskanılacak şey değil miydi?

Biten sigarasının ateşi parmağını yakıyordu, ölülere imrenmek hülyasından uyandı. Servilerden saate atlayan bakışları büsbütün ümitsizlendi: Saat on biri yirmi geçiyordu. Az sonra sinema dağılacak, herkes evine, yatağına, uykusuna dönecekti. İşte... Sokakta sesler peyda olmaya başladı. Tığ gibi ince bir kadın sesi, "Kadın âşığını kocasına öldürtmeyecekti!" dedi. Tok bir erkek sesi şu cevabı verdi: "Edepsiz herif ölüme müstahaktı. Ne diye elâlemin karısını baştan çıkarır?" Sonra bir sarhoş narası yükseldi. Arkasından kundaktaki bir çocuğun ağlaması... Ve çok geçmeden gramofon sesleriyle beraber köpek havlamaları da kesildi.

Şimdi bütün mahalle, karşı mezarlığın sükûn bayrağı altında toplanmıştı. Ve gece bu sükûn oluğundan, çölde bir deve kervanı yavaşlığıyla akıyordu. Pencere önünde oturmanın faydasızlığına hükmederek tekrar yatağa atladı. Uyku gemisini iradesiyle yürütmek istiyordu. İstemek muktedir olmaktır, diyen Napolyon değil miydi? Mademki uyumak istiyordu, uyuyacaktı; bundan daha basit ne olabilirdi? Elektrik düğmesini çevirdi ve arkaüstü uzandı. Gözlerini sımsıkı kapamıştı. Gemi yavaş yavaş harekete başlıyordu. İşte sular, alabildiğine sular... Dalgalar ne de çok konuşuyorlar! Kulak verdi, hepsi, yalnız rüyalarda görünen sevgilinin uzun saçlarından, bal rengi gözlerinden, ağır ve edalı yürüyüşünden, kelimeleri okşar gibi söz söyleyişinden bahsediyordu. Bu gemi de ne kadar yavaş gidiyor! Ne o? Gemi durdu. Ah! Sol bacağında bir kaşıntı... Güverteden dalgalara yuvarlandı. Neyse, yata-

ğıymış... Uyanmıştı. Tekrar ışığı yaktı. Ve elini, bacağının kaşınan yerine götürdü. Eğilip baktı da. Bir şey yok mu? Ya şu yorganın kıvrımları altına doğru son süratle giden kim oluyor? Vay bücür tahtakurusu! Uykuyu, sevgiliyi, saadet namına ne varsa her şeyi birden sırtlamış nereye kaçıyorsun? Uyku sularını haraca kesen pervasız korsan bu muydu? Yavaşça yakaladı, masanın üzerinde boş duran sigara paketinin üstüne koydu ve kalem yontmak için daima hazırda bulundurduğu jiletle kafasını kopardı. Cellatlığın da bir şehveti varmış meğer. İçinde garip bir rahatlık duydu. Artık uyuyabilecekti. Bu azimle yerine uzandı ve ışığı kim bilir kaçıncı defa olarak söndürdü. Sağa döner olmaz, sola döner olmaz, yüzükoyun yatar olmaz, uyku yastığın altına iltica etmiştir, diyerek başını yastığın altına kor koymaz... Ya Rabbi! Fakat Allah'tan medet ummak da beyhude idi; gemi karaya oturmuştu.

Ya bin vuran bir yürüyen saate ne buyrulur? Saatin aksine, kafası nasıl da işliyordu! Nedametler, vicdan azapları, isimli isimsiz korkular, kıyıda bucakta unutulmuş endişeler, kurtların köye inmek için karı beklemesi gibi, uykusuz geceleri mi bekliyorlar? Elinde aynalar mütemadiyen değişiyor... Ve yalnızlık! Sahi! Birdenbire aklına geldi. Niçin evlenmiyordu? Evlendikten sonra uykusuz kalınmayacağını evli dostlarından duymamış mıydı? O halde, evet, evlenmek lazımdı. Ve muhakkak ki evlenmek kararı uykusuz gecelerde verilen kararlardandır. Yarından tezi yok, kendisiyle üç senedir dargın duran sevgilisinin kapısını bir daha çalacaktı! Kim bilir, belki o da hâlâ kendisini sevmektedir! Sahi! Onunla ne kadar mesut olacaklardı.

Fakat ah bir sabah olsa!

14 Ağustos 1938

AKŞAMCI

Delikanlı, vapura koşan bir yolcunun telaşlı acelesiyle, rüzgâr gibi meyhaneden içeri girerek kapı hizasında ve köşedeki masaya halsiz çöktü. Cebinden çektiği ipek mendiliyle, alnından şakaklarına sızan terleri siliyor, sıkıntılı nefesler bırakıyordu.

Tezgâhın önünde mezeleri hazırlamakla meşgul meyhaneci, başını çevirip, her akşam altmış kuruşunu aldığı bu genç ve efendi müşterisine hoş geldin makamında, "Ne o Cemil Bey," dedi. "Yorgunluk var galiba..."

"Öyle Mavromatis Efendi... Hava da pek sıcak... Aman benim yirmi dokuzluğu çabuk getiriver."

"Simdi pasam."

Rum meyhaneci, ufak cüssesinden beklenmez bir çeviklikle rakı şişesini, su şişesini, bardağı ve kadehi getirdi ve arkasından mezeleri dizmeye başladı. Bu sırada Cemil camdan dışarı bakıyordu. Hava iyiden iyiye kararmıştı. Sokaktan geçenlerin yüzleri seçilemiyordu.

Mavromatis Efendi sofrayı hazırlamıştı. Müşterisinin karşısına dikilmiş, ellerini ovuşturuyor ve gözünün içi gülerekten soruyordu:

"Keyifler nasıl Cemil Bey?"

"Eyvallah Mavromatis Efendi... Sizde ne var ne yok?

"Sağlığınız beyim."

Rum meyhaneci, vazifesini bitirip uzaklaştıktan sonra Cemil, her akşam yaptığı gibi, yirmi dokuzluk şişeyi boynundan tutup okşadı. Kadehi doldururken sevincinden elleri titriyordu. İlk yudumu alır almaz bir oh, salıverdi. Deminki sıkıntısı geçmiş, gözlerine canlı bir parıltı gelmişti. Sıcak ciğer ve balıktan, sirkesi bol domates salatasından, cacıktan, bir parça beyazpeynirle bir dilim kavundan ibaret mezelerden her birinin ayrı ayrı hatırını sorduktan sonra sigarasını yakarak sandalyesine yaslandı. Nihayet kendi dünyasına ayak basmış bulunuyordu. Bu küçük ve asude meyhane, bu her akşamki sevgili sofra, bu karanlık ve dost sokak ve sigarasından yükselen bu açık mavi dumanlar Cemil'e yeten bir dekordu. O, neslinden birçokları gibi, gündüzün sevmediği bir işte çalışıyor –hayatını kazanmak için bu bir zaruretti– ve ancak akşamleyin bu sofrada kendine gelebiliyordu. Bu sofra Cemil'in her şeyiydi. Çocukluğunu bu sofrada yeniden yaşar, gençliğini bu sofrada duyardı. Bütün büyük kararlarını bu sofrada vermişti. Neşesi gibi kederi de ancak bu sofrada açan çiçeklerdi. Cemil bu sofrayı; annesi, kız kardeşi, sevgilisi ve çocuğu gibi seviyordu.

Aheste aheste içiyordu. Meze tabakları boşaldıkça Mavromatis Efendi'ye sesleniyor ve Rum meyhaneci hemen koşup mezeleri tazeliyordu. Meyhane yavaş yavaş dolmaya başlamıştı: Hep aynı müşteriler. Cemil hepsini tanıyordu. Biliyordu ki onlar da kendisi gibi, gürültüden ve kalabalıktan kaçtıkları için bu sessiz ve tenha meyhaneye dadanmışlardır. Burada büyük ve meşhur meyhanelerde olduğu gibi radyo ve gramofon yoktu; herkes kendi içindeki şarkıyı rahatça dinleyebiliyordu.

Meyhanenin kapısı önünde dolaşan yenihayatçıyı[1]

1. Özgün metinde açıklama yok. O yıllarda kare biçiminde, açıkta satılan bir çeşit karamela. (Y.N.)

Cemil içeri yanına çağırdı, adını sordu; çocuğun, hasta annesine bakmak için sabahtan gece yarılarına kadar böyle yenihayat satmakla vakit geçirdiğini öğrendi, kutusuna beş kuruş attı ve yanaklarını okşadı. Çocuk, diğer müşterilerin de merhametini uyandırıp onlardan da beş-on kuruş kopardı ve sonra keyifle dışarı çıktı. Cemil'in içinde bir şey cız etmişti. Ya Rabbi bu çocuğun kabahati neydi? O da bu anda rahat bir odada, yumuşak bir yatakta uyumak istemez miydi? Halbuki...

Cemil biliyordu ki derin düşünsen bu cemiyet içerisinde ıslah edilmesi gereken neler neler vardı! Bir şey yapamadığı için dudaklarını acı acı büktü ve bir kadehi birden yuvarladı. Başı hafifçe dönmeye başlamıştı. Gözleri buğulanıyordu. Sandalyesinde daha yayık oturdu. Mezelere çatalın ucuyla dokunuyor, canı bir şey istemiyordu. Bitmeyen sigarasını da hırsla söndürerek yere attı. Sol kolunun dirseğini mermerin üstüne koyarak başını eline dayadı. Hiçbir şey düşünemiyordu. Az sonra, iki erkek ve bir kadından mürekkep seyyar bir saz heyeti içeri girip icrayı ahenge başlayınca Cemil uyandı. Söyledikleri Cemil'in çok sevdiği şarkılardan biriydi:

Gecenin matemini aşkıma örtüp sarayım.
Gittin artık, seni ben nerede bulup yalvarayım?

Tuhaftır, ne zaman bu şarkıyı duysa Cemil'in gözleri yaşarırdı. Acaba bu şarkının manasıyla kendi aşkı arasında gizli bir yakınlık, bir münasebet mi vardı? Ve gene tuhaftır, ne zaman bu şarkıyı duysa dört sene evvel yaşadığı bir aşk macerasını en küçük teferruatına varıncaya kadar hatırlardı; küçük sevgilisi Semahat'ın hayali, mektep kasketinin altından omuzlarına doğru iki şelale gibi akan çift örgülü saçlarıyla, iri bal rengi gözleriyle ve çıtır pıtır konuşmasıyla gelir karşısına otururdu. Hain ve ve-

fasız kız! Aynı zamanda sevgili ve cici kız! Ah, Cemil onu o kadar çok seviyordu ki! O da bir zaman kendisini sevmişti. Acaba hâlâ seviyor muydu? Cemil bunu bir türlü öğrenememiş, hayatının bu ana düğümünü çözememişti. Yaşamaktaki tereddüdü de bundan değil miydi? Eğer o inatçı ve canım Semahat isteseydi! Ah, evet, eğer o isteseydi, bugün evlenir, güzel ve şen bir yuva kurarlardı! Kim bilir, belki o zaman Cemil de bu serseri hayattan kurtulurdu! Şarkı aynı yanık nağmeyle devam ediyordu:

Şimdi ben tıpkı şifasız kanayan bir yarayım,
Gittin artık, seni ben nerede bulup yalvarayım?

Evet, Semahat gitmişti. Onu bir daha nerede bulup yalvaracaktı! Halbuki Cemil, bütün saadetinin bu kızın sevgisine bağlı olduğunu bir kere daha anlıyordu. Karar verdi, son bir teşebbüste bulunacaktı. Belki onun inadını kırmaya, gönlünü kazanmaya muvaffak olurdu. Bu sırada muganniye kadın kalkmış para topluyordu. Cemil tepsiye on kuruş bıraktı. Kadın sırıtarak ve mersi, diyerek uzaklaşınca, delikanlı son kadehini de yuvarlayarak kalktı. Hafif sendeliyordu. Altmış kuruşu masanın üstüne fırlattı ve Mavromatis Efendi'nin, "Eyvallah beyim! Güle güle!" dediğini duymamış gibi yaparak sokağa çıktı. Yüzünü okşayan serin rüzgârı ciğerlerine doldurarak, gökte kırpışan yıldızlara öpücükler göndererek ve bir şeyler mırıldanarak, gece içindeki yoluna –nereye gittiğini bilmiyordu– avare adımlarla devam etti.

27 Ağustos 1938

RÜYADA GEZDİĞİM EV

Hava mı insana yolunu şaşırtacak kadar güzeldi, ben mi kendimi eski bir aşkın rüzgârına kaptırmıştım, neydi, nasıl oldu bilmiyorum, bir de baktım ki, sekiz sene evvel sevdiğim bir kızın o zaman oturduğu sokaktayım... Fakat uyanmamla dalmam bir olmuştu. Somnambül gibi yoluma devam ediyordum. Sağ tarafta, iki katlı, ahşap, eski bir evin önüne gelince, adımlarım kendiliğinden yavaşladı. Baktım: Ev biraz ihtiyarlamış gibi, pencereler toz içinde ve perdesiz. Hey gidi günler, hey! Vaktiyle bu ev böyle sessiz ve mahzun değildi, içinde sevgilim otururdu. Akşamları mektepten çıkar çıkmaz doğru bu sokağa koşar, bu evin önünden geçmek için, pencereden sevgilimi görmek ümidiyle, bin bir vesile yaratırdım. Vakıa sevgilim, kalbimi altüst eden o aşka lakayttı, bana yüz vermezdi; fakat ne de olsa, biraz müsamahakâr bir bakışı beni dünyalar kadar sevindirirdi. Hem ben onu ne delice seviyordum! Halbuki şimdi...

Hayat bu... Akla gelmedik şeyler oluyor... Yürüyüp geçmek üzere idim ki, gözlerim, kapının üzerine yapıştırılmış, yazısı silik bir kâğıda ilişti:

"Kiralık ev!"

Birdenbire beynimde bir şimşek çaktı: bu eve taşınmak. Zaten bir Rum madamın yanında pansiyoner ola-

rak oturuyordum, ay sonlarındaydı. Gelecek ay buraya naklederdim. Herhalde kirası da on beş liradan fazla olmasa gerekti. İçinde sevgilimizin oturmuş olduğu bir ev bizce Kâbe kadar kutsidir. O evin havasında muhakkak ki sevgilimizden, müphem ve hafif bile olsa, bir koku kalmıştır; o evin köşe bucağında sevgilimize ait bir mendil, bir defter, bir kurdele, bir esans şişesi, bir pudra kutusu ilâh bulmamız pek mümkündür. Ben bu eve taşınmak isterken bütün bunları düşünüyordum. Fakat bana böyle ani bir karar verdiren bu değildi.

Sevgilimle, realitede, karşı karşıya gelip konuşamadığımızı, onun benden daima kaçtığını yukarıda söyledim. Fakat geceleyin rüyada, gündüzün bana yüz vermeyen kendisi değilmiş gibi, yanıma gelirdi. Hiç unutmam, hep bu evde buluşurduk. Annesi uyur uyumaz, sevgilim yavaşça kapıyı aralıklar, beni içeri alırdı. Tahta döşemeler çatırdamasın, gürültü çıkmasın diye, o terliklerini, ben iskarpinlerimi elimize alır, ayaklarımızın ucuna basarak sofadan geçer, aynı ihtiyatla merdivenleri çıkar, sevgilimin ikinci kattaki odasına dalardık –bütün bunlar rüyada oluyor– ve sevgilim beni odasındaki geniş divana uzatır, arkama ipek yastıklar doldururdu. Sonra, kendisi de yanıma uzanırdı ve başlardık konuşmaya, fısıldaşmaya, öpüşmeye, birbirimizi ısırmaya... Saçlarımız ve nefeslerimiz gibi ruhlarımız da birbirine karışırdı.

Rüyada sevgilimle beraber olmadığım gece yoktu. Bir gece –hep rüyada– gene öyle sarmaş dolaşken, merdivenlerde ayak sesi duyduk. Sevgilim, boynunda halkalanmış duran kollarımı çözerek yerinden fırladı. "Eyvah! Annem geliyor!" diyerek bir telaşlanmaya başladı ki ben de ne yapacağımı şaşırdım. Bereket versin ki eliyle beni karyolasının altına itti. Zira hakikaten az sonra annesi, elinde idare kandili, başında takkesiyle kapıda görünmüştü:

"Daha yatmadın mı kızım?"

Sevgilim yatağa uzanmış, bir kitabın yapraklarını çeviriyor, sözümona okuyordu. Annesi, hiçbir şeyden şüphelenmeden, geldiği gibi gitti. O gittikten sonra sevgilimin karyolasına atladım, gülmekten katılıyorduk. Sonra bilmem ne oldu, oda bir titredi, arkasından tavan başımıza çökmesin mi? Toz toprak arasında sevgilimi kaybettim ve uyandım ki yatağımdayım, terlemişim...

İşte bu evin bende böyle garip hatıraları vardır. Hakikatte içine girmediğim halde, geceleri rüyamda içinde dolaştığım, sevgilimle sarmaş dolaş olduğum bu eve niçin taşınmak istediğim bilmem anlaşıldı mı? Rüyamın doğruluğunu tahkik etmek istiyordum. Bu da ancak evin içine girmekle mümkün olacaktı. Hem mademki en güzel rüyalarım bu evde cereyan etmişti, bir-iki ay oturuverirdim. Fakat dediğim gibi, asıl maksadım, rüyanın realiteye nispetini anlamaktı.

Zile bastım, kimseler yok. Bitişik evin penceresinden bir kadın başı uzandı:

"Kimi istiyorsunuz evladım?"

"Evi gezmek istiyordum hanım teyze. Içinde kimse yok mu?"

"Anahtar bekçide... Şimdi bekçiyi bulmak mümkün değildir. Yarın uğrayın... Ben bu akşam bizim efendiye söylerim, o bekçiyi bulup haber verir ve yarın geldiğinizde bekçi sizi gezdirir."

Ertesi gün gelmek üzere ayrıldım. Ertesi gün erken gelemedim. Ancak akşama doğru uğrayabildim. Fakat ne göreyim, ev tutulmuş, içeriden çocuk sesleri geliyordu.

Şimdi, rüyada gezdiğim eve taşınmak için, içindeki kiracıların çıkmasını bekliyorum.

3 Eylül 1938

BİR AŞK MASALI

Bundan dört sene evveldi. Arz, tıpkı bugünkü gibi, milyonlarca senelik itiyadıyla güneş etrafında dönüyordu. Arzın sakinleri, tıpkı bugünkü gibi, ezeli bir tabiat kanununa göre doğuyor, büyüyor, mesut veya bedbaht oluyor ve sonunda ölüp gidiyorlardı. Arzın bu göçebe sakinleri arasında, tıpkı bugünkü gibi, zenginler ve fakirler, sıhhatliler ve sıhhatsizler, güzeller ve çirkinler, mesutlar ve bedbahtlar vardı. İnsan kalbi, tıpkı bugünkü gibi, bitmez tükenmez bir ihtiras kaynağıydı ve dünyayı, tıpkı bugünkü gibi, bu ihtiraslar idare ediyor ve bu ihtiraslar yüzünden cinayetler oluyor, yangınlar çıkıyor, şehirler bombardıman ediliyor, insan kanı, yer altından akan bir su gibi, gizli ve yürekler parçalayıcı şırıltısına devam ediyordu. Tıpkı bugünkü gibi, bu ihtirasların başında aşk geliyordu. Mecnun'u çöllere düşüren, Ferhat'a dağ deldiren, Verter'i intihar ettiren, VIII. Edward'ı tahtından eden aşk. Tıpkı bugünkü gibi, sevenler ve sevilmeyenler yanında, nadir bir anlaşmanın mesut ahengi içinde birbirlerini sevenler, kumrular gibi sevişenler de vardı. Necati'yle Melahat birbirlerini, su katılmamış, berrak ve derin bir aşkla seviyorlardı.

Necati, dev ruhu küçük cüssesine sığmayan, yirmi iki yaşının kazanlar patlatan yüksek harareti küçük siyah

gözlerinde devamlı bir şimşek halinde çakan, hareketli, atılgan, neşeli, realist olduğu nispette hayal düşkünü, insandan kum tanesine kadar bütün kâinata cömert bir alâka gösteren, iyi kalpli, herkese karşı hüsnüniyetle meşbu, hassasiyeti nispetinde iradesine hâkim, kimseye kin beslemez, çabuk affeder, hasılı her fiilinde kafasından ziyade gönlüyle hareket eden, melek gibi bir delikanlı, dünyanın, ancak insanlar birbirlerini kardeş gibi sevmesini öğrendikleri zaman düzelebileceğine kani, insan kafasından ve gönlünden ümidini kesmeyen, her hadiseyi aşk zaviyesinden gören, peygamber tabiatlı bir adam... Melahat, on beş yaşına rağmen, çocuk saffet ve hayreti, iri kestane gözlerinde bir avuç yıldız gibi kaynaşan, ruhunun ve vücudunun ikiz güzelliğini sevmek için hususi surette yaratılmış bir kalbin bakir çarpıntısında yaşatan, insanı mıknatıs gibi çeken ter ü tâze bir kız, eğilip koparılmak, koklanmak, okşanmak, öpülmek, rayihası ve manzarasıyla sarhoş olunmak için, usta bir bahçıvanın büyük bir itina ile yetiştirdiği ve emsali arasında adı henüz bilinmeyen müstesna, harikulade bir çiçek...

Necati'nin devam ettiği yüksek mekteple Melahat'ın mektebi aynı semtte olduğu ve her iki mektebe de aynı yoldan gidilip gelindiği için, delikanlı ile genç kızın karşılaşması mukadderdi. Karşılaştılar, birbirlerine göz ucuyla baktılar, birbirlerini sevmek için yaratıldıklarını saniyesinde anladılar, kaderleri, geceleyin karanlıkta iki tren gibi çarpmıştı. Bu sarsıntıdan ikisi de kalplerinde birbirlerine karşı büyük bir sevgiyle uyandılar. Bakışları gün geçtikçe, birbirinin dilini öğreniyordu. Nihayet bir gün, ikisinin de asla unutamayacağı bir eylül akşamı, havanın bulutlu ve yolun tenha oluşundan cesaret alarak, rüzgâra katılmış iki yaprak gibi birbirlerine sokuldular. Kıpırdayan dudaklar beceriksiz bakışların vazifesini tamamladı.

Hava kararıyordu. Farkında olmadan kol kola girmiş-

lerdi. Yapraksız ağaçlar arasında yürüyorlardı. Gölgeleri çoktan sarmaş dolaş olmuştu. Gökte yıldızlar belirmeye başlıyordu. Yıldızlar altında yemin ettiler, birbirlerini hayatlarının sonuna kadar seveceklerdi. Aşkları geceyi gündüz yapmıştı. Göz kamaştırıcı bir aydınlık içinde döndüler.

O geceyi birçok gece takip etti. Ne güzel anlaşıyorlardı! Necati'nin uysallığı Melahat'ın inatçılığını semeresiz kılıyordu. Necati, mektebini bir sene sonra bitiriyordu. Bir sene sonra nişanlanacaklar ve delikanlı askerliğini yaptıktan sonra evleneceklerdi. Necati, zengin bir ailenin çocuğu olduğu için, canından fazla sevdiği Melahat'ın her arzusunu yerine getirecek, onun mesut olması için her şeyini seferber edecekti. Melahat isterse, Necati İstanbul'da memuriyet alacak ve Moda'da güzel, küçük bir köşk kiralayarak, orada oturacaklardı. Her noktada anlaşıyorlardı. Hiçbir erkekle hiçbir kadın bu kadar birbirleri için yaratılmamıştı. Evlenme projelerinin ebeveynleri tarafından bozulmasına hiçbir sebep yoktu. Ne Necati, bir kızla birkaç defa gezdikten sonra onu yüzüstü bırakıp giden seciyesiz gençlerdendi, ne de Melahat her önüne gelenle flört yapan hafifmeşrep, hoppa bir kızdı. İkisinde de hüsnüniyet ve samimiyet aşklarının hizasında idi.

Böylece bir sene sarhoş gibi yaşadılar. Necati'nin imtihanlara hazırlandığı günlerdi. O sıralarda ancak haftada bir buluşuyorlardı. Necati, imtihanlardaki muvaffakiyetinin Melahat'a kavuşmakla büyük bir alâkası olduğu için geceyi gündüze katarak çalışıyordu. Bir gün Necati, Melahat'tan şöyle bir mektup aldı:

Necati,

Doktorlar beni muayene ettiler. Evlenmeye mâni bir hastalığım varmış. Bundan sonra seninle görüşemeyeceğim için

beni mazur gör. Sokakta bana rastladığın zaman yanıma gelmemeni, hatta selam bile vermemeni rica ederim. Saadet ve muvaffakiyetler temennı ederim. Son bir selam gönderiyorum.

Melahat

Necati gözlerine inanamadı. Bir daha okudu, bir daha okudu ve sonra başını elleri arasına alarak sessiz sessiz ağladı. Hani birbirlerini büyük ve mukaddes bir aşkla seviyorlardı, hani evleneceklerdi, hani mesut olacaklardı! Elveda bütün o güzel hayallere! Necati, saadetin, ne kadar pahalı bir meta olduğunu kalbi sızlayarak idrak ediyordu.

Delikanlı kaderini kabul etti ve arz, milyonlarca senelik itiyadıyla, güneş etrafında dönüyor, tıpkı dört sene evvelki gibi. Arzın sakinleri, tıpkı dört sene evvelki gibi, ezeli bir tabiat kanununa göre doğuyor, büyüyor, mesut veya bedbaht oluyor ve sonunda ölüp gidiyor. Arzın bu göçebe sakinleri arasında, tıpkı dört sene evvelki gibi, zenginler ve fakirler, sıhhatliler ve sıhhatsizler, güzeller ve çirkinler, mesutlar ve bedbahtlar var. İnsan kalbini, tıpkı dört sene evvelki gibi, bu ihtiraslar idare ediyor ve bu ihtiraslar yüzünden cinayetler oluyor, yangınlar çıkıyor, şehirler bombardıman ediliyor, insan kanı, yer altında akan bir su gibi, gizli ve yürekler parçalayıcı şırıltısına devam ediyor. Tıpkı dört sene evvelki gibi, bu ihtirasların başında aşk geliyor. Mecnun'u çöllere düşüren, Ferhat'a dağ deldiren, Verter'i intihar ettiren, VIII. Edward'ı tahtından eden aşk... Tıpkı dört sene evvelki gibi, sevenler ve sevilmeyenler yanında, nadir bir anlaşmanın mesut ahengi içinde birbirlerini sevenler, kumrular gibi sevişenler de var. Necati, Melahat'ı, tıpkı dört sene evvelki gibi, su katılmamış, berrak ve derin bir aşkla seviyor. Fakat Melahat...

26 Eylül 1938

BİR KADIN

Yıldızsız, soğuk bir kânunuevvel gecesiydi. Kepenkleri indirilen bir sokak içi meyhanesinden son müşteri olarak ben çıktım. Kapı önünde bir-iki sallandım, paltomun yakasını kaldırdım, ellerimi ceplerime soktum, alt dudağıma yapışmış duran ve sönmeye yüz tutan sigaramdan beyhude nefesler çekerek caddeye doğru yürüdüm. Hafif yalpa vurmam zaten kısa olan boyumu büsbütün kısa gösterse gerekti. Bulut gibiydim, akşam altıda rakı masasına oturmuştum, beklediğim arkadaş gelmeyince can sıkıntısıyla bir yirmi dokuzluk daha getirtmiştim. Böyle fazla kaçırdığım zaman neşemi kaybetmekle kalmam, arkasından beni müthiş bir uyku da bastırır. Gene öyle sızacak haldeydim, kendimi tutmasaydım duvar dibine yığılıp oracıkta uyuyakalacaktım. Güç halle caddeye çıktım. İstiklâl Caddesi'nde gece yarısından evvelki göz kamaştırıcı ışık oyunlarından, kulak zarını patlatan müzik tramvay gürültüsünden ve telaşlı, şaşkın insan kalabalığından eser yoktu, sinemalar kapanmıştı, son tramvaylar gözleri uykulu yolcularını alıp gitmişti, arada bir nereden geldiği, nereye gittiği meçhul bir otomobil hızla geçiyordu. Kaldırımlarda sarhoşlarla trotteuseslerden başka kimselere tesadüf etmek mümkün değildi. Ne yapacaktım? Bu kararsızlık bana para vaziyetimi hatırlat-

tı. Ceplerimi telaşla karıştırmaya başladım. Eyvah, on para yok! Beyazıt'taki pansiyonuma gitmek şöyle dursun, sabahçı kahvelerden birine de giremeyecektim. "Keşke ikinci şişeyi içmeseydim!" diye düşündüm. Şimdi yetmiş beş kuruşum cebimde olacaktı, istersem vasat otellerden birinde kalırdım. Fakat diyelim ki ikinci şişeyi bir kere içmiş bulunuyordum, ya garsona on kuruş bahşiş bırakmak neyeydi? O on kuruşla sıcak bir çay içerdim, rahat bir sandalyede otururdum ve başımı masanın üzerine koyarak nefis bir uyku çekerdim.

Sonrasını düşünmemek bana pek pahalıya oturmuştur. Hep aynı düşüncesizlik yüzünden mektebimi bitiremediğim gibi, bir eşini bir daha zor bulacağım güzel, namuslu, beni çıldırasıya seven ve nişanlanmak üzere olduğum bir kızı elimden kaçırmamış mıydım? Gençliğim boyunca yaptığım hataları bir bir hatırlıyordum.

Bu soğuk kış gecesi kaldırımlarda sürtmek birbirini takip eden hatalarımın tabii bir neticesiydi. Kendimden başka kimseye kızmaya hakkım yoktu. Maksatsız, meyus ve yorgun Taksim'e çıkıyordum. Arada bir, apartmanların ışık yanan pencerelerine bacaklarımı büsbütün gevşeten bir uyku hasretiyle bakıyordum. Yalnız bu gecemin değil, bütün hayatımın en hâkim hissi olan gecikmiş bir nedamet uykuya susamış gözlerimi yaşartıyordu.

Böyle perişan ve bitkin giderken birdenbire sağ omzumda bir el teması duydum, bütün teferruatı vuzuhla hatırlanan bir rüyadan silkinerek uyanır gibi şaşkın bir surette arkama döndüm: Siyah mantosuna sımsıkı sarılmış, orta boylu, tıknazca bir kadın bana gülümsüyordu. Kadına hayret dolu bir dikkatle bakınca tanıdım. Bir sene evvel kalabalık ve neşeli bir grup halinde meyhane meyhane, bar bar dolaştıktan sonra sabahçı pastanelerini kahkahalarımızla doldurduğumuz geceler bu kadına sık sık rastlardık. Bir trotteuse olmasına rağmen, hiç de yılı-

şık değildi. Bilakis gayet ciddi, vakur, hanım bir hali vardı. Bilmem neden, arkadaşlarım içinde en fazla alâkadar olduğu bendim. Kim bilir, belki de kaybettiği bir sevgiliye benzer bir tarafım, bir bakışım, bir konuşuşum, bir oturuşum, bir yürüyüşüm vardı. Bunun için bana daima arzulu gözlerle bakardı. Fakat güzel olmadığı için tebessümlerini ekseriya cevapsız bırakırdım. Hatta, hiç unutmam, gene böyle bir kış gecesi gene böyle yalnız ve sarhoş dolaşırken gene böyle omzuma dokunmuş, yavaşça, "Beraber gidelim mi?" demişti. O gece param olduğu için onu reddetmiştim. Kaldırımda şaşkın, müteredditve mahcup duran hayali hâlâ gözlerimin önündedir. Sonraları yaptığıma pişman olmamış değildim. Fakat bu gece? Bu gece onu reddedemiyordum. Onun muhabbet dolu davetini kabul ederken geçmişteki bir hatayı tamir ederek gönlünü almak arzusuyla beraber bu soğuk kış gecesini sıcak ve yumuşak bir yatakta geçirmek düşüncesiyle de müteharriktim. Kadın koluma girmiş beni sürüklüyordu. Benden para istemeyeceğine emindim. Ne tatlı ve müşfik konuşuyordu! Niçin bu kadar içtiğimi sordu, cevabımı beklemeden içkinin fenalıklarını bir bir anlatmaya başladı. Yavaş yavaş yürüyorduk. Biraz açılmış gibiydim. Birkaç karanlık sokaktan geçtikten sonra, orta katında ışık yanan küçük bir evin önünde durduk. Zile bastı, az sonra merdivenlerde bir ayak sesi duydum, arkasından kapı yavaşça aralandı. Benimki, "Benim teyze," deyince, teyze hanım kapıyı açtı, o önde ben arkada içeri girdik. Teyze hanım, elinde idare lambasıyla bize yol gösteriyordu.

28 Eylül 1938

ÂŞIK ADAM

Aşkından ve sevgilisinden bahseden adamlara bayılırım. Bunun için arkadaşlarımı daima onlar arasından seçtim. Nejat bu zaafımı istismar eden en aziz arkadaşlarımdan biridir. Üniversite Hukuk Fakültesi'nden mezun, cümle hukuk, iktisat ve maliye ilimlerine agâh olduğu, yirmi beşine geldiği halde, fağfur kâseler gibi dokundun mu ihtizaz eden veremli bir genç kız hassasiyetiyle, romantik unsurlarla beslenmiş velut muhayyelesiyle, çamurlu kaldırımları istihkâr ederek beyaz bulutlarda gezen yeşil, sisli gözleriyle, güzel bir kadın karşısında ayakları birbirine dolanacak ve dili tutulacak kadar çocuk mahcubiyetiyle, aniden kapana düşen gönlüyle, o, on dokuzuncu asır başlangıçlarının ve sevgisinde bir Mecnun bağlılığı, bir Ferhat kahramanlığı gösteremeyen ve bunun için bol, mütenevvi ve fasılasız seven mizacıyla bugünün adamıdır. Bir şey anlatırken, karşısındakini ikna ihtiyacıyla sık sık, "Değil mi?" der. Kesik kesik bir konuşması vardır ve sözlerine başı, omuzları veya elleriyle yaptığı muhtelif jestler refakat eder.

Geçen gün Sultanahmet'ten Beyazıt'a çıkarken, Divanyolu'nda adım başında rastlanan kahvelerden birinin camı arkasında yeşil, sisli gözleriyle karşılaşınca, çoktan beri dinleyemediğim aşk maceralarını dinlemek sevin-

ciyle daldım kahveden içeri; o da yerinden kalkmış, gülümseyerek bana doğru geliyordu. Kucaklaştık. Beni karşısına oturttu, açık duran sigara paketini önüme itti ve arkasından garsona seslendi; sonra, beni her görüşünde yaptığı gibi, "Duydun mu?" dedi. Son macerasını kastediyordu. Ben onun bu haline alıştığım için her sefer, macerasını duymuş olsam bile, duymamış gibi yapar ve anlatmak iştahını kabartırdım. Bu sefer hakikaten duymamıştım. Zira Ankara'dan yeni gelmiştim ve Nejat'ı görmeyeli üç aydan fazla oluyordu. Onun anlatmak ve benim dinlemek iştahımız müşterek olduğu için, onun kadar beni de sevindiren bir cevap verdim: "Hayır, haberim yok." Yeşil, sisli gözlerinin lazımı gayrimüfariki olan çocuk tebessümüyle, "Dinle öyleyse," dedi ve dinledim. Kelime ilave etmeden macerasını aşağıya naklediyorum:

Onu bir baloda gördüm. Yanında bir erkek ve üç kız kardeşi vardı. Onunla dans etmek isteyenler geliyorlar, ağabeyinden müsaade istiyorlar ve ancak müsaade alabildikleri takdirde onunla dans edebiliyorlardı. Evvela ondan ziyade masalarındaki teşrifat, nazarı dikkatimi celbetmişti. Fakat ben bu teşrifatın sebep ve hikmetini araştırırken, birdenbire anladım ki onu sevmeye başlıyorum. Yanımdakilere, "Onunla dans etmek istiyorum. Acaba ağabeyi müsaade eder mi?" diye sordum. Onlar, benim refüze edilmemle, bozulmamla eğleneceklerini umarak, "Tabii, dediler. Niçin müsaade etmesin?" Ve ben kalktım, masalarına doğru gittim, ağabeyinden müsaade istedim. Ağabeyi beni kırmak istemiyormuş gibi tatlı tatlı yüzüme baktı, fakat kızdı, "Mazur görün," dedi. "Çok yoruldu."

Ben kızın yüzüne baktım. Ondan ağabeyini dinlemeyeceğini ispat edecek bir hareket bekliyordum: ağabeyinin kendisi namına söylediği yorgunluk mazeretine rağmen benimle dans etmesi.

Ne beklediğimi anlamıştı ki birdenbire ayağa kalktı.

Ve azizim o zaman telepatiye inandım. Bana doğru ilerledi ve tutmam için elini uzattı.

Dans ediyorduk. Gevrek, yumuşak bir vücudu vardı. Uzun kirpiklerin gölgelediği karadut gibi siyah, iri gözlerinin içi gülüyordu. Ahbaplığımız hayli ilerledi. Adı Bedia idi. Tabii ben de ona İktisat Vekâleti müfettiş muavinlerinden olduğumu ve ismimi söyledim. Ve sonra birdenbire sordum: "Sizinle evlenebilir miyim?" Gözlerini açarak hayretle yüzüme baktı. Bu münasebetsizliğimi ihtimal ki çok soğuk bulmuştu. Hiç sesini çıkarmadı. Dans devam ediyordu. Tekrar sordum: "Buluşamaz mıyız?" Bir dakika kadar düşündü. Sonra hiç alınmamış gibi, "Ben size mektupla yazarım!" dedi.

Azizim, sana şimdi bir âşığın neler yapabileceğini anlatacağım. Aradan bir ay geçmişti. Bu bir ay içinde her gün postacıyı bekledim. Postacı geliyordu. Geliyordu amma, bana mektup yoktu. Bir pazar sabahı evde oturmuş, bizim Iktisat Vekâleti'ndeki arkadaşlardan birinin İngiltere'den bana hediye olarak getirdiği bir plağı çalıyordum. Bu, bir slov fokstrottu. Tabii İngilizce'ydi ve ben İngilizce bilmiyordum. Bir İngiliz mektebinde tarih, coğrafya muallimi olan ağabeyime plağın söylediklerini tercüme etmesini rica ettim. Hakikaten güzel şeyler söylüyormuş, tam benim için söylenmiş şeyler. Onu yazanın da herhalde benimki gibi bir sevgilisi vardı. Onun sevgilisi de benimki gibi uzun müddet kendisine mektup yazmamış ve sabrını tüketmiş olacaktı ki, "Bir gün, diyordu, "oturup kendime, senin ağzından, 'Ebedi sevgilim,' diye başlayan ve 'dudaklarından öperim, diye biten bir mektup yazacağım." O anda, tahmin edemezsin, bu slovun güftesini yazan, şair mi, müzisyen mi, adama ne kadar yakınlık duydum! Bunları ben söylemeliydim. Amma ne zararı vardı, ben de söyleseydim ancak bu kadar söyleyebilirdim. Ve başladım bu plağı mütemadiyen çalmaya. Tabii ara sıra

ağladığım da oluyordu. Nihayet bir gün canıma tak etti, plağın dediği gibi yapmaya karar verdim, uşağa fantezi bir zarf kâğıt almasını söyledim. Zarf kâğıt geldiği zaman kalemim mürekkep hokkasında bekliyordum. Derhal onun ağzından kendime şöyle bir mektup yazdım:

Ebedi sevgilim;

Şimdiye kadar seyahatte bulunmam sana güzelce bir mektup yazmama mâni oluyordu. Bu seyahati niçin yaptığımı tahmin edersin, seni çok sevdiğimden. Bu, şimdiye kadar gelip geçen aşklarımın hiçbirisine benzemiyor. Kaç kere kalemi elime aldım; fakat ne bileyim ben, bir türlü yazamadım işte. Mektup yazmak sana karşı beslediğim duyguları küçültecek, bayağılaştıracak gibi geliyordu bana. Öyle ya, onları isimlendirmek, onları kelime kalıpları içine sokmak gücüme ve tuhafıma gidiyordu. Fakat artık dayanamayacağım. Seninle muhakkak surette uzun boylu konuşmam lazım. Bilsen, sana anlatacağım o kadar çok şey var ki! Yarın seni Haylayf'ta saat dörtte bekleyeceğim. Hasretle dudaklarından öperim.

Bedia

Mektup bitmişti. Zarfa koydum, kapadım zarfı ve üstüne kendi adresimi yazdım. Beyoğlu'ndan posta kutusuna attım. Ertesi gün öğle yemeğine eve geldiğim zaman uşağa, "Bana mektup var mı?" diye sordum. "Evet beyim, dahili bir mektubunuz var!" dedi ve benim yazdığım mektubu bana uzattı. Sevincimi bir görmeliydin! Saat dörtte Haylayf'a koştum.

İşte azizim, şimdi ondan her hafta bu şekilde bir mektup alıyorum. Mektubun başı ve sonu aynıdır. Yalnız, her sefer aynı yerde buluşmak nazarı dikkati celbedeceği için, buluşma yerlerimizi değiştiriyoruz.

3 Kasım 1938

İKİNCİ ÖLDÜRÜŞÜ

Hâkimin, "Arkadaşınızı niçin öldürdünüz? Sarhoş muydunuz? Aranızda bir kadın meselesi mi vardı?" sualine, yüzü esmer, elmacık kemikleri çıkık, gözleri patlak, zayıf, orta boylu bir adam olan suçlu, kendinden emin bir sesle:

"Hâkim Efendi," dedi. "Ben on seneden beri şerefimle, haysiyetimle muallimlik yapmaktayım. Bu memlekette binlerce talebe yetiştirmiş bir adamım. Sicilimi tetkik edecek olursanız ne kadar dürüst, muntazam ve lekesiz bir meslek hayatım olduğunu görürsünüz."

"Peki, o halde arkadaşınızı niçin öldürdünüz?"

"Sezai'yi mi?"

"Evet, meslektaşınız Sezai Yılmaz'ı..."

"Ne zaman?"

"3 Teşrinievvel Salı günü, mektepte, son dersten sonra, başmuallimin kapısı önünde kalbine bir kurşun sıkarak öldürmediniz mi?"

"Yalnız bu mu?"

"Yoksa başka bir cinayetiniz de mi var?"

Suçlu bir kahkaha attı:

"İlahi Hâkim Efendi... Tuhafsınız doğrusu."

Hâkim şaşkınlığın verdiği bir hiddetle, "Laubali konuşmayın," dedi. "Sorulan suale cevap verin."

"Müsaade ederseniz ben de size bir şey sorayım. Siz beni buraya 3 Teşrinievvel Salı günü Sezai Yılmaz'ın kalbine kurşun sıktığım için celbettiniz, değil mi?"

"Evet."

"Peki geçen sefer neredeydiniz? Uyuyor muydunuz?"

Hâkim, suçlunun ne demek istediğini anlamadı. Enteresan bir mücrim karşısında bulunduğuna zahip olarak kendini tuttu. Öteki, yularını koparmış bir at gibi başını almış gidiyordu:

"Hâkim Efendi, Hâkim Efendi, Sezai Yılmaz'ı bu ikinci öldürüşümdür. Bakın anlatayım. Sezai'yi Anadolu kasabalarından birinde tanıdım. İkimiz de aynı mektepte muallimdik. Anadolu'da, hele benim gibi İstanbul'da doğma büyüme bir genç için arkadaş; hava, ekmek, su kadar gerekli bir ihtiyaçtır. Bunun için, Sezai gibi tahsilli, aklı başında, konuşması düzgün ve üstelik benim mesleğimden bir arkadaş bulunca dünyalar benim oldu. Çabucak kaynaştık. İkimiz de mesleğimize bağlı, memleket için feragatle çalışmayı göze almış ateşli gençlerdik. Aramızda onun iri yapılı, güçlü kuvvetli olmasından ve benim zayıf ve nahif olmamdan başka bir fark yoktu. Düşüncelerimiz, hislerimiz o kadar birbirine kardeş çıkıyordu. Gündüzün mektepte derslerimizi bitirdikten sonra, kasabanın aşhanesinde yemeğimizi yer, belediye bahçesinde kahvemizi içerdik. Yatsıya kadar tavla, prafa oynar ve yatsıdan sonra İstanbul'dan gelen gazeteleri koltuğumuzun altına yerleştirerek evin yolunu tutardık. Ev dediğim nedir, cadde üzerinde büyük bir hanın gene caddeye bakan balkonlu bir odası. Beraber kalıyorduk. Birbirimize o kadar alışmıştık ki! İkinci senenin sonundaydı, havanın öpüş kadar tatlı olduğu serin bir mayıs akşamıydı, mektepten çıkmış, belediye bahçesinde oturuyorduk. Sezai, mal müdürüyle tavla oynuyordu. Ben de bir yandan kahvemi içiyor, bir yan-

dan da gazeteme göz gezdiriyordum. Galiba bir şeysine oynuyorlardı ki oyun birdenbire kızışıverdi. Dört dörde olmuşlardı. Beşte bitiyordu. Ben de gazeteyi bir yana bırakarak maçı seyre başladım. Sezai ikide bir gele atıyor, mal müdürü ise çiftleri birbiri arkasına konduruyordu. Evvela mal müdürü pullarını içeri soktu ve toplamaya başladı, arkasından Sezai de pullarını içeri atmaya muvaffak oldu. Şimdi oyun zar atandaydı. Ben Sezai'nin oyununu dikkatle takip ediyordum. Çok sinirliydi, zar atarken eli titriyordu. Bir aralık dübeş attı. Şeş hanesinde üç pulu ve penç hanesinde iki pulu vardı. İki alıp iki sallaması lazımdı. Bir el çabukluğu yaparak üç pul aldı ve iki pul da yek hanesine salladı. Mal müdürünün bu hileyi görmediğine zahip olurken, o, pulu hızla tavlaya vurarak, 'Bize de mi yutturmak istiyorsun Sezai Bey?' demesin mi?

Eyvah, derken bir ağız kavgası başladı, pulu çaldındı, çalmadındı, oyun dediğin namus işidir. Mal müdürü beni hakem tayin etti: 'Beye soralım, dedi, 'o söylesin.

Ben ne söyleyebilirdim? Sezai'nin pulu çaldığını gözümle görmüştüm, görmedim diyemezdim. Bir an cevap veremedim, sükûtumu arkadaşlığa hıyanet manasına alan Sezai, 'Söylesene,' diye bağırdı.

Görmedim, diyeceğimi sanıyordu. Fakat hakikati söylemekten kendimi alamadım.

'Sen haksızsın, dedim.

Vay efendim, sen misin bunu söyleyen? İki sene beraber kaldığımız, canciğer arkadaşım Sezai, 'Yalan söylüyorsun, diye bir üzerime atılmasın mı?

Kendimi müdafaaya vakit kalmadan beni altına aldı ve (söylemeye utanıyorum) bir temiz dövdü.

Sezai'nin kuvvetsizliğimden istifade ederek beni o kadar adamın karşısında dövmesini hazmedemedim, Hâkim Efendi, hazmedemedim. En aziz şeyim olan iz-

zetinefsimi yaralamıştı. O günden itibaren Sezai'ye karşı içimde müthiş bir kin peyda oldu. Karısına taarruz edilen bir adamın hiddeti benimki kadar olamazdı. Birkaç gün sonra Sezai başka yere tayin edildi, dargın ayrıldık. İki sene onu görmedim. Sonra İstanbul ilkmekteplerinden birinde karşılaştık. Gülümseyerek elini uzattı. Bir şey belli etmeyerek elini sıktım, şuradan buradan konuştuk. Fakat onu tekrar görmek kinimi diriltmişti. Varlığına tahammül edemiyordum. Onun nefes alması benim izzetinefsime hakaretti. Yavaş yavaş, onu öldürmek, vücudunu ortadan kaldırmak düşüncesi kafamda yerleşiyor, irademi bu gaye uğrunda ayaklandırıyordu. Bir gün mektebin bulunduğu semtin biricik lokantasında karşılıklı yemek yiyorduk, Sezai neşeliydi, gülüyordu. Benimse iştahım yoktu, lokmalar boğazımdan aşağı inmiyordu. Senelerce evvelki dayak hadisesi birdenbire gözlerimin önünde parlak bir tablo gibi canlandı, kendimi tutamadım, elimdeki çatalı sağ gözüne sokarak kafasının arkasından çıkardım. Sonunda yere cansız düştü. Fakat hayrettir, o gün kimse beni adam öldürdün diye yakalamadı, ellerimi, kollarımı sallaya sallaya lokantadan çıktım. İçim biraz rahat etmişti. Fakat bir de ne göreyim: Sezai dirilmiş, mektebe gidip geliyor, benimle arkadaşlık ediyor, gülüyor, şakalaşıyor. Bu sefer kan tepeme hücum etti. 3 Teşrinievvel Salı günü sabahleyin baba yadigârı tabancamı yanıma alarak mektebe gittim, öldürmek kararım katiydi. Malumunuz olduğu gibi son dersten çıktıktan sonra başmuallimin kapısı önünde kalbine bir kurşun sıkarak onu yere serdim. Amma bu sefer yakalandım. İnşallah o da bu sefer dirilmez ve gittiği yerde kalır.

Görüyorsunuz ya Hâkim Efendi, ben Sezai Yılmaz'ı iki defa öldürdüm, halbuki siz beni yalnız ikinci öldürüşüm için sorguya çekiyorsunuz...

Suçluyu fazla söyletmenin hiçbir fayda vermeyeceğini gören hâkim, onu Tıbbı Adli'ye gönderdi, oradan da Bakırköy'e sevk ettiler.

3 Aralık 1938

DAMAT BEY

Belma, görmüş geçirmiş, asil bir ailenin ikinci kızıydı. Meşhur bir doktor olan babası, Belma on beş yaşında iken, kalp sektesinden ölmüştü. Annesi Hatice Hanım, efendisinin sağlığındaki debdebe ve saltanatı devam ettirmenin lüzumsuzluğunu ve imkânsızlığını anlayarak, Erenköyü'ndeki büyük, bahçeli köşklerini sattı, Fatih'te kendilerine göre küçük bir ev satın alarak oraya yerleşti. Belma'nın ablası Belkıs babasının sağlığında evlenmiş, fakat kocası fena bir adam çıkınca baba evine iltica etmişti.

Hatice Hanım, kızları üstüne titreyen annelerdendi. Büyük kızının bedbaht evlenme tecrübesinden sonra, Belma'yı kocaya vermemeyi ahdetmişti. Ve hakikaten Belma'yı, binbaşıdan, muallimden, maliye memurundan tuhafiyecisine, kunduracısına kadar çıkan türlü türlü taliplere rağmen, kimseye vermedi. Belma, ahım şahım bir kız olmamakla beraber, boylu boslu, etine dolgun, yeşil gözlü, sevimli bir kızdı. Kocaya varmak istemesi gayet tabiiydi. Hatice Hanım, yirmi beş yaşına kadar sözünü dinleyen kızına daha fazla karışmanın insafsız bir hareket olacağını takdir ederek bundan sonra çıkacak taliplere daha müsamahakâr davranmaya karar verdi. Senelerden sonra verilen bu karar Belma'yı Hatice Hanım'ın tahmininden fazla sevindirmişti; çünkü yaşı ilerliyordu, ta-

zeliği bir buhar gibi uçuyordu, neredeyse evde kalmış kız, diye mahallede adı geçecekti. İşte bu sıralarda Belma'ya bir talip çıktı, arada vasıta olan kadının temin ettiğine göre otuz beş yaşlarında, aklı başında efendiden bir adam; büyük bir müessesede muhasebecilik ediyormuş, bir annesi, bir de kız kardeşi varmış, gayet iyi ahlaklı imiş, intizamı severmiş, evine düşkünmüş, sabah işine gider, akşam evine gelirmiş, içkisi, sefahati, kumarı, bir kocada bulunması arzu edilmeyen hiçbir kusuru yokmuş.

Gene vasıta olan kadın, ayrıca Belma'ya damat beyin iri yapılı, güçlü kuvvetli, kaşı gözü yerinde, terbiyeli, nazik, sevimli bir adam olduğunu müjdeledi. Hatice Hanım'ın gönlü olur gibi oluyordu. Bir kere de Belma'nın fikrini sorayım, dedi. Genç kız, "Siz bilirsiniz anneciğim!" cevabında bulununca, Hatice Hanım, kızımın mürüvvetini göreceğim, damat sahibi olacağım, diye sevindi. Söz kesildi, hediyeler gidip geldi, nişan oldu ve arkasından da düğün...

Hatice Hanım, kızının kaynana ve görümce dilinden kurtulması için, damadı içgüveyi aldı. İçgüveyi girmek her erkeğin yapacağı şey değildir. İzzetinefis sahibi bir erkek içgüveyliği kolay kolay hazmedemez. Fakat hayatta izzetinefsi hiçe saydıran öyle büyük ihtiraslar ve öyle şiddetli zaruretler var ki! Herhalde Damat Bey'in büyük bir ihtirası vardı, zira zaruret içinde sayılmazdı, yüz yirmi lira aylık alıyordu.

Damat Bey hakikaten söylendiği kadar varmış. "Zatıâliniz"siz, "hanımefendi"siz konuşmuyor, kayınvalidesi içeri girip çıktıkça ayağa kalkıyor, karısı su istediği zaman kalkıp su veriyor, hali, tavrı, misafirlere muamelesi, karısına olan düşkünlüğü, akşamları işinden çıkar çıkmaz eve gelişi, içki kullanmayışı, temizliği, intizamı, hasılı her sözü, her hareketi, Hatice Hanım'ın memnuniyetini artırıyor, göğsünü kabartıyordu. Hatice Hanım kom-

şulara damadını methede ede bitiremiyordu. Damat aşağı, damat yukarı. Belma'ya gelince; genç kız şikâyet etmemekle beraber, memnun olduğunu pek de söyleyemiyordu. Fena bir koca değildi, bir dediğini iki etmiyordu, ağır bir söz söylediği vaki değildi, fakat ne bileyim ben, Belma, tahayyül ettiği kocanın bu adam olmadığını seziyor, sesini çıkarmıyordu.

Bu vaziyet, bir bahar havası güzelliğiyle, üç ay devam etti. Sonra, Damat Bey'e nazar mı ettiler ne oldu, birdenbire değişiverdi. Meğer Damat Bey üç günde bir değil de her gün gömlek, çorap değiştirmeden içi rahat etmezmiş. Hatice Hanım buna memnun oldu ve kocasının bu temizlik arzusunu sezemediği için Belma'ya çıkıştı. Meğer Damat Bey, Belma'yı akraba erkeklerinden kıskanıyormuş; onlara çıkmasını istemiyormuş. Hatice hanım buna da sevindi: "Elbet... Karısını seven bir adamın onu kıskanması gayet tabiidir." Ve Damat Bey'in arzuları hemen yerine getirilmeye başlandı: Gömleği, çorabı her gün yıkanıyor ve Belma; teyzesi, halası, dayısı çocuklarına çıkmıyordu.

Damat Bey bu kadarla iktifa etseydi, kayınvalidesinin gözbebeği olmaya devam ederdi. Fakat o, şimdiye kadar bir maske ile örttüğü yüzünü, sislerden çıkan bir gemi gibi yavaş yavaş açıyordu. Eve verdiği elli lirayı kırka indirdi, yemeklerin iyi pişirilmemesinden şikâyet etti, olur olmaz misafire çıkmak istemediğini, kendisi uyurken fazla gürültü edilmemesini, kendisi evde yokken Belma'nın sokağa çıkmamasını, komşulardan filan filan hanımlarla katı münasebet edilmesini, kendisinden habersiz bir şey yapılmamasını katiyetle söyledi. Bütün bunları güzel güzel, tatlı tatlı söyleseydi Hatice Hanım sesini çıkarmaz, damadının hakkı var, diyerek kabul ederdi. Fakat bütün bunları o kadar küstah, o kadar mütehakkim bir eda ile söylemişti ki, Hatice Hanım neye

uğradığını şaşırdı, kendi efendisinden bile bu kadar istibdat görmediğini itiraf etti. Fakat Damat Bey daha ilerisine vardı, karısını alıp başka eve taşınacağını ve buna sebep de, çalıştığı müessese ile bu ev arasında epey mesafe olduğu için vakitten kaybettiğini bildirdi. Hatice Hanım'ın etekleri tutuştu, kızını bu zalim, bu gaddar adama nasıl emniyet ederdi? Ya kızcağızı dövse evde akşamlara kadar hapsetse?

Hayır, Hatice Hanım, kızını yanından ayırmamak için damadını içgüveyi almıştı, yoksa damat hasretlisi değildi. Tabii, vaziyet çatallaştı, epey münakaşa, patırtı, gürültü oldu. Bütün bu hengâme arasında Belma, dili tutulmuş gibi, hiç sesini çıkarmıyor, evin içinde bir tayf sessizliğiyle dolaşıyordu.

Nihayet Damat Bey, isteğini yaptıramayacağını anlayınca eve gelmez oldu. Zavallı Belma, soranlara ne cevap vereceğini şaşırmıştı. Utancından ve hırsından odasından dışarı çıkmak istemiyordu.

Neticeyi tahmin edersiniz. Hatice Hanım, kızını o menhus heriften boşattı. Şimdi iki talihsiz kızıyla beraber, kocasının zamanında geçirdiği mesut ve gürültüsüz günleri anarak yaşıyor. Belma ile Saime[1], koca sahibi olmak sevdasından vazgeçmiş, ahir ömründe annelerinin hizmetinde bulunuyorlar. Ara sıra, bir komşu veya ahbap, Damat Bey'i hatırlattığı zaman, Hatice Hanım köşesinden doğruluyor, iki parmağını çatal gibi yaparak bağırıyor:

"Elime geçse gözlerini oyarım. Allah öyle damadın vücudunu ortadan kaldırsın."

7 Aralık 1938

1. Özgün metinde Saime; doğrusu Belkıs. (Y.N.)

HAYAT BU!

Nasıl evlendiğini anlatmak sırası Fikret'e gelmişti, "Benim evlenme hikâyem, hiçbirinizinkine benzemez," dedi.

Ve başladı anlatmaya:

"Bundan sekiz sene evvel, gençliğimin en hararetli bir zamanında, bir mektep meselesi yüzünden babamla aram açılmıştı. Artık bana para göndermiyordu. Başımın çaresine bakmamı gayet ağır bir mektupla bildirmişti. Baba sevgisinde uğradığım bu sükûtu hayal, beni çok müteessir etti. Fakat teessürün sırası değildi, iş bulmak, aç kalmamak lazımdı. Elimdeki lise diplomasına güvenerek birçok yere müracaat ettim. Hangi dairenin kapısını çaldımsa istidam, 'Kadroda yer yok,' nakaratıyla geri çevrildi. Babamın tanıdığı mebusların ve müdürü umumilerin tavsiye mektuplarıyla işe girmeyi izzetinefsime yediremediğim için, bu ümit kapısını kendi elimle sımsıkı kapamış bulunuyordum. Bu arada arkadaşlardan gördüğüm yardımı hiç unutamayacağım. Fakat borç harçla geçinmenin bir haddi vardır. Bu vaziyetin devam edemeyeceğini anladım. Günlerim kaldırımlarda sürtmekle ve gecelerim soğuk yatakta uykusuz kıvranmakla geçiyordu. Üç kat elbisemden ikisini satmıştım, pardösüm zaten para etmeyecek kadar eskiydi. Mektepteyken aldı-

ğım kitapların çoğunu yok pahasına okutmuştum. Muslukta su, günden güne azalıyordu.

Simit ve çayla geçirdiğim bir günün akşamıydı, başım kara düşüncelerle dolu, dalgın ve halsiz eve dönüyordum. Pansiyon madamına ne cevap verecektim? İki aylık borcum vardı.

Beyoğlu Caddesi kalabalıktı, ışıklar yanmıştı, mağazalar pırıl pırıldı. Yanımdan, güzel kokular sürünmüş, taze, zarif, şık kadınlar geçiyordu.

Bir aralık başım döndü, gözüme yaşlar doldu: 'Ah!' diyordum, 'benim kabahatim ne? Rahat ve tasasız yaşamak hakkını niçin elimden alıyorlar? Bu mavi gök, bu yıldızlar, bu ışıklı cadde, bu güzel kadınlar, çanını çalarak geçen bu tramvay, bu renk renk sinema ilanları niçin herkese gülümsüyor da bana somurtuyor?'

Insanlar arasındaki müsavatsızlığa içimden isyan ediyordum. Bu ne biçim dünya idi? Bir yanda apartmanlarda oturanlar, otomobillerde gezenler, barlarda şampanya şişesi patlatanlar; diğer yanda ekmek parası çıkaramayan zavallılar. Çocukken Allah'a inanırdım fakat artık inanmıyordum. Allah olsaydı bu müsavatsızlık, bu adaletsizlik olmazdı. Anneme kızıyordum, müsaademi almadan beni doğurduğu için ona kinim vardı. Babamın merhametsizliği beni çileden çıkarıyordu. İnsanlardan nefret ediyordum.

Robinson aklıma geldi; acaba o da insanlardan nefret ettiği için mi, o tenha adaya çekilmişti? Şehirden kaçan münzevilere hak veriyordum. Papazların, insanlarla az temasta bulunması sebepsiz olmasa gerekti. Ben de başımı alıp gitmek istiyordum. Amma nereye? Bilmiyordum. Yalnız bu şehirden, bu insanlardan kaçmak, uzaklara, dilini bilmediğim memleketlere gitmek istiyordum. Fakat yola çıkmak için de para lazımdı. Halbuki simit ve çay parasını bin müşkülatla bulabilmiştim.

Ne yapacağımı şaşırmış bir vaziyette, kalabalığın seline kapılmış gidiyordum. Fakat adım atmak imkânsız... Kaldırımlardan insan taşıyor. Yan sokaklardan birine saptım, karanlık ve tenhalık ne kadar ferahlatıcı imiş! Artık emniyetle adım atıyordum.

Birdenbire kulağımın dibinde bir korna sesi duymamla kendimi kaldırıma atmam bir oldu. Kalbim sık sık atıyordu, güçlükle nefes alıyordum. Yanı başımda stop eden otomobilden bir genç kız başı uzanmış, benden özür diliyordu. Az daha ölümüme sebebiyet verecek olan genç kız, farkında olmadan, hayatı ne kadar sevdiğimi bana hatırlatmıştı.

Otomobiliyle beni evime kadar götürmek teklifini reddedemedim. Talihin, bu genç kızın tebessümüyle bana gülümsediğini anlayarak, kara düşüncelerimi, sönen sigaramla beraber yere atıp otomobile atladım.

Tanıştık. Halimden, bir derdim olduğunu sezdi. Yüzünün körpeliği ve bakışlarının temizliği bana cesaret verdi; kendisine her şeyi anlattım. Hayat aşkımı dirilttiğini söylediğim zaman hayret etti.

Neyse, uzatmayayım; ahbap olduk. Ne güzel ve tatlı konuşuyordu! Muhakkak ki Allah tarafından bana gönderilmişti (artık Allah'ın varlığına inanıyordum). Bundan sonra yalnız bu melek kız için yaşayacağımı, kalbim her vuruşunda bana tekrar ediyordu. Nedense o da beni sempatik bulmuştu, vaziyetimle alâkadar oluyordu.

Vaat ettiği gibi ertesi gün beni, zengin bir müteahhit olan babasına takdim etti; adamcağız beni hemen o gün, seksen lira maaşla bir bankaya yerleştirdi. Üç ay sonra kızını istediğim zaman, onu da diriğ etmedi. Pera Palas'ta mükellef bir düğün yaptık.

Şimdi gayet mesudum. İki çocuğum var. Karımı çıldırasıya seviyorum. Mümkün olduğu kadar çok yaşamak için, içkiyi ve sigarayı terk ettim; sıhhatime iyi bakıyorum.

Bazen o ümitsizlik günlerimi hatırlıyorum da! Hayat bu! İnsanın aklına gelmeyen şeyler oluyor."

12 Aralık 1938

HAYATINI YAŞADIĞIM ADAM

Sık sık başıma gelir, sokakta yürürken, tramvayda camdan dışarı bakarken, vapurda gazetemi okurken, kahvede çayımı içerken, birdenbire omzuma bir el dokunur ve arkasından yabancı bir ses beni daldığım âlemden uyandırır. Ekseriya, ismimle, içtimai vaziyetimle, doğduğum memleketle alâkası olmayan şöyle sualler karşısında kalırım:

"Merhaba Ahmet Bey? Ne zaman geldiniz? Ben sizi Kayseri'de biliyordum. Mağaza nasıl gidiyor? Herhalde mal almak için teşrif ettiniz. Bari çok kalacak mısınız? Kalın canım. Küçük birader de yetişmiş sayılır, işleriniz aksamaz. Nerede oturduğumu biliyorsunuz, değil mi? Kadıköy, Cevizlik, Bahçe Sokak, 45 Numara. Muhakkak beklerim. Peder beye mektup yazarsanız arzı hürmet ettiğimi yazmayı unutmayın." Yahut, "Bonjour doktorcuğum. Nerelerdesin yahu? Kırklara mı karıştın? Fakülteye gelmezsin, kahvede görünmezsin, Barba'ya da uğradığın yok... Ne oldu sana? Bir kıza mı tutuldun yoksa..."

Bu münasebetsizliği yapan ekseriya beni birine benzetmiştir; bazen benim zapt edemediğim hayretim, bazen de onun bana daha dikkatle bakması yanıldığını anlamasına yeter. Bunun için, birçok insana benzetildiğime hayıflanır dururum. Fakat bir gün, bu benzetilme yü-

zünden garip ve mesut bir hadisenin gönüllü kahramanı oldum.

Bulutlu bir teşrinisani günüydü. İki buçuk vapuruyla Kadıköyü'ne geçmek üzere köprüye geldim, vapur kalkmıştı. Üçü on geçeyi beklemek lazımdı. İskele üzerindeki kahveye çıktım. Bir köşeye çekilerek gazetemi okumaya koyuldum. Ismarladığım kahvenin geciktiğini görünce başımı kaldırarak garsona seslendim. Tam bu sırada salondan içeri hızla giren şık ve güzel bir genç kız, etrafa kısa bir göz gezdirişten sonra, benim masaya doğru ilerledi. Gülümsüyordu. Yanıma gelince elini uzatarak, "Pardon Afif," dedi. "Seni çok beklettim, değil mi?"

Ne Afif'i? Ne bekletmesi? Anlaşılan küçükbayan beni birine benzetiyordu. Fakat güzelliği ve tazeliği, Afif rolünü bana aniden kabul ettirdi, gayet tabii.

"Ziyanı yok cicim, dedim. "Geldin ya, gelmeseydin beni çok üzmüş olacaktın.

Eldivenini, şapkasını, pardösüsünü çıkardı, bir kuzu munisliğiyle yanıma sokuldu. Bülbül gibi de ötüyordu.

"Havanın bulutlu olmasına sevindim. Hangi sinemaya gidecektik?"

Ne bileyim ben hangi sinemaya gideceğimizi. Hangisi tenha ve sevişmeye müsaitse ona gideriz. Fakat pot kırmamış olmak için, "Hangisine istersen," dedim.

"Canım dün gece güzel bir filmden bahsediyordun, 'Seni muhakkak o filme götürmeliyim, dedin. Hangi sinemada oynuyor o film?"

Dün gece güzel bir filmden bahsetmişim! Garip şey... Dün gece evden sokağa adımımı atmadım. Rolüme alışmak için büyük bir gayret sarf ediyordum.

"O film değişmiş. Bugün sinemanın önünden geçerken baktım. Başka bir filme gideriz."

Bayan, beni Afif sanmakta devam ediyor; sükûnetle kahvesini içiyordu. Son yudumu aldıktan sonra, fincanı

tabağına bırakmadan evvel kolumu dürterek, "Kapatayım mı?" dedi. "Dün gece, bir aralık bahsi oldu da, gayet iyi fala baktığını söyledin."

Allah Allah! Demek ben fincan falına bakmasını bilirmişim! Meğer benim ne bilmediğim hünerlerim varmış da farkında değilmişim. Küçük ve şeker bayanla adeta bir vodvil oynuyorduk.

"Burada olmaz. Etraftan görürler. Bir gün odama gelirsin, sana kendi elimle köpüklü bir kahve pişiririm, o zaman kapatırsın, falına bakarım."

Bayan sigara istiyordu. Tabakamı uzattım. Sigarasını çakmağımla yakarken bir tereddüde düşerek yüzüne daha dikkatle baktım. Olur a, belki hakikaten kendisiyle bir yerde tanışmıştık da ben hatırlayamıyordum. Fakat ne gezer? Ben bu kızı ömrümde görmemiştim. Kimdi? Ne iş görürdü? Afif denen bahtiyar adamla aralarındaki münasebet ne derecedeydi? Bir sürü cebir muadelesi karşısındaydım. Hakiki hüviyetimi ele vermemek için susuyor ve ancak sorarsa cevap veriyordum. Sükûtumdan sıkılmış olacak ki, paylar gibi, "Konuşsana canım," dedi, "yoksa geldiğime memnun olmadın mı? Seni böyle uslu, akıllı, efendi görmeye tahammül edemiyorum. Kim der ki dün gece fitil gibi sarhoş olan, şampanya bardaklarını tavana fırlatan, bütün barı birbirine katan sendin!"

Rol yapmak meğer ne güç şeymiş! Hele evvelden hazırlıklı olunmadığı takdirde insanı bayağı terletiyor.

Ben dün gece fitilmişim ha? Ne yaparsınız, bir kere sahneye isteğimle çıkmıştım, oynamak lazımdı.

"Dün gece başka kızım... Çok içmiştim de ondan. Sonra rakı, şarap, şampanya, hepsini birbirine karıştırdım."

"Ben de çok içtim, değil mi?"

Ben öyle fitilken onun da çok içip içmediğini nasıl bilirdim? Cevabım kaçamaklı oldu:

"Yoo!.. Pek de çok sayılmaz."

"Amma ben de sarhoştum. Valsi yaparken kucak kucağa yere düştüğümüzü hatırlamıyor musun?"

Artık rolümün adamı olmuştum. Hakiki Afif gibi konuşuyordum.

"Sahih mi?"

"Sahih ya... Seni arkadaşın Bülent kaldırdı, beni de bizim Jak."

"Tuhaf şey. Hiç hatırlamıyorum. Peki sonra ne oldu?"

"Sonrasını ben de pek bilmiyorum... Herhalde bizi ayıltmaya çalıştılar. Yalnız, bardan beraber çıktığımızı, Petrograd'da beraber çay içtiğimizi ve arkadaşınla beraber kalkıp giderken, kulağıma eğilip, 'Şükran, yarın öğleden sonra köprüde Kadıköy İskelesi'nin üzerindeki gazinoda iki buçukla üç arasında seni bekliyorum!' dediğini hatırlıyorum."

Mükemmel! Demek bir çeyrek saatten beri kulağımın dibinde cıvıl cıvıl öten kızın adı Şükran'mış! Kendisini ben buraya davet etmişim!

Sonra, muhaverenin dizginlerini elime alarak, Şükran'ın yirmi yaşında olduğunu, Roznuar'da çalıştığını, bir gece evvel kendisine fena halde tutulduğumu şampanya şişeleri açtırdığımı gayet maharetle ve kolayca öğrendim.

Şimdi ara sıra, ay başlarında, o akşam için adını Bülent koyduğum bir arkadaşla Roznuar'a gittiğim zaman, Şükran, bar arkadaşlarıyla beraber oturduğu masadan kalkar, gülümseyerek bana doğru gelir ve koluma asılarak, "Afif'ciğim!" diye beni yukarı locaya sürükler.

Ayda bir gece, Şükran'ın kollarında başka bir adamın hayatını yaşıyorum.

24 Aralık 1938

BALAYI SEYAHATİ

Genç adam, kapıyı açan karısını, eve her gelip gidişinde yaptığı gibi (iki aylık evliydiler), hararetle öperek nefes nefese anlatmaya başladı:

"Hepsi bitti Semiha. Pasaportun vizelerini yaptırdım, kambiyodan döviz müsaadesini çıkardım, bankadan çek aldım, acenteye tembih ettim, biletler akşama hazır. Yarın dörtte kalkan Théophile Gautier vapuruyla gidiyoruz."

Aperitif yerine geçen bu müjdenin verdiği tatlı bir baş dönmesiyle neşeli bir öğle yemeği yediler; genç kadının ince ve sade bir zevkle süslediği minyon ve sevimli salonda sade kahvelerini içtiler. Gözleri, güneşi aksettiren karşılıklı aynalar gibi sonsuz bir kamaşma içinde gülümsüyor, dudakları aynı sevinç çılgınlığını koparmaya hazırlanıyordu. Necmi daha evvel davrandı:

"Hatırlıyor musun Semiha, iki sene evvel ilk Avrupa seyahatime çıkarken seninle dargındık, daha doğrusu sen bana dargındın. Beni Avrupa'ya mahzun yollamaman için yazdığım mektubu cevapsız bırakmıştın. Yolda hep seni düşündüm, her şeye rağmen beni sevdiğini, Avrupa'dan dönünceye kadar beni bekleyeceğini kalbim bana söylüyordu. Vapurda kamara komşum genç bir karı-kocaydı, balayı seyahatine çıkmışlardı. Saadetlerine imren-

dim. O gece, vapur Karadeniz dalgaları arasında bir beşik gibi sallanırken yatağımda sağa sola dönüyor, bir türlü uyuyamıyordum. Akşamleyin vapurun lokantasında karşılıklı yemek yediğimiz genç karı-kocanın teşkil ettiği güzel tablo ikide bir gözümün önüne geliyor, sonra bu tablonun çerçevesinde ikimizi görüyordum, barışmış, evlenmiş ve onlar gibi balayı seyahatine çıkmıştık. O gece, seninle evlenmeye muvaffak olursam balayı seyahatimizi Avrupa'da geçireceğimize ahdetmiştim.

Sonra Paris'te adım başında beni gafil avlayan muhteşem mağazalar, büyük ve renk renk ışıklarıyla bu hayali, bir fikri sabit haline getirdi. Yalnız başıma gezerken nakıs kalan hayretlerimi ve sevinçlerimi bu sefer seninle beraberken tamamlayacağım. Göreceksin ne kadar bambaşka yerlerdir.

Paris'e ilk vardığımız akşam, valizleri otele bırakıp seninle sokağa çıkacağız ve göreceksin...

Seni Au Printemps ve La Fayette mağazalarında gezdireceğim; sana kürkler, mantolar, tuvaletler, ayakkabılar, çoraplar, aklına ne gelirse, ne hoşuna giderse, hepsini alacağım. Seni bir prenses gibi giydireceğim. İstiyorum ki Şanzelize'de[1] akşamları birbirimize sokularaktan kol kola, yanak yanağa gezerken herkes dönüp bize baksın, sana hayran olsunlar ve bana gıpta etsinler."

Kocasını memnun bir tebessümle dinleyen genç kadın, "Sen hâlâ çocuksun Necmi," dedi, "fakat sana bir itirafta bulunayım mı? Seni bana sevdiren bu çocuk, bu saf ve temiz tarafındır. Sen de bilirsin ki erkek olarak bir güzelliğin yoktur; hatta, darılma, çirkin de sayılırsın. Fakat sana dikkatli bakan ve seni dinleyen bir adam; halinde, bakışlarında, gülüşlerinde ve sesinde yaşayan çocuk

1. Orijinal yazılımı, Champs Élysées. (Y.N.)

tarafını fark etmekte gecikmez. Seni, çocukluğunu ebedileştirdiğin için sevdim, bu meziyetin için seninle evlendim; çünkü benim ailem, sen de bilirsin, mutaassıp bir ailedir. Daha on dört yaşımda iken bana büyümüş bir kız nazarıyla baktılar ve öyle muamele ettiler. Senin çocuk tarafında ben kendi çocukluğumu buluyorum, erkenden elimden alınan taş bebeklerimi, başörtüsü arasında bunalan uzun örgülü saçlarımı, kısa çoraplarımı ve mektep kasketimi senin aşkın sayesinde geri aldım.

Necmi, Semiha tarafından niçin sevildiğini kendi kendine belki bir milyon defa sormuş; fakat bir türlü tatmin edici bir sebep bulamamıştı. Senelerdir uykusunu kaçıran bir muammanın, bizzat faili tarafından aydınlatılması genç adamın saadetini katmerleştirdi. Gıdıklanmış gibi yerinden sıçrayarak Semiha'ya koştu, ellerinden tutup kaldırdı ve sevgilisini ilk defa öpen bir delikanlının ihtirasıyla onu kollarında sıktı, sonra, bir mektepli kız gibi dizlerine oturttu.

"Sen benim her şeyimsin Semiha, sen benim başımı koruyan meleksin, gençliğimsin, hayat aşkımsın, ümitlerimsin, hülyalarımsın. Yedi sene evvel sen karşıma çıkmasaydın gençliğim manasız maceralar içinde sönüp gidecekti, ümitlerim bugünkü gibi yemiş veren bir ağaç manzarası almayacaktı, hülyalarım kafamın dört duvarı arasında mahpus kalacaktı..."

Genç adam her cümlesini bir buseyle bitiriyor, karısına bir türlü doyamıyordu. Şımartılan fakat şımarmayan Semiha, kalbi de yüzü kadar güzel bir kadındı. Kocası söylerken onun saçlarıyla oynuyor, tatlı bakışlarını Necmi'nin yanan yüzünde serin bir rüzgâr gibi gezdiriyordu. Bir aralık, "Maziyi unutalım Necmi," dedi. "Evlendik, birbirimizin olduk ya, gerisi kolay. Saadetimizi bundan böyle kendimiz besleyecek, kendimiz yetiştireceğiz. Şimdi, demek yarın muhakkak gidiyoruz."

"Tabii Semiha'cığım. Hem ne gidiş? Ve nerelere, biliyor musun? Cennet gibi yerlere..."

Genç kadının gözleri kol saatine kaydı. Kocasının dizlerinden yavaşça sıyrılarak ayağa kalktı ve, "Ve daha gideceğimiz yerler var Necmi," dedi. "Geç kalıyoruz. Büyükannem merak eder sonra."

Beş dakika sonra bir taksiye binmiş, genç kadının Ortaköy'de oturan büyükannesine gidiyorlardı. Otomobil Gümüşsuyu'ndan Dolmabahçe'ye inerken, Semiha ile Necmi birbirlerine sokulmuş, evde yüksek sesle konuştuklarına fısıltı, bakış ve gülüş halinde devam ediyorlardı. Otomobil Dolmabahçe'den Beşiktaş'a doğru son süratle giderken, birden, meçhul eller tarafından makûs istikametlere çekiliyorlarmış gibi birbirlerinden şiddetle ayrıldılar, Semiha'nın başı kapının yarı açık camına çarptı, Necmi de öne doğru fırlatıldı. Otomobil, Camlıköşk'ü dönerken bir kamyonla çarpışmıştı.

Eve döndüler. Semiha'nın başı kanlar içindeydi. Necmi kendi başının acısını unutmuş, sevgili karısının etrafında pervane gibi dönüyordu.

Balayı seyahatlerini bir hafta tehir etmeye mecbur oldular. Fakat ertesi hafta Semiha'nın büyükannesi öldü, gene gidemediler. Halbuki Necmi'nin bankadan aldığı senelik izni bitiyordu. İster istemez ertesi seneye bıraktılar.

Dört senedir ki Avrupa'ya balayı seyahatine hazırlanırlar, fakat her seferinde bir mâni çıkar. Mamafih bu seyahati hayalen o kadar çok yaptılar ki, artık hiç gitmeseler de tasa etmeyecekler. Necmi, karısını avutmak için ona bir Fransız şairinin şu cümlesini ezberletmiştir:

Tasavvurları tahakkuk ettirmek niye?
Mademki tasavvur, aslında, kâfi bir haz teşkil ediyor.

26 Aralık 1938

DÖRDÜNCÜ SEVGİLİYİ ARARKEN

"Üç tane sevgilim var," dedi. "Birincisi on dört yaşında, siyah önlüklü, kısa çoraplı, kumral saçlı, iri ela gözlü, saz benizli, ipincecik bir mektepli kızdır. Haftada iki gün, pazartesi ve perşembe günleri, saat üç buçukta, Maçka'daki Taşlık'ta buluşuruz. Uysal ve sessiz mizacı gibi, solgun yüzüne uygun ağlamaklı sesi de gevezeliğe hiç müsait değildir. Ben de onun yanında, susmayı konuşmaya tercih ettiğim için, orta malı olmuş kelimelere emanet edemediğimiz samimi, saf ve kırışıksız hislerimizi muhabbetli bakışlarla, veciz tebessümlerle, öpücüklerle ifade etmeye alıştık. Küçük ve bence mukaddes başını göğsüme yasladığı ve günahkâr elim, kadife yumuşaklığında olan saçlarında gezindiği zaman, dünyanın döndüğünü, yaşımın yirmi sekiz olduğunu, günün birinde öleceğimi unutacak kadar kendimden geçerim. Zaten beni ona bağlayan şey de bu hasletidir. Beni realiteden uzaklaştırmak. Kimin nesi olduğunu, Beşiktaş'ın hangi sokağında hangi numaralı evinde oturduğunu bilmiyorum. Bildiğim şey adının Nükhet olduğu ve beni sevdiğidir. On dört yaşındaki bir kız tarafından sevilmenin insanı ne kadar dinlendirdiğini bana sorun... Onun, bana aşıladığı saffet sayesindedir ki, hadisata ve eşyaya her gün tazelenen bir hayretle bakabiliyorum.

Ikinci sevgilim, bir daktilodur. Onun geceler hazinesi koyu siyah, kesik saçları, mehtaplı kuyular gibi esrarlı ve güzel gözleri, kendiliğinden esmer ve son derece tatlı teni kadar canlılığı, konuşması ve kaydı hayat şartıyla benimsediği neşesi de hoşuma gider. Parmaklarının daktilo makinesindeki gündelik talimlerden mütevellit hassasiyeti, kan gibi, vücudunun her tarafında –kulaklarında, burnunda, dudaklarında, boynunda, göğsünde, kalçalarında, bacaklarında ilah.– kendini gösterir. Sabahları işime giderken tramvayda ekseriya beraberiz. Diyebilirim ki tramvayda herkes onu dinler; çünkü öyle pervasız, tatlı sürükleyici bir anlatışı vardır. Ama nelerden de bahsetmez, bankadaki arkadaşlarından, şefin kel kafasından, kendisine kur yapmak isteyen budalalardan, komşuların radyosundan, sinemadan, balodan, tuvaletten... ne bileyim daha bir sürü şeyden... Bu çeneyle atbaşı giden keskin bir zekâsı da var. Değil yalnız aklınızdan geçeni, aklınızdan geçirmek istediğinizi bile çakacak kabiliyettedir. Hele gıyinmekte işi bitirmiştir. Az ve ucuz şeylerle kendini öyle bir süslemesini bilir ki! Ve müsaadenizle giydiğini yakıştırır da! Onu kolunuza takıp istediğiniz sosyeteye girebilir ve 'nişanlım' yahut 'karım' diye takdim edebilirsiniz. Sizi mahcup etmeyeceğine söz veririm. Onunla aramızda, platonik aşkla alâkası olmayan, güneş gibi ısıtıcı, bahar gibi coşturucu bir sevgi var. İkimiz de realistiz. Bu hararetin ve bu coşkunluğun devam edip etmeyeceğini bilmediğimiz için, nişanlanma ve evlenme gibi tatsız şeylerle birbirimizin keyfini kaçırmıyoruz. Taşa taş, çiçeğe çiçek, kâğıda kâğıt ve insana insan muamelesi yapmasını ondan öğrendim; beni realite ile ve onun kanunlarıyla karşı karşıya koyan ilk mahluk, Şevkiye'dir. Cumartesi ve pazarları öğleden sonra ister bir sinemada, ister Beyoğlu'nun tenha pastanelerinden birinde olsun, onunla beraber geçirdiğim saatler, dediko-

dularıyla, şakalarıyla, muziplikleriyle, kahkahalarıyla beni dünyanın en tasasız, en nikbin, en bahtiyar adamı yapar.

Üçüncü sevgilime gelince; o, bir dul kadındır. Ikinci kocasından üç ay evvel ayrıldı. Beş yaşında bir kız çocuğu var. Açık kumral saçlarıyla muayyen bir rengi olmayıp mevsimine, gününe, saatine, ânına göre değiştiği halde, daima tehlikeli cazibeler yatağı müstesna gözleriyle, her cins kadehe değmiş, etli, şimşekli ve alev lezzetli dudaklarıyla, çocukları baştan çıkaracak ve ihtiyarları çıldırtacak kadar tahrik edici, göz karartıcı, harikulade vücuduyla o, aşkın potasında pişmiş nadide bir macundur. Bu fizik imtiyazlarının yanında onlardan aşağı kalmayan kafa ve ruh zenginlikleri de yabana atılamayacak kadar çoktur. Liseyi bitirdikten sonra üniversiteye devam edememişse de –böyle güzel bir kızın derhal kapılacağı kolayca tahmin edilebilir– kitaplarla alâkasını kesmemiş, kendi kendine edebiyat ve felsefe kültürünü artırmış, birinci kocasıyla Paris'e gittiğinde yarım yamalak Fransızcasını da ilerletmiş... Konuşmasını, oturmasını, yürümesini, sade ve zarif giyinmesini, etrafındakileri incitmeden idare etmesini bilen zeki ve aynı zamanda iyi kalpli...

Onu bir düğünde tanıdım. Bir Fransız romancı üzerinde birleşen hayranlığımız, benim o akşamki müstesna cerbezem, bizi birbirimize yaklaştırmakta gecikmedi. Bir hafta sonra, Pangaltı'daki garsoniyerime geldi. Süheyla gibi adım başında rastlanmaz bir güzeli kollarında sıkabilmek her babayiğidin kârı değildir. Yakışıklı, hiç değilse zengin olmadığım halde, böyle bir devlet kuşunun nasıl olup da başıma konduğuna hayret etmiyorum desem, yalan söylemiş olurum.

Şimdi hayatımı bu üç kadın paylaşmaktadır. Kıskanılacak bir adam olduğumu söylemeyin; çünkü bu vaziyet beni memnun edeceğine bilakis üzüyor ve yoruyor. İsti-

yorum ki Nükhet'in saffetini ve masumiyetini, Şevkiye'nin canlılığını ve neşesini, Süheyla'nın olgunluğunu bir tek kadında birleşmiş bulayım; zira kendimi bölmekten usandım. İstiyorum ki, tasımı üç ayrı çeşmeye tutacağıma bir tek çeşmeye tutayım da bütün susuzluklarımı birden gidereyim! Sizin anlayacağınız, şimdi dördüncü ve asıl sevgilimi arıyorum. Her genç kıza, her kadına alıcı gözüyle bakmam bundandır. Aradığımı bulabilecek miyim? Yaşım henüz otuzu geçmediği için, dördüncü sevgilimi bulmaktan ümit kesmeyebilirim, değil mi?"

30 Temmuz 1939

KÖTÜLÜK YAPAYIM DERKEN

Bir saatten beri dostum ressam Osman Ertuğrul'un atölyesindeyim. Resimden anlayanlar için bir ressamın atölyesinde, hele Osman gibi cins bir ressamın atölyesinde bulunmak, Cennet'te bulunmaya bedeldir. Muhtelif memleket peyzajları, natürmortlar, cami, çeşme, sebil resimleri gözlerimin delaletiyle bütün benliğimi ancak hakiki sanat eserlerinin verebileceği bir hazla ürpertiyordu.

Osman bir ara kayboldu. Az sonra elinde cezvesiyle dönünce bana kahve pişirmeye gitmiş olduğunu anladım. Atölyenin Marmara'ya bakan penceresi önüne birer koltuk çekerek kahvelerimizi keyifle içerken Osman, yalnız resim yaparak hayatını kazanmak hürriyetine nasıl kavuştuğunu anlatmak istedi. Hakikaten üç sene önce bir yerlerde çalışıyordu.

"Seni dinliyorum dostum," dedim.

"O zamanlar bankasında çalışıyordum. Bana göre iş değil ama neylersin, geçinmek de lazım. Melek değiliz ki yemeden içmeden yaşayalım. Banka mesaisini bilirsin belki, yahut duymuşsundur. Camlı bölmelerde pırıl pırıl masalar, daktilo makineleri, kalın kalın defterler, türlü türlü fişler, hesap makineleri ve sözümona iş iş iş. İş hakikaten o kadar çok mu? Ne gezer! Bazı aylar ve zamanlar istisna edilecek olursa günde üç-dört saatlik bir mesai

normal bir bankanın işlerini başarmaya yeter. Fakat tatbikatta öyle olmuyor. Banka memuru, her saat, her dakika, her saniye çalışıyor görünmelidir. Aksi takdirde, servis şefinden azar işitir, dolayısıyla fena not almış olur. Ben ilk zamanlar bu inceliği (!) bilmiyordum tabii. Nereden bilecektim? Bana verilen işi çabucak yapıyor, sonra sigaramı tellendirip banka dışındaki dünyayı tahayyüle başlıyordum. Bir gün servis şefimiz beni böyle tatlı bir tahayyül ânımda yakaladı. 'Niçin çalışmıyorsunuz Osman Bey?' İstifimi bozmadan, 'İşimi bitirdim, dedim. 'İyi ama mesai zamanı boş durmak olmaz. İşi başından aşkın arkadaşlarınıza yardım etmelisiniz.' Yardım etmek, bir başkasının işini hafifletmek, saadet nevinden bir şeydir. Başladım masa masa dolaşıp arkadaşlara yardım etmeye. Fakat insanoğlu nankördür, buldular ya benim gibi eli çabuk bir arkadaş, başladılar yüklenmeye. Baktım olacak gibi değil, ben de onlar gibi bir çeyrekte çıkacak işi bir saatte çıkarmaya başladım. Şef olacak anlayışsız adam beni tebrikte gecikmedi. Kanaatince çalışmak böyle olurdu. Artık işimi azami yavaşlıkla yapıyordum. Bereket versin bir zimmet, bir matlup, bir bilanço gibi kelimelerde bile gizlenen hayal dünyasının farkında değillerdi. Hele o rakamlar! Her rakam, başlı başına bir cihandır. Mesela herhangi bir cemi, darp veya taksim ameliyesi yaparken 15 adedi, beni sihirli bir seccade gibi alıp on beş yaşındaki bir kızın yanına götürmeye kâfiydi. Temmuz sıcağında on beş yaşında bir kızla Suadiye'de yahut Florya'da olmak! Hesap makinesi başında bundan daha güzel bir saadet tasavvur edilebilir mi? Bunun gibi, mesela bir 106 adedi de bana bütün çocukluğumu yeniden yaşatabiliyordu. İlk mektepte iken numaram 106 idi.

Senin anlayacağın, bankada ne çeşit bir çalışmanın geçer akçe olduğunu öğrenmiştim. Fakat bizim serviste bankanın güpegündüz dalga geçen ve hiç kimseyi salla-

mayan bir memuruna hayret etmekten kendimi alamıyordum. Giyinişinden hali vakti yerinde, hatta zengince bir genç olduğuna şüphe yoktu. Bir hastalık mı geçirmişti neydi, ki bu yüzden, bankada dolaşan şayialara göre, az çalışmasına, fazla yorulmamasına müsaade ediliyormuş. Serviste kendisinin yapması gereken bir iş mi var, bakarsın elinde birtakım kâğıtlar, bir yerlere telefon eder; telefon değil, muhabbet, konuş babam konuş. Telefon bitti mi, kalkar başka servislere gider, güya oralardaki daha kompetan arkadaşların fikrini alacak! Fikir mikir aldığı yok, ne gezer! Maksat vakit geçsin, çalışıyor görünsün. Nasıl Haliç vapurları küçüklü büyüklü muhtelif iskelelere uğradıktan sonra kaymaklı bir gecikmeyle köprüye dönerse, seninki de servis servis dolaşıp gönlünce, doyasıya çene çaldıktan, dedikodu yaptıktan sonra salına salına yerine gelir, sahiden yorulmuş gibi poflar, bir şey söylemek için servis dahilinde şöyle bir göz gezdirir, gözü kendisinde olan bir arkadaş yakaladı mı, 'Of birader,' derdi, 'elâlemin işiyle uğraşmak da ne yorucu şeymiş!' Sonra bir şeyler yapmış olduğundan memnun, bir çeyrek saat kadar dinlenir. Arkasından gene elinde birtakım kâğıtlar, fişler ve daha bilmem neler. Gene bir yerlere telefon eder. 'Nasılsınız beyefendi?'ler, 'Afiyeti devletlerine duacıyım!'lar, 'Teşekkür ederim'ler, 'Tekrar ararım efendim!'ler, neler de neler...

İşte bu mübarek zat bankada böyle çalışırdı. Umum müdürden iltimaslı olduğu, bankada müdürden başlayarak bütün servis şeflerini elde ettiği, banka haricinde de komisyonculuk vesaire ile meşgul olduğu yolundaki şayialara elbette ki inanmak lazımdı. Şüphesiz onu çekemeyen, kıskanan memur arkadaşlar çoktu. Pek tabii değil mi? Bense onun bu küstah hallerine kızmakla beraber, bazıdan bazı bu hallerinden hoşlandığım da olurdu. Bütün bir banka mürettebatıyla göz göre göre eğlenmek

az muvaffakiyet miydi? Hasılı günün birinde ahbaplık etmeye başladık. Benimle ahbap olmak için öyle büyük meziyetlere, faziletlere lüzum yoktur. Bir güler yüz, bir tatlı söz, halden anlar bir bakış, efendiden bir jest beni kazanmaya yeter. Böyle işte! Benim resim yaptığımı nasıl öğrenmişse öğrenmiş. Hatta bir sergide bir peyzajımı çok beğendiğini de söylemeyi unutmadı, insanlar zayıf mahluklardır. Hele sanatkârlar! Resimden hiç anlamadığını bildiğim halde beni methetmesi ne de olsa gururumu okşadı. Eh, bu kadarı da ahbaplık için kâfi bir girizgâhtır! Bir akşam beni Yeniköy'deki yalısına davet etti. Ben de kendisine en sevdiğim tablolardan birini hediye olarak götürdüm. Doğrusu hoş sohbet bir adam da. Hele muhatabının mizacına göre şerbet sunmakta cidden üstat.

Ondan sonra, bu arkadaş beni baştan çıkardı. Dışarıda işim olduğu günler bankayı asabileceğimi, zira müdür muaviniyle arasının gayet iyi olduğunu, vaziyeti idare edebileceğini söyledi. Ben de inandım, safdillik bu ya!

Hakikaten o zamanlar, dilber bir Rum kızına âşıktım. Bankadan kaçıp sevgilimle buluşmak fırsatını nasıl kaçırırdım? Kaçamak vuslatların tadı başka oluyor. Artık haftada bir veya iki gün muntazaman kaçmaya başladım. Fors sahibi bir dostumuzdan icazet almıştık ya, o halde mesele yok demekti. Fakat bu vaziyet bir ay ya sürdü ya sürmedi. Günün birinde bir emir tebellüğ ettim: Bankanın Şarkî Anadolu'daki şubelerinden birine bilmem ne memuru olarak tayin edilmişim, on güne kadar hareket etmem gerekiyormuş. Tabii müthiş canım sıkıldı. Bizim dost da ilkin müteessir göründü. Birbirimize alıştığımızdan filan dem vurdu. Sonra, üzülmeye değer bir şey olmadığı, umum müdürlükteki tanıdıkları vasıtasıyla ilk fırsatta beni tekrar İstanbul'a aldıracağını temin etti. Alâkasına teşekkür ettim.

Hoş ben kararımı vermiştim, gitmeyecektim. Ve ni-

tekim de gitmedim. Fakat işin en garip hatta biraz acı tarafı nerede bilir misin? O güler yüzlü, o tatlı sözlü, o halden anlar görünen arkadaş meğer benim Şark'a tayinimde yegâne amilmiş; oradaki bir akrabasını İstanbul Şubesi'ne aldırmak için. Bankadan ayrıldığımın ilk zamanlarında o dost gülüşlü düşman herife hayli içerledim. Fakat sonradan, hayatımı fırçamla kazanmaya başlayınca kötülük yapayım derken bana iyilik yapmış olduğunu idrak ederek onu affettim.

Ara sıra içimde ona karşı bir minnet ve şükran duygusu da uyanmıyor değil. Hatta son yaptığım yağlıboyalardan birini ona hediye olarak göndermek bile aklımdan geçiyor. Ne dersin?"

13 Temmuz 1944

HAYAT!

İnsana düşmanlarını bile affettirecek kadar güzel bir mayıs günüydü. Avrupa dönüşü, bazı müstacel işlerimi halletmiş olmaktan mütevellit bir gönül huzuruyla, o gün, bütün lise hayatımı kendisiyle beraber geçirmiş olduğum pek aziz bir arkadaşı, evinde ziyarete gidiyordum. Hiçbir bayram ziyaretine bu kadar keyifle gittiğimi hatırlamıyorum. Moda'da, tramvaydan inip, ön cephesi denize bakan, eskiliği nispetinde Türk, iki katlı, küçük, şirin bir evin ziline dokunduğum zaman, bir dostun şahsında kucaklayacağım saadeti düşünüyor, bir Fransız şairinin şu mealdeki beytini mırıldanıyordum:

Evet, mademki bu kadar vefakâr bir dost buluyorum,
Mukadderatım yeni bir veche alacaktır.

Kapıda çok beklemedim. Sofada, terliklerini sürüyerek yaklaşan dişi bir ayak sesinin, az sonra, kapının açılmasıyla beraber, beni lalü ebkem bırakan bir genç kıza ait olduğunu fark etmekte gecikmedim. O, benden evvel davranarak, "Aa!.. Cemal Ağabey," diye öyle yakın bir muhabbet çığlığı kopardı ki, şaşkınlığımın sevinç payı büsbütün arttı. Bu arada, gerisin geri merdivenlere doğru koşmuş, yukarıya sesleniyordu:

"Anne! Koş bak kim geldi!"

Genç kız, beni birinci kattaki misafir odasına aldı. Bu oda hiç de yabancım değildi. Duvarlardaki çerçeveli aile resimlerinden, uzun müddettir kapağını açan olmadığı için küskün duran piyanodan, kadifesi gün görmüş koltuklara, kanepeye, hatta pencere önündeki emektar sedire kadar bütün oda tertibatı, bıraktığım gibi duruyordu; sigara iskemleleri bile değişmemişti.

Koltuklardan birinde bana yer gösteren sevimli ev sahibesi, şaşkınlığımı gidermek, dilimin çözülmesine yardım etmek maksadıyla olacak, bir şeyler, belki beylik; ama bana tatlı gelen şeyler söylüyordu:

"Affedersiniz Cemal Ağabey. Odamız pek derli toplu değil. Yabancı sayılmayacağınız için kusura bakmazsınız. Annem de namazını bitirir bitirmez inecektir."

Derli toplu olmayan oda değil, benim zihnimdi. Belki de hınzır kız, farkında olmadan, onu kastetmişti. Kendimi toparlayarak, "Hani sokakta görseydim tanıyamazdım, dedim. "Ne kadar da büyümüşsünüz Melahat Hanım!"

Oturduğu sandalyede hafifçe kızardı ve gülümseyerek başını eğdi; herhalde halının cansız resimlerinden çok başka şeyler düşünüyordu. Ben de öyle! On sene evvel, her hafta kendisine Nestlé çikolatası getirdiğim zaman, dizlerime sıçrayıp boynuma sarılan, saçlarımı dağıtan, kravatımı çözen, yüzümü tırmıklayan haşarı kız çocuğunu düşünüyordum! Karşımda hanım hanımcık oturan bu genç kız o muydu? Olur şey değil!

Melahat Hanım (Hey gidi günler!), altın sarısı, hafif dalgalı saçlarını arkaya atarak, narçiçeği gözlerini benden yana süzerek, sesinde İstanbul şivesinin bütün halavetiyle, "Sahi mi," dedi, "demek artık beni çocuk saymayacaksınız!"

Elbette ki çocuk saymayacaktım! Ah keşke bir tab-

let çikolata olsaydı cebimde! Ne güzel bir gülüşme vesilesi olacaktı! Cevabından emin olduğu cânım sualini gönlünce cevapladım:

"Çikolata getirmemiş olduğuma göre...

Gene gülümsedi. Yanakları çukur çukur oldu.

Kör olmadığıma bin kere şükrediyordum. Birdenbire, endamını bir fıskıye gibi sıçratan tabii ve çevik bir jestle yerinden fırladı:

"Aa!.. Siz sigara da içerdiniz! Hem de birinci nevi galiba!"

Sigaramı kendi eliyle yaktı. Sigara içmek de bazen bir saadet olabilirmiş!

Derken kapı açıldı. Melahat'ın annesi! Ellisine gelmiş, balıketinde, zindeliğini muhafaza eden, orta boylu bir hanım (yakınlarıma hanımefendi demeye dilim varmaz).

Sigaramı tablaya bırakarak kalktım. Melahat da kalkmış, annesine yer gösteriyordu. Ben elini öperken, o, "Nerelerdeydin Cemal bey evladım? İnsan, Cemile Teyzesi'ni bu kadar zaman aramazlık eder mi?" dedi.

"Hakkınız var teyzeciğim. Avrupa, havasından mı suyundan mı, insanı ihmalkâr yapıyor."

Cemile Hanım sedire geçti. Hâlâ ayakta duran kızına dönerek, "Melahat, ben de Cemal Ağabey'inle bir kahve içerim. Haydi benim hamarat kızım, bize şöyle köpüklü, güzel bir kahve pişiriver," dedi.

Melahat çıktıktan sonra, Cemile Hanım gülümseyerek göz kırptı:

"Zamane kızları pohpohlamadan iş görmüyorlar evladım. Akılları, fikirleri giyimde, kuşamda. Halbuki biz gençliğimizde ne gergefler, ne danteller[1] işlerdik! Ev işlerinde de elimizden gelmeyen şey yoktu. Şimdikiler ise

1. Özgün metinde "dantelalar" (Y.N.)

sinema, dans, balo diye can atıyorlar. Ev işlerine gelince naz ediyorlar. Melahat gene iyi sayılır. Ne de olsa söz dinliyor."

Cemile Hanım belki de genç kızlığını hatırlamaya vesiledir, diye günün genç kızlarını çekiştirip durdu. Ama Melahat'ı daima istisna ederek! Ah annelik! Çocuklarının kusurlarını bile hoş görmesini bilen kâmil kadınlar!

Melahat, pırıl pırıl bir tepside kahvelerimizi getirdi. Ve belki de varlığının ehemmiyetini bana daha çok duyurmak için, bir şeyler bahane ederek tekrar çıktı. Cemile Hanım Teyze'yle gene baş başa kaldık. Avrupa'nın nerelerinde bulunduğumu, orada neler yaptığımı sordu. Ben de ona Paris'ten, Berlin'den, Peşte'den, oralarda yaşadığım hayattan bahsediyordum. Böylece hem kahvelerimizi içiyor hem de muhabbet ediyorduk. Bir ara, ziyaretimin hakiki muhatabını hatırlayarak:

"Şakir nerelerde teyzeciğim?" dedim. "Ben onu İstanbul'da sanıyordum. Yoksa memuriyetle Anadolu'ya mı gitti?"

Cemile Hanım'ın bakışları bir kararıverdi; vücudu titremeye başladı. Müdahale etmeseydim kahve fincanı elinden düşecekti. Başını yastığa dayayarak gözlerini eliyle kapadı. Bir insan yüzünde "akşam"ın ne demek olduğunu gördüm. Odaya da vakitsiz bir karanlık abanmıştı. Cemile Hanım Teyze, neden sonra, göğsünden çektiği mendille gözlerini kurulayarak ve sesine yerleşen gözyaşlarıyla, "Haberin yok demek evladım," dedi. "Şakir sizlere ömür!"

Oturduğum koltuğu altımdan çekiyorlar sandım. Başım dönüyor, gözlerim kararıyordu. Ölüm insana böyle anlarda gelmeli; insan esefsiz gidebilir. Şakir ölmüş ha! Yalan! Cemile Hanım Teyze yalan söylüyor. Şakir nasıl ölür? Dün gibi hatırlıyorum. İstanbul'da akrabam olma-

dığını bildiği için beni her hafta evinde –Bu evde!– misafir eden, bana aile saadetini tattıran, bana kendi pijamasını giydiren, annesini teyze –Hem ne teyze!– diye benimseten o can çocuk, kalbi mücevher hazinesi olan o harikulade arkadaş –Arkadaş ne kelime! Dost!– annesinin, üstüne titrediği o cânım delikanlı, sıhhat, hassasiyet ve zekâ payitahtı o ekmel adam! Ölmüş ha! Bu dünyanın yalancı olduğuna inanmak lazım. Apartman dikenlere, servet ve mevki peşinde koşanlara, adam olmayı cepteki papellerle ölçenlere yuh olsun! Zavallılar!

Ah! Kim zavallı değil ki! Cemile Hanım Teyze zavallı, Melahat, bütün güzelliğine, gençliğine rağmen zavallı! Ben, yirmi sekiz yaşımdan utanacak kadar zavallı değil miyim! Şakir gibi bir adamın ölmesine mâni olmayan doktor da zavallıdır; bütün tababet zavallıdır.

Akşam oluyordu. Melahat içeri girince, karanlıktan ürkmüş olacak ki, elektrik düğmesini çevirdi. Hangi elektrik? Bizzat güneş bu odayı aydınlatmaktan acizdi. Fakat silkinmek lazım. Bereket versin Melahat anladı. Annesine, "Anneciğim," dedi. "Biz Cemal Ağabey'imle iskelede biraz dolaşsak mı?"

Maveradan gelen bir ses:

"Olur kızım!"

Cemile Hanım, bana dönerek ilave etti:

"Bu akşam misafirimizsin evladım. Biraz hava alır gelirsiniz."

İtaat ettim. Melahat, koluma girerek beni iskeleye indirdi.

O geceden sonra Cemile Hanım Teyzeleri sık sık aramayı, Şakir'in ruhuna borçlu olduğum bir arkadaşlık vecibesi bildim. Cemile Hanım Teyze'min dışarıdaki iş-

lerini yapmak, Melahat'a kavalyelik etmek benim için vazife hudutlarını aşarak bir saadet oldu. Ancak Türkçe seslendirilmiş filmlere götürebildiğimiz Cemile Hanım Teyze çoğu zaman bizi yalnız bırakarak Melahat'la gezip tozmamıza ne güzel göz yumuyordu! Sıkılganlık devresi çok sürmedi. Melahat'la birbirimize pek çabuk alıştık. Her aşkın başlangıcı alışmak değil midir? Bir akşam, mehtapta, Moda koyunda yaptığımız uzun bir sandal gezintisinden sonra, sahili takiben eve dönerken yaz gecesinin güzelliği mi, damarlarımızda dolaşan kanın hükmü icabı mı, nasıl oldu bilmiyorum, bir sarmaş dolaş oluverdik! Bu kadar beraber olduğumuz halde birbirimize ne kadar hasretmişiz! Yaz mevsiminin en güzel yemişini o akşam tattım. Eve döndüğümüzde, odalarımıza çekilirken Melahat'a, "Yarın annene..." dedim. Ben tamamlamadan anladı. Ve başıyla ve gülümseyerek, "Olur," dedi.

Evlendiğimizin ertesi günü, ilk işimiz, Şakir'in Sahrayıcedit'teki mezarına çiçek götürmek oldu.

23 Temmuz 1944

ABBAS

Çocukken büyükannemden dinlediğim masallardan biri, aklımda kaldığına göre şöyleydi:

Vaktiyle, bilmem ne memlekette hüküm süren bir padişahın küçük oğlu, ancak rüyada gördüğü servi boylu, sırma saçlı, mavi gözlü, son derece dilber bir kıza âşık olur ve sevgilisini bulmak ümidiyle yollara düşer. Bütün aşk masallarında olduğu gibi başına bir sürü felaket gelecektir. Pek tabii değil mi? Aşk demek imtihan demektir. Ancak serden geçip yardan geçmeyen muradına nail olur. Bereket versin, daha ilk adımı, bizim sevdalı şehzadeye uğurlu gelir. Bir kuyunun yanından geçerken takatten düşmüş, ak saçlı bir ninenin kuyudan su çekmeye uğraştığını görünce dayanamaz, koşar, ninenin suyunu çeker. Buna son derece memnun kalan kadıncağız, şehzadenin sırtını okşar ve saçından kopardığı iki teli ona vererek der ki:

"Oğlum, başın darda kaldığı zaman bu iki kılı birbirine çakarsın; bir dudağı yerde, bir dudağı gökte bir Arap çıkar karşına! Korkmayasın. Adı Abbas'tır. Karnın mı acıkmış? Abbas demen kâfi. Derhal sana mükellef bir sofra kurar. Yırtıcı hayvanlar arasında mı kaldın? Abbas'tan başka kimse kurtaramaz seni. Uykusuz ge-

cede yârin hicranıyla mı yanıyorsun? Abbas ne güne duruyor? Sevgilini, ne kadar uzakta olursa olsun alıp getirir, seni şad eder.

Bu iki kılı iyi muhafaza et oğlum. Onlar sayesinde selamete çıkacaksın."

Ve şehzademiz ninenin elini öperek yoluna devam eder...

Yedeksubaylığımı yapmak üzere kıtaya gittiğimde, bölük komutanım, emir erimi bizzat seçmemi tembih etmişti. Fakat nasıl seçersin? Bölük erlerinden hiçbirini henüz tanımıyorum ki! Bölüğü içtima ettirip gözüme kestirdiğimi seçmeye gönlüm razı olmadı. Bölük yazıcısından künye defterini istedim. Şu Anadolu'muz ne zengin memleket yarabbi! Pötürgeli Hasanlar, Aksekili Ömerler, Akçaabatlı Hakkılar, Malatyalı Osmanlar, Erzincanlı Mehmetler, neler de neler! Kim bilir, bu Anadolu uşaklarının her birinde ne cevherler vardır! Yaprakları çevirmeye devam ederken Abbas oğlu Abbas ismi gözüme ilişti. Durdum, bu sayfaya daha muhabbetle eğildim. 331 doğumlu, Midyat'ın Cobin köyünden. Masaldaki Abbas aklıma geldi. İçimden, "Acaba?!" dedim ve kendi kendime gülümsedim. Vakit öğleydi. Bölük talimden dönmüş olmalıydı. Nöbetçi çavuşunu çağırttım, yemekten sonra Abbas oğlu Abbas'ı bana göndermesini tembih ettim.

Mahfelde yemeğimi yedikten sonra, o saatte kasabanın nispeten en serin yeri olan parka yollandım. Baktım arkamdan bir er koşarak geliyor. Yol üzerindeki ilkokulun önünde durdum. Geldi. Mükemmel bir esas vaziyeti; kıyak bir selam ve Anadolu kokan, saffet hazinesi bir ses:

"Emrine geldi komtanım!"

Hayran hayran bakmaktan kendimi alamadım. Fi-

dan gibi bir boy, yağız bir çehre, üst dudağında hafif bir gölge, katıksız, siyah, mert gözler.

"Adın ne oğlum?" dedim.

"Abbas oğlu Abbas, komtanım!"

"Memleket neresi?"

"Vilayet Mardin, kaza Midyat, köy Cobin."

Çakı gibi asker vallahi! Künyesini bir çırpıda söyleyiveriyor. Yalnız Türkçesinin kıt olduğu ne kadar belli! Ziyanı yok, onun bu halinde de bir şirinlik var. Tekrar soruyorum:

"Sen kaç aylık Abbas?"

"Ben ihtiyat komtanım!"

Âlâ! Parka doğru yürüyoruz. O, solumda ve bir adım geriden geliyor. Askerlikte usul böyledir. Madun, mafevkinin daima bir adım solu gerisinde gider. Peki bu aslan parçası eri, nasıl emir eri yaparsın? Yazık değil mi? Ona hafif makineliyi emanet etmek varken nasıl bulaşık yıkatırsın? Kıtaya gelmeden evvel, askerliğini yapmış arkadaşlardan duymuştum: Anadolu uşakları, emir erliğini pek istemezlermiş! Onurlarına dokunurmuş ve bunun için, emir erleri umumiyetle sakatlar arasından seçilirmiş! Dönüp tekrar Abbas'a baktım, sakata pek benzemiyordu. Parkta havuz başının gölgeli bir yerinde oturduktan sonra, karşımda esas vaziyetinde duran Abbas'a, "Sen sağlam, yoksa sakat?" dedim.

"Ben sakat komtanım!"

"Ulan senin neren sakat?"

Sol kolunu gösterdi. Anladım, çolakmış! Mademki vaziyet bu merkezde, değil mi?

"Sen benim emir eri olur, Abbas?" dedim.

Hiç kıpırdamadan, "Olur komtanım," dedi.

Abbas, emir erim oldu. Oturduğum evin aşağı kattaki odasını ona verdim. Yatağını, çantasını, torbasını ve hizmetini eve taşıdı. Memnun olduğunu her halinden seziyordum. Abbas, sabahları talim saatinden bir saat evvel beni uyandırır, leğeni, ibriği getirir, elime su döker, sonra kahveyi pişirirdi. Öğleyin de, sefertasıyla tabldottan yemeğimi alır, mahfele getirirdi. Ve akşamları, ben tembih etmediğim halde, talimden sonra eve uğrayıp sivilleri giyeceğimi hesaplayarak evden bir yere kımıldamazdı. Söylemeye lüzum yok, evin temizliğinden ve intizamından o mesuldü. Vazifesini hiçbir ihtara lüzum hissettirmeden, insiyakiyle, belki de otomatik bir surette yapıyordu. Kendisine çok iyi muamele ettiğim halde, disiplin haricine çıktığını hatırlamıyorum. "Abbas!" demem kâfiydi. Sanki kayıptan çıkar gelirdi ve daima pürüzsüz bir esas vaziyetinde ve daima emre intizaren, kılı kıpırdamadan.

Beni sinayet etmesini de bilirdi. Onu karşıya, jilet, mektup kâğıdı veya sigara veyahut yemiş almaya gönderdiğim zaman, hem en iyisini alır hem de ucuzunu almaya çalışırdı. Abbas, komutanına zarar gelmesini ister mi hiç? Ve kırk para artsa getirir iade ederdi. Ben söylemeden, her hafta sivillerimi bölüğün terzisine götürür, ütületirdi. Ev dışında da Abbas'ın koruyucu kanatlarını üstümde hissederdim.

Herhangi bir şeye ihtiyacım olur, diye mahfel civarından ayrılmazdı. Akşamları parkta bile beni uzaktan kollar, hal ve hareketimden bir şeye –mesela sigara, mesela mendil– ihtiyacım olduğunu sezerek koşar gelir, bermutat esas vaziyetinde ve bermutat kılı kıpırdamadan, "Buyur komtanım," derdi.

Emir eri değil Hızır! Bu hususta subay arkadaşlar beni adeta kıskanırlardı. Ben de gülerdim. Memnuniyetimden. Abbas'a karşı kalbim minnet ve şükranla doluyordu.

Bir yaz akşamıydı. O gün, tümen komutanının huzurunda sıkı bir teftiş vermiştik. Subayı, eri, hep beraber, bir hayli ter dökmüştük. Eve, pestilim çıkmış bir halde dönüyordum. Bir kırk dokuzluk[1] çekmeden bu yorgunluğu çıkarmaya imkân yoktu. Aşağı odada, söküklerini dikmekle meşgul emir erime seslendim:

"Abbas!"

Tahta döşemede kalın ve ağır bir postal sesi! Merdivenlerden hızla çıkıyor. İşte karşımda:

"Buyur komtanım!"

"Al şu iki buçuk lirayı. Bana bir 85'lik (o zaman kırk dokuzluk ancak 85 kuruş olmuştu), Şaban Usta'dan pişkin bir kebap, güzel bir domates ve hıyar salatası ve yoğurdu bol bir patlıcan kızartması. Haydi bakalım marrş!"

"Başüstüne komtanım!"

Sol ayağı üzerinde tam bir dönüş yaptı ve çıktı.

Hava kararmak üzereydi. Az sonra minareleri, fabrika bacalarından ayırt etmek mümkün olmayacaktı. Kerâhat vakti çoktan gelmiş sayılırdı. Bereket versin Abbas, eli çabuk kişidir. Bir çeyrekle döndü. Masanın üzerine günü geçmiş bir gazete yayarak nevaleyi düzdü. Baktım buz da almış. Emir eri dediğin böyle olur! Sırtını okşamaktan kendimi alamadım:

"Aferin be Abbas!"

Memnuniyeti sesinde, bir, "Sağ ol, komtanım," çekti.

Az sonra da gidip şişkebabını getirdi. Buzlu rakıdan bir yudum; sonra çatalını şişkebap, patlıcan kızartması ve salata tabaklarında şöyle bir dolaştırıver ve arkasından çek birinci nevi sigaradan bol bir nefes! Ve kaldır başını, bak gökyüzüne! Oh, yıldızlı bir yaz gecesidir. Rüzgâr da

1. Yirmi dokuzluk ölçünün büyüğü rakı. (Y.N.)

çıktı. Bir Fransız şairinin, ölümden sonra yaşamak hasretini anlatan o canım şiirini mırıldanıyorum: "Yeryüzünde olduğumuz o unutulmaz zamanlardı!" Ih...

Abbas'la konuşmak istedi canım. Aşağı doğru seslendim. Meğer o, belki bir şeye ihtiyacım olur diye, kapı arkasında bekliyormuş! Hay Allah senden razı olsun!

Abbas'a, "Otur," dedim.

Utandı, kızardı, süklüm püklüm oldu, fakat oturamadı. Bir erin, komutanı karşısında oturmayacağını Abbas pek iyi bilirdi. Ben de ısrar etmedim. Yalnız, rahata geçmesini söyledim. Geçti rahata. Kadehimden bir yudum alarak, "Abbas," dedim.

"Buyur komtanım!"

"Askerlik nasıl?"

"Çok iyi komtanım!"

"Memleketten mektup geliyor?"

"Yoh komtanım!"

"Niye ulan?"

"Ben de yazmıyor komtanım!"

"Sen niye yazmıyor Abbas? Köyde senin karı var, çoluk çocuk var. Sen merak etmez hiç!"

"Ben merak eder, eder komtanım! Ben yazdı beş ay var. Cevap yoh. Şimdilik ben de yazmıyor komtanım!"

Hakkı var Abbas'ın! Ara beni, arayayım seni!

Bahsi değiştirdim:

"Sen beni seviyor Abbas?"

"Helbet seviyor komtanım!"

"Ee!.. Niye seviyor?"

"Sen iyi komtanım! (Eliyle kalbini göstererek) Sende kalp temiz komtanım!"

Hoşuma gitti. Emir eri tarafından sevilmek bir subay için büyük mazhariyet ve bahtiyarlıktır. Dayanamadım:

"Yaşa be Abbas!"

"Sağ ol komtanım!"

Abbas'la böyle muhabbet ederken bir yandan da kadeh üstüne kadeh yuvarlıyordum. Bir ara, İstanbul gözümde tüttü. İstanbul ve ilk sevgilim! Gençliğimin en güzel günleri! Şehzadeliğim tuttu, Abbas'tan medet ummak sevdasına düştüm.

Abbas'a, "Sen İstanbul'u bilir?" dedim.

Beni ne derse memnun ettiğinin farkında olmayarak, "Bilir komtanım, dedi.

"Sen Beşiktaş gördü?"

"Gördü komtanım! Ben muvazzaf yaptı Orhaniye kışla.

"Ben seni İstanbul'a göndersem gider?"

Benimle eğleniyor musun komtanım, gibilerden yüzüme baktı. Ona emniyet telkin etmek için:

"Yarın alay komtanından izin alır, seni İstanbul'a yollar Abbas!"

"Beni kimse yok İstanbul, komtanım!"

"Beni kimse var Abbas! Sen gidecek İstanbul'a!"

"Başüstüne komtanım!"

"İstanbul'a gitti. Karaköy var. Sen biliyor?"

"Biliyor komtanım.

"Sen tramvay binecek. Beşiktaş inecek, ben sana adres verecek. Orda var bir kız, benim sevgili. Ben onu çok seviyor Abbas! Sen kaçıracak o kız, getirecek bana!"

Abbas da karısını, komşu köylerin birinden kaçırmıştı. Beni anlayabilirdi. Hem anlamasa bile, değil mi ki "komtan"ı idim, emrediyordum, dinlemesi lazımdı. O, askerliğin bu tarafını da bilirdi. Nitekim, "Başüstüne komtanım," dedi.

Ertesi sabah, bermutat Abbas beni uyandırdı. Kahvemi içtim, giyindim. Tam sokak kapısından çıkarken

gözüm odasına ilişti. Baktım Abbas'ta bir yol hazırlığı var. Halbuki ben unutmuştum bile! Meğersem o, İstanbul seyahatini –hatta belki kız kaçırma teşebbüsünü bile– ciddiye almıştı.

Keyfi kaçmasın diye mi, yoksa kendimi bile bile aldatmak için mi bilmiyorum, ona, "Abbas," dedim.

"Buyur komtanım!"

"Bu ne Abbas?"

"Ben İstanbul gidiyor. Sen söyledi komtanım!"

"Sen beni sevgili getirecek?"

"Helbet getirecek komtanım!"

Akmayacak cinsten yaşlar toplandı gözümde! Elimle sırtını okşadım ve bir şey ilave etmeden kapıyı çekip sokağa fırladım. Yolda düşünüyordum: Canım Abbas! Hayırlısıyla şu dünya vaziyeti bir düzelse de seni memleketine, tarlana, çiftinin çubuğunun başına, çoluk çocuğunun yanına göndersek! Bana gelince; tıpkı o şehzade gibi, iki kılı birbirine çaktım mı, "Lebbeyk Sultanım!" diye gaipten çıkıveren Abbas, benim neme yetmez!

30 Temmuz 1944

OTEL HİZMETÇİSİ

Quartier Latin'de daha lüks oteller yok değildi; fakat bizim oturduğumuz otel de iyilerden sayılırdı. Altı Türk talebesi, güzel bir tesadüf eseri olarak aynı otelde, hem de aynı katta bulunuyorduk. Saint-Pierre Oteli'nin beşinci kat koridoruna açılan altı kapıdan hangisini açsanız karşınıza bir Hikmet, bir Naci, bir Mükerrem çıkardı. Otel sahibimiz, Mösyö Perez adında, ara sıra otelin bürosunda, pek nadiren de merdivenlerde rastladığımız silik, hantal bir adamdı; elli beş yaşlarında, orta boylu, ne zayıf ne şişman, kafası dımdazlak, miyop bir zat. Hikmet'e Naci, Naci'ye Hikmet diye selam verdiği çok olurdu. Karısı ise aksine, ilk bakışta, tıknaz ve gergin vücudu kadar bıçak gibi kesip atan jestleriyle de kendini empoze eden, gözlerini para hırsı bürümüş, haşin, titiz, otoriter bir kadın; arkadaşlardan birinin tabiriyle "Madam La Patron" En tatlı sözler, Madam Perez'in ağzında tatlılığını kaybederdi. Gülümsemesinde bile insana emniyet telkin etmeyen bir şey vardı. Fakat doğrusunu söylemek lazım gelirse oteli idare eden o idi. Mösyö Perez'e kalsaydı Saint-Pierre Oteli, otelden başka her şeye benzerdi. Otelin temizliği, servisteki mükemmeliyet hep Madam Perez'in eseriydi. Fakat, bizim gözümüzde otelin asıl güzelliği ve cazibesi beşinci ve altıncı katın hizmeti-

ne bakan Fernand'dı. Lorraine'li bir kız; kanlı, canlı, yanakları al al, gözleri nazar boncuğu maviliğinde, biraz yaygın, küçük yüzü insanda fiskelemek arzusu uyandıran, kolları, göğsü, bacakları, iyi şişirilmiş bir balon gerginliğinde bir taşra dilberi. Hizmetçilerinden en güzelinin Fernand olduğunu Madam Perez de bilirdi. Ve zannedersem kasten onu bizim hizmetimize vermişti, otele bağlanalım diye.

Fernand aynı zamanda hizmetçilerin en gayretlisiydi. Ötekilerin üç saatte çıkardıkları işi o bir saatte çıkarırdı. Hatta diyebilirim ki Fernand'ın yerine başka bir hizmetçi olsaydı, otelin servisi muhakkak suretle aksardı. Madam Perez bunu da bilirdi ve bildiği içindir ki Fernand'a ötekilerden elli frank fazla haftalık verirdi. Fakat buna karşılık, kızcağızı bir saniye boş bırakmazdı. Fernand, beşinci ve altıncı katlarda işini bitirdi mi, merdivenleri silmeye memur edilirdi. Şu üçüncü kata bakan mızmız kızın eli ne de yavaş! Öğle olmuş, hâlâ ancak üç odayı düzeltebilmiş. Fakat Fernand ne güne duruyor? Madam Perez boş yere insanın karnını doyurur mu?

"Kızım şu Matild'e biraz yardım ediver," diyerek onu tekrardan işe koştururdu.

Hasılı, Fernand aşağı, Fernand yukarı. Hani kızın eline iş de yakışıyor! Merdivenlerden, elinde kahvaltı tepsisiyle hızla çıkan şu kız muhakkak Fernand'dır. Asansörle beşinci kata mı çıkıyorsunuz? Dördüncü katla beşinci kat arasında asansör birdenbire duruverse telaş etmeyin, Fernand'ın bir muzipliğidir. Sabahleyin en tatlı uykunuzdayken kulaklarınıza bir şarkı mı geliyor? Fernand'dır. Çalışırken şarkılar mırıldanmasını pek sever.

İlk zamanlarda, Paris'e yeni geldiğimizden olacak, üstümüzde bir sıkılganlık vardı. Fernand'a ancak, "Matmazel Fernand" diyebiliyorduk. O ise, bize hitap ederken, isimlerimizin başına bir "Mösyö" takmayı ihmal etmezdi.

Fakat sonradan sonra açılıverdik. Ne Fernand'ın matmazelliği kaldı ne de bizim mösyölüğümüz! Artık birbirimize alışmıştık. Bazen el şakaları bile oluyordu. Kâfir kız, yalnız vücuduyla değil, zekâsı, uyanıklığı, hazırcevaplığıyla da dehşetli surette hoşumuza gidiyordu. Biz ona bir muziplik yaptık mı o bize daha katmerlisini yapıyordu. Fernand nasıl hoşumuza gitmezdi? Yatakларımızı o düzeltiyordu. Döşek çarşaflarımıza teninin kokusu sinmişti. Bu koku geceleri uykumuzu kaçıracak kadar güzel ve kuvvetliydi. Fernand'a sıra ile ilanı aşk ettiğimizi tahmin edersiniz. Paris gibi yerde hizmetçi kızlara da ilanı aşk edilir mi, demeyin. Rahmetli La Fontaine, hayranı olan dul markizlerin, düşeslerin, konteslerin şatolarına davet edildiği zaman, evvela hizmetçi kızların gönlünü alır, tadına bakarmış! Kim bilir, Fernand gibi niceleri elinden geçmiştir! Fakat bizim 1938 modeli Fernand hiçbirimize teslim olmadı. Halbuki içimizde yakışıklı arkadaşlar da vardı. Sonradan öğrendik ki, Fernand Paris'e, çeyiz düzecek kadar para kazanmaya gelmiştir; el kapısında hizmetçilik etmesi bundandır. Dahası var. Madam Perez, hizmetçilerinden birinin müşterilerle düşüp kalktığını duysaydı, saniyesinde onu kapı dışarı ederdi. Pek tabiidir ki Fernand, bizim karagözlerimiz için istikbalini tehlikeye koyamazdı. Ve nihayet bizim için bir gönül eğlencesi olmaktan ileri gidemeyeceğini pek iyi biliyordu. Bununla beraber, yanaklarını, dudaklarını, kollarını hiçbirimizden esirgemedi. Ve diyebilirim ki Saint-Pierre Oteli'nde bir sene müddetiyle oturmuş olmamızda, Fernand'ın Sapanca elması niyetine ısırdığımız yanaklarının, Madam Perez'in bütün yastıklarından daha kandırıcı taze göğsünün çok dahli vardı.

Fernand'a takılmak artık bizim için bir itiyat haline gelmişti. Kazara asansörde beraber mi çıkıyoruz? Hiç Fernand'ı çimdiklemeden, onu bağırtmadan olur mu?

Hiç unutmam, bir sabah, bermutat, telefona sarılıp aşağıdan kahvemi istedim. Beş dakika sonra merdivenlerde patır patır bir ayak sesi. Kapım vuruldu iki defa. Baktım karşımda Fernand, alı al, moru mor, "Bonjour Taransi," dedi.

"Bonjour Fernand!"

Soluyarak, "İşte kahveniz," diyerek fincanı komodinin üzerine bıraktı. Sordum:

"Çok yorulmuşa benziyorsun Fernand?"

"Asansör de bozuk."

"Ya! Vah vah!"

Fernand gidince, iki gün evvel beni beşinci katla altıncı kat arasında asansörde bıraktığı zaman nasıl kasıklarını tutup güldüğü aklıma geldi. Şundan bir intikam alayım, dedim ve sarıldım telefona:

"Bir gazete rica edecektim madam!"

"Derhal gönderiyorum mösyö!"

Çok geçmeden, merdivenlerde gene patır patır bir ayak sesi, fakat bu seferki öfkeliye benziyor. Fernand Hanım bu sefer kapıyı vurmaya bile lüzum görmeden içeri daldı. Bu sefer alı daha al, moru daha mordu. Gözlerinde ve sesinde aynı cinsten şimşekler, "İşte gazeteniz," dedi.

Sonra kollarını belinde çaprazlayarak, ayaklarını ayırarak ve yere sımsıkı basarak, "Beni yormak size zevk mi veriyor?" dedi. "Demin kahveyle beraber gazeteyi de isteyemez miydiniz?"

Bense, gazeteyi yüzüme siper etmiş, kıs kıs gülüyordum.

Çat diye kapıyı çekip çıktı. Gönlünü almak için, akşamleyin asansörde beraber çıkarken eline bir çift ipek çorap sıkıştırdım. Kendiliğinden yanağını uzattı, barıştı.

Fernand hiç de açgözlü bir kız değildi. Odalarımızı temiz tutsun, döşek çarşaflarımızı her hafta muntaza-

man değiştirsin, bize iyi baksın, diyerek her ay başında her birimiz Fernand'a yirmişer frank bahşiş verirdik. Ve Allah için, kızcağız da hizmetimizde asla kusur etmezdi. Muziplik çerçevesine giren kasti gecikmeleri tabii saymıyoruz. Bir ay başında, elime çokça para geçtiği için, Fernand'a, mutat hilafına bir yüz franklık uzattım. Boncuk maviliğindeki gözleri fal taşı gibi açıldı. Geri geri çekildi, arkasına götürdüğü elleriyle açık duran kapıya tutunarak, adeta beni azarladı:

"Siz çıldırdınız mı?"

"Niye Fernand?"

"Hiç bu kadar bahşiş verilir mi?"

Gel de sarılma böyle kızın boynuna! Boynuna sarılmadım, ama bu arzumu sesime doldurarak, "Elbette verilir," dedim. "Niçin verilmeyecekmiş? Yüz frank nedir ki?"

Yüz frank belki benim için bir şey değildi, fakat kendisi için muhakkak ki mühim bir paraydı, ne diyorsunuz, haftalığının yarısı! Yüz frangı, Fernand'a kabul ettirinceye kadar akla karayı seçtim.

İşte, Quartier Latin'deki Saint-Pierre Oteli'nde böyle tasasız, eğlenceli, güzel günler geçirdik. Sahiden güzel günlerdi! Fakat çok sürmedi. Bir gün, Fernand'ın gideceğini duyduk. Bizi bir telaştır aldı. Acaba Madam Perez, Fernand'ın bizimle laubali oluşuna mı kızmıştı ki yavrucuğa yol veriyordu? Yoksa Fernand'ın bir münasebetsiz hareketini mi yakalamıştı? Bu ani gidişin sebebini öğrenmek üzere, biraz da merakla Madam Perez'e başvurduk. Bürosunun arkasında doğruldu, gözlüğünü düzeltti.

"Evet," dedi. "Fernand gidiyor."

"Bir kabahat mi işledi madam?"

Madam Perez güldü:

"Hayır! Nişanlısı gelmiş götürüyor."

Oh! Yüreğimize su serpildi. Demek Fernand, çeyiz

parasını toplamıştı ve şimdi memleketine düğün yapmaya gidiyordu! İnşallah mesut olursun Fernand!

Hepimizle ayrı ayrı vedalaştı. Öpüştük. Gözlerinde yaşlar vardı; bizimkilerde de. Ne de olsa bir senemiz beraber geçmişti, birbirimize alışmıştık! Ve doğrusunu söylemek lazım, ne biz onun gibi nazımızı çekecek bir kız bulabilirdik ne de bizim gibi arkadaş... Hayır. Fernand bundan böyle kocasından başka kimseye hizmet etmeyecekti.

Fernand gittikten sonra Saint-Pierre Oteli'nin tadı kaçtı. Otelin o zamana kadar göremediğimiz, belki de görmek istemediğimiz kusurlarını da görmeye başlıyorduk.

Aradan çok geçmeden hepimiz birer bahane bularak sıra ile Madam Perez'e veda ettik.

Saint-Pierre Oteli'nde Fernand'sız oturamayacağımızı Madam Perez de anlamış olmalıydı ki niçin ayrıldığımıza dair hiçbirimize hiçbir şey sormadı.

6 Ağustos 1944

YADİGÂR

Çok değil, on iki yıl oluyor. Gayet iyi hatırlıyorum, fakülteyi astığım bir gündü; kalbe kasvet, ruha melal, vücuda ağırlık, muhayyeleye tembellik veren tatsız bir kanun günü. Öğleye kadar, Beyazıt tarafındaki kahvelerden birinde gündelik gazeteleri okumakla ve daha ziyade esnemekle vakit geçirmiştim. Yemeğimi yedikten sonra Beyoğlu'na çıktım. Caddeleri, meydanları, parkları çirkinleştiren böyle bir günde, sinemadan başka nereye gidilebilirdi? Taksim'den başlayarak Galatasaray'a kadar bütün sinemaların resimlerine baktım, oynayan artistlerin isimleri üzerinde durdum; nihayet, *Sevmeden Yaşanmaz* isimli bir film oynayan Melek Sineması'na girdim. Hem filmin ikinci haftası hem de hafta arası olduğundan iki buçuk matinesi bile ne kadar tenha ve o nispette rahat! Gömüldüm yumuşacık koltuğa. İşte ışıklar da söndü, film başlıyor. Sinemanın bu mavi karanlığına bayılırım. Film hoşunuza giderse kahramanları arasına katılmak, gitmezse tatlı bir uyku kestirmek elinizdedir. Hele yanınızda sevgiliniz de varsa kendinizi Cennet'te sanırsınız. Yanımda sevgilim falan yoktu; fakat film çok hoşuma gittiği için bütün dikkatimi gözlerimde toplamıştım. Beyazperdede, yirmi bir yaşındaki bir delikanlıyı heyecandan heyecana sürükleyecek derecede romantik, coş-

kun, yer yer faciaya kaçan bir film oynuyordu. Bir ara, jönprömiye mehtapta ağaçlar arasında sevgilisini beklerken sabırsızlığından olacak bir sigara yaktı. Tam o sırada, program dağıtan matmazellerden biri, yeni gelen birkaç kişiye elindeki elektrik lambasıyla yer gösteriyordu. Derken bir tütün kokusudur genzime doldu. O yaşıma kadar sigara içmemiş olduğum için tütün kokusundan hiç hazzetmezdim. Vapurlarda, trenlerde sigara içenlerin yanında oturmaktan kaçınırdım. Mektepteki arkadaşlarımı da tütün kullanmayanlar arasından seçmiştim. Bu derece zıddıma giden bir kokunun hiç ummadığım bir yerde karşıma çıkması canımı sıktı. Filmi rahatça seyretmeme mâni oluyordu. Keşke koku almak hassam bu kadar kuvvetli olmasaydı! Fakat sahiden bu tütün kokusunun sinemada ne işi vardı? Bizim sinemalarda duman alacak tertibat olmadığından sigara içmek yasaktır; ve bu yasağı her İstanbullu bilir. Acaba herhangi bir taşralı, kendini mahalle kahvesinde zannederek fosur fosur sigara mı içiyordu? İmkânı yoktu; program dağıtan matmazellerden biri muhakkak farkına varır, o münasebetsize sinemada sigara içmenin yasak olduğunu bir lisanı münasiple hatırlatırdı. Yoksa? Mehtapta ağaçlar arasında sevgilisini beklemek sabırsızlığı içinde film kahramanının içtiği sigaranın dumanı ve kokusu beyazperdeden salona mı yayıldı? Bu, büsbütün muhal bir şeydi. Hayal ile hakikat arasındaki mesafeyi aşmak henüz kokulara bile müyesser olmamıştır. O halde? Bir meraktır beni aldı. İşin tuhafına bakın ki beni rahatsız etmekle başlayan bu tütün kokusu gittikçe de hoşuma gidiyordu. Galiba bu yalnız başına tütün kokusu da değildi; beraberinde bir türlü isimlendiremediğim bir diğer koku da vardı. Zaten beni sarması da bundan olacaktı. Anlaşılan, bu meraktan kurtulmak için perde arasını beklemekten başka çare yoktu. Film kahramanının sigarası bitmek üzereyken ağaçlar

arasında sarışın bir genç kız hayali göründü. Kim bilir nasıl hasretle birbirlerinin boynuna atılacaklar? İşte ikisi de birbirlerine doğru koşuyor. İşte... derken film kesildi; ışıklar açılıverdi. Perde arasıydı. İlk işim başıma vuran, beni adeta sarhoş eden tütün kokusunun nereden gelebileceğini araştırmak oldu. Etrafa bakındım. Sağımda benden dört koltuk ötede, gözlüklü, şişman bir madam oturuyordu. Bu madam, sigara tiryakisi olsa bile, sinemada sigara içilmeyeceğini muhakkak ki bilirdi. Hoş, tütün kokusu devam ettiğine ve madamın da elinde sigara olmadığına göre suçlu elbette ki o değildi. İki sıra arkamda kumral, zayıf bir genç vardı. Fakülte koridorlarında rastladığım çehrelerdendi. Demek o da mektebi asmıştı. Sol kolunu önündeki koltuğun arkalığına dayamıştı. Sağ eli görünmüyordu. Sigarasını avucunun içinde tutmuş olmasın? Buna pek de lüzum yoktu. Nasılsa perde arasıydı, sigarasını pekâlâ antrede içebilirdi. Ben böyle düşünürken sağ eliyle saçlarını düzelttiğini görünce bu çocuğun da günahını almanın yersiz olduğunu anladım. Önümdeki sırada, altı koltuk solumda, kendi halinde bir kızcağız oturuyordu. Yüzünü ancak profilden görebiliyordum. Siyah, düz, kendiliğinden parlak saçları, sağ gözünün üzerine dökülüyor, zaten esmer yüzünü daha da gölgelendiriyordu. Bu kızcağızın değil sinemada, evinde bile sigara içtiğine, içebileceğine pek inanılamazdı. Sinemanın geriye kalan ve benden hayli uzakta bulunan müşterilerinden şüphelenmek ise büsbütün manasız olacaktı. Salonda kimsenin sigara içmediği aşikârdı. İyi ama o içmezse, bu içmezse, tütün kokusu nereden gelebilirdi? Yoksa gaipten ses geldiği gibi (!) koku da mı geliyordu? Ben bu muammayı çözmeye uğraşırken filmin ikinci yarısı başladı. Fakat ne mümkün filmi takip edebilmek! Tütün kokusu beni bayağı mest etmişti. Başım adamakıllı dönüyordu. Koltuğa iyice yerleştim, kendimi

bırakıverdim. Dalmış olacağım ki, ışıklar açılınca filmin bu kadar çabuk bittiğine hayret ettim. Kalktık. Sol taraftan çıkıyoruz. Saçları sağ gözünün üstüne dökülen kız önümde. Hayret! Bu kıza yaklaştıkça tütün kokusu artıyordu. Yanına geldiğimde koku büsbütün kesafet peyda etti. Evet, tütün kokusu bu kızdan geliyordu. Genç kıza dikkatle baktım, güzelceydi. Giyinişinden fakir olduğu anlaşılıyordu. Fakat niçin böyle tütün kokuyordu? Dışarı çıktığımızda dayanamadım, yanına yaklaşarak, "Affedersiniz," dedim, "size bir şey soracağım; beni büyük bir meraktan kurtarmış olacaksınız."

Önce biraz şaşırdı; sonra ciddiyetimi fark etmiş olacak ki, "Buyurun," dedi.

Hadiseyi başından sonuna kadar anlattım. Taksim'e doğru çıkıyorduk. Ben anlattıkça gülüyordu. Yağmur çiselemeye başladı. Bir pastaneye girmek teklifinde bulundum. Çok oturmamak şartıyla kabul etti. Kuytu bir masaya oturduğumuzda hâlâ gülüyordu. Bir ara sordu:

"Hoşunuza gider mi tütün kokusu?"

"Bugüne kadar hoşuma gitmezdi fakat bugün..."

Sözümü kesti:

"Sizi meraktan kurtarayım. Ben tütünde çalışırım, tütünde çalışan kızların elleri, saçları, çamaşırları hep tütün kokar. Belki siz alışmadığınız için...

"Ama çok hoşuma gitti."

"Galiba sigara da içmezsiniz?"

"Şimdiye kadar kullanmadım."

Çantasından çıkardığı küçük bir tabakadan elle sarılmış bir sigara uzattı:

"Hatırım için.

Kıramadım. Bu kadar tatlı bir kızın uzattığı sigarayı nasıl reddedebilirdim? Fakat daha ilk nefeste gözlerim sulandı; öksürdüm, galiba benzim de biraz sarardı. O ise sigarasını ustalıkla ve keyifle içiyordu.

Acemiliğimi görünce, "Alışırsınız," dedi. "Her ilk içen de böyle olur."

Çaylarımızı içtikten sonra saate baktı.

"Fazla oturamam," dedi.

Kalktı, haftaya cumartesine aynı pastanede buluşmak üzere ayrıldık.

Cumartesi günü, dediği saatte geldi. Bu sefer sinemaya beraber gittik. Tütün tarlası saçlarını uzun uzun kokladım. Ne güzel bir sokuluşu vardı! Zehra iyi kızdı; hem hassas, hem anlayışlı. Onun on yedi yaşında olduğunu, benim yirmi bir yaşında olduğumu söylemek ne türlü seviştiğimizi anlatmaya kâfidir sanırım. Bir müddet çılgınca seviştik. Onun yüzünden fakültede bir sene kaybettiğimi de saklamayacağım fakat zamanla gözlerim açıldı; İstanbul'da başka ve daha güzel kızlar olduğunu da gördüm. Hele fakültede ne cici kızlar vardı! Hem Zehra'dan daha latif şeylerdi; hem de ondan daha iyi giyiniyorlardı, daha güzel konuşuyorlardı. Böylece Zehra'yı ihmal etmeye, randevularına gitmemeye başladım. Birkaç mektubunu cevapsız bırakınca o da beni aramadı; herhalde o da aramızdaki ayrılıkları anlamış olmalıydı. Nihayet bir tütün işçisiydi. Sevgilisini kendi muhitinden seçmesi icap etmez miydi?

Bugün aradan on iki yıl geçtiği halde, siyah, düz, kendiliğinden parlak ve safi tütün kokan saçları sağ gözünün üstüne dökülen o esmer kızı, vicdan azabı duyarak hatırladığım olur. Büsbütün unutmaya da imkân yok. Sigaraya beni o alıştırdı. Sigara tiryakiliğim onun yadigârıdır.

8 Ekim 1944

TESELLİ BÜROSU

Necati, amcasından kalma yalıyı on iki bin liraya sattıktan sonra, ilk işi, beş senedir çalıştığı daireden ayrılmak oldu. Hakikaten, memuriyet hayatının yeknesaklığına, daire arkadaşlarının çirkin dedikodularına, şefin yerli yersiz bağırıp çağırmalarına artık tahammül edemez bir hale gelmişti. Daireye herhangi bir taahhütname veya kefaletname ile bağlı olmadığı için, istifası kabul edildi. Daire arkadaşlarına yalandan bir "Allahaısmarladık," diyip sokağa çıktığı zaman gökyüzünü daha mavi, ağaçları daha yeşil, meydanları daha geniş, tramvayların kalabalığını daha sevimli buldu. Şimdi bu güzel intibaı ömrünce devam ettirebilmek için, dilediği bir iş tutmak, çekirdek sermayesini artırmak, hayatını bir düzene koymak, saadet imkânlarını daha salahiyetle yoklamak icap ediyordu. Her şeyden evvel, münasip bir iş bulmak, aylak gezmemek, mirasyedi gülünçlüğüne düşmemek lazımdı. On iki bin lira ile ne yapabilirdi? Bu parayı bankaya koyup faizle geçinmek şıkkını aklına bile getirmek istemedi; çünkü bu paranın faizi dairede aldığı maaşın tutarı kadar olamazdı; bu demekti ki hem daha kıt kanaat yaşamaya mecbur olacak hem de işsiz güçsüzlüğün can sıkıntısına tutulacaktı.

O halde atını doludizgin koşturabileceği tek meydan olarak "ticaret" kalıyordu. Ticaret! Ama ne üzerine

ticaret? Bir bakkaliye mağazası mı açsaydı? Pirinç, yağ, şeker, sabun, makarna ve bu cinsten yiyecek maddeleri satarak hayatını kazanmak belki hoş bir şey olurdu; fakat insanlarla alışverişini beş kilo pirince, üç kilo yağa, bir kilo şekere, iki kilo sabuna inhisar ettirmeye gönlü razı olmadı; hem "Bakkal Necati Efendi" diye anılmak garibine gidecekti. Üstelik hep dükkânda oturmak, sabahtan akşama kadar aynı yere mıhlanıp kalmak pek de eğlenceli olmasa gerekti. Aksi takdirde, dairedeki masasının ne kabahati vardı? Bakkallığı bir kalem geçti. Tuhafiyecilik fena değildi. İpek gömlekler, pijamalar, türlü kadın çamaşırları üzerinde iş yapmak, kaldırımdan geçenleri bir saniye olsun durdurmaya mecbur edecek güzel bir vitrin tanzim etmek, şık baylarla zarif ve latif bayanlara kravat, çorap, bluzluk, tayyörlük vesaire beğendirmek elbette ki bakkallıktan daha temiz, daha efendice ve hele daha zevkli ve belki o derecede de kârlı bir işti. Fakat bunun için de bir ortağa ihtiyacı vardı, tuhafiyecilikte pişmiş bir ortağa. Ticaret âleminde pek tanıdığı yoktu. Dalgaların kıyıya attığı balık karada ne kadar yabancılık duyarsa, Necati de ticaret âleminin eşiğinde, o eşiğe henüz ayak atmadığı halde, o cinsten bir gariplik duyuyordu. Bunun içindir ki, ne ithalat veya ihracat tacirliğine, ne kereste veya demir ticaretine, ne zahire tellallığına veya herhangi bir komisyonculuğa yanaşabildi. Peki ama onu yapamazsa, bunu yapamazsa, ne diye ayrıldı memuriyetten? O da günlerdir bunu düşünüyordu. Hani işsizliğin can sıkıntısı da başlamıştı.

Bir gün, öğle yemeğinden sonra, Divanyolu'ndaki kahvelerden birinde hem az şekerli kahvesini içiyor hem de gazetelere göz gezdiriyordu. Gazetenin birinde "Şikâyetler" diye bir sütuna gözü ilişti. Aman ya Rabbim! Şu İstanbul'da ne çok şikâyetçi vardı! Ve nelerden şikâyet etmiyorlardı! Bazı kelimeler, başlı başlarına birer tedai

hazinesidirler. Mesela gökyüzü, deniz, anne, aşk, memleket bu cinsten kelimelerdir. Necati'nin takıldığı "şikâyet" kelimesi de öyle değil mi? Bu kelime Necati'nin aklına "tedbir", "çare", "yardım", "teselli" gibi kelimeler getirdi. Belediye reisi veya hükümet erkânından biri olmadığı için, "tedbir" ve "çare" kelimelerini atarak diğer ikisi üzerinde durdu. Yardım! Evet, kocası ölen Samatyalı kadına ve çocuklarına yardım! On yıldır oğlunu arayan ihtiyar babanın imdadına koşarak diyar diyar gezip ona oğlunu bulmak! Aldığı üç-beş kuruş maaşı meyhanelerde yiyen ayyaş tahsildarın evdeki karısına ve çocuklarına faydalı olabilmek! Evet, kimine yardımda bulunmak, kimini teselli etmek ne güzel ve zevkli olacaktı! İnsanlar içinde kimin teselliye ihtiyacı yoktur ki! Evde kalmış ihtiyar kızlardan tutun da evladını muharebede şehit vermiş analara kadar ve daha niceleri nasıl ayrı ayrı teselli edilmeye hasrettirler! Necati zaten tabiat itibarıyla insan canlısıydı. İnsanları o kadar severdi ki geceleri yatağına girdiğinde, gözlerini yumduktan sonra, hafif aydınlığa çalan o noksan karanlıkta tabiat manzaraları, nehirler, bahçeler, köşkler, caddeler, meydanlar, apartmanlar onu uyutmaya kâfi gelmezken beliren bir insan yüzü –tanıdık veya tanımadık– Necati'nin uyumasını temin ederdi; çünkü ancak başucunda beliren bu insan yüzü kendisine yalnız olmadığını hatırlatır, uyuyabilmek için lazım gelen emniyeti verirdi.

Necati bir "Teselli Bürosu" açmayı düşündü. Niçin olmasın? "Emlak bürosu", "iş bürosu" yok muydu? Doktor muayenehaneleri, avukat yazıhaneleri, hatta eczaneler buna benzer şeyler değil miydi? Doktorun nabza bakması, göğüs dinlemesi, tansiyon ölçmesi; avukatın birkaç kanun maddesine bakarak müvekkilini müdafaa yollu üç-beş laf etmesi para ediyor da bedbaht bir âşığın gönlünü almak, kayınvalidesinden şikâyet eden efendi bir kocayı teselli etmek ve ilh. Neden para etmesin?

Necati'nin tasavvuru cidden orijinal ve güzeldi. İnsanları teselli ederek para kazanmak! Fakat insanları teselli etmek kolay mı diyeceksiniz? Bunun güçlüğünü Necati de biliyordu. Fakat bu hususta büsbütün de hazırlıksız sayılmazdı. Yukarıda da söylediğimiz gibi, yeryüzüne insanları sevmek için geldiğini hissediyordu. Kin tutmaz, cömert, herkese karşı hüsnüniyetle çarpar bir kalbi vardı.

Günün ışığından ziyade deruni bir aydınlığı aksettiren yüzü, kazazede gemileri barındırmaya mahsus misafirperver limanlara benzerdi. İnce dudakları, ya küçük, koyu kestane gözlerinin mutat gülümsemesini tamamlamak için yahut da muhatabına bir muhabbet cümlesi söylemek için açılırdı. İnsanları birtakım sınıflara ayırmaz, her tanıdığına adeta müsavi bir muamele yapardı. Bir vapurun ikinci mevkiinde oturup çımacılardan biriyle ahbaplık etmek, bir meyhanenin kapanış saatinde garsonlarla kadeh tokuşturmak, dairede ise hademenin dertlerini dinlemek hayatının olağan hadiselerindendi. Böyle bir aşk adamının, "Teselli Bürosu" açmak teşebbüsü yerinde olsa gerekti.

Necati hemen faaliyete geçti. Galata'da, meşhur hanlardan birinde, güzel bir yazıhane kiraladı. Geniş, rahat bir yazıhane. Masa, maroken koltuklar ve kanepe, birkaç sandalye, sigara iskemleleri ve tablaları tedarik etti. Duvarlara memleket büyüklerinin çerçeveli resimlerini astı. Gazetelere ilan vermeyi de unutmadı. Tahminde aldanmamıştı. Müşteriler (!) bir bir akın etmeye başladı. İlk müşterisi –ilk dertli adam demek istiyorum– İstanbul'a iş bulmaya gelip bulamayan, memleketine dönecek parası da olmayan bir gençti. Üç gece köprü altında yatmıştı. Cebindeki son üç-beş kuruşla ancak yavan ekmek yiyerek karnını doyurabilmişti. İstanbul'da iş bulmak isterdi ama kimse iş vermiyordu.

Necati, üstü başı perişan, sakalları uzamış, yüzü bir parmak olmuş, dokunsan yere yıkılacak gibi maili inhidam duran bu neredeyse gözleri yaşaracak delikanlıyı yanı başındaki koltuğa oturttu, sıcak bir çay ısmarladı, ona birkaç da simit aldırdı. Delikanlı kendine geldikten sonra, Necati, sol elini delikanlının sağ omzuna koyarak, "Kardeşim," dedi, "derdini anlıyorum. Bu zamanda tanıdık olmazsa kimse sana iş vermez. Açlığından ölsen kimsenin umurunda olmaz. Nerelisin bakalım?"

"Urfalıyım."

"İstanbul'a gelmeden evvel ne iş yapardın?"

"Bir kebapçı dükkânında çalışırdım."

"Urfa'ya mı gitmek istersin, yoksa İstanbul'da mı kalmak?"

"Urfa'ya gitmek isterim. Ne de olsa memleketimdir. Orada beni tanıyanlar var. İş bulamasam da aç kalmam.

"Peki kardeşim. Al sana tren parası. Bu on lira da yolda yiyecek paran. İnşallah orada iyi bir iş bulur, çok para kazanır, rahat rahat yaşarsın."

Delikanlının gözleri yaşardı; sevincinden şüphesiz. Ayağa kalktı. Necati'nin ellerine sarılacak oldu. Necati onun sırtını okşayarak, muvaffakiyet temennilerini tekrar ederek kapıya kadar teşyi etti.

İkinci, üçüncü, dördüncü müşterisi de daha ziyade maddi teselliye ihtiyacı olan kimselerdi. Necati onları da memnun ederek savdı. Beşinci müşterisi, sevgilisinden yüz görmeyen bedbaht bir âşıktı. O kadar ümitsiz bir dereceye gelmişti ki, kendini öldürmekten falan bahsediyordu. Necati, dilinin döndüğü ve elinden geldiği kadar onu da teselliye çalıştı. Fakat seninki hiç oralı değil. Bir ara, "Ancak rakı içtiğim zaman onu unutabiliyorum, deyince, Necati onu fazla söyletmedi; eline bir on liralık sıkıştırıp sevdalıyı da savdı.

On beş gün bu minval üzere iş yapan "Teselli Büro-

su" on altıncı günü kapanmasaydı bugün, Necati de yalnız manen değil, maddeten de teselliye muhtaç halk yığınları arasında olacaktı.

İnsanları teselli etmek faslında bile hayal, hakikatten daha güzel galiba!

18 Ekim 1944

ARKADAŞ İNCELİĞİ

Daima tuhafıma giden şeylerden biri de, evlenmek üzere olan bir adamın aynı şehirde bulunmayan hısım, akrabasını, tanıdıklarını filan yaldızlı davetiyelerle düğününe çağırmasıdır. Şüphesiz, çağıran adam da onların kalkıp ta nerelerden düğününe gelemeyeceklerini bilir. Fakat işte, eşi dostu, hısım akrabayı böyle mesut (!) bir hadiseden haberdar etmek için davetiye yollamak âdet olmuştur. Bu âdeti benim gibi tuhaf bulanların da, sırası gelince ona uymadıklarını, uymayacaklarını kim temin edebilir? Benim de dünya evine girmek isteyen arkadaşlarım, hısım akrabam çok olduğu için –Allah artırsın– bana da bu çeşit davetiyeler gelir. Ve tabii tahmin edersiniz ki, mesela, Erzurum'da ikinci kanunun on yedinci cumartesi akşamı yapılacak bir düğüne davet edildiğim zaman, kışta kıyamette Haydarpaşa'dan trene atlayıp "Ver elini Erzurum," demişliğim olmamıştır. Çoğu zaman üç-beş satırlık bir mektupla tebrik etmeyi kâfi görürüm. Ancak müstesna hallerde düğün akşamı tebrik telgrafı çekmek lüzumunu duydum.

İki ay evvel, eski bir mektep arkadaşımdan, 46 Hilmi'den bir düğün davetiyesi aldım. Yirmi Altı Ağustos Cumartesi akşamı Ankara Palas salonlarında yapılacak düğününe beni davet ediyordu. Hilmi, sevdiğim ço-

cuklardandı. Onunla mektepte daima iyi geçinmiştik. Mektepten sonra kâh tesadüfler bizi karşılaştırmıştı kâh biz birbirimizi aramıştık. Hilmi'nin bir müteahhidin kızıyla evleneceğinden haberim vardı. Ve beni de düğününe çağırmasını içimden istedimdi. Nitekim çocukcağız da çağırıyordu. İşim, daha ziyade bütçem müsaade etseydi; arkadaşlığımız ayarında bir hediye ile trene atlar, Hilmi'yi en mesut gecesinde kucaklamak fırsatını kaçırmazdım. Fakat gelgelelim, 1944 yılında, bir arkadaşın düğününde bulunacağım diye kalkıp İstanbul'dan Ankara'ya gitmek, oradaki otel ve lokanta masrafına katlanmak her babayiğidin kârı değildir. Bu hovardalığı yapabilmek için ya tüccar ya emlak ve akar sahibi yahut da tayyare piyangosunun talihlilerinden biri olmak icap eder. Sizin anlayacağınız, böyle hayırlı bir seyahatten mahrum kalmak mecburiyetindeydim. Düğün günü çekilecek bir tebrik telgrafıyla iktifa etmek şıkkı kalıyordu. Buna da gönlüm razı olmadı. Nihayet şöyle bir kombinezon buldum. Ankara'da bulunan ve askerlikte tanışıp canciğer olduğumuz bir diğer arkadaşa, Şinasi'ye, mektup yazdım; Hilmi'yi gıyaben kendisine takdim ettim; yirmi altı Ağustos akşamı Ankara Palas salonlarında düğünü olacağını bildirdim ve ben bulunamayacağım için, güzel bir çiçek yaptırıp, gönderdiğim kartviziti de iliştirerek düğün gecesi Ankara Palas'a yollamasını rica ettim. Bu husus için de kendisine posta havalesiyle on beş lira çıkardım. Arkadaşlık vazifemi yapmış demektim. Artık içim rahattı.

Sonra başka işlerim, başka dertlerim oldu; başımı kaşıyacak vakit bulamadım. Hilmi'yi de, düğününü de, Şinasi'yi de, havale ettiğim işi de unutmuştum.

Otuz Ağustos Zafer Bayramı günü Beyoğlu'nda gene mektepten eski bir arkadaşa rastladım. Beş-on adım beraber yürüdük. Şuradan buradan, geçim zorluğundan,

harbin ne zaman biteceğinden filan konuşuyorduk. Bir ara durakladı; sonra birdenbire ve sesi değişmiş olarak, "Haberin var mı?" dedi.

"Hayrola?"

"46 Hilmi vardı ya?"

"Bizim Hilmi. Evlendi galiba. Bana da düğün davetiyesi yollamıştı. Gidemedim."

Arkadaşım hüzünle başını salladı:

"Ne düğünü! Zavallı çocuk tam düğün günü, bir kazaya kurban gitmiş."

"Yazı..ı...ık!"

"Ne diyorsun? Anasının babasının bir tanesiydi.

"Peki ne kazası olmuş?"

"Son zamanlarda ata merak salmıştı. O gün de bermutat ata binmiş; fakat dörtnal koştururken hayvanı durduramamış ve muvazenesini kaybederek yere yuvarlanmış. Çocukcağızın beyni parçalanmış."

Arkadaşı daha fazla dinlemeye tahammülüm kalmamıştı. Ayrıldık. Hakikaten çocuğa yazık olmuştu. Tahsilini bitirmiş, askerliğini yapmış, iyi bir işe yerleşmiş, hayatına belli bir istikamet vermiş ve tam evlenmek üzere olan otuz yaşındaki bir gencin durup dururken ölmesi yazık günah değil midir? Ne garip şeydir şu dünya! İnsana hayaller kurdurur, ümitler verir ve sonra da!.. Zavallı Hilmi'cik! Tam evleneceği gün! Ya gelin ne yapmıştır? Herhalde güzel, terbiyeli, ince bir kızdı; belki sevişiyorlardı da evleneceklerdi. Kim bilir ne güzel olacaktı düğünleri! Hilmi'cik beni de unutmamıştı, davetiye göndermişti.

Gidemedim ama benim kartvizitimle güzel bir çiçek yaptırıp yollamasını Şinasi'ye yazmadım mı? Düğün olsaydı, gelin güveyinin fotoğraf çektirirken etraflarını süsleyen çiçekler arasında benim de çiçeğim bulunacaktı; ben de bir karanfil, bir gül, bir zambak delaletiyle arkada-

şımın saadetine şahadet etmiş olacaktım. Birden aklıma geliverdi. Acaba Şinasi çiçek göndermiş miydi? Elbette göndermişti; Şinasi, kendisine havale edilen işi eksiksiz ve zamanında yapan adamlardandır. Göndermişliğine göndermişti; ama nasıl olurdu? Ölen bir adama düğün çiçeği gönderilir mi? Kim bilir, anası babası üzerinde ne fena bir tesir bırakmıştı! "Bu ne münasebetsiz, saygısız, anlayışsız arkadaş," demiş olmalıdırlar benim için. Sonra o çiçek onlara, oğulları ölmediği takdirde, olacak düğünü, gönderilecek diğer çiçekleri, oğullarının saadetini hatırlatmayacak mıydı? Çok müşkül bir mevkideydim. Elimde olmayarak gülünç olmuştum. Kendimden utanıyordum adeta. Şinasi'nin ne kabahati olabilirdi? O, arkadaşlık vazifesini yapmıştı, o kadar. Hilmi'nin annesine bir mektup yazıp vaziyeti izah etmeyi, özür dilemeyi ve bu vesile ile de taziyede bulunmayı düşündüm. Bu da yeni baştan hatırlatmak olmayacak mıydı? Zaten, "Başın sağ olsun, , "Allah size ömürler versin," gibi taziyet sözlerini hiç sevmedim. En iyisi karanlıkta kalarak susmaktı. Bir kere olan olmuştu. Olmuşla ölmüşe çare yok, derler; ne doğru sözmüş! Fakat ant içtim, bir daha hiçbir düğüne çiçek yollamak işini başkasına havale etmeyeceğim. Evlenen arkadaş başka bir şehirde mi? Bana da mı davetiye yollamış? Düğün akşamı, "Tebrik eder, saadetler dilerim," diye bir telgraf çekmek neme yetmez? O zaten benden hediye veya çiçek beklemez. Saadetini dilediğimi telgrafla öğrenmek onu memnun etmeye kâfi değil midir?

Hem bu çiçek yollamak âdeti de nereden çıkmış? Tanıdıklarımız evlenir, çiçekçiye koşarız. Tanıdıklarımız ölür, gene çiçekçiye koşarız. Garip adamlarız vesselam. Evet, tövbeler tövbesi, bir daha hiç kimseye çiçek göndermeyeceğim.

* * *

İki gün sonra Şinasi'den bir mektup aldım. Aynen şöyle yazıyordu:

Gözüm kardeşim,

On sekiz Ağustos tarihli mektubunu aldım. İş dolayısıyla bile olsa beni hatırlamana teşekkür ederim. On beş lira da geldi. Yazdığın gibi, yirmi altı Ağustos günü gayet güzel bir çiçek yaptırdım; üzerine de senin kartvizitini –Tebrik eder, saadetler diler– ilavesiyle iliştirdim ve akşam dokuzda Ankara Palas'taki düğüne göndermesini çiçekçiye tembih ettim. Sonra bir yanlışlık olmasın, diye düğünün hakikaten o akşam mı yapılacağını öğrenmek üzere Ankara Palas'a gittim. Ne cevap alsam dersin? Tehir edilmek ihtimali falan geliyor aklına, değil mi? Değil kardeşim. Tehirliğine tehir ama... Uzatmayayım, otel müdüriyeti, bir saat evvel telefon edildiğini, güveyin bir kazaya kurban gittiğini, tabiatıyla düğün falan olmayacağını söyledi. Elbette ki düğün olmayacaktı; olamazdı ki! Hemen çiçekçiye koştum, düğün için hazırlanan çiçeği çelenge tahvil ettirdim ve ertesi günü Hilmi Bey'in cenazesine yolladım. Ben de cenazede seni temsilen bulundum. Pırıl pırıl bir düğün salonunu latif kokularıyla doldurmaya tahsis edilmiş çiçeklerin, bir avuç toprak üzerine bırakılması hazin şeydir!

Başın sağ olsun kardeşim. Gözlerinden öperim.

Şinasi

25 Ekim 1944

MAVROMATİS EFENDİ

O zamana kadar akşamcılığım yoktu; arada bir, bayramda, seyranda, eş dost ziyafetinde, bazen de efkâr bastığı akşamlarda içerdim. İşte, böyle efkâr bastığı bir akşam, her zaman önünden geçtiğim halde bir türlü merak edip de girmediğim sokak içi meyhanelerinden birine daldım. Burası İstiklâl Caddesi'ne amut sokaklardaki bütün meyhaneler gibi alçak tavanlı, kuytu, daracık bir yerdi. Üstü kirli kâğıtla örtülü beş-altı masadan başka bir şey yok. "Ferahlık bu meyhanenin neresinde?" diyeceksiniz. Ben de ilkin sizin gibi düşündüm. Hatta, yokuş çıkan otomobilin direksiyonu üzerine abanan bir şoför gibi, oturduğu masanın üzerine abanmış, şarap içen kılıksız adama, siyah gözlüğü arkasında bakışlarının mahiyetini ve istikametini tayin etmek pek de mümkün olmayan mütekait kılıklı zata şaşmaktan kendimi alamadım. Ayıp olmasın, diye hatta ayakta bir kadeh içip gidecektim. Tam o sırada, yaz gecelerinin püfür püfür yelkenlerini hatırlatan beyaz ketenden ceketle bir garson peyda oldu. Dipte, camın yanındaki boş masayı göstererek, "Buyurun pasam," dedi.

Sesindeki tatlılık beni oturmaya mecbur etti. O halde pardösüyü çıkarmak, daha rahat oturmak lazımdı.

Ben gözlerimle portmantoyu ararken sandalyede kı-

pırdanmış olacağım ki, tezgâhta meşgul bulunan beyaz ceketli garson, seğirterek geldi. Nereye asacağımı bilemediğim pardösüyü elimden aldı, kapının yanı başında olduğu için oturduğum masadan görünmeyen portmantoya doğru gitti, eli yetişmediğinden, boş masalardan bir sandalye çekti, üstüne çıktı ve pardösümü merasimle astı. Sonra, bir alacaklı gibi tehditkâr değil, bir emir eri gibi itaatli, karşıma dikilip, "Emriniz pasam," deyince gülümsemekten kendimi alamadım.

Boyu ufak olduğundan, yüzünü rahat rahat görebilmek için başımı fazla yukarı kaldırmak zahmetinden beni kurtarıyordu. Bu tıraşlı, pırıl pırıl yuvarlak çehrede, küçük, yassı burun, yumuşak tabiatlı bir adam olduğu intibaını verirken o yassı burnun sağ ve sol yukarısında karşılıklı nöbet bekler gibi uyanık duran, siyah, cıva gibi oynak ve manalı ve gülümsemeyi itiyat haline getirmiş gözleri ise iş zekâsının yüksek derecesini karşısındakine tasdik ettiriyordu. Şakaklara doğru gittikçe beyazlaşan seyrek saçları da itina ile taranmıştı.

Naçiz şahsıma gösterilen bu itibar (!) gururumu okşamış olacaktı ki bir kadeh içmeye niyetli iken dayanamadım, "Bir yirmi dokuzluk," dedim.

O sırada siyah gözlüklü zat da, "Mavromatis! Bana bir kadeh daha," diye seslendi.

Şarap içen adam da Mavromatis Efendi'den hesap istiyordu. Onun hesabını gördü, tezgâha gitti, içeri doğru Rumca bir şeyler söyledi ve iki dakika ya oldu ya olmadı, Mavromatis Efendi, başının hizasında tuttuğu sol elinde benim tepsi, serbest kalan sağ elinde de siyah gözlüklünün rakı kadehi, bize doğru akıverdi. Öyle bir donatış donattı ki sofrayı, daha ağzım ıslanmadığı halde içim açıldı. Bu arada, komşu masaya da rakı kadehini bırakmıştı. Bir yirmi dokuzluk ile ne kadar çeşitli meze veriyordu! Boşalan tepsiyi aşağı doğru indirdi ve eğilerek

adeta fısıldar gibi, "Sucuklu yumurta ile börek de geliyor pasam, dedi.

Âlâ! Kadehimi doldurdum ve başladım içmeye. Taramasına diyecek yoktu. Turşusu harikulade idi. Beyazpeynirin tek noksanı, kavunsuz olmasıydı. Fasulye piyazına bayıldım. Oh! Bir de sigara yakayım, dedim. Tezgâhın önünde kendi gibi ufak tabaklara mezeler yerleştirmekle meşgul olan Mavromatis Efendi, arkası bana dönük olduğu halde, sigara yakacağımı nasıl anladı da derhal bana doğru seğirtti? Acaba bir yudum rakıdan ve birkaç çatal mezeden ne kadar müddet sonra sigara içildiğini talim mi etmişti? Mümkündü. İşinin cidden ehli olan Mavromatis Efendi, gayet hürmetkârane sigaramı yaktı; tabakamı önüne uzatınca, "Mersi pasam, diyerek aldığı sigarayı sol kulağının arkasına yerleştirdi.

O sırada kapı açılıyor, dört kişi içeri giriyordu. Mavromatis Efendi onlara da aynı tarzda muamele etmekte kusur etmedi.

Dışarıda hava iyiden iyiye kararmıştı. Camın önünden iki genç kız geçse hangisinin daha güzel olduğunu seçmek mümkün olmayacaktı. Küçük meyhanemiz ise gittikçe canlanıyor, neşeleniyordu. Yakınımda oturan siyah gözlüklü zat, bir sigara ikram etti; sonra kırk yıllık ahbap gibi, masadan masaya da olsa, yârenlik etmekten kendini alamadı:

"Meyhaneye uğramadan eve gidemiyorum beyefendiciğim! Akşamın bu saatleri, meyhaneden gayri hiçbir yerde geçmiyor."

Gülümseyerek tasdik etmek mecburiyetinde kaldım. İşte geliyor! Kim mi? Mavromatis Efendi. Elinde sucuklu yumurta ile sıcak börek var. Tabakları masaya koyarken gülümsüyor. Ben de gülümsüyorum:

"Eyvallah Mavromatis Efendi!"

Bu ne âlicenap meyhane böyle! Bu kadar meze ile

insan pekâlâ karnını doyurabilir. Tevekkeli değil, akşamcılar akşam yemeği yemezlermiş.

Gene kapı açıldı. Ve arkasından, "Midye dolması var!" diye bir ses. Hani midye dolması da rakı ile kıyak gider. Hem de ne ucuz! Tanesi üç buçuk kuruş. Aldık. Rakının lezzeti, mezelerin lezzetiyle mütenasiptir, derler!

Hakikaten öyleymiş. Ne iyi etmişim bu meyhaneye geldiğime! Canım Mavromatis Efendi! Saadetimizi ona borçluyuz. Sanki meyhane bir gemidir, bizler de yolcuları. Bizi ne güzel denizlerde gezdiriyor! Biz böyle keyfimize bakarken, o tezgâhın önünde yüzü bize dönük ve ellerini karnının üstünde kavuşturmuş olarak duruyor; ne isteyeceğimizi gözlerimizden, sandalyelerimizde kıpırdanışımızdan, çatalımızı meze tabaklarında gezdirirken yüzümüzün aldığı ifadeden anlıyor; ben söylemeden gelip boş börek tabağını alıyor; gözlüklü komşum, bir tane daha, demeden gidip boş kadehini kaldırıyor; dört kişilik sofradan, şunu isteriz bunu isteriz, diye bir ses yükselmeden yetişip boş su bardaklarını topluyor ve sonra hiçbirimizi bekletmeden, aynı dikkat ve hürmetle, bana başka bir meze getiriyor; komşumun kadehini dolu olarak iade ediyor; kalabalık masaya bir sürahi suyu bardaklarıyla –değişmiş bardaklarla– bırakıyordu. Meyhanenin iyi iş yaptığı Mavromatis Efendi'nin yüzündeki memnuniyetten belliydi.

Şişem yarı olmadan, kapı gene açıldı. İçimden ve şüphesiz Mavromatis Efendi'ye duyduğum sempatiden, "Keşke bir müşteri olsa!" dedim. Değilmiş. Bu sefer teşrif eden esansçıydı. Camlı kutusu, içindeki türlü esans şişeleriyle, komprime bir bahçe intibaını veriyordu. Mecburi bir tebessümle masa masa dolaşıyor, eşantiyon olarak ayırdığı şişenin kapağını ellerimize, ceketlerimizin yakasına sürerek bizi camlı kutusundaki kokular cennetine talip olmaya davet ediyordu. Mecbur oldum küçük bir

şişe almaya. Esansçıdan sonra tespihçi ve arkasından ağızlıkçı geldi. Bir tespih ve bir ağızlık almaktan da kendimi alamadığımı itiraf edeceğim.

Kendisine faydası olmayan bu seyyar satıcılara kötü gözle bakmayan Mavromatis Efendi, biz onlarla meşgul oluyoruz, diye bizi ihmal etmiyor; uyanıklığını bir dakika olsun elden bırakmıyor, hiçbir sofranın yangın yerine dönmesine meydan vermiyordu.

Rakım bitmişti. Mavromatis Efendi, fazla içmek istemediğimi anlamıştı ki tezgâhın önündeki yerinden kımıldamak için, benim, "Mavramotis Efendi! Hesap," dememi bekledi.

Yeniden rakı istenmiş gibi tehalükle koştu. Ceketinin sol mendil cebinden küçük bir defter çıkardı, sağ kulağının arkasından çektiği kalemle hesap gördü.

"Yetmiş kuruş pasam!"

Garson parası da yoktu. Müşteri memnun kalmışsa gönlünden ne koparsa onu verirdi. Mavromatis Efendi'ye bir lira bıraktım. Gerisini ceplerinde ararken, "İstemez, kalsın, dedim.

Yerlere kadar eğildi, koştu pardösümü getirdi. Beni giydirdikten sonra, "Bir dakika pasam," dedi.

Ve tezgâha seğirttı. Baktım elinde bir kadeh rakıyla geliyor.

"Bu da benden pasam," deyince ikramındaki inceliğe son derece memnun oldum.

O kadehi de ayakta diktim. Kapıdan çıkarken Mavromatis Efendi, "Güle güle pasam! Tekrar buyurun," diyerek beni uğurluyordu.

O akşamdan sonra o meyhaneye uğramak, bende itiyat haline geldi. Akşamcılığım o meyhaneden başlar. Mavromatis Efendi bana izzet ve ikramda asla kusur etmiyordu. Ahbaplığımız o derece ileri gitti ki birkaç defa, ay sonlarında, borca içmek mecburiyetinde olduğumu

söyleyince, "Burası sizin pasam! İstediğiniz kadar içebilirsiniz," demek dostluğunu gösterdi.

Sonra, arkadaşları da oraya alıştırdım. Mavromatis Efendi'nin hizmet ettiği meyhane artık bizim olmuştu. Patronun yüzünü zaten gördüğümüz yoktu. Bir sene kadar, Mavromatis Efendi'nin elinden ne güzel rakılar içtik, nasıl gönül eğlendirdik. O zamanki muhabbet başkaydı, desem inanmalısınız.

Sonra her birimiz bir tarafa dağıldı. Kimimiz asker oldu, kimimiz evlendi, kimimiz memuriyetle Anadolu'ya gitti.

Geçen sene bugünlerde İstanbul'a döndüğümde ilk uğradığım yerlerden biri de o meyhane oldu. Elimle koymuş gibi onu aynı yerde buldum. Fakat meyhane genişlemişti. Yanındaki küçük kahvenin ilave edilmesiyle daha geniş, aydınlık ve ferah bir yer olmuştu. Masa adedi de o nispette artmış, kâğıt örtüler yerine beyaz keten örtüler yayılmıştı. Gözlerimle Mavromatis Efendi'yi aradım. Modern bir hale sokulan tezgâhın arkasında, kasada oturan o değil mi? Ta kendisi! Fakat neden, yaz gecelerinin püfür püfür yelkenlerini hatırlatan beyaz ketenden iş ceketi yok? Ortada dolaşan garsonlara emirler veriyordu. Anladım. Mavromatis Efendi'nin beni tanımasına vakit kalmadan, birini arıyor da bulamamış gibi yaparak geldiğim gibi çıktım. Bir daha ne o meyhaneye uğradım, ne de Mavromatis Efendi'yi gördüm.

5 Kasım 1944

İMKÂNSIZ SAADET

Sabahleyin kahveye indiğimde, kahveci ocaktan seslendi:

"Haberiniz var mı beyim?"

"Hayrola Ali Efendi?"

"Abdi evleniyor."

Hayret etmedim, desem yalan olur ve kendiliğinden Abdi'nin hayali gelip karşıma dikildi. Saçın ne olduğunu unutmuş kocaman bir kafası ve onunla mütenasip bir çehresi vardı. Burnu İzmir köftesi büyüklüğünde ve son derece biçimsizdi. Renksiz bir gökyüzünü andıran gözlerinden biri şaşıydı; diğerinin de şakak tarafında minyatür bir kamburu hatırlatan bir şişkinlik peyda olmuştu. Dişlerine de pek o kadar sağlam ve güzel denemezdi; halbuki ancak kırk yaşlarında vardı. Yarım köse miydi neydi, onu sakallı gördüğümü hatırlamıyorum. Belki o buna memnundu; bu hal kendisini tıraş masrafından kurtarıyordu. İri gövdesini yazın güneşinden, kışın rüzgârından koruyan (!) daima yırtık, düğmesiz eski mintanının en sevimli tarafı, kıllı, geniş, erkek göğsünü açıkta bırakmasıydı. Kürek çekmekten nasırlanmış kocaman ellerine daima saygı ile bakardım.

Pantolonla şalvar arası bir şey, ancak dizlerine kadar iner, orada kendi içine doğru kıvrılarak, profesyonel fut-

bolcuları imrendirecek derecede kalın, kıllı bacaklarının hududunu aşmaktan adeta çekinirdi. Ayaklarında ise değil ayakkabı, lime lime bir yün çorap bile bulunmazdı; sanırdınız ki canavar pençesine benzer bu ayaklarla, bastığı toprak arasında gizli ve devamlı bir anlaşma vardır ve o toprak bu ayakları yazın yakıcı güneşinden, kışın dondurucu soğuğundan ve her arazi parçasının taşından, dikeninden müteessir etmemeyi taahhüt etmiştir.

Notre Dame'ın kamburu Quasimodo'ya[1] yaklaşan çirkinliği, Abdi'nin sevimli olmasına hiç de mâni değildi. Bir kere daima sıhhatli olması lehine kaydettiğim bir nottu. Parası olup da kahvede milleti tavla başına davet ettiği yahut yarım kiloluk rakı şişesini koltuğunun altına yerleştirip kahvede kimseye metelik vermeyerek peykede yan geldiği zamanlar, çirkinliğini unutur gibi olurdum. Üstelik iyi kalpliydi, cömertti, mertti, doğruya doğru, eğriye eğri derdi, hiç kimseden sakındığını görmedim. Bulunduğumuz küçük ve ıssız iskelede ona Abdi Ağa diyorlardı. Ağalığına bakıp da onun yüzlerce dönüm sahibi bir çiftlik ağası olmadığını, ayaklarının toprakla dost geçinmesinden anlamışsınızdır. Hoş, zaten bu çeşit ağalığı rüyasında bile görmediğine senet verebilirim. Öyle sanıyorum ki, iskelede beyliği veya efendiliği ona layık görmedikleri için mecburen yahut istihfaf olsun, diye Abdi Ağa diyorlardı. Fakat o da beyliğe veya efendiliğe talip olduğunu ifşa eder bir harekette bulunmaz, bu mevzuda ağzından tek kelime çıkmazdı; hatta belki ağalığı bile bir teveccüh ve iltifat eseri saymakta idi. Öyle ya, nihayet bir balıkçı parçası değil miydi?

Müstakil olarak bir kayığı, ağları, takımları, tayfası olan balıkçılardan ayırt etmek için ona "balıkçı parçası"

1 Özgün metinde "Notrdamın kamburu." (Y.N.)

dedim. Bu tabiri, sözümona kendisine haddini bildirmek isteyen bir köy ağası da bir gün kullanmıştı.

Abdi, Hilmi Kaptan'ın tayfasındandı; onun maiyetinde olarak balığa çıkardı; zaten de ekmeğini bu yüzden kazanıyordu. Ne iskelede ne de civar köylerde, gölgesinden başka kimsesi yoktu. İşte, hayatını pazusunun kuvvetiyle, elinin emeğiyle kazanan Abdi, şimdi evlenmeye kalkmıştı. Ocağı geç yandığı için beş dakikadır beni bekleyen Ali Efendi'nin kahvemi getirirken dudaklarında beliren gülümsemeye sebep, Abdi'nin bu evlenme teşebbüsü idi. İskelede Hilmi Kaptan'dan, Cemal Kaptan'dan, Bakkal Kâzım Efendi'ye, muhafaza memuru Emin Efendi'ye kadar kime sorsanız, Abdi'nin evlenmesine gülerdi. Bu saydığım adamlar öteden beri Abdi'ye hor bakarlar, suallerini cevapsız bırakırlar, hatta selamını bile istemeye istemeye alırlardı. Mamafih, Abdi'ye karşı açıktan açığa cephe almaktan da korkarlardı.

Çünkü herifçi oğlunun şakası yoktu. Kafasını kızdıracak bir şey yaptınız mı, hele haksız olduğunuza da kanaat getirdi mi, canavar pençesini hatırlatan kocaman elinin ağırlığını beyninizde duyardınız. Ama gizliden gizli onunla eğlenmekten çekinen yoktu. Abdi evleniyormuş ha! Bırakın ev sahibi, dükkân sahibi, kayık sahibi, maaş sahibi olmayı, omzuna atacak bir ceketi, ayağına geçirecek bir pabuç olmayan ve üstelik bu derece çirkin bir adamın evlenmek nesineydi?

Sabahın ilk ışıklarıyla parıldayan küçük kahve tepsisini masaya bırakan Ali Efendi bu fikirdeydi. İşte! Uzattığım sigarayı çakmağıyla yaktı; bilmediğimiz bir şeyden veya hadiseden bizi haberdar etmek isteyenlerin böbürlenmeye benzer o kendine güvenini yalnız sesine değil, oturduğu iskemlede kımıldanırken yaptığı hareketlere de sindirerek, "Ya beyim," dedi. "Abdi evleniyor. Ne küstahlık değil mi?"

Sesimi çıkarmadan sigaramın külünü silkmekle iktifa ettim.

O ise, isyanında haklı olduğunu ille bana da kabul ettirmek ister gibi sesini biraz daha yükselterek:

"Hem de kimin kızını istemiş biliyor musunuz? Avcılar köyü muhtarının kızını."

Bir şey söylemiş olmak için, "Kız güzel mi bari?" dedim.

Hayret etmek sırası Ali Efendi'de idi:

"Bir de kız güzel mi olacaktı?"

"Ee!.. Öyleyse."

"Öyle demeyin beyim Allah'ı severseniz. Kız güzel değildir ama babasının dünyalığı var; nasıl olsa efendi kılıklı bir kocaya varabilir. Kızcağız kala kala Abdi'ye mi kalsın?"

"Peki. Muhtar ne söylemiş?"

"Ne söyleyecek? Abdi ile alay olsun, diye, 'Bir hafta kadar düşüneyim,' demiş."

Sözünü kestim:

"Desene ki Abdi şimdi ümitler içindedir."

Ali Efendi kahkahayı bastı:

"Aptallığına doymasın."

O sırada –o gün kasabada pazar kurulduğu gündü galiba– civar köylerden beş-altı kişilik bir grup geldi. Heybelerini, sepetlerini, torbalarını, tenekelerini yere bırakarak oturdular. Ali Efendi onların seslenmesine vakit bırakmadan ocağa doğru seğirtti. Hepsinin evi barkı, karısı, çoluk çocuğu, çifti çubuğu, birkaç zeytin ağacı filan olacaktı ki zavallı Abdi'cikten istihfafla, alayla bahsediyorlardı.

Kimisi Abdi'nin şaşılığından, kimisi köfte gibi burnundan, kimisi fukaralığından, kimisi ayyaşlığından dem vuruyor, Abdi'nin evlenebilecek bir adam olmadığında hepsi ittifak ediyordu. Bilinmez neden, hiçbiri, Abdi'nin

de bir erkek olduğunu, bir kadın başını göğsünde sıkmak hasretiyle pekâlâ yanabileceğini aklına getirmiyor, getiremiyordu. Bence Abdi şöyle düşünmüş olmalıydı: "Muhtarın kızı da nasılsa çirkindir; eh ben de ahım şahım değilimdir. Pekâlâ bana varabilir. Sonra da kaynatam ile beraber çalışırım. Böylelikle bir gün gelir benim de evim barkım, çiftim çubuğum olmuş olur. Rahat etmek, sıcak bir yatakta yatmak, herkesin saydığı bir adam olmak, mesudum, diyebilmek benim de hakkım değil midir?"

Aradan bir hafta geçtikten sonra neticeyi öğrendik. Avcılar köyünün muhtarı, kızını Abdi'ye veriyordu; fakat bir şartla: Abdi yüzgörümlüğü olarak kıza beş yüz lira verecek ve ayrıca bir yatak odası döşeyecekti.

Zaten on gündür iskelede görünmeyen Abdi bu hadiseden sonra büsbütün görünmez oldu. Kim bilir şimdi Adalar denizi kıyılarının hangi iskelesinde, imkânsız saadeti peşinde koşmaktadır?

24 Kasım 1944

ELDİVEN

O sigorta şirketine girdiğim sene İstanbul, en dehşetli kışlarından birini yaşıyordu. Böyle zamanlarda şehirde seyrüseferin nasıl sekteye uğradığını her İstanbullu az çok bilir; bereket versin, benim bekâr odamla şirket binası arasında pek az mesafe vardı da işime gidip gelmek bir mesele teşkil etmiyordu. İşim de güç değildi doğrusu; Avrupa'daki sigorta şirketleri nizamnamelerinin bizim memlekette tatbik imkânı bulabilecek maddelerini arıyor, buluyor, tercüme ediyordum. İşim hafif olmasına rağmen iyi para veriyorlardı. Üstelik daire arkadaşları da can çocuklardı. Yalnız içlerinden biri, Osman Fikret garibime gidiyordu. Son derece şık giyinmesine rağmen eldiven kullandığını hiç görmedim. Halbuki eldiven güzel şeydir; hele kadın eldivenleri! Bundan başka eldiven faydalıdır; insan elini soğuktan korur. Bazı atölye ve fabrika işlerinde eldivensiz çalışılamaz. Osman Fikret bunları pekâlâ bilirdi. İyi, ama bildiği halde acaba neden kullanmıyordu? Eldiven yüzünden bir aşk felaketine mi uğramıştı, yoksa başından tatsız bir hadise mi geçmişti? Bazen insan böyle küçük şeylere takılıp kalabiliyor. Osman Fikret'in karda, kışta, kıyamette eldiven kullanmaması benim için halli gereken bir mesele olmuştu. Kimse ile sıkı fıkı ahbaplık etmediği için böyle küçük bir şeyi mühim bir şeymiş gibi

ona sormaktan da çekiniyordum. Nihayet, tesadüfen onun da mahalle arkadaşı olan eski bir arkadaşın düğününe gitmek ve beraber gitmek vaziyeti hasıl oldu.

Düğün akşamı şirketten beraber çıktık. Mart sonlarına geldiğimiz halde soğuk dalgası hâlâ geçmemişti. Benim içi tüylü, meşin eldivenlerime karşılık Osman Fikret ellerini kalın paltosunun ceplerine sokmuş, ikimizin de yakalarımız kalkık, böylece İstiklâl Caddesi'nde yürüyorduk. Düğün zamanına daha vakit vardı; ona bir meyhaneye girip bir şey içmek teklifinde bulundum. Kabul etti.

Pırıl pırıl mermer bir masada, votka-vermutlarımızı karşılıklı içerken, fırsat bu fırsat, diyerek Osman Fikret'e sordum.

"Fikret Bey," dedim. "Size bir şey sormak istiyordum."

Hafif doğruldu; sol elini altın sarısı ve daima itina ile taradığı saçlarında, alnından yukarıya doğru şöyle bir dolaştırdı:

"Buyurun, dedi.

Votka-vermutumu dikerek, "Niçin eldiven kullanmadığınızı soracaktım," dedim.

Papatya beyazlığındaki dişlerini göstererek güldü:

"Merak ettiğiniz bu mu? Gayet basit. Ben dünyayı çok seven bir adamım. Bunun için, insanlarla, eşya ile doğrudan doğruya teması tercih ederim. Eldiven diyorsunuz, değil mi? Lüzumu ve faydaları malum. Fakat düşünün bir kere; güzel bir kadın saçını, taze bir çocuk yanağını eldivenle okşadığınız zaman mı haz duyarsınız; yoksa aynı muhabbet jestini eldivensiz yaptığınız zaman mı? Şüphesiz ki çıplak bir el, bu gibi saadetleri tattırmakta daha salahiyet sahibidir. Eldiven, eşyayı tanımalığımıza da mâni olur. Mermerin soğukluğunu, gül yaprağının yumuşaklığını, dost elinin sıcaklığını, memba suyunun serinliğini eldivenle duymanıza imkân yoktur. Eldivenle tuttuğunuz herhangi bir şeyi, bir kibrit kutusu-

nu, bir sigarayı, bir çatalı, bir kalemi çıplak bir elle tutunuz, aradaki farkı derhal anlayacaksınız. Eldiven için söylediklerimi bir başka plana naklederek gözlük için de tekrar edebilirim. Bir nisan günü gökyüzünün maviliğini, çiçek açmış bir erik dalının manzarasını, bir genç kız yanağının pembeliğini, geceleyin İstiklâl Caddesi'nin şiirini elbette ki gözlüksüz bir göz, gözlüklü bir gözden çok daha iyi seçer; bırakın gözlüğü, bir cam bile bizi realiteden ne kadar uzakta tutar. Tavsiye ederim, erken kalktığınız bir sabah, güneşin doğuşunu evvela pencerenizin camları arkasından seyrediniz, sonra da balkona çıkınız; aynı güzelliği balkonda daha gerçek bir surette kucakladığınızı idrak edeceksiniz. Emin olun ki sigara içseydim ağızlık da kullanmazdım. Yazın plajlarda çıplak ayaklarımız ne kadar bahtiyardır! Ellerimin, gözlerimin, dudaklarımın tatmak ve tanımak istiklalini korumak için eldiven, gözlük ve ağızlık kullanmamaya ahdettim."

Osman Fikret'e hak vermemek mümkün değildi. Son kadehlerimizi de içerek kalktık.

Geçenlerde, Kadıköyü'ne geçtiğim bir akşam, vapurun orta kamarasında yer ararken lüks kamaradan aşina bir çehrenin bana gülümsediğini fark edince o tarafa yürüdüm. Osman Fikret'ti. Kalktı, sağ elini uzattı, sıktım; beni yanına oturttu. Hatırımı sordu. Fakat beni bir düşünce almıştı. Osman Fikret'in sağ eli eldivenliydi. Garip şey!

Eski şirket arkadaşım, gözlerime ve dudaklarıma intikal ettirmeden içimde tutmaya gayret ettiğim hayretimi sezmişti.

Eldivensiz sol elini omzuma koyarak hüzünle güldü:

"Evet! Sağ elim, dost eli sıkmak saadetini artık tam olarak tadamıyor."

Ve arkasından, benim tafsilat istememe meydan bırakmadan anlattı:

"Bir kazadır oldu kardeşim. Bilmiyorsun, ben şimdi evliyim. Gayet iyi bir karım var; bir de dört yaşında bir kız çocuğum. Vaktin olduğu bir akşam bize yemeğe gelirsin.

Evlilik hususunda hiçbir şikâyetim yok. Karımla deli gibi sevişiyoruz. Çocuğum da şeker mi şeker! Fakat o çocuk, sağ elimin bugünkü haline sebebiyet verdi. Çocuk bu; evin içinde bir saniye durduğu yok. Sigara tablasını alır yere atar; sandalye koyup büfeye kadar uzanır, sürahiyi devirir; bardakları kırar. Bunun için korkumuzdan ortada bir şey bırakamıyoruz. Şimdi de soba zamanı. Hole soba kurduk, diğer odaların da kapılarını açık bırakarak evin bir soba ile ısınmasını temin ediyoruz. Bir buçuk ay evvel, sobayı ilk kurduğumuz günlerdi. Bizim küçük yaramaz ortada gene dört dönüyordu. Bir ara baktım sobaya doğru koşuyor, yerimden fırlamasam felakettir, hemen fırladım, çocuğumu çekip sobadan uzaklaştırayım derken ayağım sobanın muşambasına takıldı, düştüm. Sağ elim sobanın ağız kapağına değmişti. Bir çığlık bastığımı hatırlıyorum. Sonra doktor filan geldi; tedavi etti, fakat yanık yerler o kadar çirkin bir manzara teşkil ediyor ki, sağ elimi çıplak görmeye tahammül edemiyorum. Zaten doktor da eldiven kullanmamı tavsiye etti. Gene hamdolsun, çocuğuma bir şey olmadı ya!"

Vapur, Kadıköyü'ne gelmişti. İskelede Osman Fikret'ten ayrılırken bir akşam o yaramazın kulaklarını çekmeye geleceğimi vaat ederek, elini kuvvetle sıktım; dost elimin sıcaklığı eldivenden geçerek dost elinin sıcaklığına karışsın diye!

10 Aralık 1944

KARTOPU

Gerçekten uyandığıma inanabilmek için gözlerimi ovuşturunca ne görsem! Kendimi tutmasaydım, bir çocuk sevinciyle el çırpacaktım; sessiz bir film oynar gibi kar yağıyordu. Bir cam arkasından seyredilen kar manzarasının insana üşütme değil, en gizlisinden bir ürperme bile vermediğini ta çocukluğumdan bilirim.

Yorganımı duvar tarafına atarak doğruldum. Saat on bire geliyordu. Ne kadar uyumuşum! Bereket versin o gün boştum. Yani yataktan istediğim saatte çıkmakta serbesttim. Fakat uykunun sihri bozulmuştu, kalkmamakta bir mana yoktu ve üstelik, odamda kaloriferin anne sevgisini hatırlatan sıcaklığı vardı. Kalktım. Seslenmeye kalmadan iyi kalpli komşum Rukiye Hanım kahvemi getirdi. Sabahımı sabah eden şeylerden biri de köpüklü bir fincan kahveyle içtiğim sigaradır. Ancak ondan sonra kendimde yeni bir güne başlamak, ümitlerimi ve hayallerimi tazelemek kuvvetini bulurum. Bir zamanlar sabahları bana kahve getirdiğini unutmayacağım Rukiye Hanım!

Sevdiğim bir havayı ıslıkla çalarak güzelce bir tıraş oldum. Tıraştan sonra aynada kendini seyretmek en çirkin bir adam için bile zevkli bir şey olsa gerek.

Elimi yüzümü yıkarken Fuzuli'nin "Su Kasidesi"ni

hatırlayarak suyun ne büyük bir nimet olduğunu bir kere daha ve hazla idrak ettim.

Yaşım otuzu geçtiği halde saçımın dökülmemiş olması beni iyimser yapan sebeplerden biridir. Saçlarımı tararken dünyaya düzen veriyormuş gibi hem çok ciddi hem de çok keyifliydim. Son bir tarak darbesi! Tamam! İşte kızoğlankız ipek gömleğim! İşte baharı en çok hatırlatan kravatım! Bir saadet esvabı giyer gibi biricik yeni elbisemi de çocukluğumun bayram sabahlarına mahsus bir sevinçle giydim. Aynayı icat edene benden selam olsun! Sokağa çıktığımda sarhoşluğum büsbütün arttı. Büyük, çok büyük bir misafir Ankara'yı teşrif edecekmiş gibi caddeler, meydanlar, bahçeler basılmaya kıyılamayacak kadar güzel, yekpare bir halı ile döşenmişti. Ne can bir hava. Soğuğun gölgesi bile yoktu. Lapa lapa kar yağıyordu. Biraz şairane konuşmaktan hoşlanırsanız, görünmez pencerelerden, balkonlardan dilber kızlar ve kadınlar, söz birliği etmiş de Şiraz bahçelerinin güllerini havaya serpiyorlardı, diyebilirim.

Bir an bana öyle geldi ki, bu bahçede benden başka bülbül yok. Yalnız başıma olduğum zamanlar, hele yürürken, ezbere okuyabileceğim o kadar çok şiir var ki! Hep şiir okuyaraktan öyle dalmış ve mesut gidiyordum. Farkında olmadan Yenişehir yolunu tutmuşum! Ne iyi etmişim! Böyle karlı bir günde, Ulus Meydanı'ndan "Kutlu" ya, "Özen"e kadar yürümek yabana atılır saadetlerden değildir. Diğer zamanlarda çirkin duran en kaba binalar, en bodur ağaçlar, en sevimsiz meydanlar, yağan karın sihriyle olacak, birdenbire güzelleşivermişti. Her binaya, her ağaca, her elektrik veya telgraf direğine, bayramlarına iştirak ettiğimi sezdirircesine selam vererek geçiyordum. Gidip gelen otobüsler bile taşıdıkları insanlar kadar keyifli görünüyordu. Hele kaldırımlardaki insanlar!

Kürk yakalı kalın (adeta zırhlı) paltosu içinde bir

azamet örneği olarak geçen şu kalantor kişiden caddeleri süpüren belediye temizlik işçilerine kadar –elindeki değnekle otobüslerin gidiş gelişini idare eden polis de dahil– herkesin bu karlı ve saadetli havadan kendine bir pay çıkardığı besbelliydi. Bu arada, bu havanın asıl tadını çıkaran en akıllı kişiler, muhakkak ki çocuklardı.

Kasketli veya kasketsiz, kısa veya uzun pantolonlu, sarışın veya esmer, zengin veya fakir, simitçi, müvezzi bir sürü çocuk, Avrupa harp cephelerinde ağabeylerinin yaptığını, bir başka planda devam ettirmek azmiyle, içten geldiği yüzlerinden, gülüşlerinden belli bir şevkle kartopu oynuyorlar, ağaçlar arkasına gizlenerek yahut köşe başlarını tutarak, geleni geçeni bombardıman ediyorlardı. Bu çocuklar, bu jestleriyle hepimizi çocukluğa davet ettiklerinin şüphesiz ki farkında değillerdi. Benim de sağ omzuma bu cinsten bir davetiye geldi. Yaşımın otuzu geçtiği bir gün öleceğim kadar aklımda olmasaydı, sağdan çark ederek ben de aralarına katılacak, taraflardan birini tutacak, bu kış gününün tadını çıkarmaya bakacaktım. Bu kadarını yapamamakla beraber, kartopunun geldiği tarafa doğru dönerek o tasasız çocuklara muhabbetle, minnetle, imrenerek bakmaktan kendimi alamadım.

İsmetpaşa Kız Enstitüsü'nün önüne geldiğimde birdenbire önümde bir genç kız belirdi. Kartopu yemekten korktuğundan olacak, hızla ve seğirterek yürüyordu. Kesimine dikkat edince bu ince yapılı, üflesen uçacak kadar hafif, duman görünüşlü genç kızın bir tanıdık, eski ve aziz bir tanıdık olduğunu fark etmekte gecikmedim. Adımlarımı açmak tatlı bir zaruret olmuştu. Onun, beni göremeyeceği ve benim onu sağ profilinden görebileceğim bir noktaya gelince tahminimde aldanmadığıma nasıl sevindiğimi, uçtuğumu anlatamam.

Üç-beş adım sağı gerisinde yürüdüğüm bu genç kızı ta on iki yıl öncesinden tanırdım. O zaman liseyi henüz

bitirmiştim. Evleri, devam ettiğim yüksek mektebin yakınlarındaydı. Aramızda pek uzaktan bir akrabalık vardı. Ara sıra pazarları ve her bayram muhakkak evlerine giderdim. Şimdi anlıyorum ki o ziyaretlerin başka bir sebebi de varmış! Önümde bir ceylan ürkekliğiyle yürüyen bu genç kız, o zaman on üç yaşındaydı, bense yirmi birimi henüz doldurmuştum. Evlerine gittiğimde bana kahve pişirirdi, sigaramı yakardı, bayramlarda şeker verirdi, annesinin yerine beni kapıya kadar uğurlardı, günümü gün eden masum ve vaatler hazinesi bir gülüşle, "Tekrar bekleriz," derdi. Ne güzeldi o günler! Hatırlanması bile bir saadet oluyor.

Şairlerimizden biri, "Kar yağıyor ve ben hatırlıyorum," der. Kar yağıyordu hâlâ; sanırdınız ki havada asude bir şenlik var. Nasıl hatırlamazsın, böyle şenlikli bir kar günüydü; mektebin paydos saatinde mahallede şöyle bir dolaşmaya, içimi güzelliklerle doldurmaya çıkmıştım. Bu hanımkızın, bu canım kızın evleri önünde şiddetli bir kar savaşı olduğunu görünce durdum. Mahallenin o yaştaki kızları, oğlanları birlik olmuş; bu şimdi önümde kâinatım olduğundan habersiz yürüyen genç kızla bir arkadaşını kartopuna tutuyordu. Bu hanımkız, bu canım kız o zaman da böyle zayıf ve nahifti, rengi böyle uçuktu, hareketleri böyle ürkek, yürüyüşü böyle edalıydı. Arkadaşıyla birlikte, kapılarının açık kanadını yarı hareketli bir kalkan gibi kullanarak üstün bir düşman kuvvetine karşı koymaya gayret ediyordu. Beni görünce bakışları, dayanılmaz bir davet kesildi. Yirmi iki yaşında olduğumu unutarak on beş yaşındaki bir çocuk pervasızlığıyla ben de savaşa katıldım. Sevgilisini, haydutların tecavüzünden korumaya azmetmiş bir şövalye şecaatiyle sağa sola kılıç, affedersiniz, kartopu sallıyordum. Nihai zafer (!) bizde kaldı. Düşman yaralılar ve esirler vererek savaş meydanından çekildi. Esirleri de azat ettik. O çocuk fakat dişi

gözlerinde alnımın yazısını okudum. Beni içeri davet etti. Pardösümü süpürdü, ayakkabılarımı çıkardım, terlik getirdi; sobaya birkaç odun attı, sigaramı kendi eliyle yaktı, az sonra da sıcak bir çay getirdi. Dudaklarımla çayı içerken gözlerimle de onu, bu şimdi lapa lapa yağan karda nazlı bir prenses dalgınlığıyla yürüyen genç kızı içiyordum. Çay ağzımı yaksaydı bile bu genç kız kadar sıcak olamazdı.

Sonra (Ah bu hayat!) araya yıllar, mesafeler, hadiseler girdi. Ara sıra onu hatırlar, kesici, kırıcı bir aşkla değilse de, okşayan, saran, rahat ettiren bir aşkla sevdiğimi anlar, onu arayamadığıma için için yanardım.

Birdenbire silkiniverdim. Sıhhiye'ye gelmiştik. O hâlâ mevcudiyetimden habersiz, kim bilir neler, neler, neler düşünerek yürüyordu!

Kendimi tutamadım, sözün doğrusu, daha fazla tutmaya gönlüm razı olmadı. Yanına yaklaşıverdim. Başını çevirmişti. Açık kahverengi, berrak gözleri, sevinç payı geriden gelen bir hayretle açılıverdi:

"Aa! Siz misiniz?"

Deminden beri peşinden geldiğimi söyleyince beni okşamak mesabesinde bir azarlayış azarladı:

"Aşkolsun size!"

Sesinde, bana yıllarca önce ikram ettiği çayın sıcaklığı vardı.

Sonra konuşa konuşa yürümeye devam ettik. Kâh ben aldım söyledim kâh o aldı söyledi; şerefimize yağan kar da sessiz bir musiki halinde muhabbetimize refakat ediyordu.

Bir aralık, "Hatırlıyor musunuz," dedi, "bir gün beni komşu çocukların kartopu hücumundan kurtarmıştınız! Şimdi de yanınızda emniyetle yürüyorum. Gene öyle bir hücuma uğrasam beni kurtaracağınıza eminim."

Saadetten olacak, hem şuursuz hem şuurlu bir hal-

de, bir mısra mırıldanır gibi keyifle, "Elbette," dedim.

Sonra daldım! Bekârlığım ve bekârlığın gölgesi olan sefalet aklıma geldi. Annemin, mürüvvetimi görmek arzusunu içim yanarak hatırladım. Yanımda yürüyen kıza baktım. Ve derken hayaller, saadet hayalleri bir şelale gibi başımdan aşağı dökülüverdi. Ayağım kaymış; az daha düşecektim, kolumdan tutmasaydı!

Sonra, dünyanın bütün güzelliklerini bana hülasa halinde sunan bir gülüşle, "Burada ayrılalım, dedi.

Nerede oturduğunu söylüyordu. Yengesinde misafirmiş!

Elimi sıkarken, "Beklerim," dedi. "Pek memnun oluruz."

Teşekkür etmeyi filan beceremeyerek ancak, "Muhakkak gelirim," diyebildim.

Daha önce annemi göndereceğimi, bakışlarımdan anladığını sanıyorum; zira hâlâ kar yağıyordu.

31 Ocak 1945

HACI FETTAH EFENDİ

Ankara'nın en işlek bulvarı üzerinde bulunan kahvelerden birinde oturuyorduk. Memurların dairelerinde, öğrencilerin ve öğretmenlerin mekteplerinde, işçilerin atölyelerinde veya fabrikalarında, ev hanımlarının evlerinde, sinema delilerinin sinemalarda olduğu bir saatti. Bulvarın ıssızlığını buna yormak gerekiyordu. Üstelik, sabahtan başlayan yağmur ara vermeksizin yağıyordu. Fakat ne de olsa, vazife icabı gidip gelen otobüsler ve otomobiller olduğu gibi tek tük yayalar da vardı.

Kahvede arkadaşımla beraber İstanbul gazetelerine dalmıştık. Bir ara nasılsa gözü dışarı kaymış olan arkadaşım, Sıhhiye tarafından gelen siyah şemsiyeli, siyah paltolu, orta boylu, top sakallı, tıknazca bir adamı göstererek sordu:

"Tanıyor musun bu adamı?"

Hayretle arkadaşımın yüzüne baktım. Nereden tanıyacaktım? Ankara'ya geleli daha iki ay bile olmamıştı. Arkadaş, cehaletimi izale etmekte gecikmedi. Bir müddet, herifin hantal yürüyüşünü gözüyle takip ettikten sonra anlatmaya başladı:

"Bu zatı şerife, Hacı Fettah Efendi derler. Babadan tevarüs ettiği emlak ve akarını akıllıca idare etmekle kalmayıp ona yeni servetler de katmasını bilen, menfaatle-

rine dokunulmadığı takdirde kimseye kötülük etmeyi aklından geçirmeyen, namazında niyazında sofu bir adamdır. Karısı Hayriye Hanım'la kızı Emine'yi Ankara' nın kazasında oturtur. Zaten orada arazisi filan da var. Fakat Hacı Fettah Efendi'nin asıl saltanat sürdüğü yer burasıdır; zira apartmanları, dükkânları, arsaları buradadır. Herhalde şimdi bir apartmanının kirasını almaya gidiyor; çünkü onun Yenişehir'de görünmesi ancak bu suretle izah edilebilir.

Diğer zamanlarda Ulus Meydanı civarındaki kahvelerden birinde, nargilesi başından ayrılmaz. Bana ne, diyeceksin bu adamdan, değil mi? Evet, belki Şam hırkasını, takkesini, tespihini hâlâ muhafaza eden bu müzelik herif bizi hiç ilgilendirmezdi; şayet güzelce bir kızı olmasaydı. Kızı sahiden fena değilmiş. Eh, böyle bir adamın, böyle varlıklı bir adamın demek istiyorum, kızı ahım şahım olmasa da tümen tümen talibi çıkar.

Duyduğuma göre, kıza ilk talip çıkan, Ankara'nın kazası ileri gelenlerinden birinin oğluymuş. Babası mektebe gönderdiği halde okumamış, kendini içkiye, kumara vermiş, serseri ruhlu bir delikanlı. Babası öldükten sonra meydanı büsbütün boş bulan bu genç, nasılsa Emine'ye de tutuluvermiş. Gitsin valide hanım kızı istemeye. Hayriye Hanım pek nazikâne muamele etmekle beraber, kendisinin elinde bir şey olmadığını söylemiş ve fakat Hacı Efendi'yi iknaya çalışacağını da (!) vaat etmiş. Ne gezer! Hayriye Hanım, Hacı Efendi'den Allah'tan korkar gibi korkar. Ve sen misin bunu söyleyen? Hacı Efendi bir köpürüş köpürmüş:

'Hanım! Hanım! Böyle bir serseriye kızımızı nasıl veririz?'

Ve mesele böylece kapanmış gitmiş.

Bir müddet sonra Emine'ye ikinci bir talip çıkmış: Otuz yaşlarında, yakışıklıca, mesleği icabı çok para ka-

zanmaya namzet ve müteahhitliğe henüz başlamış bir mühendis. Ona da kazası kaymakamının kayınvalidesi Emine'yi salık vermiş. Mühendis dediğin akıllı adamdır. Yalnız işinde değil, gönül meselelerinde de hesabını kitabını bilir. Uzatmayalım, genç mühendis de araya adamlar koyarak Hacı Fettah Efendi'nin ağzını aratmış. Fakat, hele bir düşüneyim, diyerekten işi savsaklayan Hacı Fettah Efendi, bir şairden fazla hayal adamı olduğundan habersiz, toy mühendisi de bu suretle atlatmış. Sebep mi? Pek basit: Hacı Fettah Efendi, üstüne gül gibi titrediği Emine'sini pek severmiş! Onu dağlarda bayırlarda gezen bir adama nasıl verirdi? Kızcağıza yazık olmayacak mıydı? Hem bakalım babasının evindeki rahatı orada bulabilecek miydi? Mühendisçik süklüm püklüm, dağların bayırların yolunu tuttuktan ancak bir buçuk sene sonra Emine'ye üçüncü bir talip çıkıverdi: Bilmem hangi bankada bilmem ne servisinin şefiymiş! Avrupa'da bankacılık tahsil etmiş, piposu ağzından düşmeyen, otuz beş-otuz altı yaşlarında çıtkırıldım bir Frenk züppesi. O da nasılsa Hacı Efendi'nin apartmanlarından, dükkânlarından, arsalarından gayri bir de kızı olduğunu öğrenmiş. Kaçırır mı? *Occasion* dediğin buna derler. Bermutat araya adamlar konulmuş, Hacı Efendi pohpohlanmış, şef efendinin uzun uzun methüsenası yapılmış. Fakat nafile. Hacı Efendi, Nuh der Peygamber demez, cinsinden adamlardandır. Kimmiş bu banka şefi dedikleri adam? O fanfinfon ayen, piposu ağzından düşmeyen, karı gibi adam değil mi? Hiç Emine'ciğini böyle bir gâvur azmanına verir mi? Kendi kızı Emine'yi, saçlarını ondüle, tırnaklarını manikür yaptırmış, dekolte tuvaletler içinde tasavvur etmek, Hacı Fettah Efendi'yi tımarhanelik edebilirdi.

Hulasayı kelam banka şefine de yanlış kapı çaldığı bir lisanı münasiple anlatılmış... Zavallı Emine'cik, değil

mi? Bir türlü kısmet olup kocaya gidemiyor. Bereket versin, taliplerin ardı arkası kesilmiyordu. Bu son taliplerden biri de bir genç doktormuş, ihtisasını henüz bitirmiş, bir muayenehane açmak, insanlara bir an evvel faydalı olmak (!) arzusuyla yanan genç ve ateşli bir fen adamı! Büyükbabası, Abdülhamid'in bilmem neci başılarındanmış! Anasını da babasını da küçükken kaybetmiş. Yalnız bir teyzesi varmış. Sen misin Hacı Fettah Efendi'nin bir kızı olduğunu duyan? Genç değil mi? Kolunda altın bileziği yok mu? Evlenmek her erkeğin hakkı değil midir? Pekâlâ talihini deneyebilir. O halde ver elini cesaret! Gene bermutat aracılar bulunmuş; bir yandan Hacı Fettah Efendi'ye nüfuz edilmeye çalışılırken bir yandan da Hayriye Hanım'ın gönlü yapılmaya uğraşılmış. Fakat nafile; bin defa nafile. Hacı Fettah Efendi hiç oralarda değil. Nihayet bir gün Hacı Efendi'yi o kadar kızdırmışlar ki, herif nargilesinin marpucunu elinden atarak gözlerini bir açış açmış!

'Canım ne karışırsınız benim işlerime? Kız benim değil mi? İster veririm ister vermem? Size de ne oluyor yahu?'"

Arkadaşım hikâyesinin burasında durdu; zira Hacı Fettah Efendi Kızılay tarafından geliyordu. Adım atışından işlerini hallettiği, paracıklarını cebine indirdiği belliydi.

Dayanamadım:

"Peki," dedim. "Bu Hacı Fettah Efendi'nin hikâyesini bu kadar teferruatlı olarak nereden biliyorsun?"

Arkadaşımın yüzünde ani bir hüzün belirdi. Bu hüzün sesine daha koyu bir halde sinmişti:

"Taliplerden biri de bendim," dedi.

Başımı caddeye çevirdim. Yağmur durmuştu; Hacı Fettah Efendi şemsiyesini koluna asmış, dünyasından ve ahretinden emin, keyifli keyifli geliyordu. Fakat ben, Hacı Fettah Efendi'den ziyade, onun kızını, Emine'yi düşünüyordum. Ankara'nın kazasında, annesinin dizi dibinde bile olsa, genç kızlığının en güzel yıllarını çürüten bu masum kızcağız ne zaman kocaya varabilecekti? Babası zengin idiyse kendisinin ne kabahati vardı? Onun ölümünü mü bekleyecekti? Ya babası vaktinde ölmezse? Ya öldüğü zaman Emine otuzu çoktan aşmış olursa!

Bütün vücudumu soğuk bir ürperme dolaştı. Allah sana sabırlar ihsan eylesin Emine'cik!

9 Şubat 1945

BEN ÜVEY ANA OLMAYACAĞIM

O gün mektepte karneler verilmişti. Sacide'nin numaraları fena değildi. Yalnız riyaziyeden kırık not almıştı. Bunda da kendisinin kabahati var denemezdi. Riyaziye hocaları, ağzınla kuş tutsan nafile, ilk imtihanda kırık numara vermeyi bir kere âdet edinmişti. Ona sorarsanız, prensip derdi, gerçekte ise, çocukları üzmekten hoşlanan, bilgisizliğini ve kabiliyetsizliğini sert görünmekle örtbas edeceğini sanan, asık suratlı, aksi adamın biriydi. Fakat Sacide, bütün sınıf arkadaşlarıyla paylaştığı riyaziye kaderine üzülmüyordu; bu, olağan şeydi. Genç kızın yüreğini hoplatan şey, bu münasebetle üvey anasından işiteceği acı sözlerdi. Nitekim korktuğu da başına geldi.

Akşam, karnesini imzalaması için babasına uzattığı zaman hafifçe titriyordu. Şakir Bey yaslandığı koltuktan doğruldu, yeleğinin cebinden gözlüğünü çıkardı, kızının karnesini tetkike koyuldu: Türkçe 9, coğrafya 7, tarih 8, fizik 7, yurt bilgisi 9... Şakir Bey'in memnun olduğu yüzünden okunuyordu. Fakat birdenbire durdu. Gülümsemesi kaybolmuştu. Başını kaldırdı, gözleriyle Sacide'yi aradı. Genç kız, babasının hizasında, kapıya yakın sandalyelerden birine ilişivermişti. Şakir Bey, ince sesine hiç de yakışmayan bir sertlikle:

"İşte bu olmadı Sacide," dedi. "Riyaziyeden de iyi numara almanı isterdim. Belli ki çalışmamışsın.

Şakir Bey'in karşısında, radyonun yanındaki koltukta ayak ayak üstüne atmış oturan Seniye Hanım, karanlık bir gökyüzünü andıran gözlerini Sacide'den yana çevirmiş, kızcağıza yiyecek yutacak gibi bakıyordu. Şakir Bey sözünü bitirir bitirmez, ben malımı bilmez miyim, gibilerden, kuruntusu belli, öfkesi gizli, hain bir sesle, "İlahi bey," dedi. "Kızımızı söz dinleyen takımından mı sanıyorsun? Kaç kere tembih ettim; kızım, dedim, erken uyuyacağına otur derslerine çalış. Ama küçükhanım kim, aldırış etmek kim. Bir uykudur bir kendisi."

Odada gergin bir hava esmeye başlamıştı. Sacide dudaklarını ısırıyor, Şakir Bey yutkunuyor, Seniye Hanım, Sacide'nin renkten renge girmesinden adeta keyifleniyordu.

Şakir Bey müdahale etmek lüzumunu duydu:

"Sacide, kızım, ablanın hakkı var. Riyaziye hakikaten mühim derstir, daha çok çalışmak lazım. Gelecek sefere numaranı düzeltmezsen karışmam."

Evin yabancısı olan bir adam, Şakir Bey'in bu sözlerini işitince, hakikaten kızıyla alâkadar, filan veya filan dersten kırık numara almasına canı sıkılan, muhabbetli bir babanın konuştuğunu sanırdı. Fakat Sacide, babasının nasıl iradesiz bir adam olduğunu biliyordu. Biliyordu ki üvey anasının bir dediğini iki etmeyen babası, bu sözleri daha ziyade Seniye Hanım'ın hoşuna gitmek için söylüyordur. Şakir Bey bir kere sakalı ele vermişti; Sacide ne yapabilirdi ki? Bermutat susmayı tercih etti ve yemek zamanı olmasını fırsat bilerek sessizce yerinden kalktı, yemek odasına geçti, sofrayı kurmaya koyuldu.

Lokmalar, genç kızın boğazından güçlükle iniyordu. Fakat bunu da belli etmemesini bildi. Sacide'de üvey ana eline düşmüş bazı çocuklarda rastlanılan o çelik ira-

deden bir şeyler vardı. Yemekten sonra da, ertesi günkü vazifelerini bahane ederek odasına çekildi.

Genç kız kendini yüzükoyun yatağa atmış, sessiz bir filmde rol icabı yapıyormuş gibi, gözle görülmezse fark edilmeyecek şekilde ağlıyordu. Neydi ya Rabbim bu çektiği? Ne istiyordu bu kadın kendisinden? Geldiği günden beri genç kıza etmediği eza, cefa bırakmamıştı. Şakir Bey'i avucunun içine almıştı. Hatta onda evlat sevgisinin azalmasına bile sebep olmuştu. Fakat Sacide ile alıp veremediği neydi? Kızın huzurunu kaçırmaktan, babaevini ona cehennem etmekten ne zevk duyabilirdi?

Evet, masallardaki üvey analar gibi Sacide'yi kış günü çeşme başına yalınayak göndermiyor, sabahlara kadar ona bulaşık yıkatmıyor, onu kuru tahtalar üzerinde yatırmıyor, kızgın demirle genç kızın canını yakmıyordu. Bugün belki hiçbir üvey ana bunları yapamaz. Bunları yapamaz ama kötü söz söyleyemez mi? Ve bazı kötü sözler en sert muameleden, hatta dayaktan bile acı değil midir? Seniye Hanım, kötü söz söylemekte bir tane idi. Haydi babası iradesiz, zavallı bir adam olduğu için bu kadının şirretliğine tahammül ediyordu; ediyordu ama dertten, üzüntüden, kendi kendini yemekten süzüldükçe de süzülüyordu.

Seniye Hanım'ın yaptıkları genç kızın aklına geldikçe çıldıracak gibi oluyordu. Parmak kadar kıza bu derece musallat olmak görülmüş şey değildir. Bayram mı? Sacide, on yedi yaşının icabı, biraz fazla mı süslenmiştir? Seniye Hanım'ın gözünden kaçar mı hiç? "Kızım nedir bu yaşta bu kadar süslenmek? Senin gibi mektepli bir kızın saçlarını kıvırması, manikür yapması nesinedir?" Sacide, sinemadan biraz geç mi dönmüştür eve? Dönülmez mi? Otobüs kaçırılır, tramvay beklenir, caddeler kalabalıktan geçilmez olur, yağmur yağar, kar yağar. Ne bileyim ben? Fakat Seniye laf anlar mı, halden bilir mi sanırsınız? Fır-

sat bu fırsat diyerek başlar bir akrep gibi zehirli iğnesini sokmaya. "Bu saatlere kadar sokakta ne işin var Sacide? İnsan sinemadan çıktı mı hemen koşar evine gelir. Ama nerede sizin gibilerde o düşünce! Aklınız fikriniz sokakta." Ve buna benzer daha neler de neler! Bunlar yetmiyormuş gibi babasına fit vermesi, hepsinin üstüne tuz biber ekiyordu. Halbuki Sacide gül gibi kızdı; akıllı, temkinli, her şeyi yerli yerinde düşünmesini ve yapmasını bilen, hanım hanımcık bir kızcağız. Derslerinden arta kalan zamanlarda ev işlerine de koşuyordu. Evin bütün ütü işini üzerine almıştı. Ara sıra mutfağa girip aşçıya yardım ettiği de oluyordu. Temizlik günleri ortada pervane gibi döndüğü olağan şeylerdendi. Fakat Seniye Hanım'a hoş görünmek, ondan bir güler yüz görmek, bir tatlı söz duymak genç kıza bir türlü kısmet olmamıştı. Halbuki onu sahici bir abla görmek isterdi. Ama nerede? İlk zamanlarda Sacide, Seniye Hanım'ın kendisine karşı böyle davranmasına mana verememişti, veremezdi; çünkü küçüktü. Fakat seneler geçtikçe, genç kız, dağılan siste bir geminin yavaş yavaş görünmesi gibi, üvey anasının hareketlerine sebep olan şeyi sezmeye başlamıştı.

Artık iyice biliyordu ki, annesinin ölümünden sonra gelen bu kadın, bu ufak tefek, açık mavi gözlü, sevimsiz kadın, kendisini, Sacide'yi kıskanmaktadır. Sacide güzel kızdı. On yedi yaşına gelmişti. Talipleri bile çıkmaya başlamıştı. Halbuki Seniye Hanım kırkını aşmıştı. İyi ama Sacide'nin bunda ne kabahati olabilirdi? Seniye Hanımefendi biraz sabırlı olsalardı da dünyaya bu kadar erken teşrif etmeselerdi!

Sacide, yatağında hep bunları düşünüyor, talihine lanet okuyor, bir türlü uyuyamıyordu. Birdenbire, yukarıdan ilham vaki olmuş gibi, aklına bir şey geliyordu; aydınlık, insanın yüreğine su serpen, güzel bir fikir. Bu fik-

rin sıcaklığı ve rehavetiyle uykusuzluğu yenmeye muvaffak oldu.

Artık üvey anasının yaptıklarına kolayca tahammül edebiliyordu. Zaten bu devre de çok sürmedi. Sacide, vakti gelmiş ve talipleri çok olan her genç kız gibi günün birinde evlendi. Yalnız, o kadar talip arasından, genç kızın dul ve iki çocuklu bir erkeği seçmesi herkesi hayrete düşürmüştü. Aradan çok geçmeden mahallede konu komşu, eş dost arasında Sacide hakkında sitayişli sözler dolaşmaya başladı. Genç kadın için şöyle deniliyordu:

"Aman ne iyi taze! Kocasının çocuklarına kendi çocukları gibi bakıyor. Hiç üvey analık ettiği yok."

Hakikaten de öyleydi. Çünkü öyle olmasını Sacide istemişti. Genç kızlığının son senesinde, o karne hadisesi gecesi, yatağında aklına gelen o aydınlık, insanın yüreğine su serpen, o güzel fikir şuydu:

"Çocuklu bir adama varacağım ve çocuklarına üvey analık etmeyeceğim."

23 Aralık 1945

HAYAT BİLDİĞİNİ OKUR

Erzincan zelzelesinde öksüz kalan çocuklar, diğer vilayetlerimizin zengin evlerine dağıtılırken Erzincan'ın köyünden Hanife'yi de İstanbul'da büyük müteahhitlerden Kemal Kurtiş'in evine göndermişlerdi. Nazmiye Hanımefendi, salonun kapısı dibinde ayakta duran bu mahcup ve ürkek köylü kızına, kısa saçlarına, pazen entarisine, yün çoraplarına uzun uzun baktıktan sonra, sesini elinden geldiği kadar tatlılaştırarak kızın gönlünü almaya koyuldu:

"Üzülme evladım. Artık burası senin evindir, sen de bizim kızımızsın.

Arkasından, Hanife ile alâkadar olması için, aşçı kadına gereken emirleri verdi. Ahmet kızı Hanife'yi hamama gönderdiler, temiz çamaşırlar verdiler, karnını doyurdular, aşçının odasında bir yatak serdiler. Hanife kız, felaketten beri, olan bitene şaşmaktan hâlâ kendini alamamıştı. Anası babası ne olmuştu? Niçin bir müddet hastanede yatmıştı? Neden köyüne, anasının babasının yanına yollamamışlardı da buraya göndermişlerdi? Ne işi vardı bu evde? Sahiden yaşıyor muydu, yoksa düş mü görüyordu? On üç yaşına basmış olmasına rağmen, birçok şeyi anlayamıyor, hadiseleri birbirine bağlayamıyordu. Bereket versin, tren yorgunluğu, vapur ve tramvay sersem-

liği ve en nihayet çocukluğu imdadına yetişti, uyku şah bastırdı. Allah rahatlık versin Hanife kız!

Ertesi gün erkenden uyandı. Aşçı kadın daha erken kalkmış, ev halkının kahvaltısını hazırlıyordu. Hanife köylü kızıydı ama elinden iş gelirdi. Derhal aşçı kadına yardıma koştu. Kahvaltıda, beyefendi, hanımefendi, küçükbey ve küçükhanım, Hanife'nin çaydanlığı getirmesine, çay bardaklarını düzmesine, sofra ile mutfak arasında mekik dokumasına hayretle bakıyorlardı. Küçükhanım, annesine sordu:

"Adı ne anne bu kızın?"

"Hanife!"

Bu isim küçükhanımın hoşuna gitmedi, yüzünü buruşturdu, sonra, babasına dönerek, "Ne olursun babacığım," dedi. "Bu kızın adını değiştirelim."

Kırk beş yaşlarında bir adam olan Kemal Kurtiş gülümsedi:

"İlahi Türkân! Demek Hanife ismini beğenmedin ha! O halde hoşuna giden bir isim koyuver."

Türkân biraz düşündükten sonra, "Buldum," dedi. "Sevim diye çağırırız."

O sırada, boşalan ekmek tabağını doldurmak için mutfağa götüren Hanife'nin eteğinden tutarak:

"Duydun mu kız? Senin adın Hanife değil, Sevim' dir. Bundan sonra seni 'Sevim' diye çağıracağız."

Eski Hanife, yeni Sevim, birkaç gün şaşırdıktan sonra buna da alıştı. Zaten zeki kızdı. Evin tertibini de kısa bir müddet içinde kavrayıverdi. Bir işi bir kere göstermeleri kâfiydi, derhal kapıyordu. Bu arada dili de yavaş yavaş düzeldi. Artık Sevim ortalıkta pervane gibi dönüyordu. Hanımefendi tembih etmişti, kapı çalındı mı derhal kapıya koşacaktı. Misafirlere kahve pişiren de Sevim'di. Sofrayı kaldırıp koymak Sevim'in vazifesiydi. Yemeklerden sonra aşçının bulaşığına yardım etmesi de tembih

olunmuştu. Onu da yapıyordu. Temizlik günleri, ortalığı süpüren, camları silen, büfenin, koltukların, sigara iskemlelerinin tozunu alan Sevim'di. Mendilden, kravattan başlayan ütü işini de az bir zamanda ceket ütüleyebilecek kadar ilerletti. Her şeyi öğrenmesi lazımdı. Evi değil miydi, kendisine, "Bu evin kızısın," dememişler miydi? Küçükbeyle, küçükhanım ara sıra kendisini azarlıyorlardı; ama ne beis vardı, ağabeyi ve ablası sayılmazlar mıydı? Hani Allah eksik etmesin, eksikliğini duyurmasın, evde de hayli iş oluyordu. Beyefendi, İstanbul'da olduğu zamanlar gene çok iş var denemezdi. Fakat beyefendi, taahhüt işleri icabı İstanbul'dan uzaklaştığı, başka yerlerde uzun müddet kaldığı zamanlar, evde misafir faslı başlıyordu. Nazmiye Hanımefendi poker meraklısıydı, küçükhanımla küçükbey de dans delisi. Ahbapları da ne kadar çoktu! Haftada iki-üç defa, kızlı oğlanlı toplanıyorlar, gramofonu kurup dans ediyorlardı. Çaylar, likörler, türlü pastalar gırla gidiyordu. Böyle günlerde Sevim'in nefes aldığı yoktu. Sevim çay getir, Sevim pasta getir, Sevim sigara ver, Sevim gramofon iğne kutusu nerede, Sevim, Mualla Hanım'ın mantosunu tut, Sevim, Fikri Bey'in şapkası nerede?

Hasılı, Sevim aşağı, Sevim yukarı, Sevim'i asıl hayrete düşüren şey, Nazmiye Hanımefendi'nin de yaşına başına bakmadan, kırıta kırıta oğlunun arkadaşlarıyla dansa kalkmasıydı.

Ama beyefendi İstanbul'da olduğu zamanlar, misafirlerin ayağı kesilir, hanımefendi ev işleriyle, küçükbeyle küçükhanım da mektep dersleriyle meşgul görünürlerdi.

Beyefendi tekrar mı gitti, gelsin eş dost, kurulsun çay sofraları, poker masaları, çalsın gramofon, dönsün çiftler, yorulsun Sevim, terlesin Sevim. Bu böyle sürüp gitti. Sevim iki senedir bu evde, kendi evinde (!) gece gündüz çalışmaktaydı. Artık Sevim de büyümüştü. Her

şeye aklı eriyordu. Giyinmesini, saçlarını yapmasını öğrenmişti. Kendine göre kırıtmasını, edalı edalı konuşmasını da biliyor, siyah saçları, daha siyah gözleri, bakır teni, dal gibi boyu, muntazam bacakları erkek gözünden kaçmıyordu. Küçükbeyin iltifat etmesinden belli. Küçükhanımın durup durup Sevim'i azarlamasından belli. Yaz günleri, sebze ve yemiş almaya gönderdikleri zaman, kendisine söz atanlardan belli. Sevim de, kendisi de ballandıkça ballandığının farkında. Küçükbey geçen gün evde kimse yokken, nasıl sarılıp öpmüştü! Sevim demişti, canım demişti ve nasıl sarılmış, saçlarını, yüzünü, gözünü, dudaklarını, boynunu nasıl uzun uzun öpmüştü! Fakat Sevim oralarda değildi. Karşı bakkalın oğlu Mehmet'e tutulmuştu. Bakkal Erzincanlıydı, hemşeriydiler. Mehmet, iriyarı, aslan gibi bir delikanlıydı. Sevim'e karşı lakayt değildi. Kızcağız, kendi kendine hayaller kuruyor, Mehmet'le evlendiğini, hanımının kendisine çeyiz verdiğini, hatta evde küçük bir eğlence tertip edildiğini, Mehmet'le dans ettiğini, sonra kendisinin de bir evi, bu sefer sahiden bir evi olduğunu tatlı tatlı düşünüyordu.

Gene bir yaz günüydü. Sevim'i bakkala öteberi almaya yollamışlardı. Dükkân kalabalık olduğu için ve mahalle arası da olduğundan, Mehmet, Sevim'e bir iskemle vererek, "Otur bekle biraz Sevim Hanım," demiş ve Sevim de oturmuştu. Mehmet hem iş görüyor hem de ara sıra Sevim'e laf yetiştirmekten geri kalmıyordu. O sırada küçükhanım, bakkal dükkânından içeri girivermesin mi? Sevim'in Mehmet'le böyle göz süzerek, kırıtarak konuştuğunu gören küçükhanımın kanı başına sıçramıştı. Sevim'e, "Tüh! Utanmaz kız," dedi ve çıkıp gitti.

Mehmet şaşakalmıştı. Sevim titriyordu. Eve geldiğinde neye uğradığını büsbütün şaşırdı. Hanımefendi küplere binmişti. Aşçı kadın bile, Sevim'e nefretle bakıyordu. Küçükhanımın gözleri kıvılcımlar saçıyordu. Kü-

çükbey de evde yoktu Sevim'i müdafaa edecek. Aman ya Rabbim! Sevim neler duyuyordu! Kaltak, diyorlardı, aşüfte, koynumuzda bir yılan beslemişiz de farkında değilmişiz, mahalleye rezil olduk. Ne olacak hizmetçi değil mi?

Sevim'in, "Hanımcığım öyle değil," demesi, yalvarması, yakarması fayda vermedi. Verdiler bohçasını koltuğuna, Sevim'i kapı dışarı ettiler.

Akşam da oluyordu. Gözyaşları kurumuştu. Sanki ağlıyordu. Sendeler gibi yürürken küçükhanımın ağabeyinin arkadaşlarından biriyle sarmaş dolaş olduğu günü, küçükbeyin kız kardeşinin arkadaşlarından birini öptüğü başka bir günü ve Nazmiye Hanımefendi'yi... Aman Allahım... Hatırlıyor ve kendi masum, temiz aşkını, hayallerini düşünüyor ve böyle düşüne düşüne karanlık bir sokağa sapıyordu. Hayat bildiğini okuyor. Allah, Sevim gibilerin yardımcısı olsun!

26 Aralık 1945

BİR ADAM

Kapıdan çıkınca sihirli bir adaya ayak basmış gibi, içinde tatlı bir gıcıklanma duydu. Güneşli ve ılık hava, masmavi uzanan gökler, çiçek açmaya başlayan ağaçlar, saksılarıyla uykudan henüz uyanmış genç kızlarının mahmur gözleriyle gülümseyen pencereler, karşı çeşmenin önünde sıra bekleyen Anadolu uşağı sakalar, güle konuşa mekteplerine giden talebeler, daireye geç kaldım sanarak koşuşan koskoca adamlar, güneşin yer yer okşadığı, parıldattığı, her taşının altında bir hatıra hazinesi gömülü duran bu alışılmış sokak, bütün bunlar beynini bir afyon gibi sararak kalbini yaşamak aşkıyla çarptırdı. Adımlarına bir kanat sürati verdi. Caddede, evvela postaneye uğradı, gece annesine yazdığı mektubu pullayıp kutuya attı, içinden annesine hasretli öpücükler gönderdi ve her günkü kahvesinin yolunu tuttu. Her adımını, bir kadeh rakı yuvarlar gibi, istek ve keyifle atıyordu. Kahveye girdi, köşedeki masasına oturdu, okkalı kahvesini tazelediği sigarasıyla içti, ocakçı ile havanın güzelliğinden, harp çıkıp çıkmayacağından konuştu, gazetesini okuduktan sonra, dışarının davetine dayanamayarak kalktı, zaten saat dokuza geliyordu, bankaya ancak yetişebilirdi. Tramvaya bindi, boş yer olduğu halde, önden ikinci sırada oturan siyahlı bir kadının iri gözlerine olanca hızıyla dalabilmek

için ayakta durmayı tercih etti. Bu kadın! Ona sahip olabilmek için neler yapmazdı! Karaköy'de inmek mecburiyetine bayağı canı sıkıldı. Bankaya gitmediği takdirde kıstelyevm yaparlardı. Kadını tramvayda bırakarak indi, hapishaneye kendi ayağıyla giden bir hırsız gibi bankaya girdi, deftere imza attı ve yerine oturdu. Hep aynı kâğıtlar, aynı hesaplar, aynı tatsız meşgale... Fakat, yaşamak için, kahve içmek, yemek yemek, tramvaya binmek için, bu fedakârlığa katlanmak zaruriydi. Öğleye kadar çalıştı, öğle düdüğü çalar çalmaz, ilk fırlayan kendisi oldu. Hava sabahki güzellikte devam ediyordu. Bankanın yakınındaki lokantasına girdi, döner kebabını, az pilavını, revanisini yedi, birinci nevi sigarasını yaktı, oh! Bu sigaranın keyfi için bankanın kasvetine pekâlâ katlanabilirdi. Köprüye doğru yürüdü, güneşli, güzel günlerde caddeler, meydanlar ve kalabalık ne kadar da sevimli oluyor! Kadıköy İskelesi'nde tanıdık bir genç kızla karşılaştı: ufak tefek, esmer, şirin bir kız. Ara sıra vapurda beraber otururlar, tatlı tatlı konuşurlardı. Aralarında belki aşk denen o dehşetli bağ yoktu; fakat arkadaştılar, birbirlerinden hoşlanıyorlardı. Ayaküstü muhabbet ettiler, genç kıza Melek Sineması'nda başlayan güzel bir filmden bahsetti; ertesi gün iki buçukta –ertesi gün cumartesiydi– sinemanın kapısı önünde buluşmak üzere ayrıldılar. Ertesi güne asgari beş lira bulmak lazımdı. Bahçekapı'da bir ticarethanede çalışan bir arkadaşından on lira alacağı vardı. Ona uğradı ve ertesi gün saat bir için kendisine beş lira hazırlamasını rica etti. Saat ikiye on vardı, tekrar köprüyü geçerek bankaya gitti ve akşam altıya kadar hakiki hüviyetinden uzak bir adam olarak yaşadı. Altıda ışıklı caddeye ayak basar basmaz, akşamın serin ve ferahlatıcı havası ciğerlerini istila etti. Tünel'den Beyoğlu'na çıktı, kitapçıya uğradı, on gün evvel ısmarladığı kitapların gelip gelmediğini sordu. Kitapçı, "Yarınki posta ile geleceğini umuyorum," cevabın-

da bulununca, yeni kitaplara bir göz gezdirdikten sonra çıktı, terziye uğradı, on beş gün evvel ısmarladığı lacivert elbisesini alacaktı; fakat terzi, meslektaşlarına has bir atlatma itiyadıyla hazır olmadığını, yarın tekrar uğramasını özür dileyerek rica etti. Tekrar caddeye inince, bu saatte nereye gidilir, diye en küçük bir tereddüde düşmeden meyhaneyi boyladı. Akşamcı değildi fakat ya çok neşeli yahut efkârlı olduğu akşamlar, içinde dehşetli bir içmek arzusu peyda olurdu. Yirmi dokuzluğunu, sevdiği mezelerle, tatlı hatıralarını yâd ederek içti. Karnı da doymuştu. Bir kahveye oturdu. Caddeden geçenleri seyrediyordu. Senelerden beri görmediği, eski bir mektep arkadaşını görünce cama vurdu; arkadaşı geldi, kucaklaştılar, hatır, keyif soruldu, derslerden kaçmalarını, poker partilerini, imtihanlardaki kopyaları, gece yarıları bahçenin parmaklığından mektebe girmelerini, ilk aşklarını beraberce yâd ettiler, kahveler içilmiş, sigaralar üçüncü-dördüncü defa olarak tazelenmişti. Ertesi akşam, bir meyhanede buluşmak üzere ayrıldılar. Saat on buçuktu. Taksim'den tramvaya bindi, eve gidiyordu, tramvayda, geçen günün bilançosunu yaptı, memnundu; yarın daha kesif yaşayacak, hayattan daha fazla kâm alacaktı.

Ertesi gün bankada sandalyesi boştu. Memur arkadaşları, "Bizimki gene bankayı astı," diye hüküm veriyorlardı. Öğleyin saat birde, Bahçekapı'daki arkadaş, onun gelmemesini temenni ediyordu; çünkü beş lirayı bulamamıştı. Ve gelmediğini görünce sevindi. Saat iki buçukta, ufak tefek, esmer ve şirin kız, vapur arkadaşını bir çeyrek bekledi, gelmeyeceğine kanaat getirince, "Ne kaba çocuk! Randevusuna sadık olmayacağını bilseydim!" diyerek, sinemaya yalnız girdi. Akşam, kitapçı da terzi de müşterilerini beyhude beklediler. Ne kitapları ne de yeni elbiseyi almaya gelen oldu. Eski mektep arkadaşı, meyhanede demlenmeye başlamış, onu bekliyordu. Çıkmadığını gö-

rünce, "Ne kadar da değişmiş," dedi. "Eskiden böyle değildi." Ve içmesine devam etti. Hiçbiri bilmiyordu ki, bekledikleri adam, dün gece tramvaydan indikten sonra, eve giderken yıkık bir duvarın yanından geçtiği için, başına düşen ağır bir taşla beyni parçalanıp ölmüştür.

15 Ocak 1957

A

afiyeti devlet: devletin esenliği.

agâh: bilen, bilgili.

ahdetmek: kendi kendine söz vermek.

ahzı mevki etmek: yerleşmek.

akar: kira getiren mülk.

âlicenap: cömert.

amut: dik.

asude: mutlu, dingin, rahat.

aşikâr: apaçık.

avdet etmek: geri dönmek.

avdeti imkânsız: dönüşsüz.

ayen: büyük, iri gözlü adam.

azamet: büyüklük.

B

bazıdan bazı: zaman zaman.

bedbin: karamsar.

bende: kul.

beni insan: insanoğlu.

beis: azap.

bermutat: her zamanki.

bertaraf etmek: gidermek.

beyzi: oval.

buse: öpücük.

C

celbetmek: getirmek, kendine çekmek.

cemi: toplama.

cerbeze: kurnazlık.

D

dahalet: boyun eğme (sığınma).

daktilo: (burada) daktilo yazan, sekreter.

darp: Vurma, çarpma.

değirmi: yuvarlak.

delalet: aracılık.

deruni: içsel.

diriğ etmek: esirgemek.

E

ekmel: olgun.

emre intizaren: emir bekleyerek.

esas vaziyet: askerlikte esas duruş.

F

facia: trajedi, dram.

fağfur kâse: ince, Çin işi kâse.

fıtri: doğuştan.

fikri sabit: saplantı.

füsun: büyü, giz.

G

gaip: görünmeyen, boşluk.

gayrimuntazam: muntazam olmayan.

girizgâh: söze başlarken yapılan giriş.

H

had: sınır.

hadisat: hadiseler, olaylar.

halavet: tatlılık.

halavetli: tatlı.

haleti ruhiye: ruh hali.

halk edilmek: yaratılmak.

hamletmek: yormak.

hamlederek: yorarak, vererek

hasebiyle: nedeniyle.

hasıl olmak: ortaya çıkmak.

hasılı: kısaca.

haslet: huy.

hassa: bir kimse veya şeye mahsus.

hayırhah: hayır isteyen, iyilik dileyen.

haylayf: (İng. *highlife*: lüks hayat) o dönemdeki bir pastanenin adı.

hendese: geometri.

hicran: ayrılık.

hilaf: karşı, karşıt.

hissikablelvuku: önsezi (bir vakıa olacağı hissikablelvukuu: gerçekleşeceği sezgisi).

hodbinlik: bencillik.

hülasayı kelam: sözün kısası.

hülasa: özet.

hulasayı kelam: sözün kısası.

hürmetkârane: saygılı.

hüsnüniyet: iyi niyet.

İ

icabını icra kılmak: icabına bakmak.

ihtiyatkâr: ihtiyatlı.

ihtizaz: titreşim (yankılanış).

İkinci Kânun: Ocak ayı.

iktifa: yetinme.

ila (ilaahir, ilaahiri, ilâh, ilh...): öteki, vb., vs.

inhisar ettirmek: dayandırmak.

inkıta: kesilme, arası kesilme.

inkılap etmek: dönüşmek.

inkişaf etmek: gelişmek, ortaya çıkmak.

intikal etmek: anlamak.

intikal ettirmek: aktarmak, geçirmek.

insiyak: içgüdü.

intiba: izlenim.

intizam: düzen.

iptidai (mektep): ilkmektep (eski ilkokul, bugünkü ilköğretim okulunun ilk kademesi).

istida: dilekçe.

istibdat: zorbalık, baskı.

istihfaf: hafifseme, küçük görme.

istihkar etmek: (hakaretten) aşağı gözle bakmak.

istiklal: serbesti.

istikrah: tiksinti, istemeyerek yapma.

istimal: kullanma.

iştiyak: özlem, göreceği gelme.

itiyat: alışma, âdet edinme.

itiyat saikasıyla: alışkanlıkla.

ittifak etmek: anlaşmak.

izale etmek: gidermek.

izzetinefis: onur.

J

jön prömiye: (Fr. *jeune première*) genç erkek kahraman, âşık.

K

kâm: arzu, meram, haz.

kânunuevvel: Aralık ayı.

kânunusani: Ocak ayı.

katı (kat'ı) münasebet: ilişki kesimi.

kavas: bekçi.

kavsi kuzah: gökkuşağı.

kaydı hayat: yaşadığı sürece, ölünceye kadar.

kerâhat: şeriatın kesin olarak yasak etmediği, ancak harama yakınlığı ve ihtimali çok olduğu için istemeyerek yapılan (vakt-i kerâhat: akşamcılar arasında şaka yollu söylenen içkiye başlama zamanı).

kesafet peyda etmek: yoğunlaşmak, artmak.

kesif: yoğun, dolu.

kıstelyevm: yövmiye kesintisi.

kızoğlankız: bakire.

kombinezon: tertip, düzenleme.

kompetan: uzman.

L

lakayt: kayıtsız.

lalü ebkem: şaşkın.

latif: hoş, ince bir güzelliği olan.

lazımı gayrimüfarik: olmazsa olmaz, ayrılmaz.

lebbeyk: buyurun, emredin.

lisanı münasip: uygun dil.

M

mamafih: bununla birlikte.

macun: (burada) macun şekeri.

madun, mafevk: ast, üst.

mahfel: toplanma yeri, kantin.

maili inhidam: yıkılmaya hazır.

makûs istikamet: ters yön.

mavera: öte.

mazhariyet: nail olma, elde etme, zafer.

meczup: kendine doğru. çekilmiş, Tanrı sevgisine tutulmuş, bu yüzden kendinden geçmiş.

melal: can sıkıntısı, usanç.

meleküssiyane: koruyucu melek.

memba: kaynak, pınar.

menhus: uğursuz.

mesabe: derece, kadar.

mesame: deride hava almaya yarayan gözenek.

meşbu: dolu, doygun.

meşgale: uğraşı.

methede ede: öve öve.

methetmek: övmek.

methü sena: övgü.

meyus: karamsar, ümitsiz.

muharrir: yazar.

muhavere: iki kişi arasında karşılıklı olarak yapılan konuşma.

muhayyele: hayal kurma.

mukabele: karşılık, karşılama.

mukadder: Tanrı'nın önceden bir iş için belirttiği.

münhani: eğilen, eğrilen.

munis: insandan kaçmayan, kanı sıcak.

mihaniki: tekdüze.

mihaniki bir surette: düşünmeden, elinde olmaksızın.

muadele: denklem.

muganniye: şarkıcı kadın.

muhal: mümkün olmayan.

muhatap: kendisine söz söylenen kimse.

muhavere: konuşma.

mutadı hilafına: alışkanlığı dışında.

mutadı: alışkanlığı.

mutat: alışıldık, bildik.

muvaffak olmak: başarmak.

muvazene: denge.

muvazi: paralel, koşut, eşit.

muvazzaf: meslekten olan.

mücehhez: donanmış, donatılmış, hazırlanmış.

mücrim: suçlu.

müdürü umumi: umum müdür, genel müdür.

müessif: acı veren.

münhani: eğri.

müphem: şüpheli, belirsiz.

müreffeh: gönençli, bayındır, tok.

mürettebat: gemi, uçak gibi araçlardaki görevliler.

müsamahakâr: hoşgörülü.

müsavatsızlık: eşitsizlik.

müsavi: denk.

müstacel: acil, ivedi.

müstahkem: güçlü, tahkim edilmiş.

müstakil: kendi başına, bağımsız.

müşerref olmak: şeref duymak, memnun olmak.

müşkülat: sıkıntı, güçlük.

mütecessis: meraklı.

müteessir: hüzünlü, kederli.

müteferrik: ayrılmış, fark edilmiş.

mütehakkim: hükmeden, tepeden.

müteharrik: hareketli, oynak.

mütekabil: karşılıklı.

mütekait: emekli, tekaüt olmuş.

mütemadiyen: devamlı.

mütenasip: uyumlu, orantılı.

mütenevvi: türlü türlü.

müteredditt: tereddüt eden, kararsız.

mütevazı: açakgönüllü.

mütevazıa: alçakgönüllülüğe.

mütevellit: doğmuş olan, kaynaklanan.

müvezzi: gazete dağıtıcısı, satıcısı.

müyesser: kolay gelen.

müzic: bunaltıcı.

N

naçar: çaresiz.

naçiz: değersiz, önemsiz.

nadim olmak: pişmanlık duymak.

nahif: hassas.

nakıs: eksik, eksi.

namevcut: mevcut olmayan.

namütenahi: sonsuz, sonsuzca.

namzet: aday.

nedamet: pişmanlık.

nevaziş, nüvaziş: dışlama.

nihai: son.

nikbin: iyimser.

O

occasion: (Fr.) fırsat.

okutmak: (argo) satarak elinden çıkarmak.

P

Paskal: Fransız matematikçi, fizikçi ve filozof Blaire Paskal.

payitaht: başkent.

pertavsız: büyüteç.

peyke: alçak, tahta sedir.

R

rayiha: koku.

ricat: geri dönme, vazgeçme.

ricat makamında: boyun eğercesine.

riyaziye: matematik.

S

saffet: saflık.

sahih: gerçek.

saikiyle: nedeniyle.

salahiyet: yetki.

sarih: açık.

sefahat: eğlenceye düşkünlük.

sekte: bozukluk, kriz.

serazat: başıboş.

seyrüsefer: gidiş geliş.

seyyal: akıcı, akışkan.

sinayet etmek: kollamak.

sirayet etmek: bulaşmak, yayılmak.

sitayiş: övgü.

slov: (Ing. *slow*) yavaş.

somnambül: (Fr. *somnambule*) uyurgezer, katalepsi.

sükûtu hayal: hayal kırıklığı, düş kırıklığı.

Ş

şahadet: tanıklık.

Şarkî Anadolu: Doğu Anadolu.

şayia: söylenti.

şayia halinden: söylenti olmaktan.

şecaat: yüreklilik.

şefaat etmek: bağışlamak.

şehrayin: donanma.

şimal: kuzey.

T

taahhüt: üstlenme.

tababet: tıp.

tafsilat: açıklama.

tahakküm: hüküm sürme.

tahayyül: hayal kurma.

tahkik: gerçek olup olmadığını araştırma.

takallüs etmek: gerilmek.

taksim: bölme.

takyid etmek: kısıtlamak, kayıtlamak.

tatili faaliyet etmek: işi durdurmak.

tayf: hayalet.

Tayyare Piyangosu: Millî Piyango.

tecessüm: cisimlenme, görünme.

tecessüm etmek: görünmek.

tecessüs: merak, arama, yoklama.

tedai: çağrışım.

teessür: acı, keder duyma.

tefahur: gururlanma, övünme.

tehalük: istek.

tekaüt: emekli.

telakki: sayma, kabul etme.

ter ü tâze: pek hoş, pek körpe.

teşdit eden: artıran.

teşdit etmek: şiddet ve kuvvet vermek.

teşrifat: törenlerdeki, kabullerdeki davranış.

Teşrinievvel: Ekim ayı.

Teşrinisani: Kasım ayı.

teşyi etmek: uğurlamak.

tevarüs etmek (teverrüs): miras kalmış olmak.

teveccüh: yakınlık duyma, hoşlanma.

Tıbbı Adli: Adli Tıp.

trotteuse (Fr.): saniye kadranı. Metinde kısa süre için ya da her an buluşulabilen kadın.

U

uzlet: bir tarafa çekilme.

V

vakıa: gerçi.

veche: yön.

vehim: kuruntu.

velut muhayyele: doğurgan, üretken hayal gücü.

Verter: Goethe'nin *Genç Werther'in Acıları* eserinin kahramanı.

vuslat: kavuşma, buluşma.

vuzuh: açık, belli olma.

vuzuhla: açıklıkla.

Y

yegâne: tek.

yegâne amil: tek neden.

yeknesak: tekdüze.

Z

zahiren: görünüşte.

zahiren radyoya müteveccih olan alâka: görünüşte. radyoya dönük ilgi.

zahip: zehap, sanı.

zehabıyla: sanısıyla.

zaruret: zorunluluk, yoksulluk.

Türk şiirinin büyük ismi Cahit Sıtkı Tarancı, yeni kuşakların da severek okuduğu öyküleriyle de ölümsüzler arasında.

Tarancı denilince akla önce *Otuz Beş Yaş* şiiri gelir. Tarancı'nın bir dönem öyküler yazdığı bilinir elbette ama özellikle genç kuşak bu öyküleri görmemiş, okumamıştır. Ta ki *Cumhuriyet Kitap* dergisinde Fethi Naci'nin "Seçilmiş Hikâyeler" başlıklı köşesinde Tarancı'nın bir öyküsü yayımlanıncaya dek. "Dördüncü Sevgiliyi Ararken" adlı bu öykü özellikle genç okurlar tarafından çok beğenilmiştir. Büyük şairin usta işi öykülerini Sadık Aslankara'nın önsözüyle sunuyoruz.

Yine de onun öykülerini okurken şairle değil bir öykücüyle karşılaştığımız kanısındayım ben. Kaldı ki Cahit Sıtkı'nın kendisi de şairliğinin değil, öykücülüğünün dikkate alınmasını istemiş olsa gerek söz konusu ürünlerinde. Çünkü kurduğu evrende sürekli dramatik bütünlük aramaya girişmesi, üstelik öykülerin alımlanmasını kolaylaştırmak üzere bunu enikonu serüven duygusuyla, kışkırtıcı merak dürtüsüyle desteklemesi, kimi öykülerinde duygu şaşırtmacası verdirmesi öykücü yanını şairliğinden ayırdığını tanıtlayan önemli birer gösteren.

M. SADIK ASLANKARA

Kapak resmi: FREDERICK CARL FRIESEKE

ISBN 978-975-07

9 789750 70

17 TL
KDV DAHİL